

VILNIAUS UNIVERSITETAS

INGA ŽUKOVAITĖ

PLĖŠIMO SUDĖTIES PROBLEMINIAI ASPEKTAI
PROBLEMATIC ASPECTS IN THE ELEMENTS OF ROBBERY

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2018

Disertacija rengta 2010–2017 m. Vilniaus universitete

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Jonas Prapiestis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė –
01S)

TURINYS

Disertacijoje vartojamų santrumpų ir paaiškinimų sąrašas	5
ĮVADAS	7
I. PLĖŠIMO SAMPRATA	21
1.1. Plėšimo priskyrimas turtingiems nusikaltimams.....	21
1.2. Kriminologinė ir sociologinė plėšimo apibrėžtis	25
1.3. Plėšimo ir vagystės atribojimas.....	33
1.4. Plėšimo sampratos raida Lietuvos teisėje.....	41
1.4.1. Plėšimo samprata pirmuosiuose rašytiniuose teisės šaltiniuose	41
1.4.2. Plėšimo samprata Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Statutuose	43
1.4.3. Plėšimo samprata Lietuvoje galiojusiuose Rusijos imperijos baudžiamuosiuose įstatymuose	48
1.4.4. Plėšimo samprata Lietuvos Tarybų Socialistinėje Respublikoje galiojusiuose įstatymuose	54
1.4.5. Plėšimo samprata nepriklausomos Lietuvos Respublikos baudžiamuosiuose įstatymuose	56
II. PLĖŠIMO PAGRINDINĖS SUDĖTIES POŽYMIAI	62
2.1. Objektvieji plėšimo sudėties požymiai	63
2.1.1. Objektas: samprata ir rūšys	63
2.1.1.1. Pagrindinis objektas.....	69
2.1.1.2. Papildomas objektas	72
2.1.2. Dalykas.....	84
2.1.3. Veika ir padariniai.....	97
2.1.4. Būdas.....	109
2.1.4.1. Prievartos rūšys.....	117
2.1.4.2. Fizinio smurto panaudojimas	121
2.1.4.3. Grasinimas tuoj pat panaudoti fizinį smurtą.....	129
2.1.4.4. Kitoks galimybės priešintis atėmimas	145
2.1.5. Priežastinis veikos padarymo būdo ir turto pagrobimo ryšys.....	157
2.2. Tiesioginio ir netiesioginio plėšimo sudėtys	164
2.3. Subjektyvieji plėšimo sudėties požymiai	175

2.3.1. Subjektas	175
2.3.2. Kaltė	177
2.4. Bendrininkavimas darant plėšimą	183
III. KVALIFIKUOJAMIEJI PLĖŠIMO POŽYMIAI	187
3.1. Kvalifikuojamųjų požymių grupavimo kriterijai	187
3.2. Įsibrovimas į patalpą	191
3.3. Plėšimo požymiai, susiję su žmogus sveikatai ar gyvybei pavojingų daiktų naudojimu	199
3.3.1. Įrankio panaudojimo samprata.....	201
3.3.2. Peilis.....	208
3.3.3. Kitas specialiai žmogui žaloti pritaikytas daiktas	213
3.3.4. Nešaunamasis ginklas	220
3.3.5. Šaunamasis ginklas	227
3.3.6. Sprogmenys.....	239
3.4. Organizuota grupė	245
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	251
NAUDOTŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	257
AUTORĖS MOKSLINĖS PUBLIKACIJOS DISERTACIJOS TEMA	301

Disertacijoje vartojamų santrumpų ir paaiškinimų sąrašas

1961 m. BK – 1961 m. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas

2000 m. BK (ir Lietuvos BK, BK) – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, patvirtintas 2000 m. rugsėjo 26 d.

ANK – Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas

Baltarusijos BK – Baltarusijos Respublikos baudžiamasis kodeksas

BS – 1903 m. Baudžiamasis statutas (nuo 1919 m. – Lietuvos baudžiamasis statutas)

CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas

ES – Europos Sąjunga

GŠKĮ – 2002 m. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas

Italijos BK – Italijos Respublikos baudžiamasis kodeksas

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos

JK – Jungtinė Karalystė

Kalifornijos BK – Kalifornijos baudžiamasis kodeksas

Kazimiero Teisynas – 1468 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kazimiero raštas

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

LAT BBS – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyrius

Latvijos BK – Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas

LDK – Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė

Lenkijos BK – Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas

LTSR BK – 1961 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas

Prancūzijos BK – Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas

Prievartos vartojimas – plėšimo požymiai: fizinio smurto panaudojimas, grasinimas tuoj pat panaudoti fizinį smurtą ir kitaip galimybės priešintis atėmimas

Valstybinė lietuvių kalbos komisija kaip taisyklingą teikia konstrukciją „(pa)vartoti smurtą“. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse ir kituose įstatymuose, pvz., Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme, yra įtvirtinta, pasak kalbininkų, neteiktina konstrukcija „smurto panaudojimas“. Siekiant nenukrypti nuo įstatymų sąvokų, darbe aiškinant ir cituojant BK 180 straipsnio požymius renkamasi įstatymuose vartojama konstrukcija, t.y. „panaudoti smurtą“, kitais atvejais – taisyklinga konstrukcija.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos konsultacijų bankas [interaktyvus].
Prieiga per internetą: <http://www.vlkk.lt/konsultacijos/3726-vartoti-smurta>
[jungtasi 2018 m. balandžio 20 d.].

RTFSR – Rusijos Tarybų Federacinė Socialistinė Respublika

RTFSR BK – Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos
baudžiamasis kodeksas

Rusijos BK – Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas

Sąvadas – Baudžiamųjų įstatymų sąvadas

Teisynas – Pamedės (Prūsų) teisynas

Ukrainos BK – Ukrainos Respublikos baudžiamasis kodeksas

Vokietijos BK – Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas

Disertacijoje atsižvelgta į teisės aktų pakeitimus ir papildymus, padarytus iki
2017 m. rugsėjo 1 d.

ĮVADAS

Temos aktualumas. Plėšimas yra viena iš neabejotinai pavojingiausių nusikalstamų veikų, kurios pavojingumą lemia keletas priežasčių. Baudžiamosios teisės teorijoje plėšimas priskiriamas prie „savaiminiu blogiu“ (lot. *mala en se*)¹ įvardijamų nusikalstamų veikų, nes juo kėsiniama į pagrindines baudžiamosios teisės saugomas vertybes – asmens nuosavybę, sveikatą ir laisvę. Minėtojo nusikaltimo pavojingumas susijęs su smurtiniu kėsinimusi į kito asmens nuosavybę. Tai ne tik viena iš pavojingiausių, bet ir viena iš dažniausiai daromų nusikalstamų nuosavybei veikų, dėl to plėšimo bylos sudaro didelę teismų darbo krūvio dalį. Pagal statistikos duomenis, Lietuvoje 2012 m. buvo užregistruoti 1 923 plėšimai, 2013 m. – 1 866, 2014 m. – 1 690, 2015 m. – 1 565, 2016 m. – 1 277 plėšimai². Per 2012 m. pirmosios instancijos teismuose išnagrinėtos 20 665 bylos, iš jų pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso³ (toliau – BK) 180 straipsnio 1 dalį – 625 bylos, pagal BK 180 straipsnio 2 ir 3 dalis – 208 bylos⁴; 2013 m. išnagrinėtos 20 737 bylos, iš jų pagal BK 180 straipsnio 1 dalį – 497 bylos, pagal BK 180 straipsnio 2 ir 3 dalis – 167 bylos⁵; 2014 m. išnagrinėtos 21 674 bylos, iš jų pagal BK 180 straipsnio 1 dalį – 547 bylos, pagal BK 180 straipsnio 2 ir 3 dalis – 210 plėšimo bylų⁶; 2015 m. pirmosios instancijos teismuose išnagrinėtos 18 963 bylos, iš jų pagal BK 180 straipsnio 1 dalį – 464 bylos, pagal BK 180 straipsnio 2 ir 3 dalis – 177 bylos⁷; 2016 m. iš viso išnagrinėta 17 115 bylų, iš jų 400 bylų pagal BK 180 straipsnio 1 dalį ir 155

¹ ŠVEDAS, G. Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. *Teisė*, 2012, Nr. 82, p. 19–20.

² Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus (Forma_PLĖŠ) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/nusikalstamos-veikos-lietuvoje-2006-2015-metais/oid.1023> [žiūrėta 2017 m. vasario 10 d.].

³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

⁴ Nacionalinė teismų administracija. 2012 m. baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose) [interaktyvus]. Ataskaita parengta pagal LITEKO duomenų bazėje sukauptus duomenis. Prieiga per internetą: <http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106> [žiūrėta 2015 m. sausio 3 d.].

⁵ *Ibid.*, 2013 m. baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita.

⁶ *Ibid.*, 2014 m. baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita [žiūrėta 2015 m. gegužės 15 d.].

⁷ *Ibid.*, 2015 m. baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita [žiūrėta 2016 m. gruodžio 23 d.].

bylos pagal BK 180 straipsnio 2 ir 3 dalis⁸. Šie statistikos duomenys patvirtina, kad plėšimo bylos pirmosios instancijos teismuose yra dažnos: vidutiniškai sudaro 3,4 proc. visų nagrinėjamų bylų, o dėl 43 proc. įregistruotų plėšimų iškeltos bylos perduodamos teismui ir priimami atitinkami nuosprendžiai. Be to, pabrėžtina, kad neretai plėšimo bylos šia instancija nagrinėti nebaigiamos, dėl to per pastaruosius penkerius metus kasmet vidutiniškai 3 proc. Lietuvos Aukščiausiajame Teisme (toliau – ir LAT) nagrinėjamų bylų yra plėšimo bylos. Kasacinės instancijos teisme 2012 m. išnagrinėtos 662 bylos⁹, iš jų 26 – plėšimo; 2013 m. – 569 bylos¹⁰, iš jų 16 – plėšimo; 2014 m. – 567 bylos¹¹, iš jų – 10 plėšimo; 2015 m. – 594 bylos¹², iš jų – 24 plėšimo; 2016 m. – 454 bylos¹³, iš jų – 11 plėšimo bylų¹⁴. Bendroji bylų mažėjimo tendencija¹⁵ apima ir plėšimo bylų skaičiaus mažėjimą, bet plėšimo bylų nagrinėjimo procentas kol kas nekinta, taip pat nemažėja bylų dėl plėšimo skaičius iš visų teisme nagrinėtų bylų, o pastarųjų penkerių metų statistikos duomenys rodo, kad vidutiniškai 2,5 proc. pirmosios instancijos teisme išnagrinėtų plėšimo bylų perduodamos kasaciniam teismui. Taigi galima vertinti, kad įstatymo (BK 180 straipsnio) taikymo klausimai tebėra aktualūs, be to, nuolat kyla įvairaus pobūdžio šios srities teisės aiškinimo problemų.

Nors Lietuvoje kriminogeninė padėtis ir baudžiamoji politika ne visada yra tiesiogiai susijusios, nes kuriant įstatymus ne tiek svarbi kriminogeninė padėtis, kiek įstatymų leidėjo pasirinkta prioritentinė kryptis, visgi manytina, kad baudžiamoji jurisprudencija ir teisėkūra negali ignoruoti

⁸ *Ibid.*, 2016 m. baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Prieiga per internetą: <http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/4641> [žiūrėta 2017 m. liepos 4 d.].

⁹ LAT metinis informacinis pranešimas, 2012 m. [interaktyvus]. Vilnius, 2013, p. 55. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/lt/naujienos/metiniai-pranesimai.html> [žiūrėta 2016 m. lapkričio 5 d.].

¹⁰ LAT metinis informacinis pranešimas, 2013 m. [interaktyvus]. Vilnius, 2014, p. 79. *Ibid.*

¹¹ LAT metinis informacinis pranešimas, 2014 m. [interaktyvus]. Vilnius, 2015, p. 67. *Ibid.*

¹² LAT metinis informacinis pranešimas, 2015 m. [interaktyvus]. Vilnius, 2016, p. 59. *Ibid.*

¹³ LAT metinis informacinis pranešimas, 2016 m. [interaktyvus]. Vilnius, 2017, p. 60. *Ibid.*

¹⁴ Informacija pagal LITEKO duomenų bazėje sukauptus duomenis, gauta iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo.

¹⁵ Mokslinėje studijoje patvirtinama nuostata, kad ekonominė krizė savaime nusikalstamumo nedidina, taigi bylų skaičiaus mažėjimo tendencija neturėtų būti siejama su ekonominės krizės pabaigos padariniais: ANDRUŠKEVIČIUS, A.; ISOKAITĖ, I.; KRIAUCIŪNAS, D.; KŪRIS, E. ir kt. Krizė, teisės viešpatavimas ir žmogaus teisės. Mokslinis tyrimas. Vilnius: Vilniaus universitetas, Šiaulių „Titnagas“, 2015, p. 416–420.

veikos dažnumo faktoriaus. Pagal statistikos duomenis matyti, kad nusikalstamą plėšimo veiką dažniausiai atlieka jauni asmenys, nepilnamečiai¹⁶, kurių atžvilgiu įgyvendinti baudžiamąją atsakomybę būna itin skaudu ir sunku. Būtina tinkamo šios atsakomybės rūšies įgyvendinimo prielaida – aiški plėšimo nusikaltimo sudėtis, teisingas jos požymių interpretavimas, tinkamas įstatymo taikymas. Plėšimo metu nukenčia net kelios pagrindinės baudžiamosios teisės saugomos vertybės, nes šiuo nusikaltimu kėsiniasi ir į patį asmenį, ir į jo nuosavybę, taigi plėšimo nusikaltimo padariniai visada yra materialiniu ir moraliniu požiūriu sunkūs. Valstybės siekis sumažinti plėšimų skaičių nėra vienatiksliis, jis yra susijęs ir su kitu itin svarbiu viešuoju interesu – sunkių nusikaltimo padarinių mažinimu, antai siekis sumažinti ginklų naudojimą plėšiant apima galimybę sumažinti ir sunkių kūno sužalojimų ar nužudymų skaičių¹⁷. Manytina, kad pirmoji (ko gero, ir viena iš pagrindinių) prielaida siekiant minėtųjų tikslų yra aiški nusikalstamos veikos samprata, kurios kūrimas visada yra susijęs su aiškių nusikalstamos veikos sudėties požymių įvirtinimu baudžiamajame įstatyme ir vienodu jų turinio aiškinimu praktikoje.

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje taip pat konstatuojama, kad įstatymuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti aiškus, suprantamas ir neprieštaringas, teisės aktų formuluotės – tikslios, be to, turi būti užtikrinamas teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna¹⁸. Priėmus 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą buvo įtvirtinta nauja plėšimo nusikaltimo sudėtis. Svarbių pokyčių įvyko nustatant pagrindinės plėšimo sudėties požymius, atnaujintos ir kvalifikuotosios plėšimo sudėtyis. Buvo iš esmės pakeistas plėšimo veikos padarymo būdo požymis, kuris lėmė ir kitokį veikos baigtumo vertinimą, sukurta visiškai kitokia kvalifikuojamųjų požymių

¹⁶ DRAKŠAS, R. Svarbesni nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės klausimai. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 12, 14.

¹⁷ TONRY, M. The Oxford Handbook of crime and public policy. Oxford university press, 2009, p. 103.

¹⁸ Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 7-254.

grupavimo sistema, įtvirtinti iki tol netaikyti kvalifikuojamieji požymiai ir kt. Taigi teisėkūra pateikė naują plėšimo sudėties aiškinimo ir baudžiamojo įstatymo taikymo iššūkį, o iškeltieji uždaviniai sprendžiami jau daugiau nei dešimt metų. Plėšimo sudėčiai suteikus naują, baudžiamajame įstatyme įtvirtintą turinį, nuo 2000 m. BK įsigaliojimo buvo plėtojama kasacijos praktika, įtvirtinusi pagrindus tinkamai taikyti įstatymą ir kurti minėtojo nusikaltimo sampratą, tačiau vientisų mokslinių tyrimų šia tema praktiškai nebuvo atliekama. Trūkstant mokslinių plėšimo sudėties tyrimų, nelengva įvertinti ne tik 2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtintos nusikaltimo sudėties sandarą ir pačią nusikaltimo sampratą, bet kyla sunkumų pateikiant ir sisteminių nusikaltimų nuosavybei vertinimą, apimančią teisės aktuose įtvirtintų nusikaltimo sudėties požymių aiškumą, nuoseklumą, vidinę nuostatų darną. Plėšimo nusikaltimo sudėties tyrimų baudžiamosios teisės moksle padėtis yra gana prieštaringa – nors iš esmės teismų praktika nagrinėjant plėšimų bylas yra gausi ir įvairi, mokslinė plėšimo nusikaltimo sudėties analizė kol kas tebėra labai fragmentiška. Plėšimo sudėties požymiai iki šiol buvo tiriami tik kitų nusikalstamų veikų analizės kontekste.

Apibūdinant minėtąją teisės mokslo situaciją galima teigti, kad priėmus 2000 m. BK dar nebūta vientiso tyrimo, kurį atliekant būtų kokybiškai aprašytas plėšimo nusikalstamos veikos sudėties požymių turinys, pateikta bendroji jų taikymo ir aiškinimo teismų praktikos analizė; nors plėšimo bylų nagrinėjimo praktika itin gausi, vis dėlto trūksta šios nusikalstamos veikos sudėties požymių aprašymo teisinės technikos vertinimo. Viena vertus, po 2000 m. BK įsigaliojimo su šiuo nusikaltimu susijusi teisėkūra buvo gana stabili (BK 180 straipsnis keistas du kartus, sudėtį papildant naujais kvalifikuojamaisiais požymiais, o pagrindinės sudėties požymių nekeičiant), kita vertus, kasacinė įvairių plėšimo sudėties požymių aiškinimo praktika yra itin įvairi, dinamiška, kartais net prieštaringa. Minėtosios aplinkybės taip pat pagrindžia šio mokslinio tyrimo aktualumą. Atsižvelgiant į tai manytina, kad yra būtinas išsamesnis plėšimo nusikalstamos veikos sudėties mokslinis

tyrimas, kurio pagrindas turėtų būti nuodugni BK 180 straipsnio sudėties požymių turinio ir kasacinės praktikos suformuluotų teisės taikymo taisyklių analizė. Toks tyrimas yra reikšmingas nusikaltimų nuosavybei instituto doktrinai plėtoti, papildant ją išsamia plėšimo nusikalstamos veikos sudėties požymių analize. Taigi akivaizdu, kad pasirinktoji disertacijos tema yra aktuali baudžiamosios teisės mokslui ir teisėkūrai, naudinga siekiant tinkamai taikyti baudžiamąjį įstatymą.

Tyrimo objektas. Tyrimo objektas – plėšimo sudėties požymių (pagrindinių ir kvalifikuojamųjų) įtvirtinimo raidos analizė, įtvirtintų požymių interpretavimas ir taikymas bendrosios kompetencijos teismų praktikoje.

Tyrimo dalykas. Tyrimo dalyką sudaro 2000 m. BK 180 straipsnio 1 dalyje nustatyti bendrieji plėšimo sudėties požymiai, BK 180 straipsnio 2 dalyje nustatyti kvalifikuojamieji požymiai ir to paties straipsnio 3 dalyje nustatyti itin kvalifikuojamieji požymiai, išskyrus didelės vertės ir didelės mokslinės, istorinės arba kultūrinės reikšmės turinčių vertybių požymius, kurie nelaikomi šio disertacinio tyrimo dalyku įvertinus moksliniam darbui keliamus apimties reikalavimus ir siekiant nekartoti jau žinomų doktrininų teiginių.¹⁹ Tyrimo objektas yra itin platus, apimantis daug baudžiamosios teisės mokslo sričių, todėl bus nagrinėjami ne visi, o tik svarbiausieji su juo susiję aspektai, kurių teorija ir praktika kelia daugiausia teisinių diskusijų, bet atitinkamų Lietuvos baudžiamosios teisės mokslo tyrimų iki šiol iš esmės nebuvo atlikta, nors jų rezultatai galėtų tapti tolesnės su baudžiamąja atsakomybe už plėšimą susijusios mokslinės analizės pagrindu. Atsižvelgiant į tai, darbe nebus nagrinėjami klausimai, susiję su BK bendrosios dalies institutais (bausmės skyrimas, atleidimas nuo bausmės ar baudžiamosios atsakomybės, lengvinančių ar sunkinančių aplinkybių įtaka skiriant bausmę, nepilnamečių atsakomybės ypatumai už plėšimą ir pan.), kurių taikymas šios kategorijos bylose yra tiesiogiai susijęs su teisingu plėšimo sudėties požymių

¹⁹ Minėtieji požymiai, sutampantys su vagystės kvalifikuojamaisiais požymiais, itin išsamiai ištirti A. Vosyliūtės daktaro disertacijoje „Baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą vagystę“ (Vilniaus universitetas, 2009).

turinio aiškinimu. Taigi darbe atliekamo tyrimo dalykas ribojamas išimtinai plėšimo sampratos analize siekiant atskleisti šios nusikalstamos veikos sudėties požymių turinį. Svarbu tai, kad lyginant BK 180 straipsnio ir BK 178 straipsnio atitinkamus sudėties požymius siekta atskleisti tų pačių požymių turinį skirtingų veikų atvejais, visų pirma tų veikų esmę, tarpusavio sąsajas, galimybes atriboti šias panašias veikas ir spręsti kitus praktinius klausimus.

Tyrimo tikslas. Remiantis įstatymų leidėjo teisėkūra, jos taikymo praktika ir teorine moksline analize, siekiama atskleisti plėšimo sampratą, plėšimo pagrindinės (BK 180 straipsnio 1 dalis), kvalifikuotosios (BK 180 straipsnio 2 dalis) ir itin kvalifikuotosios (BK 180 straipsnio 3 dalis) sudėčių požymių turinį ir santykį, nustatyti teorines plėšimo sudėčių požymių teisinės raiškos bei įtvirtinimo, praktines plėšimo veikų kvalifikavimo problemas, pateikti rekomendacijų ir siūlymų toms problemoms spręsti.

Įgyvendinamieji tyrimo uždaviniai:

- 1) išanalizuoti plėšimo sampratos variantus remiantis lyginamuoju, istoriniu ir kt. metodais;
- 2) atskleisti plėšimo sampratos raidos tendencijas Lietuvoje galiojusiuose baudžiamuosiuose įstatymuose;
- 3) ištirti 2000 m. BK įtvirtintų plėšimo pagrindinės ir kvalifikuotųjų sudėčių požymių turinį;
- 4) įvertinti plėšimo sudėčių (pagrindinės ir kvalifikuotųjų) požymių, įtvirtintų baudžiamajame įstatyme, tikslumo, aiškumo ir jų kriminalizavimo pakankamumo (nepakankamumo) aspektus, jų turinio santykį su kitų nusikalstamų veikų požymiais;
- 5) remiantis kasacine praktika suformuluoti plėšimo sudėčių (pagrindinės ir kvalifikuotųjų) požymių kvalifikavimo taisykles;
- 6) pateikti plėšimo sudėčių (pagrindinės ir kvalifikuotųjų) požymių išraiškos BK tobulinimo teisėkūroje, jų turinio aiškinimo doktrinoje ir praktikoje siūlymų ir rekomendacijų.

Disertacijos tema atliktų tyrimų apžvalga ir šaltiniai. Šio tyrimo šaltiniai yra Lietuvos Respublikoje galiojantys įstatymai ir kiti teisės aktai, reikšmingi plėšimo sudėties požymiams tirti. Pagrindinis tyrimo šaltinis – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (*Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741). Nagrinėjant plėšimo objekto ir dalyko požymius itin svarbus šaltinis – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (*Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262). Atskleisti plėšimo sampratos raidos aspektus padėjo ir istorinių teisės aktų, t. y. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, Rusijos imperijos, tarpukario (1919–1940 m.) ir vadinamųjų tarybų laikotarpiais galiojusių teisės aktų, kuriuose buvo nustatyta baudžiamoji atsakomybė už plėšimą ir įtvirtinti plėšimo sudėties požymiai, analizė. Be to, darbo tyrimo šaltinis yra ir tikslingai pasirinktų užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai (jų galiojančios redakcijos). Darbe remiantis Lenkijos, Latvijos, Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos, Prancūzijos, Jungtinės Karalystės, Vokietijos, Italijos ir kt. baudžiamaisiais kodeksais siekta parodyti minėtųjų šalių teisėje įtvirtintos plėšimo sudėties požymių teisinės sampratos skirtumus ir panašumą, įvertinti plėšimo sudėties teisinio įtvirtinimo Lietuvos valstybėje teigiamas ypatybes ir trūkumus, iškelti probleminių klausimų bei pateikti galimų jų sprendimo modelių.

Itin svarbus šio tyrimo šaltinis, kuriam skirta daug dėmesio, – gausi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plėšimo bylų nagrinėjimo praktika aiškinant ir taikant plėšimo sudėčių požymius. Buvo atrinktos tirti 492 kasacinės nutartys, taigi galima teigti, kad išsamiai ištirta plėšimo bylų kasacinė praktika nuo 2004 m. iki 2017 m. rugsėjo. Minėtasis laikotarpis pasirinktas siejant jį su 2000 m. BK nuostatų taikymu ir aiškinimu plėtojama precedentų pagrindu. Taip pat atliekant atskirų klausimų analizę remtasi tyrimo dalykui reikšminga apeliacinės ir pirmosios instancijos teismų praktika. Aptariant užsienio mokslininkų darbuose išreikštas idėjas, iš dalies remtasi užsienio šalių teismų praktika kaip antriniu šaltiniu.

Atliekant tyrimą taip pat buvo analizuojami Lietuvos ir užsienio (daugiausia – Rusijos ir Italijos) mokslininkų darbai. Pabrėžtina, kad Lietuvos mokslinėje literatūroje plėšimo tema kalbama tik epizodiškai, daugiausia – tiriant kitas nusikalstamas veikas, o tiesioginių mokslinių plėšimo sudėties tyrimų iki šiol nebuvo, dėl to ir mokslinės literatūros šia tema nėra daug. Fragmentiškai plėšimo sudėties požymių probleminiai klausimai aptariami disertacijose, vadovėliuose ar moksliniuose straipsniuose, kuriuose tiriamos kitos nusikalstamos veikos nuosavybei. Išskirtinė O. Fedosiuko monografija²⁰ apie turto prievartavimą, kurioje lyginant su turto prievartavimu analizuojami kai kurie plėšimo sudėties požymiai; kvalifikuojamiesiems vagystės požymiams skirta A. Vosyliūtės disertacija²¹, kurioje baudžiamosios atsakomybės už plėšimą aspektai aptariami pagal santykį su atvirąja vagyste bei kvalifikuojančių požymių (didelės vertės ir didelės mokslinės, istorinės arba kultūrinės reikšmės turinčių vertybių pagrobimas) aspektu. Plėšimo sudėties požymių aiškinimo ir kvalifikavimo klausimai iš dalies aptariami ir nusikalstamas veikas sveikatai ir gyvybei tiriančių mokslininkų darbuose, pavyzdžiui, R. Aliukonienės daktaro disertacijoje²² apie sunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikavimo teorines ir praktines problemas, A. Milinio daktaro disertacijoje²³, skirtoje nužudymo sudėties analizei. Plėšimo sudėties bendrieji požymiai aptariami A. Drakšienės mokslinėse publikacijose²⁴. Čia paminėtina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo A. Pikelio knyga²⁵, kurioje tiesiogiai kalbama apie plėšimo sudėties požymiams aiškinti aktualius klausimus. Plėšimo samprata po 2000 m. BK priėmimo pakito, todėl darbe siekiant

²⁰ FEDOSIUKAS, O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.

²¹ VOSYLIŪTĖ, A. Baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą vagystę. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2009.

²² ALIUKONIENĖ, R. Sunkus sveikatos sutrikdymas: teorinės ir praktinės kvalifikavimo problemos. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2007.

²³ MILINIS, A. Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių (BK 129 straipsnio 1 dalis). Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2009.

²⁴ DRAKŠIENĖ, A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę. *Teisė*, 2000, Nr. 37; DRAKŠIENĖ, A.; STAUSKIENĖ, E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.

²⁵ PIKELIS, A. Baudžiamosios teisėkūros labirintai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas ir teismų praktika taikant Baudžiamojo kodekso 178 ir 180 straipsnius. Vilnius: Petro ofsetas, 2011.

atskleisti teisinių pokyčių esmę remtasi įvairių laikotarpių mokslininkų darbais, kurie, be kita ko, svarbūs tuo požiūriu, kad analizuojami ir 2000 m. BK istoriškai išlikę plėšimo požymiai. Dėl to tyrimui buvo svarbūs mokslininkų, kaip antai V. Stankevičiaus, N. S. Tagancevo (*Таганцев*), taip pat A. Klimkos, A. Apanavičiaus, E. Bieliūno ir kt. moksliniai darbai. Iš užsienio mokslininkų remtasi R. D. Šarapovo (*Шаранов*), N. A. Lopašenko (*Лопашенко*), V. N. Kudriavcevo (*Кудрявцев*), A. V. Naumovo (*Наумов*), L. D. Gauchmano (*Гаухман*), A. I. Boicovo (*Бойцов*) ir kitų rusų autorių darbais, taip pat analizuoti Italijos mokslininkų F. Mantovano, F. Sgubbios, B. C. Baccareda'os, S. Lalomia'os, F. Antolisei'aus, G. L. Gatta'os ir kt. moksliniai darbai. Italijos teisės mokslo šaltiniai pasirinkti dėl to, kad juose kalbama apie šiuolaikinės demokratinės teisinės valstybės baudžiamąją teisėkūrą ir jurisprudenciją, be to, jie yra parengti pagal senąsias baudžiamosios teisės mokslo (ypač – nusikaltimų mokslinės srities nuosavybei) tradicijas, o Lietuvos mokslinėje literatūroje šie aspektai iš esmės neminimi. Tirti minėtųjų kitų šalių šaltinius rengiant mokslinį darbą buvo būtina ir naudinga, nes jie iš esmės papildė gana trumpą mūsų šalies mokslinės apyvartos šaltinių sąrašą.

Darbo mokslinis naujumas. Plėšimas yra viena iš seniausių nusikalstamų veikų nuosavybei. Ši veika aptarta jau pirmuosiuose rašytiniuose teisės šaltiniuose (Lietuvoje – Kazimiero teisyne). Minėta, kad ši tema kol kas nesulaukė reikiamo Lietuvos baudžiamosios teisės mokslininkų dėmesio. Po 2000 m. BK priėmimo dar nebuvo jokio išsamaus plėšimo veikos mokslinio tyrimo, neapibendrinta gausi ir įvairi šios kategorijos bylų teismų praktika, nors, kaip minėta, plėšimas – viena iš dažniausiai registruojamų nusikalstamų veikų. Taigi galima teigti, kad Lietuvoje plėšimo sudėties požymiai iki šiol buvo tiriami neišsamiai, tik kitų nusikalstamų veikų (vagystės, turto prievartavimo, nužudymo dėl savanaudiškų paskatų) sudėčių analizės kontekste. Sisteminės, visapusiškos vien plėšimo sudėties studijos atlikta nebuvo, nuo 2005 m. nebuvo atnaujinta ir kasacinės praktikos apžvalga.

Įvertinus tokią situaciją manytina, kad šis mokslinis darbas Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje yra naujas ir gali tapti pagrindu ateities tyrimams, nes jame apibendrinami ir įvertinami BK 180 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties požymiai, kalbama apie iki šiol neanalizuotas įstatymo taikymo problemas.

Šiame darbe pirmą kartą išsamiai atskleidžiamas plėšimo veikos padarymo būdo požymio turinys, lyginant su atitinkamų užsienio valstybių teisiniu reguliavimu ir remiantis Lietuvos moksle mažai žinoma gausia Italijos bei kitų valstybių baudžiamosios teisės doktrina įvertinamas pasirinktasis minėtojo požymio įtvirtinimo būdas. Taip pat pirmą kartą išsamiai tiriami plėšimo kvalifikuojamieji požymiai, įvertinamas jų tarpusavio santykis, įstatyme vartojamų šiuos požymius apibrėžiančių sąvokų tikslumas, logiškumas ir atitiktis požymio esmei. Pateikiama naujų minčių apie tai, ar tikslinga buvo įtvirtinti tam tikrus požymius, kaip antai peilio panaudojimo; abejojama, ar pagrįstai buvo įtvirtintas nuo Kodekso priėmimo dar netaikytas sprogmens požymis; kritikuojama kvalifikuojamojo požymio – specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto panaudojimo – įtvirtinimo įstatyme išraiška. Pirmą kartą remiantis kasacine praktika kuriama įrankio panaudojimo plėšimui samprata, atskleidžiami tokio panaudojimo ypatumai pagal naudojamą įrankį. Be to, darbe aptariamos Lietuvos baudžiamosios teisės moksle mažai žinomos ir retai vartojamos kategorijos – tiesioginio ir netiesioginio plėšimo sudėties rūšys.

Praktinė darbo reikšmė. Kaip minėta, darbe pirmą kartą apibendrinama kasacinio teismo 2004–2017 m. plėšimo bylų praktika. Kartu su disertacijos išvadomis pateikiama bendrųjų siūlymų ir rekomendacijų, kuriais galėtų būti remiamasi teisėkūros procese siekiant tobulinti baudžiamojo įstatymo nuostatas, apibrėžiančias baudžiamosios atsakomybės už plėšimą pagrindus. Manytina, kad šio disertacinio tyrimo teismų praktikos apibendrinamieji teiginiai galėtų būti naudingi teisės praktikams (teisėjams,

advokatams, prokurorams ir kt.) kaip metodinė medžiaga tiriant ir nagrinėjant plėšimo bylas.

Kartu šis disertacinis darbas gali būti tinkamas pagrindas tęsti mokslinius plėšimo temos tyrimus, kuriant ir plėtojant Lietuvos baudžiamosios teisės doktriną nusikaltimų nuosavybei srityje. Atliktojo tyrimo rezultatai taikytini ir baudžiamojoje teisėkūroje. Tikėtina, kad disertacija galėtų būti naudinga ugdant teisės studentus ir rengiant profesionalius teisininkus, taip pat įdomi visiems besidomintiems baudžiamąja teise.

Tyrimo metodai. Tyrimui atlikti buvo taikyti baudžiamojoje teisėje įprasti metodai, iš jų svarbiausieji – sisteminės analizės, lyginamasis, lingvistinis, loginis, istorinis.

Daugiausia darbe taikytas sisteminės analizės metodas, kuriuo buvo atliekama mokslinės literatūros, teisės aktų ir teismų praktikos analizė. Šis metodas buvo itin tinkamas baudžiamajame įstatyme įtvirtintų plėšimo sudėties požymių turinio prasmei atskleisti ir suprasti, be to, juo buvo remiamasi apibendrinant tyrimo rezultatus, darant išvadas ir teikiant siūlymų.

Lyginamasis metodas taikytas tiriant užsienio valstybių (Italijos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Prancūzijos Respublikos, Vokietijos Federacinės Respublikos, Rusijos Federacijos, Jungtinės Karalystės ir kt.) baudžiamųjų įstatymų nuostatas, susijusias su plėšimo sudėties požymiais. Atliekant lyginamąjį tyrimą tapo akivaizdžios kelios plėšimo pagrindinių sudėčių sampratos, todėl darbe buvo pasirinkta analizuoti šias sampratas įtvirtinančius baudžiamuosius įstatymus atitinkamai tų valstybių, kurių literatūra buvo prieinama kalbos požiūriu.

Lingvistinis metodas buvo taikomas atskleidžiant įstatyme įtvirtintų sąvokų („peilis“, „panaudojimas“, „specialiai žmogui žaloti pritaikytas daiktas“ ir kt.) prasmę, kuri teikia pagrindą formuoti įtvirtintojo požymio turinį ir vertinti jo logines sąsajas.

Istoriniu metodu šiame darbe remtasi atskleidžiant pagrindinių ir kvalifikuojamųjų plėšimo sudėties požymių įtvirtinimo įstatymuose raidos

aspektus, lyginamuoju požiūriu apžvelgiant teisės šaltinių, kuriuose įtvirtinti plėšimo sudėties požymiai, nuostatas.

Disertacijos ginamieji teiginiai.

1. Plėšimas vertinamas kaip kvalifikuotoji vagystės sudėtis, todėl pagrindinės plėšimo sudėties požymiai, įstatyme įtvirtinti analogiškais sąvokomis apibrėžiant vagystės sudėtį, turėtų būti aiškinami vienodai, tačiau praktikoje tokių požymių plėšime nustatymui keliamos papildomos sąlygos.

2. Be BK 180 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos tiesioginio plėšimo sudėties, teismų praktikoje yra konstatuojama ir netiesioginio plėšimo sudėtis, taip pat atitinkanti BK 180 straipsnio 1 dalį.

3. Tie patys kvalifikuotųjų plėšimo sudėčių požymiai praktikoje interpretuojami skirtingai, be to, kvalifikuotosioms plėšimo sudėtims yra priskiriama perteklinių požymių, taigi reikalingas jų išraiškos BK tobulinimas.

4. Kvalifikuojamieji plėšimo požymiai, susiję su įrankių naudojimu, įstatyme apibūdinami įvardijant tik paties įrankio savybes, bet neatsižvelgiant į įrankio panaudojimo pobūdį, kuris iš esmės lemia skirtingą veikos pavojingumą.

Tyrimo rezultatų aprobavimas. Autorė parengė du mokslinius straipsnius, tiesiogiai susijusius su disertacijoje nagrinėjama tema ir ginamaisiais teiginiais. Straipsniai buvo publikuoti Vilniaus universiteto periodiniame mokslo leidinyje „Teisė“. Tarptautiniuose moksliniuose renginiuose Lenkijoje ir Vilniuje autorė skaitė pranešimus, susijusius su analizuojama tema.

Darbo struktūra. Disertacijos struktūra atitinka pasirinktąjį tyrimo objektą ir buvo derinama pagal iškeltuosius mokslinio darbo uždavinius. Disertaciją sudaro: įvadas, kuriame įvardijami ir aptariami tyrimo aktualumas, objektas, dalykas, tikslas, uždaviniai, tyrimo šaltiniai, darbo mokslinis naujumas, praktinė darbo reikšmė, tyrimo metodai, disertacijos ginamieji

teiginiai, tyrimo rezultatų apibavimas ir darbo struktūra; tiriamoji-dėstomoji dalis, kurioje siekiant numatytojo tyrimo tikslo išsamiai analizuojamas tyrimo dalykas ir objektas; tyrimo rezultatų aptariamoji dalis, kurioje pateikiamos disertacijos išvados ir siūlymai; disertaciją rengiant naudotų literatūros šaltinių ir autorės mokslinių publikacijų disertacijos tema sąrašas. Disertacijos tiriamoji-dėstomoji dalis apima tris dalis, kurias savo ruožtu sudaro skyriai ir poskyriai.

Atskleidžiant kiekvienos nusikalstamos veikos esmę, jos sampratą, pavojingumą, santykį su kitomis pavojingomis veikomis, būtina ir kriminologinė, sociologinė apibrėžtis. Taigi disertacijos pirmoje dalyje „Plėšimo samprata“ aptariama registruotų plėšimų bei teismuose nagrinėtų bylų statistika, įvertinama jų dinamika, duomenys apie nukentėjusiuosius. Viena iš svarbiausių šios dalies temų – plėšimo sampratos aptarimas siekiant įvardyti egzistuojančių plėšimo sampratų pagrindus, pabrėžti pagrindinius tų sampratų skirtumus ir įvertinti, kuriai iš jų priskirtina 2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtinta nusikaltimo sudėtis. Šioje dalyje taip pat atskleidžiama plėšimo sudėties požymių istorinė raida Lietuvoje galiojusiuose teisės aktuose. Lyginamuoju požiūriu aptariamas plėšimo nusikaltimo santykis su vagyste kitose valstybėse ir Lietuvoje. Be to, čia siekiama atskleisti turto grobimo vartojant smurtą nusikalstamos veikos sampratų kryptis baudžiamosios teisės moksle, pateikti apibendrinamąją nuomonę dėl šio nusikaltimo sampratos bendrųjų aspektų. Manytina, kad atskleidžiant turto grobimo vartojant smurtą sampratos ypatumus itin svarbus šio nusikaltimo požymių kriminalizavimo plėtotės tyrimas. Dėl to aptariamas ir plėšimo požymių teisinis reglamentavimas Lietuvoje nuo pirmųjų žinomų rašytinių baudžiamosios teisės šaltinių iki šių dienų, o aprėpiant platesnę perspektyvą – palyginamas su užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintomis plėšimo sudėtimis.

Antrojoje disertacijos dalyje „Plėšimo pagrindinės sudėties požymiai“ tiriami plėšimo pagal 2000 m. BK 180 straipsnio 1 dalį pagrindinės

sudėties požymiai (objektas, dalykas, veikos padarymo būdas, subjektas, kaltė), taip pat pateikiamas tiesioginio ir netiesioginio plėšimo sampratų aprašymas, jų išraiškos baudžiamajame įstatyme ir teisinio vertinimo galimybės teismų praktikoje Lietuvoje bei kitose valstybėse, aptariamais svarbiausi kasacinės praktikos suformuoti bendrininkavimo plėšime aspektai.

Trečiojoje dalyje „Kvalifikuojamieji plėšimo požymiai“ išsamiai analizuojami BK 180 straipsnio 2 ir 3 dalyse įtvirtinti kvalifikuojamieji ir itin kvalifikuojamieji plėšimo požymiai, įvardijami jų grupavimo kriterijai, trumpai apžvelgiama istorinė raida, lyginamuoju aspektu su kitomis valstybėmis įvertinami kvalifikuojamųjų plėšimo požymių grupavimo būdai. Siekiama iširti kvalifikuojamųjų požymių įtvirtinimo įstatyme sistemą ir jos sandaros pagrįstumą, įvertinti teisinės technikos tinkamumą įtvirtinant požymius Baudžiamajame kodekse. Taip pat aptariamos kasacinėje praktikoje kylančios veikų kvalifikavimo problemos ir išskiriamos atitinkamam požymiui suformuluotos teisės taikymo taisyklės.

Disertacija užbaigiama išvadomis ir pasiūlymais.

I. PLĖŠIMO SAMPRATA

1.1. Plėšimo priskyrimas turiniams nusikaltimams

Plėšimas, t. y. veika, kuria kėsiniama į esminius asmens interesus, visais laikais buvo vertinamas kaip vienas iš pavojingiausių nusikaltimų, bendrąja prasme suprantamas kaip turto grobimas prievarta. Šio visuomenei pavojingo reiškinio kriminalizavimas, teisinis jo pripažinimas atskira nusikalstamos veikos sudėtimi buvo svarbus jau romėnų teisės laikais. Svetimo turto grobimo vartojant prievartą (kitais tariant, plėšimo) teisinį įvertinimą gali lemti skirtingos nusikaltimų turtui ar asmeniui sampratos.

Plėšimas yra sudėtinė nusikalstama veika, nes ją sudaro dviejų skirtingų nusikalstamų veikų sudėčių požymiai. Toks struktūros dvilypumas skatina diskutuoti dėl šios nusikalstamos veikos sudėties savarankiško teisinio vertinimo, jos priskyrimo vienai ar kitai nusikalstamų veikų grupei. Kaip teigė V. Stankevičius, teisinės diskusijos dėl plėšimo požymių ir bendrosios sąvokos kito, todėl „<...> plėšimo sudėtyje buvo pabraukiamas kartais nusikaltimo turtui momentas, kartais smurto momentas, ir pagal tai buvo sprendžiamas, pav., klausimas apie nusikaltimo pabaigimą ir pasikėsinimą“²⁶. Turto grobimas prievarta yra dviejų pavojingų, teisei priešingų veikų derinys. Bendrąja prasme tai yra agresija prieš asmenį (smurtas arba grasinimas) ir agresija, nukreipta į daiktą (atplėšimas ir užvaldymas), tarpusavyje susijusios specifiniu priežastiniu ryšiu. Abi atskiros veikos sudėtys turi neigiamą baudžiamąją teisinę vertę ir galėtų būti savarankiški nusikaltimai, bet pagal teisinę tradiciją kuriant normas jų derinys įvardijamas kaip atskiras vienetas – plėšimas, kuris kaip visuma tampa kitos kokybės.

Atliekant mokslinį tyrimą paaiškėjo, kad yra kelios grupės nuomonių ir plėšimo samprata skirtingai traktuojama prioritetiškai vertinant siekiamą apsaugoti kėsiniamosi objektą. Teigiama, kad plėšimas – tai

²⁶ STANKEVIČIUS, V. Baudžiamoji teisė. Paskaitos. Kaunas: Lietuvos universiteto Teisių fakulteto leidinys, 1925, p. 178.

nusikaltimas, kuriam gali būti būdingi nusikaltimų nuosavybei ir nusikaltimų asmeniui požymiai. Dėl šios aplinkybės dažnai buvo sprendžiamas klausimas, ar tai yra tam tikra vagystės rūšis, ar nusikaltimas asmeniui²⁷. Skirtingos nuomonės kelia diskusijų, kurių tikslas yra atsakyti į klausimą, ar plėšimas yra smurtinio, ar turtinio pobūdžio nusikalstama veika? Atsižvelgiant į šį klausimą, reikėtų aptarti kai kurias nuomones ir jų argumentavimą.

Antai A. I. Boicovas teigia, kad smurtinis nusikalstamas poelgis yra kompleksinė tarpdisciplininė problema. Pasak jo, smurtiniams priskirtini nusikaltimai, kai:

1) socialinių santykių pažeidimą sudaro neteisėti visuomenei pavojingi, tiesiogiai subjektui prieš jo valią arba be jo valios atliekami poveikiai;

2) atliekamas tiesioginis energinis poveikis biologinei asmens būklei (fizinis smurtas) arba, informacinio poveikio atveju, kartu ir psichinei būklei (psichinis smurtas);

3) atliekamų veiksmų tikslas yra pašalinti asmenį iš socialinių santykių (asmens fizinis arba individualumo sunaikinimas) arba priversti jį elgtis kaltininkui pageidautinu būdu (aktyviai arba pasyviai)²⁸.

Galima apibrėžti, kad smurtinis nusikaltimas – tai baudžiamajame įstatyme nustatyta socialiai pavojinga veika, kuria kėsিনamasi į socialinius santykius darant fizinį arba psichinį poveikį tiesiogiai tų santykių subjektui, turint tikslą pašalinti jį iš tų santykių arba priversti jį veikti taip, kaip pageidauja kaltininkas. Turtiniai nusikaltimai apibrėžtini kaip pavojingos veikos, kuriomis kėsინamasi į nuosavybės teisinius santykius ar kitus turtinius interesus (turtines teises ar pareigas).

V. N. Kudriavcevas ir A. V. Naumovas, analizuodami smurtinius nusikaltimus, tam tikrą grupę nusikalstamų veikų atskirai įvardija kaip savanaudiškus smurtinius nusikaltimus, prie kurių priskiriami plėšimai,

²⁷ ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS, E.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 360.

²⁸ БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p. 441.

smurtinės (atvirosios) vagystės ir turto prievartavimas²⁹. Tokią nusikalstamų veikų grupę skiria ir kiti nusikalstamas veikas analizuojantys autoriai. Antai E. O. Alauchanovas nurodo, kad savanaudiškų smurtinių nusikaltimų sąraše, be plėšimo ir smurtinės (atvirosios) vagystės, dar turi būti ir nužudymas dėl savanaudiškų paskatų³⁰. Toks skirstymas perša išvadą, kad plėšimas laikomas turinčiu ir smurtinio, ir turtinio nusikaltimo ypatybių.

Bendros nuomonės dėl plėšimo priskyrimo smurtiniams nusikaltimams nėra. Rusijos mokslininkai plėšimo nelaiko smurtiniu nusikaltimu. JAV autoriai įžvelgia netikslumą ir teisės, ir statistikos srityje priskiriant šį nusikaltimą vienai ar kitai nusikaltimų grupei. Mokslininkai teigia: „Kai kurie federaliniai statutai šį nusikaltimą priskiria prie nusikaltimų nuosavybei, o Pensilvanijos baudžiamajame kodekse jis įtrauktas tarp nusikaltimų asmeniui. Statistikos požiūriu šis nusikaltimas vertinamas taip pat skirtingai.“³¹ Dviejose Jungtinės Karalystės mokslininkų parengtose oficialiose akademinėse studijose pateikiami skirtingi plėšimo vertinimai, pavyzdžiui, pagal vieną iš jų, tai – nusikaltimas nuosavybei, o pagal kitą – smurtinis nusikaltimas³². Plėšimas, laikomas smurtiniu nusikaltimu, atskiriamas nuo kito panašaus pobūdžio nusikaltimo – įsilaužimo (angl. *burglary*), kuris laikomas turtiniu nusikaltimu³³. Toks klasifikavimas kritikuojamas aiškinant, kad dažnai plėšimas laikomas smurtiniu nusikaltimu dėl to, kad tokio pobūdžio

²⁹ КУДРЯВЦЕВ, В. Н.; НАУМОВ, А. В. Насильственная преступность. Москва: Издательство Спарк, 1997, p. 86.

³⁰ АЛАУХАНОВ, Е. О. Противодействие корыстно-насильственной преступности. Iš: КОМИССАРОВ, В. С., отв. ред. Противодействие преступности: уголовно-правовые, криминологические и уголовно-исполнительные аспекты. Материалы III Российского конгресса уголовного права (29–30 Мая 2008 года). Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова, Юридический факультет. Москва: Проспект, 2008, p. 538.

³¹ NORMANDEAU, A. Violence and robbery: a case study. *Acta Criminologica*, Presses de l'Université de Montréal, Vol. 5 (Janvier/January 1972) [interaktyvus], p. 17. Prieiga per internetą: <<http://www.jstor.org/stable/42748843>> [žiūrėta 2014 m. spalio 2 d.].

³² MATTHEWS, R. Armed Robbery [interaktyvus]. UK: Willan publishing, 2002, p. 20.

Prieiga per internetą:

<http://books.google.lt/books?id=QMX2z_pZGqUC&pg=PA20&dq=robbery+crime&hl=en&sa=X&ei=uTleU_OnKfDR4QTkUoHYAQ&ved=0CEgQ6AEwBQ#v=onepage&q=robbery%20crime&f=false> [žiūrėta 2013 m. rugsėjo 23 d.].

³³ YAPP, J. R. The profiling of robbery offenders [interaktyvus]. The University of Birmingham: The Centre for Forensic and Criminological Psychology, 2010, p. 2.

Duomenų bazė *The DART Europe*. Prieiga per internetą: <http://www.dart-europe.eu/basic-results.php?kw%5B%5D=robbery&f=n> [žiūrėta 2014 m. gruodžio 5 d.].

nusikaltimai būna susiję su fizinės žalos asmeniui padarymu. Vis dėlto negalima paneigti, kad motyvas padaryti tokį nusikaltimą dažniausiai yra finansinis interesas³⁴. Mokslininkai M. E. Wolfgangas ir F. Ferracutis plėšimą laiko smurtinės subkultūros dalimi ir vertina jį kaip smurtinį nusikaltimą. Priešingą vertinimą pateikia mokslininkas A. Normandeu, kurio manymu, šis nusikaltimas suvokiamas labiau kaip vagystės subkultūros dalis, vadinasi, yra nukreiptas į nuosavybę. Šis autorius nustatė, kad dauguma plėšikų per savo gyvenimą buvo siejami ne tiek su smurtinėmis veikomis, kiek su vagystėmis, ir dažnai jiems tekdavo pavartoti jėgą tam, kad galėtų užbaigti vagystę³⁵.

ES šalyse vyrauja smurtinio nusikalstamumo samprata, pagal kurią smurtiniam nusikalstamumui priskiriami tik nusikaltimai asmeniui, bet iš jų atskiriant nusikaltimus, kuriuos atliekant vartotas vadinamasis „instrumentinis smurtas“³⁶, t. y. smurtas, kaip būdas siekti kitų tikslų.

Lietuvoje kai kurie mokslininkai, vadovaudamiesi argumentu, kad smurtiniam nusikalstamumui priskiriami nusikaltimai, kuriais asmeniui buvo padaryta žala – mirtis, sunkus sveikatos sutrikdymas, neatsižvelgdami į tai, ar šių padarinių buvo siekiama, ar tai tik buvo priemonė, veikimo būdas siekiant kitokių tikslų, prie smurtinio nusikalstamumo priskiria ir plėšimus³⁷. Kiti mokslininkai teigia priešingai, t. y. kad smurtiniam nusikalstamumui priskirtini nusikaltimai, kuriuos įgyvendinant smurtas yra motyvacijos elementas, o ne vien tik tam tikras elgesio būdas tikslui pasiekti. Šių autorių nuomone, plėšimai negali būti priskiriami smurtiniam nusikalstamumui³⁸. G. Babachinaitė pateikia

³⁴ HAN, Lu. Economic analyses of crime in England and Wales [interaktyvus]. Department of Economics Birmingham Business School College of Social Science, The University of Birmingham, 2009, p. 138. Duomenų bazė *The DART Europe*. Prieiga per internetą: <http://www.dart-europe.eu/basic-results.php?kw%5B%5D=robbery&f=n> [žiūrėta 2016 m. gruodžio 13 d.].

³⁵ CONKLIN, J. Robbery and the criminal justice system. Philadelphia, New York, Toronto: J. B. Lippincott Company, 1972, p. 103.

³⁶ MAQUIRE, M.; MORGAN, R.; REINER, R. (sud.). The Oxford Handbook of Criminology; LEVI, M. Violent Crime. Oxford: Clarendon Press, 1994, p. 295–353.

³⁷ JUSTICKIS, V. Kriminologija. I dalis. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2001, p. 415–416.

³⁸ BABACHINAITĖ, G. Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 2008, 1(103), p. 16–21; BABACHINAITĖ, G.; GALINAITYTĖ, J.; JURGELAITIENĖ, G.; KIŠKIS, A. ir kt. Kriminologija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 391.

du pagrindinius privalomuosius smurtinių nusikaltimų kriminologinio apibrėžimo elementus: smurtas kaip veikimo būdas; specifiniai šio smurto padariniai yra tikslas, kurio siekiama³⁹. Doktrinoje pritariama, kad plėšimo tikslas yra turtinė nauda, o smurtas – tik veikimo būdas⁴⁰. Įvertinus minėtuosius kriterijus (padarymo būdą ir tikslą) abejotina, kad plėšimas galėtų būti priskiriamas išimtinai nusikaltimų asmeniui grupei, nes jo metu vartojamas smurtas laikytinas tik instrumentiniu smurtu.

Įvertinus argumentus, kad nusikaltimais asmeniui laikytini tik tokie atvejai, kai smurtas prieš asmenį yra tikslas, plėšimo priskyrimas nusikaltimams asmeniui vertintinas kritiškai, nes neatskleidžiama tikroji šios nusikalstamos veikos prasmė. Plėšimo tikslas yra kėsinimasis į kito asmens nuosavybę, o smurtas vartojamas tik kaip būdas tikslui pasiekti, todėl darytina išvada, kad šis nusikaltimas, nors ir turintis smurtinio nusikaltimo požymių, turi būti aiškinamas remiantis turtinių nusikaltimų samprata.

1.2. Kriminologinė ir sociologinė plėšimo apibrėžtis

Registruotų plėšimų skaičius nuo 1990 m. didėjo beveik visose Europos Sąjungos valstybėse (Vakarų Europos valstybėse – iki 2002 m., naujosiose Europos Sąjungos šalyse narėse – iki 1999 m.)⁴¹, o Lietuvoje jis tapo vienu iš didžiausių Europos Sąjungos šalyse. Lyginant 1990–2007 m. registruotų plėšimų skaičių Lietuvoje ir Europos Sąjungos valstybėse matyti, kad Lietuvos vieta, vertinant pagal šį skaičių, taip pat gerokai pasikeitė. 1990 m. Lietuvoje registruotų plėšimų skaičius buvo vienas iš mažiausių tarp dabartinių Europos Sąjungos valstybių, o 2003 m. ir 2007 m. jis tapo vienu iš didžiausių Europos Sąjungos šalyse. Apibendrinamojoje nusikalstamumo

³⁹ BABACHINAITĖ, G. Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 2008, 1(103), p. 16–21.

⁴⁰ BABACHINAITĖ, G.; GALINAITYTĖ, J.; JURGELAITIENĖ, G.; KIŠKIS, A. ir kt. Kriminologija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 391; BABACHINAITĖ, G.; JURGELAITIENĖ, G.; JUSTICKIS, V. ir kt. Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 m. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, p. 43–44.

⁴¹ Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai. *Teisės instituto mokslo tyrimai*, 7 tomas. Vilnius: Teisės institutas, 2011, p. 114–121.

Europos Sąjungoje statistikos svetainėje pateikiami duomenys, kad 2007–2012 m. visoje ES teritorijoje bendrasis plėšimų skaičius kito nežymiai (sumažėjo 4 proc.). Nors plėšimų, apie kuriuos pranešta, labai sumažėjo Baltijos jūros regiono valstybėse narėse (vidutiniškai – 46 proc. 2007–2012 m.) ir Škotijoje (40 proc.), kelių kitų šalių rodikliai smarkiai padidėjo. 2007–2012 m. beveik dvigubai daugiau plėšimų įvyko Kipre, Danijoje ir Graikijoje⁴².

Lietuvoje nuo 1995 m. iki 2004 m. registruotų plėšimų skaičius padidėjo beveik du kartus, bet jau po keleto metų pradėjo nuosekliai mažėti. G. Babachinaitė, tyrusi nusikalstamumo raidą Lietuvoje, pabrėžia, kad šiuolaikinė plėšimų raida, vertinant pagal registruotus rodiklius, rodo šių nusikaltimų mažėjimo tendenciją. Registruotų plėšimų skaičius per pastaruosius aštuonerius metus sumažėjo 53 proc., o jų dalis bendrojoje nusikalstamumo struktūroje taip pat sumažėjo nuo 5,7 proc. iki 3,1 proc.⁴³

Pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2012 m. buvo įregistruoti 1 923 plėšimai⁴⁴, 2013 m. – 1 866 plėšimai, o 2014 m. – 1 688 plėšimai⁴⁵, 2015 m. – 1 590, 2016 m. – 1 324⁴⁶, 2017 m. iki rugsėjo – 831 plėšimas⁴⁷. Čia būtina pabrėžti, kad, Statistikos departamento duomenimis, bendrasis įregistruotų nusikalstamų veikų skaičius, 2011–2013 m. didėjęs 2–4

⁴² Nusikalstamumo statistika [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Crime_statistics/lt#PI.C4.97.C5.A1imai [žiūrėta 2016 m. vasario 23 d.].

⁴³ BABACHINAITĖ, G. Šiuolaikinio registruoto nusikalstamumo Lietuvoje pagrindiniai bruožai. *Jurisprudencija*, 2012, 19(4), p. 1619–1632.

⁴⁴ Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2013 m. Leidinys [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2014, p. 15. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=3188> [žiūrėta 2015 m. gegužės 20 d.].

⁴⁵ Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2014 m. Leidinys [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2015, p. 11. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=18098> [žiūrėta 2015 m. gegužės 20 d.].

⁴⁶ Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2016 m. Leidinys [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2017, p. 8. Prieiga per internetą: file:///C:/Users/Inga/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/nusikalstamumas_ir_t_2016_00_00.pdf [žiūrėta 2017 m. spalio 28 d.].

⁴⁷ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje (forma 1Ž). Prieiga per internetą: https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=6399&datasource=15487 [žiūrėta 2017 m. spalio 28 d.].

proc., 2014 m. sumažėjo 2,2 proc. ir buvo 82,9 tūkst.⁴⁸; 2015 m. jų skaičius buvo 72,3 tūkst., t. y. sumažėjo 12,7 proc. palyginti su 2014 m.⁴⁹, 2016 m. – 59,1 tūkst.⁵⁰ Be to, Statistikos departamento duomenimis, 2013–2014 m. plėšimų skaičius sumažėjo 9,5 proc.⁵¹ 2015 m. ataskaitoje nurodoma, kad, palyginti su 2014 m., plėšimų skaičius per metus sumažėjo 5,8 proc.⁵², 2016 m. –15,5 proc.

Lietuvos Respublikos prokuratūros 2015 m. ir 2016 m. veiklos ataskaitose pateikiama tais metais dažniausiai registruotų nusikalstamų veikų statistika ir užfiksuota, kad plėšimai sudaro 2 proc. visų įregistruotų nusikalstamų veikų⁵³. Pabrėžtina, kad plėšimų tyrimas prieš dešimtmetį buvo viena iš prioritetinių teisėsaugos institucijų veiklos rūšių, kuriai buvo skiriama ypač daug dėmesio. Tą patvirtina Lietuvos Respublikos Seimo 2005 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. X-265 „Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros 2004 metų veiklos ataskaitos ir 2005–2006 metų prioritetų“, kuriuo buvo patvirtinti Lietuvos Respublikos prokuratūros 2005–2006 metų veiklos prioritetai pagal konkrečias nusikalstamas veikas. Kaip vienas iš prioritetų

⁴⁸ Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2014 m. Leidinys [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2015, p. 7.

Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=18098> [žiūrėta 2015 m. gegužės 20 d.].

⁴⁹ Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2015 m. Leidinys [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas. 2016, p. 7.

Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=22820> [žiūrėta 2017 m. sausio 5 d.].

⁵⁰ Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2016 m. Leidinys [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2017, p. 7. Prieiga per internetą: file:///C:/Users/Inga/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/nusikalstamumas_ir_t_2016_00_00.pdf [žiūrėta 2017 m. spalio 28 d.].

⁵¹ Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2014 m. Leidinys [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas. 2015, p. 7.

Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=18098> [žiūrėta 2015 m. vasario 23 d.].

⁵² Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2015 m. Leidinys [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas. 2016, p. 7.

Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=22820> [žiūrėta 2017 m. sausio 20 d.].

⁵³ Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2015 m. ataskaita [interaktyvus], p. 7. Prieiga per internetą: <http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2016/03/prokuraturos-veiklos-2015-m-ataskaita-2016-03-30.pdf> [žiūrėta 2017 m. vasario 20 d.]; Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2016 m. ataskaita [interaktyvus], p. 5. Prieiga per internetą: <http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2017/03/2016-m.-ataskaita-galutinis-2017-03-21.pdf>

[žiūrėta 2017 m. vasario 20 d.].

įvardyti ikiteisminiai tyrimai dėl nusikaltimų nuosavybei – plėšimų⁵⁴. Čia svarbi ir ta aplinkybė, kad tuo laikotarpiu aktyviai veikė organizuotos nusikaltėlių grupės, kurių veikla daugiausia buvo susijusi su smurtiniais, turtinio pobūdžio nusikaltimais. Organizuotos nusikalstamos grupuotės užsiėmė turto prievartavimu, automobilių vagystėmis, neteisėta narkotikų apyvarta, kontrabanda, plėšimais⁵⁵. Iki 2008 m. plėšimų tyrimas buvo prioritetinga prokuratūros veiklos sritis, bet nuo 2009 m. veiklos ataskaitose įvardijamos kitos prioritetingos veiklos sritys, susijusios su turtiniais nusikaltimais, – tokios nusikalstamos veikos kaip sukčiavimas, neteisėtas praturtėjimas⁵⁶ (2009–2016 m. prokuratūros veiklos ataskaitos)⁵⁷.

Pagal statistikos duomenis, 2013 m. nuo plėšimų nukentėjo 1 757 asmenys, iš jų 164 vaikai; 2014 m. – 1 536 asmenys, iš jų – 118 vaikų⁵⁸; 2015

⁵⁴ Lietuvos Respublikos Seimo 2005 m. birželio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros 2004 m. veiklos ataskaitos ir 2005–2006 m. prioritetai“. *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 80-2891.

⁵⁵ Prokuratūros veiklos 2004 m. ataskaita [interaktyvus], p. 4. Prieiga per internetą: http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/ataskaita_2004.pdf [žiūrėta 2015 m. balandžio 5 d.].

⁵⁶ *Aut. past.* Neteisėto praturtėjimo nusikalstama veika BK įtvirtinta tik 2010 m. priėmus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 72-3, 189-1 straipsniais įstatymą. *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 145-7439.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2009 m. ataskaita [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/ataskaita_2009.pdf [žiūrėta 2017 m. spalio 27 d.]; Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2010 m. ataskaita [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/prokuraturos_veiklos_2010_m_atask.pdf [žiūrėta 2017 m. spalio 27 d.]; Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2011 m. ataskaita [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/ataskaita_2011.pdf [žiūrėta 2017 m. spalio 27 d.]; Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2012 m. ataskaita [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/ataskaita-2012.pdf> [žiūrėta 2017 m. spalio 27 d.]; Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2013 m. ataskaita [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/2013-ataskaita.pdf> [žiūrėta 2017 m. spalio 27 d.]; Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2014 m. ataskaita [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/ataskaita-2014.pdf> [žiūrėta 2017 m. spalio 27 d.]; Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2015 m. ataskaita [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2016/03/prokuraturos-veiklos-2015-m-ataskaita-2016-03-30.pdf> [žiūrėta 2017 m. spalio 27 d.]; Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2016 m. ataskaita [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2017/08/2016-m-ataskaita-galutinis-2017-08-21.pdf> [žiūrėta 2017 m. spalio 27 d.].

⁵⁸ Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2014 m. Leidinys [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2015, p. 16. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=18098> [žiūrėta 2015 m. vasario 23 d.].

m. – 1 461, iš jų – 107 vaikai⁵⁹; 2016 m. – 1 544, iš jų – 126 vaikai⁶⁰. Tarptautinio tyrimo duomenimis, į teisėsaugą dėl plėšimo kreipėsi kas antras nukentėjęsysis⁶¹. Apibendrinant kitą tyrimą nurodoma, kad apie patirtus plėšimus praneša 71 proc. juos patyrusiųjų⁶². Taigi pagal statistiką darytina išvada, kad plėšimams būdingas santykinai didelis latentškumas.

Įsigaliojus 2000 m. BK⁶³ iki 2007 m. plėšimo veika buvo ypač paplitusi, tai lėmė ir didelį teismuose nagrinėtų baudžiamųjų bylų skaičių. Palyginus per pastarąjį dešimtmetį nagrinėtų bylų skaičių⁶⁴ matyti, kad

⁵⁹ Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2015 m. Leidinys [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas. 2016, p. 16. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=22820> [žiūrėta 2017 m. sausio 20 d.].

⁶⁰ Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2016 m. Leidinys [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2017, p. 12. Prieiga per internetą: file:///C:/Users/Inga/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/nusikalstamumas_ir_t_2016_00_00.pdf [žiūrėta 2017 m. spalio 28 d.].

⁶¹ Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai. *Teisės instituto mokslo tyrimai*, 7 tomas. Vilnius: Teisės institutas, 2011, p. 114–121.

⁶² KIŠKIS, A.; JUSTICKAJA, S.; USCILA, R.; JUSTICKIS, V. Nusikalstamumas Lietuvoje ir prevencijos perspektyvos. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, p. 214–215.

⁶³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89–2741; Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, Baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785, ir Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX-994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 112-4970.

⁶⁴ Vilniaus ir Kauno apygardų teismų nagrinėtų bylų statistika iš Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO:

Vilniaus apygarda/Metai	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
I instancija nagrinėtų bylų skaičius	10	5	8	8	12	14	11	11	6	5	8	3
Apeliacine instancija nagrinėtų bylų skaičius	73	117	127	90	111	105	100	106	58	61	65	52
Keista ar naikinta	21	32	32	16	26	27	18	26	8	19	19	21

Kauno apygarda/Metai	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
I instancija nagrinėtų bylų skaičius	15	10	9	14	7	12	6	11	9	14	7	4

intensyviausias plėšimo bylų nagrinėjimo laikotarpis buvo 2006–2007 m.; tą patvirtina ir kasacine tvarka nagrinėtų bylų statistika⁶⁵. Statistiniai nagrinėtų bylų duomenys, be to, rodo, kad nors bendrasis bylų skaičius sumažėjo, per paskutiniuosius dešimt metų vidutiniškai 23 proc. LAT nagrinėtų plėšimo bylų buvo priimti sprendimai keisti arba naikinti teismų sprendimus. Taigi akivaizdu, kad plėšimo sudėties analizė tebėra aktuali.

Plėšimo nusikaltimų skaičiaus mažėjimo tendencija kelia susidomėjimą tokio reiškinio priežastimis. Mokslininkai teigia, kad smurtinių nusikaltimų bei turtinio pobūdžio nusikaltimų, susijusių su smurtu, skaičiaus mažėjimą, kita vertus, žymiai didėjant nusikaltimų, kuriais siekiama gauti neteisėtos turtinės naudos (pavyzdžiui, sukčiavimų), skaičiui, taip pat intensyvėjant nusikaltimų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis, paplitimui, galima vertinti kaip Lietuvoje vis didėjančio registruoto nusikalstamumo panašėjimą į išsivysčiusios rinkos ekonomikos šalių nusikalstamumo situaciją⁶⁶. Vadinas, keičiantis ir gerėjant valstybės ekonominei situacijai keičiasi nusikalstamumo pobūdis, turtiniai nusikaltimai vis dažniau daromi pasitelkiant ne smurtinius, bet apgaulės būdus,

Apeliacine instancija nagrinėtų bylų skaičius	37	100	103	86	93	86	72	69	55	57	65	44
Pakeista ar naikinta	6	24	34	22	25	20	17	14	8	15	18	10

⁶⁵ LAT bylos, nagrinėtos kasacine instancija. Duomenys iš Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO:

Metai	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kasacine instancija nagrinėtų bylų skaičius	29	106	91	44	54	42	38	34	35	13	29	11	12
Pakeista ar naikinta	9	26	12	12	14	9	7	4	3	3	9	5	2

⁶⁶ BABACHINAITĖ, G. Šiuolaikinio registruoto nusikalstamumo Lietuvoje pagrindiniai bruožai. *Jurisprudencija*, 2012, 19(4), p. 1619–1632.

pasinaudojant intelekto gebėjimais, pasitelkiant naujasias informacines technologijas, suteikiančias plačias galimybes neišeinant iš namų pasisavinti kito asmens turtą. Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvoje spartėjant ekonominės emigracijos procesui iš šalies išvyksta nemažai asmenų, stokojančių socialinių ar ekonominių gyvenimo pagrindų, sparti emigracija trumpuoju laikotarpiu taip pat sudaro prielaidas mažesniam nusikalstamumui⁶⁷, o tai, tikėtina, mažina ir smurtinio bei turtinio pobūdžio nusikalstamumą.

Nors registruotų plėšimo nusikaltimų skaičiaus mažėjimo tendencija yra akivaizdi, plėšimai vis tiek lieka viena iš pavojingiausių nusikalstamų veikų nuosavybei, sukelti sunkių padarinių nukentėjusiajam asmeniui, jo sveikatai ar net gyvybei. Palyginti su kitomis veikomis, pavyzdžiui, turto prievartavimu, matyti, kad plėšimas yra viena iš labiausiai paplitusių nusikalstamų veikų⁶⁸, kurias atliekant turtinės naudos siekiama prievarta.

Apibendrinant plėšimų darymo būdus galima teigti, kad dažniausiai šie nusikaltimai padaromi gatvėse, kiemuose, parkuose, daugiabučių gyvenamųjų namų laiptinėse, gyvenamosiose patalpose (pavyzdžiui, vienkiemiuose) ir pan.⁶⁹ Minėtosios vietos yra patogios staiga užpulti aukas, netikėtai pavartoti prieš jas prievartą ir greitai pagrobtį lengvai realizuojamą turtą. Kartu pabrėžtina, kad plėšimui įgyvendinti labai svarbus tam tikras laikas, pati nusikaltimo erdvė, aukos pasirinkimas įvertinant jos galimybę pasipriešinti⁷⁰. Plėšimų aukomis dažniausiai tampa neblaivūs, nepilnamečiai asmenys, moterys⁷¹, kuriuos gali būti lengviau išgąsdinti, padaryti psichologinį

⁶⁷ SUBAČ, A. Migracijos procesai ir jų įtaka nusikalstamumui. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 43, 65.

⁶⁸ Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2010 m. 100 000 gyventojų teko 82,8; 2011 m. – 77,7; 2012 m. – 64,3; 2013 m. – 63,1; 2014 m. – 57,6; 2015 m. – 54,8 plėšimo, o turto prievartavimų skaičiai atitinkamai: 2010 m. – 5,4; 2011 m. – 5,3; 2012 m. – 5,3; 2013 m. – 5,4; 2014 m. – 5; 2015 m. – 6,3 atvejo. Iš: Nusikalstamos veikos Lietuvoje 2006–2015 metais [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.ird.lt/crimes-lithuania/?id3=26> [žiūrėta 2017 m. vasario 12 d.].

⁶⁹ KURAPKA, V. E.; MATULIENĖ, S.; BILEVIČIŪTĖ, E. ir kt. Kriminalistika taktika ir metodika. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 591.

⁷⁰ *Ibid.*, p. 595.

⁷¹ Lietuvos statistikos departamentas. Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2010 m. Vilnius, 2011.

poveikį, iš kurių mažiausia tikimybė sulaukti pasipriešinimo arba nusikaltėlis pagrįstai gali tikėtis, kad nukentėjęs asmuo nesugebės teisingai nurodyti tyrimui reikšmingų aplinkybių.

Plėšimo pavojingumas susijęs su smurtinių ir turtinių nusikalstamų veikų požymiais – svetimo turto pagrobimas kartu su grasinimu smurtauti arba smurtavimu⁷². Dėl prievartos elemento plėšimas kelia visuomenėje baimės jausmą, nes prievarta susijusi su neišprovokuotu, netikėtu smurtiniu išpuoliu prieš nepažįstamąjį. Antai JAV kriminologai teigia: „Plėšimas yra smurtinis nusikaltimas, kurio motyvas – vagystė. Plėšimo veika apima platų nusikalstamų veikų sąrašą – nuo dienpinigių atiminėjimo iš mokyklinukų iki bankų plėšimų, dėl kurių prarandami milijonai. Visgi turtinė netektis plėšimo atveju dažniausiai būna smulki. Plėšimas tokiu rimtu nusikaltimu tampa dėl smurto.“⁷³ Taigi plėšimą sunkiu nusikaltimu paverčia prievartos elementas, dėl kurio padariniai gali būti labai sunkūs – ne tik materialinė netektis, bet ir moralinė žala, padaroma įbauginant asmenį, pakertant jo saugumo jausmą, pasitikėjimą, pažeidžiant asmens sveikatą ar net atimant gyvybę.

Vertinant šiuolaikinės visuomenės situaciją atkreiptinas dėmesys, viena vertus, į spartų ekonomikos vystymąsi bei finansų valdymo perkėlimą į elektroninę erdvę, lemiantį intelektinių turtinių nusikaltimų skaičiaus augimą, kita vertus, į didėjantį visuomenės narių, ypač jaunų asmenų, agresyvumą, dėl kurio kyla įvairių smurto apraiškų. Vien statistinis plėšimų skaičiaus mažėjimas neleidžia abejoti nusikalstamos veikos sudėties tyrimo aktualumu ir reikalingumu, nes minėtosios veikos pavojingumas tebėra didelis, itin skaudžiai veikia visuomenę ir daro žalą pagrindinėms baudžiamosios teisės saugomoms vertybėms.

⁷² SAKALAUSKAS, G.; DOBRYNINA, M.; JUSTICKAJA, S. ir kt. Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai. *Teisės instituto mokslo tyrimai*, 7 tomas. Vilnius: Teisės institutas, 2011, p. 114–121.

⁷³ TONRY, M. *The Oxford Handbook of crime and public policy*. Oxford university press, 2009, p. 103.

1.3. Plėšimo ir vagystės atribojimas

Plėšimo sampratą padeda atskleisti šio nusikaltimo santykio su kitais panašių požymių turinčiais nusikaltimais analizė. Manytina, kad svarbiausias tyrimo objektas yra plėšimo santykis su vagystės nusikaltimu.

Kaip minėta, plėšimas suprantamas kaip savarankiška nusikalstama veikos sudėtis, apimanti kelių nusikalstamų veikų sudėtis, tad iš pirmo žvilgsnio panaši į nusikaltimų daugetą. Kitaip tariant, plėšimas yra nusikaltimo, aprašyto taikant sudėtinio nusikaltimo sudėtį, pavyzdys. Sudėtiniai nusikaltimai apibūdinami kaip susidedantys iš dviejų ar daugiau veikų, iš kurių kiekviena, atskirai jas vertinant, gali būti laikoma atskiru (savarankišku) nusikaltimu. Faktiškai tai yra įstatyme įtvirtinta nusikaltimų sutaptis⁷⁴. Toks teisinės formos suteikimas gali būti nulemtas fakto, kad nusikalstami veiksmai paprastai yra glaudžiai susiję, dažniausiai vyksta kartu, kaltininko smurtiniai veiksmai yra tik būdas turto įgijimo tikslui pasiekti, vadinasi, kaltės turinys yra bendrasis ir tokiais veiksmais padaroma didesnė žala, todėl įstatymų leidėjas, visa tai įvertinęs, iš anksto numato tokius atvejus ir įtvirtina juos kaip atskirą nusikalstamos veikos sudėtį.

Analizuojant šalių bendrosios teisės tradicijos atstovių (Jungtinės Karalystės ir JAV) doktriną matyti, kad teikiamos dvi plėšimo apibrėžtys: viena kildinama iš senosios Jungtinės Karalystės teisės tradicijos, kita – iš tos, kuri buvo priimta su pakeitimais, nurodytais Amerikos teisės instituto Baudžiamojo kodekso modelyje⁷⁵. Kad ir kokios skirtingos būtų modifikacijos, susijusios su veikos būdo aprašymu ar kvalifikuojamųjų požymių suvokimu, iš esmės pagal bendrosios teisės tradiciją plėšimas suvokiamas kaip sunkesnės formos vagystė.

⁷⁴ PAVILONIS, V.; BIELIŪNAS, E. Nusikaltimų kvalifikavimas esant jų daugetui ir baudžiamosios teisės normų konkurencija. Vilnius: Lietuvos TSR aukštojo mokslo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, 1984, p. 40.

⁷⁵ DRESSLER, J. Encyclopedia of Crime and Justice, second edition. Volume 3. New York: Thomson Learning, 2002, p. 1354.

Pagal Jungtinės Karalystės ir JAV teisės tradicijas, plėšimo sudėties požymiai yra apibrėžiami įstatyme. JK nuo 1968 m. galioja *The Theft Act* (Vagystės aktas), kuriame įtvirtinama baudžiamoji atsakomybė už turtinio pobūdžio nusikalstamas veikas. Anksčiau galiojusiam 1916 m. *Larceny Act* (Vagystės aktas) įstatyme plėšimas nebuvo apibrėžtas, todėl nebuvo aiški šio nusikaltimo reikšmė⁷⁶. *The Theft Act* tiesiogiai įtvirtina plėšimą kaip atskirą nusikalstamą veiką skyriuje „Vagystė, plėšimas, įsilaužimas ir kt.“⁷⁷. Šio teisės akto 8 straipsnyje įtvirtinama baudžiamoji atsakomybė tam, kuris daro vagystę, ir iš karto prieš tai, ar tuo metu, ar tam, kad tai padarytų, pavartoja jėgą prieš asmenį, įbaugina ar siekia įbauginti asmenį tuo, kad prieš jį bus pavartota jėga⁷⁸. Taigi įstatyme įtvirtinamas aiškus plėšimo ryšys su vagyste, kuri apibrėžiama kaip nesąžiningas turto, priklausančio kitam, pasisavinimas turint tikslą jį atimti visam laikui⁷⁹. Doktrinoje nurodoma, kad plėšimas yra vagystės forma, o bausmę už ją sunkina smurto vartojimas arba grasinimas juo. Plėšimas yra baigtas, kai baigta vagystė⁸⁰. Jungtinės Karalystės baudžiamosios teisės mokslininkai, analizuodami plėšimą, jį įvardija kaip tam tikrą sunkesnę vagystės formą⁸¹. Vadinasi, plėšimas yra kildinamas iš vagystės nusikaltimo ir atitinka pagrindinius būtinuosius vagystės požymius, o plėšimo ryšys su vagyste gali būti apibrėžiamas kaip tiesioginis priklausomumas, lemiantis, kad jeigu nėra vagystės, tai nėra ir plėšimo.

JAV vadovaujamosi 1962 m. gegužės 24 d. Amerikos teisės instituto (*The American Law Institute*) parengtu Baudžiamojo kodekso modeliu (*Model Penal Code*), kuris laikomas Valstijų teisinėmis gairėmis, pagal kurias jos kuria savo įstatymus, įtvirtindamos baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas. Šiame dokumente aprašomi pagrindiniai nusikalstamų

⁷⁶ GRIEW, E. *The Theft Act 1968 and 1978*. London: Sweet and Maxwell, 1982, p. 64.

⁷⁷ Theft Act 1968. Chapter 60, 5 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1968/60/section/5> [žiūrėta 2014 m. gegužės 20 d.].

⁷⁸ Theft Act 1968. Chapter 60, 5 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1968/60/section/> [žiūrėta 2014 m. gegužės 20 d.].

⁷⁹ Theft Act 1968. Chapter 60, 1 Definition of theft [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1968/60/section/5> [žiūrėta 2014 m. gegužės 20 d.].

⁸⁰ HEATON, R. *Criminal Law textbook*. Oxford University Press, 2004, p. 307–309, 316–325.

⁸¹ ORMEROD, D. *Smith & Hogan Criminal Law. Cases and Materials. Ninth Edition*. Oxford: Oxford University Press, 2006, p. 810.

veikų sudėčių požymiai, kuriuos Valstijos atitinkamai pakoreguoja. Baudžiamojo kodekso modelio skyriuje „Nusikaltimai turtui“, be nusikaltimų, kuriais turtas sugadinamas ar sunaikinamas, pateikiami vagystės, įsilaužimo ir plėšimo nusikaltimų aprašai. Šio dokumento 222.1 paragrafe nurodyta, kad asmuo kaltas dėl plėšimo, jeigu darydamas vagystę: a) padaro kitam rimtą kūno sužalojimą; b) grasina kitam arba sąmoningai baugina (sukelia baimę) dėl tuoj ketinamo padaryti rimto kūno sužalojimo; c) padaro arba grasina padaryti antrojo ar trečiojo laipsnio nusikaltimus⁸². Pačiame Baudžiamojo kodekso modelyje yra pateikiamos aiškinamosios esminių plėšimo nusikaltimo skiriamųjų požymių nuorodos. Dokumente plėšimas apibrėžiamas kaip atskiras sunkus nusikaltimas dėl specialiųjų pavojingų elementų, susijusių su prievartine vagyste iš asmens. Plėšimo sudėtį turi sudaryti trys elementai: ypatingos aplinkybės, pagal kurias galima atskirti nusikaltimą nuo paprastos vagystės; laiko tarpas, per kurį šios aplinkybės turi įvykti; kaltė, dėl kurios kaltininkas įsitraukia į specifinį elgesį⁸³. Pagal dokumente pateikiamą plėšimo sampratą, šis nusikaltimas nuo įprastos atvirosios vagystės atskiriamas pagal tai, kad akivaizdus aukos buvimas ir grasinimo arba smurto vartojimas; nuo turto prievartavimo – pagal grasinimo rimtumą ir neatidėliotinumą⁸⁴. Teisės doktrinoje atskleidžiant plėšimo sampratą aiškinama, kad plėšimas yra sunkesnė vagystės forma, kitaip tariant, smurtinė vagystė⁸⁵. Apibendrinant galima daryti išvadą, jog bendrosios teisės tradicijos valstybės remiasi nuostata, kad plėšimo sampratos teisinis pagrindas yra vagystės nusikaltimas.

Atlikus pasirinktųjų kontinentinės teisės tradicijos valstybių baudžiamosios teisės tyrimą nagrinėjama tema matyti, kad plėšimo sudėtis

⁸² Model Penal Code. Official draft and explanatory notes. Complete Text of Model Penal Code was adopted at the 1962 Annual Meeting of the American Law institute at Washington, D. C. May 24, 1962, Philadelphia PA. The American Law institute, 1985 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.icla.up.ac.za/images/un/use-of-force/western-europe-others/UnitedStatesofAmerica/Model%20Penal%20Code%20United%20States%20of%20America%201962.pdf> [žiūrėta 2016 m. liepos 25 d.].

⁸³ *Ibid.*, p. 145.

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ SAMAHA, J. Criminal Law, second edition. St. Paul New York, Los Angeles, San Francisco: University of Minnesota, West Publishing, 1987, p. 340–345; MAYS, G. L.; BALL, J.; FIDELIE, L. Criminal law: core concepts. New York: Wolters Kluwer Law and Business, 2014, p. 102–103.

dažniausiai įtvirtinama baudžiamojo įstatymo skyriuje, kuris apima turtinius interesus pažeidžiančių nusikaltimų grupę. Kita vertus, plėšimo santykio su vagyste samprata gali būti dvejopa dėl to, kad plėšimo veikos smurto elementui priskiriamos skirtingos teisinės reikšmės:

- 1) plėšimas kaip užpuolimas (Rusija, Baltarusija, Ukraina);
- 2) plėšimas kaip smurtinė vagystė (Lenkija, Latvija, Estija, Lietuva, Prancūzija, Vokietija, Italija).

Tiriant pirmajai sampratai atstovaujančių valstybių baudžiamuosius įstatymus nustatyta, kad plėšimas juose dažniausiai traktuojamas kaip užpuolimas. Antai Baltarusijos BK 207 straipsnyje nurodoma, kad plėšimas – tai smurto, pavojingo nukentėjusiojo gyvybei arba sveikatai, vartojimas arba tokio smurto grėsmės sukėlimas turint tikslą tiesiogiai disponuoti kito asmens turtu⁸⁶; Ukrainos BK 187 straipsnyje įtvirtinta, kad plėšimas yra užpuolimas vartojant nukentėjusiojo gyvybei ar sveikatai pavojingą smurtą arba grasinant tokio smurtu turint tikslą pasisavinti kito asmens turtą⁸⁷; Rusijos BK 162 straipsnyje nustatoma, kad plėšimas yra užpuolimas turint tikslą pasisavinti kito turtą, padaromas vartojant pavojingą gyvybei arba sveikatai smurtą arba sukeliant tokio smurto grėsmę⁸⁸. Plėšimą suprantant kaip asmens užpuolimo veiką, išplaukia išvada, kad ši nusikalstama veika yra nukreipta į asmenį kaip smurtinės jėgos, prievartos prieš jį vartojimo veiksmas, o kėsinimasis į turtinius interesus yra tikslo (subjektyvusis), bet ne veikos (objektyvusis) požymis. Tokia samprata lemia, kad plėšimas laikomas baigtu jau tada, kai įgyvendinamas užpuolimas, smurtiniai veiksmai, nepriklausomai nuo to, ar turtas užvaldomas, ar ne.

⁸⁶ Уголовный кодекс Республики Беларусь, 9 июля 1999 г. № 275-3 [interaktyvus].

Prieiga per internetą: http://pravo.by/world_of_law/text.asp?RN=HK9900275#&Article=207 [žiūrėta 2015 m. kovo 14 d.].

⁸⁷ Criminal code of Ukraine. *Vidomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine (VRU)*, 2001, No 25–26 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/16257> [žiūrėta 2015 m. balandžio 24 d.].

⁸⁸ Уголовный кодекс РФ от 13 июня 1996 г. N 63-ФЗ. Принят Государственной Думой 24 мая 1996 года. Одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 года [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.uk-rf.com/glava21.html> [žiūrėta 2013 m. kovo 24 d.].

Manytina, kad tokia plėšimo samprata neatskleidžia nusikaltimo esmės. Doktrinoje pabrėžiama, kad nors plėšimas laikomas tipine vagystės forma, bet, palyginti su vagyste, kuri suprantama kaip neteisėtas, neatlygintinas, savanaudiškais tikslais turto pasisavinimas kaltininkui ar kitiems naudotis, padarant žalą turto savininkui ar kitam jo valdytojui, nepatenka į bendrąją vagystės sampratą⁸⁹. Plėšimo baigtumas remiantis tokia samprata, priešingai negu vagystės atveju, nustatomas net nesant turto pasisavinimo fakto. Tokia gana paradoksali padėtis kai kuriuos autorius, pavyzdžiui, N. A. Lopašenko, verčia manyti, kad plėšimas nėra susijęs su vagyste ir peržengia jos sudėties objektyviųjų požymių ribas⁹⁰. Vis dėlto ne visi mokslininkai su tokia nuomone sutinka. Kai kurie kiti plėšimą analizuoja ir vertina kaip vieną iš vagystės formų⁹¹, nors pagal įstatymą plėšimo veikos turinį sudaro smurtiniai veiksmai, o ne pats turto pasisavinimas. A. I. Boicovas, pasisakydamas apie plėšimo teisinę prigimtį, pabrėžia: „Šiuo metu Specialiosios dalies sistemoje plėšimas yra susijęs daugiau su nuosavybės teisinių santykių apsauga, tuo pabrėžiant, kad pagrindinis plėšiko tikslas yra pasisavinti turta, o asmens užpuolimas – tik būdas to pasiekti. Todėl plėšimo įtvirtinimas tarp nusikaltimų nuosavybei tikrai nesumenkina baudžiamosios teisės apsaugos asmeniui. Apie tai liudija faktas, kad plėšimas priskirtas sunkiems nusikaltimams ir pripažįstamas baigtu nuo užpuolimo momento, o ne nuo turto užvaldymo ir galimybės juo naudotis įgijimo, nors tai įtvirtinta kitų nusikaltimų nuosavybei atveju.“⁹² Taigi dauguma mokslininkų linkę plėšimo sampratos griežtai neatriboti nuo vagystės nusikaltimo, nors yra įtvirtinti skirtingi objektyvieji požymiai, negu vagystės sudėties.

⁸⁹ КОРОБОВ, П. Разбой как типичная форма хищения. Научно практический журнал *Уголовное право*, 2006, No. 1 (январь-февраль), p. 32.

⁹⁰ ЛОПАШЕНКО, Н. А. Преступления в сфере экономики. Авторский комментарий к уголовному закону (раздел VIII УК РФ). Москва: Волтерс Клувер, 2006, p. 161–162.

⁹¹ КАЗАНКОВ, В. Ю. Разбой как форма хищения чужого имущества: Уголовно-правовой аспект. Диссертация. Ростов-на-Дону, 2006, p. 17 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.dissercat.com/content/razboi-kak-forma-khishcheniya-chuzhogo-imushchestva-ugolovno-pravovoi-aspekt> [žiūrėta 2014 m. spalio 25 d.].

⁹² БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p. 459.

Tiriant antrąją sampratą pasirinkusių valstybių baudžiamuosius įstatymus paaiškėja, kad juose plėšimas kildinamas tiesiogiai iš vagystės ir suprantamas kaip tam tikra modifikuota vagystės forma. Doktrinoje teigiama, kad plėšimas atsirado kaip pavojingesnės veikos – vagystės hipotezė ir buvo emancipuota tik vėliau, laikui bėgant⁹³. Istorinė raida rodo, kad romėnų teisė plėšimą priskyrė sunkesnei vagystės formai, kurios ypatumas buvo smurto vartojimas. Italijos baudžiamosios teisės doktrinoje tvirtinama, kad plėšimo autonomija nuo vagystės įtvirtinta I a. prieš Kristų ir kad tai yra nuopelnas pretoriaus Licinijaus Lukulo (*Licinio Lucullo*), kuris savo edikte įtvirtino naują nusikaltimą, įvardydamas jį kaip *actio vi bonorum raptorum*⁹⁴, t. y. veikimą prievarta atplėšiant daiktą. Toks sprendimas buvo būtinas siekiant malšinti dažnus ginkluotų gaujų puldinėjimus (plėšimus)⁹⁵. Doktrinoje pateikiama nuomonė, kad tokio sprendimo tikslas buvo bausti ne už prievarta įvykdytą vagystę, bet už pačią prievartą, kurią vartojant ta vagystė padaryta⁹⁶. Kita teisės sistema – kanonų teisė – vertino labiau veiksmo atlikėją, o ne patį veiksmą. Plėšimas nuo vagystės čia atskiriamas ne pagal tai, kad buvo pavartota prievarta, bet pagal aplinkybes, susijusias su nusikaltimo darymo „slaptumu“, arba „matomumu“⁹⁷. Dėl to nustatomi skirtingi nusikaltimai *occulte auferre* (slaptas pašalinimas) ir *visibiliter eripere* (akivaizdus atplėšimas)⁹⁸. Antrojo laipsnio elgesys, kai pažeidžiama ir nuosavybė, ir asmens, kuris saugo nuosavybę (kurio akivaizdoje įvyksta plėšimas), neliečiamumas, rodo vagies įžūlumą, todėl buvo laikomas sunkesniu nusikaltimu ir baudžiamas griežčiau

⁹³ CANESTRARI, S.; GAMBERINI, A. etc. *Diritto penale. Lineamenti di parte speciale*. Quarta edizione. Bologna, 2006, p. 548; CANESTRARI, S.; CORNACCHIA, L.; GAMBERINI, A. etc. *Diritto penale. Lineamenti di parte speciale*. Sesta edizione. Milano: Monduzzi editoriale, 2014, p. 752.

⁹⁴ Žr., pvz.: POTHIER, R. G. *Le Pandette di Giustiniano*. Volume IV. Venezia: Tipografia Giustiniana di Antonio Bazzarini, 1842, p. 156–157; GROSSO, C. F.; PADOVANI, T.; PAGLIARO, A.; MEZZETTI, E. *Trattato di diritto penale, parte speciale. Reati contro il patrimonio*. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 2013, p. 213.

⁹⁵ BACCAREDDA Boy, C.; LALOMIA, S. *I delitti contro il patrimonio mediante violenza*. Padova: L.E.G.O. S.p.A. Lavis (TN), 2010, p. 325–327.

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ GROSSO, C. F.; PADOVANI, T.; PAGLIARO, A.; MEZZETTI, E. *Trattato di diritto penale, parte speciale. Reati contro il patrimonio*. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 2013, p. 213.

⁹⁸ BACCAREDDA Boy, C.; LALOMIA, S. *I delitti contro il patrimonio mediante violenza*. Padova: L.E.G.O. S.p.A. Lavis (TN), 2010, p. 325–327.

palyginti su paprasta slapta vagyste. Vėliau svarbių Europos valstybių baudžiamosios teisės, taip pat ir plėšimo sampratos, pokyčių padaryta įtvirtinus 1810 m. Prancūzijos kodeksą, kuriame pateiktas susistemintas turto pasisavinimo nusikaltimų sąrašas. Jį sudaro: pasisavinimas be jėgos pavartojimo prieš asmenį, nesvarbu, ar tai padaroma slapta, atvirai ar pasinaudojant gudrumu; pasisavinimas pavartojant jėgą prieš asmenį; prievartavimas (šantažas)⁹⁹. Taigi istorinė raida patvirtina, kad plėšimo pagrindas buvo vagystės nusikaltimas.

Plėšimo samprata, pagal kurią šis nusikaltimas kildinamas iš vagystės, grindžiami Europos valstybių baudžiamieji įstatymai. Galiojančio Prancūzijos BK 311-5–311-11 straipsniuose plėšimas įtvirtintas kaip specialioji vagystės rūšis¹⁰⁰. Atskiros sąvokos, kuri atribotų vagystę nuo plėšimo kaip du santykinai savarankiškus nusikaltimus, šiame kodekse nėra. Dauguma kitų valstybių šią nusikalstamą veiką įvardija atskiru nuo vagystės nusikaltimo pavadinimu ir įtvirtina jos sudėtį kitame kodekso straipsnyje. Pavyzdžiui, Vokietijos BK 249 straipsnyje įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už atskirą nuo vagystės veiką – plėšimą. Straipsnyje nustatyta, kad atsako tas, kuris pavartodamas smurtą prieš kitą asmenį arba grasindamas realiu pavojumi jo sveikatai ar gyvybei paima (atima) svetimą judamąjį daiktą, turėdamas ketinimą neteisėtai jį pasisavinti sau arba trečiajam asmeniui¹⁰¹. Tokia pat samprata įtvirtinta ir Lenkijos BK 280 straipsnyje, pagal kurią, atsakomybė už plėšimą taikoma tiems, kurie padaro vagystę vartodami prievartą arba grasindami tuoj pat ją pavartoti¹⁰². Italijos BK 628 straipsnyje įtvirtinama baudžiamoji atsakomybė tam, kas, siekdamas pats sau ar dėl kito neteisėtai

⁹⁹ БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p. 103.

¹⁰⁰ French penal code. Ordinance no. 2000-916 of 19 September 2000 Article 3. *Official Journal* of 22 September 2000 in force 1 January 2002.

¹⁰¹ ЖАЛИНСКИЙ, А. Э. Современное немецкое уголовное право. Москва: изд-во Проспект, 2006, p. 437; German Criminal Code in the version promulgated on 13 November 1998. *Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt]* I p. 3322, last amended by Article 1 of the Law of 24 September 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3671 and with the text of Article 6(18) of the Law of 10 October 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3799.

¹⁰² Criminal Code of the Republic Poland. *Journal of law of the Republic of Poland*, 1997, item. No. 553 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [žiūrėta 2014 m. balandžio 25 d.].

pasipelnyti, pavartodamas smurtą ar grasinimus, pasisavina kilnojamąjį svetimą daiktą, atimdamas iš to, kuris jį turi¹⁰³. Latvijos BK 176 straipsnyje numatoma baudžiamoji atsakomybė tam, kuris padaro kilnojamojo turto vagystę, pavartodamas smurtą arba grasinimą smurtu¹⁰⁴. Taigi šių valstybių teisėkūros pavyzdžiai patvirtina, kad aptariamasis plėšimo sampratos pagrindas yra vagystė, vadinasi, plėšimas suprantamas kaip kvalifikuotoji vagystės sudėtis. Plėšimo kaip turtinio nusikaltimo prigimtis pagrindžiama tuo, kad nors smurtas darant šią veiką ir atitinka atskiros nusikalstamos veikos sudėties požymius, bet ketinimas jį naudoti nusikaltėlio sąmonėje atsiranda tik po to, kai jam kyla poreikis kėsintis į turtą ir šiam tikslui įsivyravus jis sprendžia, kokiomis priemonėmis reikėtų jį įgyvendinti.

Tokia pat plėšimo samprata suformuota ir Lietuvoje. 2000 m. BK 178 straipsnyje vagystė apibūdinama kaip svetimo turto pagrobimas, BK 180 straipsnyje įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė tam, kas panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti arba kitaip atimdamas galimybę nukentėjusiam asmeniui priešintis pagrobia svetimą turtą¹⁰⁵. 2000 m. BK vartojama sąvoka „pagrobimas“ visų pirma nurodo kėsiniimąsi ne į asmenį, bet į nuosavybę, kartu patvirtinant, kad plėšimo teisinė prigimtis kyla iš turtinių nusikaltimų, tiksliau – iš vagystės. Taigi plėšimas 2000 m. BK traktuojamas kaip sunkesnė vagystės forma, dėl to ši veika, apimanti prievartos elementą, didinantį veikos pavojingumą, įstatyme įtvirtinama kaip atskira nusikalstama veika.

¹⁰³ FRANCHI, L.; FEROCI, V.; FERRARI, S. Codici e leggi d'Italia. Codice penale. Milano: Ulrico Hoepli, 2015, p. 305.

¹⁰⁴ Latvia Criminal Code 1998 (as amended 2010) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.track.unodc.org/LegalLibrary/pages/LegalResources.aspx?country=Latvia>> [žiūrėta 2014 m. balandžio 23 d.].

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

1.4. Plėšimo sampratos raida Lietuvos teisėje

Šiame skyriuje aprašoma plėšimo sampratos raida Lietuvos teisėje įvairiais istoriniais laikotarpiais galiojusiuose teisės šaltiniuose. Periodizavimo etapai pasirinkti atitinkamai pagal doktrinoje pateikiamą Lietuvos baudžiamosios teisės raidos etapų skirstymą¹⁰⁶.

1.4.1. Plėšimo samprata pirmuosiuose rašytiniuose teisės šaltiniuose

Lietuvos valstybės teisės šaltiniuose pirmą kartą asmens turto gynimas buvo nustatytas 1340 m. Pamedės (Prūsų) teisyne, kuriame buvo įvardytos trys pagrindinės nusikalstamų veikų grupės: nusikaltimai asmeniui, nusikaltimai nuosavybei ir nusikaltimai valdymo tvarkai. Teisyne plėšimas buvo priskirtas prie nusikaltimų nuosavybei, kartu atskiriant slaptosios ir atvirosios vagystės rūšis. Plėšimo sąvoka materialiaja prasme Teisyne nebuvo apibrėžta. Nusikaltimas minimas aprašant nekaltumo įrodinėjimo procesą plėšimo atveju¹⁰⁷, bet jo turinys nėra atskleistas. Pasak teisės istorikų, šis nusikaltimas buvo laikomas nusikaltimu asmeniui ir už jį baudžiama pagal padarytus smurto veiksmus bei turtinio nusikaltimo sutaptį¹⁰⁸.

Vėlesnis, nagrinėjamajai temai itin reikšmingas teisės normų rinkinys buvo priimtas 1468 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kazimiero raštu, kurį sudaro 25 straipsniai¹⁰⁹. Tai svarbus rašytinis baudžiamosios teisės

¹⁰⁶ Žr. ABRAMAVIČIUS, A.; ČEPAS, A.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 70.

¹⁰⁷ GELUMBAUSKIENĖ, R.; ŠAPOKA, G. Lietuvos teisės istorijos chrestomatija. Vilnius: Justitia, 2012, p. 78, 80. „Pamedės Teisyne 21 punktas „Apie plėšimą“. Jei vienas vyras kaltina kitą prisidėjęs prie plėšimo, tai kaltinamasis išsiteisina, jei drįsta prisiekti su dar 11 vyrų šventenybėms. 43 punktas „Apie plėšimą“. Jei vienas kitą apiplėšia ant kelio, tai reikia atlyginti už plėšimą, o ne už kelią, bet už plėšimą kelionėje reikia atlyginti dvigubai“. PAKARKKLIS, P. Kryžiuočių valstybės santvarkos bruožai. Kaunas, 1948, p. 244.

¹⁰⁸ ANDRIULIS, V.; MAKSIMAITIS, M.; PAKALNIŠKIS, V.; PEČKAITIS, J. S.; ŠENAVIČIUS, A. Lietuvos teisės istorija. Vilnius, 2002, p. 48.

¹⁰⁹ ANDRIULIS, V.; RAUDELIŪNAS, V.; VANSEVIČIUS, S. Teisės bruožai Lietuvoje XV–XIX a. (straipsnių rinkinys). Vilnius: Mintis, 1980, p. 13; MACHOVENKO, J. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisės šaltiniai. Mokomoji priemonė. Vilnius: Justitia, 2000, p. 50. *Aut. past.*: Teisynas

normų rinkinys, kuriame įtvirtinti turtinių nusikaltimų, taip pat ir plėšimo, požymiai. Nors rinkinyje nebuvo aiškiai apibrėžti nusikalstamų veikų sudėčių požymiai, kaip yra šiuolaikiniuose teisės aktuose, vis dėlto jame įtvirtintos normos leidžia daryti tam tikras išvadas apie svarbiausius tuo metu saugotus gėrius, vertybes, tos apsaugos apimtis ir atsakomybės taikymo pagrindus.

Kazimiero teisyne įtvirtintos teisės normos apima vien turtinius nusikaltimus: vagystę, savavališką miško kirtimą ir turto atėmimą užpuolant¹¹⁰. Vagystei buvo skirta 17 straipsnių¹¹¹. Be to, buvo įvardytos slaptoji ir atviroji vagystės rūšys, o bausmės dydis už šios nusikalstamos veikos padarymą priklausė nuo pagrobto turto vertės ir veikos pakartotinumui (Kazimiero teisyne 13, 14 straipsniai). Kazimiero teisyne įtvirtinti savavališkas miško kirtimas ir turto atiminėjimas užpuolant nepriskiriami nei prie plėšimo, nei prie atvirosios vagystės, nors ir turi išorinių šių nusikaltimų požymių. Kaip teigia mokslininkai, „ši norma nukreipta prieš feodalų savivalę, kai iškilę tarp jų turtiniai ginčai buvo sprendžiami jėga, apeinant nustatytą ginčų ieškinio tvarką. Vogimo būdas nusikaltimo kvalifikavimui įtakos neturėjo“¹¹².

Aptartieji teisės aktai buvo pirmieji bandymai tuometinėje Lietuvos valstybės teritorijoje teisiškai įtvirtinti nuosavybės gynimą baudžiamosios teisės priemonėmis. Teisinis reguliavimas daugiausia buvo skirtas kito nuosavybei apsaugoti pripažįstant didesnio pavojingumo nusikaltimu ir turto pagrobimo vartojant smurtą formą. Tai leidžia manyti, kad jau pirmuosiuose rašytiniuose teisės šaltiniuose buvo formuojama plėšimo kaip atskiros nusikalstamos veikos, pavojingesnės negu vagystė, samprata.

sudarytas daugiausia iš baudžiamojo proceso ir baudžiamosios teisės normų; dabartinėse publikacijose tyrinėtojų patogumui Teisyne tekstas suskirstytas į 25 straipsnius.

¹¹⁰ GELUMBAUSKIENĖ, R.; ŠAPOKA, G. Lietuvos teisės istorijos chrestomatija. Vilnius: Justitia, 2012, p. 86–89.

¹¹¹ JURGINIS, J. Kazimiero teisyne (1468 m.). Lietuvos TSR mokslų akademijos istorijos institutas. Vilnius: Mintis, 1967, p. 16–19.

¹¹² ANDRIULIS, V.; RAUDELIS, V.; VANSEVIČIUS, S. Teisės bruožai Lietuvoje XV–XIX (straipsnių rinkinys). Vilnius: Mintis, 1980, p. 14.

1.4.2. Plėšimo samprata Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Statutuose

Atsiradus visuomenės poreikiui kodifikuoti LDK veikiančias atskirose privilegijose išdėstytas teises, vienas po kito (1529 m., 1566 m., 1588 m.)¹¹³ buvo priimti trys tarpusavyje susiję (t. y. vėlesnieji sudaryti ankstesniųjų Statutų turinio pagrindu) Statutai. Jų teisės normos apėmė plačią visuomeninių santykių reglamentavimo sritį, be to, siekiant valstybėje sukurti vienodas pačių reikšmingiausių santykių taisykles Statutuose gana išsamiai aptartos ir išdėstytos baudžiamosios teisės bei proceso įstatymų normos, taikytos tik bajorų luomui, taip pat atpažįstama atskirų nusikaltimo rūšių apibendrinimo kaip vientisos baustinių poelgių visumos tendencija¹¹⁴. Nors normos juose išdėstytos nenuosekliai, bet teisės istorijos mokslas skiria Statutuose suformuotas nusikaltimų grupes, tarp kurių yra ir turtiniai nusikaltimai, ir įvairios plėšimo formos.

Statutuose įvardijami tokie turtiniai nusikaltimai: grobimas, vagystė, neteisėtas naudojimas svetimam turtui ir jo sugadinimas, pasikėsinimas į žemės nuosavybę. Turto grobimas suprantamas kaip atviras savavališkas svetimam kilnojamojo turto atėmimas, o turto savininko buvimas ar nebuvimas grobimo metu reikšmės neturi¹¹⁵. Kita vertus, tie patys teisės istorijos šaltiniai nurodo, kad buvo nustatoma didesnė atsakomybė, jeigu grobiant turtą reikėjo įveikti kokias nors kliūtis (pavyzdžiui, buvo vartotas smurtas). Tokios pastabos laikytinos nuoroda į plėšimo nusikaltimą.

Kai kuriose Pirmojo Statuto (1529 m.) normose minima apiplėšimo sąvoka. Dauguma tokių normų įtvirtintos septintajame Statuto skyriuje „Apie smurtą šalyje ir apie sumušimą, ir apie šlėktų nužudymus“. Šiame skyriuje visi 30 straipsnių skirti nusikaltimų bajorams kazusams spręsti,

¹¹³ ŠAPOKA, A. Lietuvos istorija. Vilnius: Mokslas, 1990, p. 243–235.

¹¹⁴ VALIKONYTĖ, I.; LAZUTKA, S.; GUDAVIČIUS, E. Pirmasis Lietuvos Statutas (1529 m.). Vilnius: Vaga, 2001, p. 321.

¹¹⁵ VANSEVIČIUS, S. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai-teisiniai institutai pagal 1529, 1566 ir 1588 m. Lietuvos Statutus. Vilnius: Mintis, 1981, p. 102–105.

bajoro fiziniam asmeniui ir jo turtui ginti¹¹⁶. Pats skyriaus pavadinimas suponuoja, kad apiplėšimas buvo suvokiamas visų pirma kaip smurtinis veiksmas, nusikaltimas prieš asmenį. Skyriaus straipsniai apima nužudymą, išžaginimą, savigyną, grasinimą nužudyti, procesines įrodinėjimo normas, sveikatos sužalojimus, smurto vartojimą, žalos atlyginimo procedūras, apiplėšimus, vaidus, vagystę, nusikaltėlio slėpimą¹¹⁷.

Statute turto grobimas pagal padarymo būdą skirstomas į: atvirąjį tyčinį (rus. *samovolnoja*) nuosavybės pasisavinimą prievarta arba be jos; plėšimą; vagystę¹¹⁸. Kai kurių autorių nuomone, nuosavybės pasisavinimas, plėšimas ir vagystė šiame Statute nesusieti su tos pačios prigimties nusikaltimais nuosavybei¹¹⁹, vadinasi, suprantami kaip skirtingos teisinės kilmės nusikaltimai. Materialiosios teisės požiūriu apiplėšimo sąvoka įtvirtinama keliuose Statuto straipsniuose¹²⁰. Nė viename iš šių straipsnių nėra tiksliai apibūdinta, kas yra apiplėšimas, kokie šio nusikaltimo sudėties požymiai skiria jį nuo kitų nusikaltimų. Vis dėlto iš minėtųjų straipsnių turinio analizės galima padaryti keletą plėšimo sampratos išvadų. Statuto 16 straipsnyje įtvirtinta: „<...> jeigu, kuris šlėkta ko kito kelyje tykotų ir pastotų, nors ne jam vienam, norėdamas juos sužeisti ar apiplėšti, ar nužudyti, ir dėl to tas, kuris vieškelyje tykojo, vieno kurio iš tų, kuriuos puolė, užmuštas būtų <...>.“¹²¹ Šiame straipsnyje sužeidimų padarymas, nužudymas ir plėšimas atskiriami kaip skirtingi nusikalstami veiksmai. Be to, Statuto 27 straipsnyje

¹¹⁶ VALIKONYTĖ, I.; LAZUTKA, S.; GUDAVIČIUS, E. Pirmasis Lietuvos Statutas (1529 m.). Vilnius: Vaga, 2001, p. 315.

¹¹⁷ Teisės istorikai straipsnių grupes skirsto pagal nusikaltimų rūšis: 1) skirti nužudymui; 2) reglamentuojantys tik galvapičių išieškos už tėvo arba brolio nužudymą procedūrą; 3) skirti smurtiniam namų užpuolimui, kai nesukeliamas nužudymas; 4) apie smurtinį užpuolimą kelyje; 5) apie smurtą apskritai; 6) apie sužalojimus; 7) apie vaidus ir muštynes; 8) apie talkininkavimą (pagalbą) nuteistiems nusikaltėliams; 9) apie moters ir merginos išžaginimą; 10) apie senaties terminą kai kuriems nusikaltimams. VALIKONYTĖ, I.; LAZUTKA, S.; GUDAVIČIUS, E. Pirmasis Lietuvos Statutas (1529 m.). Vilnius: Vaga, 2001, p. 317–318.

¹¹⁸ ANDRIULIS, V. 1529 metų Pirmasis Lietuvos Statutas. Respublikinės mokslinės konferencijos, skirtos Pirmojo Statuto 450 metinėms pažymėti, medžiaga. Vilnius, 1982, p. 55–58.

¹¹⁹ *Ibid.*

¹²⁰ 16 straipsnis „Tas, ko kelyje tykotų ir tas būtų sužeistas“, 19 straipsnis „Kas pasiuntęs į kieno sodžių ar pats užpuolęs, sumuštų ir sužeistų bei apiplėštų“, 21 straipsnis „Jeigu šlėkta kelyje šlėkta apiplėštų“. VALIKONYTĖ, I.; LAZUTKA, S.; GUDAVIČIUS, E. Pirmasis Lietuvos Statutas (1529 m.). Vilnius: Vaga, 2001, p. 201–203.

¹²¹ *Ibid.*, p.206.

įtvirtinta atskira vagystės sąvoka, nors jos turinys šiame straipsnyje nėra apibrėžtas. Toks įtvirtinimas leidžia teigti, kad plėšimas buvo suvokiamas kaip atskiras, tik jam būdingų požymių turintis nusikaltimas, kurio pavojingumas netapatus nei vagystei, nei sveikatos sutrikdymui ar nužudymui.

Pabrėžtina, kad nors plėšimas ir užpuolimas dėl veikos padarymo pobūdžio buvo susiję, bet teisinis jų vertinimas skyrėsi. Tokį teiginį pagrindžia aplinkybė, kad Statute yra atskiras straipsnis, kuriame įtvirtinama užpuolimo sąvoka ir paaiškinama, kas laikytina šiuo nusikaltimu. Statuto 19 straipsnyje įtvirtinta, kad „jeigu kas kieno dvarą ar sodžių, ar jo žmones užpuolęs, taip pat kokias nors žaizdas ar grobimus, ar nuostolius smurtu padarytų, toks nukentėjusiajai šaliai, dėl ko prisiektų ar tinkamais įrodymais įrodytų, turi žaizdas ir nuostolius atlyginti bei su atlygiu sugrąžinti ir šaliai mokėti smurtinę, o į valdovo išdą kartotinę“¹²². Taigi matyti, kad užpuolimai buvo laikomi itin pavojingais grupiniais nusikaltimais, kuriais buvo padaroma didelės apimties skirtingo pobūdžio žala. Skiriasi jų kėsinimosi objektai – nurodoma, kad kėsinamasi į dvarą ar sodžių ir visus ten esančius asmenis bei turtą, o ne į tam tikrą atskirą nukentėjusįjį.

Mokslininkas D. Burba tokiems atvejams apibrėžti vartoja *antpuolio* sąvoką, įvardydamas tam tikrą tarpinį nusikaltimą, kuris apima veiką prieš asmenį, jo sveikatą, gyvybę ir laisvę, bei veiką pasisavinant arba gadinant, sunaikinant svetimą turtą¹²³. Antpuolio būtinasis požymis yra smurto veiksmai ir nuosavybės pasisavinimas kito valdose. Šis nusikaltimas siejamas daugiau su ginkluotu svetimų valdų užpuolimu. Pasak minėtojo tyrėjo, tokį nusikaltimą reikia skirti nuo plėšimų, nes antpuolis susijęs su santykių aiškinimusi, valdų dalybomis (skola, žemės dalijimusi) ir pan. Šis nusikaltimas apėmė veiką prieš

¹²² *Ibid.*, p. 202–203.

¹²³ BURBA, D. Bajorijos kriminaliniai nusikaltimai ir bausmės Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XVIII a. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos istorijos institutas, 2010, p. 122–123.

asmenį, jo gyvybę bei sveikatą ir nuosavybę – kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą¹²⁴.

Lyginant plėšimą ir užpuolimą matyti, kad jų bendras tikslas – turto grobimas, taip pat bendra ypatybė – smurto vartojimas. Vis dėlto Statute tai yra dvi atskiros nusikalstamos veikos. Užpuolimo sąvokos turinys šiuo atveju yra platesnis, negu sužeidimo ar sumušimo, t. y. tiesioginio smurto vartojimo. Pagal Statutus, užpuolimas – tai pasikėsinimas į asmenį ir jo turtą. Pasak D. Burbos, nuo kitų nusikaltimų prieš asmenį ir jo nuosavybę – valdų antpuolių kaime ir miesto namų užpuolimų – plėšimas skyrėsi tuo, kad jį atliekant nebūdavo tiesioginio, organizuoto smurtinio užpuolimo (atakos) prieš nekilnojamojo turto objektą (lauką, pastatą). D. Burba teigia, kad plėšimu buvo laikoma kaimo, miestelio ar ir LDK sostinės Vilniaus erdvėje atliekama veika, kai vartojant smurtą ar grasinant būdavo atimama nuosavybė¹²⁵. Įdomu tai, kad Statutuose daug dėmesio buvo skiriama tuo metu vienam iš labiausiai paplitusių nusikaltimų – plėšimui kelyje, kai būdavo užpuolami keliaujantys asmenys ir iš jų pagrobiamas turtas arba pati transporto priemonė. Nors plėšimas buvo smurtinis nusikaltimas, kurio metu neretai būdavo sužalojami asmenys, vis dėlto, palyginti su antpuoliais ar miesto namų užpuolimais, kokių nors įvairesnių ginklų nenaudota, gerokai dažniau apiplėštieji būdavo sumušami tiesiog kumščiais¹²⁶.

Plėšimas ir užpuolimas, vertinant pagal Statute įtvirtintas bausmes už juos, buvo laikomi itin pavojingais nusikaltimais, kuriais kėsinamasi į nuosavybę, į žmogaus gyvybę ir sveikatą, taigi pagrindiniu apsaugos objektu visgi laikyta žmogaus gyvybė ir sveikata, pabrėžiant nusikalstamą užpuolimo

¹²⁴ Pabrėžtina, kad, be valdų antpuolio, įvardijami miesto namų užpuolimai, apimantys atskirų miesto namų, civilinių pastatų ir bažnyčių užpuolimus. Tokių nusikaltimų priežastys – kerštas, siekis prievarta pasisavinti svetimą turtą, finansiniai nesutarimai. *Ibid.*, p. 159.

¹²⁵ *Ibid.*, p. 175.

¹²⁶ Ginkluoto plėšimo atvejų Vilniaus pavieto bajorijos bylose būta santykinai mažai; žinoma, kad užpuolikai naudodavo kuolus, lazdas, vėzdus, kardus, pistoletus, šautuvus. *Ibid.*, p. 190.

veiką. Už pasikėsinimą apiplėšti arba nužudyti kelyje, už plėšimą ir pakartotinę vagystę, be kitų, buvo nustatyta ir mirties bausmė pakariant¹²⁷.

Taigi pabrėžtina, kad pats Statute numatytų plėšimo bei užpuolimo ir turto grobimo pavartojant prievartą veikos kėsinosi objektas buvo skirtingas: vienu atveju tai – asmens sveikata ar gyvybė, o kitu – nuosavybė. Nusikaltimų vertinimas taip pat iš esmės skyrėsi dėl vidinių kaltininko siekių, nes vienu atveju jis siekė tiesiog užvaldyti svetimą turtą, o kitu turėjo asmeninių sąskaitų, keršto ar kitų motyvų. Be to, plėšimo dalykas buvo kilnojamieji daiktai (dažniausiai arkliai, kinkymo inventoriūs, kaip antai balnai ir kiti daiktai, vežimai, taip pat pinigai, medžioklės ar darbo įrankiai, audiniai), o antpuolio (užpuolimo) dalyku galėjo būti ir nekilnojamasis daiktas, pavyzdžiui, žemė.

Be minėtųjų veikų, kurioms būdingi plėšimo požymiai, Statute įtvirtintos ir kitos veikos, turinčios panašių į plėšimo veiką požymių. Tokie pavojingi kėsinimaisi aprašomi prie nusikaltimų, priskirtų turto grobimui¹²⁸. Analizuojant nusikaltimų aprašymus matyti, kad skiriami tam tikri atvejai: turto (žirgų) atėmimas viešose vietose nesukeliant muštynių arba nesant prie to turto kitų asmenų, t. y. be fizinio kontakto su nukentėjusiuoju asmeniu, ir turto atėmimas kito asmens akivaizdoje. Taigi turto grobimas yra arba slaptas, arba susijęs su tam tikru kontaktu tarp kaltininko ir turtą valdančio asmens. Pačiame aprašyme vartojama sąvoka „akivaizdoje“, dėl to jis panašus į atvirosios vagystės sampratą.

Antrajame Statute (1566 m.) apibūdinti nusikaltimai asmeniui yra sujungti su turtiniais nusikaltimais, prie kurių galima priskirti bajorų namų užpuolimą siekiant pagrobti turtą, sužaloti ar nužudyti žmones, taip pat

¹²⁷ MAKSIMAITIS, M; VANSEVIČIUS, S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. Vilnius: Justitia, 1997, p. 98.

¹²⁸ Statuto 3 straipsnyje įtvirtinta: „<...> kas šlėktelę apgrobtų – žirgus atimtų ar prie bažnyčios, ar turguje, ar lauke, ar puotoje, ir nors muštynių nesukeltų, nors nė vieno asmens ar tarno ant žirgo nebūtų, arba tarno akivaizdoje žirgą paimtų, ar iš vežimo iškinkytų, nors to asmens tuo metu ir nebūtų, o būtų tai deramai įrodyta, – tai tas, kuris grobė, turi atlyginti jam kaip šlėktai ar šlėktelei žaizdą – dvylika rublių grašių.“ VALIKONYTĖ, I.; LAZUTKA, S.; GUDAVIČIUS, E. Pirmasis Lietuvos Statutas (1529 m.). Vilnius: Vaga, 2001, p. 243.

plėšikavimą¹²⁹. Atskirai numatyti turto grobimai, vagystės (paprastosios ir su įsilaužimu), svetimo turto pasisavinimas ir sugadinimas. Trečiajame Statute (1588 m.) nusikaltimų, susijusių su turto grobimu ir prievartos vartojimu, samprata iš esmės nekito.

1.4.3. Plėšimo samprata Lietuvoje galiojusiuose Rusijos imperijos baudžiamuosiuose įstatymuose

Po trečiojo Lietuvos ir Lenkijos valstybės padalijimo XVIII a. pabaigoje pasikeitė ir politinė, ir teisinė padėtis – Lietuva iš esmės tapo carinės Rusijos dalimi. Įvyko ir praktinių teisinių pokyčių, tiesiogiai susijusių su LDK Statutų panaikinimu ir carinės Rusijos imperijos įstatymų įsigaliojimu Lietuvos teritorijoje. Nuo 1840 m. kurį laiką tam tikroje Lietuvos dalyje dar tebegaliojo LDK Statutai, bet XIX a. viduryje Rusijos Senato įsaku čia jau įvesti Rusijos įstatymai, Lietuvoje galioję daugiau nei 150 metų¹³⁰. Atsižvelgiant į šias istorines permainas valstybėje, tiriant teisinę plėšimo sampratą XIX a. Lietuvoje būtina apžvelgti pagrindinius carinės Rusijos imperijos teisės aktus, reguliavusius baudžiamosios atsakomybės už plėšimą pagrindus.

Apžvelgiant Rusijos imperijos baudžiamosios teisės istoriją matyti, kad plėšimas kaip atskiras nusikaltimas jau XIV–XV amžiais įvardijamas teisės normų rinkiniuose, t. y. Pskovo teismo raštuose, kuriuose plėšimu buvo vadinamos tam tikros smurtinės kitų asmenų turto įgijimo aplinkybės¹³¹. Vėlesnis svarbus teisės aktas, kuriame buvo plėtojama plėšimo samprata, – 1649 m. Baudžiamųjų įstatymų sąvadas (rus. *Соборное Уложение*), pagal kurį plėšimo nusikaltimas turi atitikti tam tikras sąlygas, kaip antai turi būti

¹²⁹ VANSEVIČIUS, S. Nusikaltimai ir bausmės antrajame Lietuvos Statute. 1566 metų Antrasis Lietuvos Statutas. Respublikinės mokslinės konferencijos, skirtos Antrojo Lietuvos Statuto 425-osioms metinėms, medžiaga. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1993, p. 44–48.

¹³⁰ PAVILONIS, V. Baudžiamųjų įstatymų reformos Lietuvos Respublikoje problemos. *Teisė*, 1992, Nr. 26, p. 181.

¹³¹ ВЬЮНОВ, В. М. Становление состава разбоя в российском уголовном праве [interaktyvus]. *Сибирский Юридический Вестник*, 2002, № 3. Prieiga per internetą: <http://law.edu.ru/matlist.asp?themRub=263&docType=0&sortType=1&matRub=435> [žiūrėta 2014 m. birželio 26 d.].

tikslas apiplėšti, veikos atvirumas, akivaizdus kito nuosavybės užpuolimas. Be to, šiame Sąvade nustatytos atskiros plėšimo rūšys¹³².

Svarbus plėšimo sampratos pokytis įvyko 1845 m. priėmus Baudžiamųjų ir taisomųjų bausmių statutą (rus. *Уложении о наказаниях уголовных и исправительных*). Šiame teisės akte vagystė atskiriama nuo plėšimo ir smurtinės vagystės požymių, taip pat numatyta atsakomybė už slaptą svetimo kilnojamojo daikto arba pinigų vagystę be smurto, nesant grasinimo ir kitų aplinkybių, laikytinų plėšimo arba smurtinės vagystės požymiais¹³³. Taigi XIX a. viduryje carinės Rusijos imperijos įstatymuose matyti požiūrio į plėšimo pavojingumą ir pačią nusikalstamos veikos sampratą pokytis. Plėšimas pradėtas vertinti suvokiant šį nusikaltimą ne pavojingumo asmeniui, bet pavojingumo nuosavybei požiūriu¹³⁴. Kėsinimosi objektu jau laikytas ne asmuo, bet nuosavybė, palyginti su prieš tai galiojusi teisės aktu, pagal kurį prie nusikaltimų nuosavybei buvo priskiriami tik vagystė (atvirosi vagystė) ir sukčiavimas. Baudžiamųjų ir taisomųjų bausmių statuto kūrėjai plėšimą apibūdino kitaip, negu Baudžiamųjų įstatymų sąvade: Statute buvo suformuota plėšimo samprata, kuria remiasi ir šiuolaikinis teisinis plėšimo suvokimas. Šiame teisės akte (Baudžiamųjų ir taisomųjų bausmių statute) plėšimui buvo skirtas atskiras skyrius „Apie plėšimus“¹³⁵, o Statuto 1627 straipsnyje plėšimas apibūdinamas kaip „užpuolimas asmens norint pasisavinti jam priklausantį ar pas jį esantį turtą, kai tas užpuolimas įvykdomas atvira jėga,

¹³² Paprastasis plėšimas – tai užpuolimas, nesukėlęs mirties; kvalifikuotasis plėšimas – pakartotinis plėšimas, arba nors ir pirmą kartą daromas, bet susijęs su nužudymu, dvaro padėgimu, duonos atsargų sunaikinimu. ВЬЮНОВ, В. М. Становление состава разбоя в российском уголовном праве [interaktyvus]. *Сибирский Юридический Вестник*, 2002, № 3. Prieiga per internetą: <http://law.edu.ru/matlist.asp?themRub=263&docType=0&sortType=1&matRub=435> [žiūrėta 2014 m. birželio 26 d.].

¹³³ БУЗ, С. И. Ответственность за кражу по Уложению о наказаниях уголовных и исправительных 1845 года: концептуальные основы и историческое значение (к 170-летию со дня принятия). Материалы международной научно-практической конференции, г. Легенджик, 2–3 октября 2015 г. Отв. ред. В. П. Коняхин, М. Л. Прохова. Краснодар, 2016, p. 252.

¹³⁴ ХИЛЮТА, В. В. Разбой: от усеченного – к материальному составу преступления [interaktyvus]. *Адвокат*, N 8, 2007. Prieiga per internetą: <http://ex-jure.ru/law/news.php?newsid=647> [žiūrėta 2016 m. birželio 22 d.].

¹³⁵ КАЗАНКОВ, В. Ю. Разбой как форма хищения чужого имущества. Диссертац., 2006 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://lawtheses.com/razboy-kak-forma-hischeniya-chuzhogo-imuschestva> [žiūrėta 2016 m. birželio 18 d.].

naudojant ginklą arba be jo, bet nulemia nužudymą arba asmuo žalojamas, mušamas, arba kyla gyvybei, sveikatai ir asmens laisvei pavojingų padarinių grėsmė“¹³⁶. Įdomu tai, kad Baudžiamųjų ir taisomųjų bausmių statute kaip vienas iš kėsinosi objektų buvo nurodyta ir asmens laisvė, be to, įtvirtinti kvalifikuojamieji plėšimo sudėties požymiai, kaip antai plėšimas naudojant ginklą. Plėšimas buvo laikomas baigtu nuo to momento, kai nukentėjusysis praranda nuosavybės valdymą ir jis pereina kaltininkui¹³⁷.

Baudžiamųjų ir taisomųjų bausmių statute turiniai nusikaltimai bendrai buvo apibūdinami kaip vagystės (*воровство*), vėlesnėje redakcijoje (1885 m.) vartojamas pagrobimo terminas (*похищение*), apimantis bendrąjį objektyvųjį vagystės, smurtinės vagystės, plėšimo, sukčiavimo nusikaltimų požymį¹³⁸, nors pačiame teisės akte šios sąvokos turinys neatskleidžiamas. Plėšimo dalyku buvo laikomas turtas, suprantamas kaip prekinės (prekiškai materialios) ir kitos vertybės, turinčios vertę ir jos piniginę išraišką – kainą¹³⁹.

Pabrėžtina, kad buvo įtvirtintos dvi nusikaltimų sudėtytys, kurios abi gali būti suprantamos kaip turto pagrobimas pavartojant smurtą. Abiejų sudėčių požymis – smurto (jėgos) vartojimas prieš asmenį kaip būdas turtui užgrobti, suprantamas ir kaip fizinis, ir kaip psichinis smurtas¹⁴⁰. Nusikalstamoje veikoje, apibrėžiamoje kaip plėšimas (*разбой*) (Statuto 2129 straipsnis), fiziniam smurtui priskiriamas tik toks smurtas, kuris buvo pavojingas nukentėjusiojo gyvybei, sveikatai ar laisvei, arba sukėlė akivaizdžią žalą šioms vertybėms; psichiniam smurtui priskiriami grasinimai sukelti akivaizdų pavojų gyvybei ir sveikatai. Atvirosios smurtinės vagystės (*грабеж*)

¹³⁶ ТАГАНЦЕВ, Н. С. Уложение о наказаниях уголовных и исполнительных. 1885 г. СПб, 1909, p. 861.

¹³⁷ ХИЛЮТА, В. В. Разбой: от усеченного – к материальному составу преступления [interaktyvus]. *Адвокат*, N 8, 2007. Prieiga per internetą: <http://ex-jure.ru/law/news.php?newsid=647> [žiūrėta 2016 m. birželio 22 d.].

¹³⁸ ШУЛЬГА, А. В. Уголовно-правовая охрана имущества в уложении о наказаниях уголовных и исправительных 1845 года в контексте современной экономической ситуации в РФ: концептуальные основы и историческое значение (к 170-летию со дня принятия). Материалы международной научно-практической конференции, г. Легенджик, 2–3 октября 2015 г. Отв. ред. В. П. Коныхин, М. Л. Прохова. Краснодар, 2016, p. 527.

¹³⁹ *Ibid.*, p. 528.

¹⁴⁰ ЯДРОШНИКОВА, М. С. Развитие понятия разбоя в российском уголовном законодательстве. Редакционная коллегия, 2015, p. 235.

atveju (Statuto 2139 straipsnis) grasinimai ir smurtas nebuvo susiję su pavojingumu nukentėjusiojo gyvybei, sveikatai ar laisvei. Subjektyviaisiais požymiais laikytas ketinimas neteisėtai atvirai pasisavinti svetimą nuosavybę, noras vartoti smurtą kaip pagrobimo būdą.

Baudžiamųjų ir taisomųjų bausmių statute nurodoma daug kvalifikuoto plėšimo rūšių¹⁴¹. Kai kurių mokslininkų teigimu, šiame teisės akte matyti ir ginkluoto plėšimo kaip kvalifikuotos nusikalstamos veikos sampratos ištakos, nes nors jame ir nebuvo tiesiogiai įvardijamas ginkluotas plėšimas, bet visi atvirosios vagystės (*грабеж*), kitaip tariant, apiplėšimų naudojant ginklą (šiuo atveju panaudojimas apėmė ir grasinimą ginklu) atvejai buvo priskiriami vienai iš plėšimo rūšių¹⁴². Plėšimas šiame teisės akte vertinamas kaip labai pavojingas nusikaltimas, už jį nustatomos su teisių atėmimu ir katorgos darbais susijusios bausmės bei kūno bausmės.

Vis dėlto Baudžiamųjų ir taisomųjų bausmių statutas nebuvo tinkamas dėl nusikaltimų sudėčių grupavimo pagal atsitiktinius požymius, atgyvenusios sankcijų sistemos, kurios pagrindas buvo įvairiausių kūno bausmių taikymas, taip pat dėl tarpusavyje nesuderintų, labai ilgų kazuistinių straipsnių¹⁴³, taigi buvo būtinas tolesnis baudžiamųjų įstatymų tobulinimas. Tai lėmė, kad 1903 m. buvo priimtas ir įsigaliojo naujas carinės Rusijos baudžiamasis statutas. Iki 1917 m. Lietuvoje galiojo 1845 m. Baudžiamųjų ir taisomųjų bausmių statutas, o 1903 m. parengtą ir Rusijoje iš dalies pradėjusį

¹⁴¹ Plėšimai, padaryti nuošaliuose, negyvenamose vietose arba ne bendruosiuose keliuose, plėšimai bažnyčiose, plėšimai užpuolant namus arba kitose gyvenamosiose patalpose, arba gyvenvietėje; plėšimas kokiam nors mieste, miestelyje arba kitame pravažiuojamame objekte, nors ir prašalies kelyje arba atviroje jūroje, arba krantinėje arba ežere, upėse ir kanaluose; plėšimas, padarytas gaujos, pakartotinis plėšimas, padarytas nužudant asmenį arba bandant jį nužudyti, plėšimas padegant arba bandant tai padaryti; pašto arba transporto apiplėšimas, plėšimas, padarytas kelių tarpusavyje susitarusių asmenų, be tikrosios gaujos sudėties požymių (sąstato) (Statuto 2130–2138 str.). Уложение о наказаниях уголовных и исправительных. Санкт-Петербург: Тип. 2 отд-ния собств. е. и. в. канцелярии, 1845. [4], IV, 898, XVII с.; 16 см [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://dlib.rsl.ru/viewer/01002889696#?page=853> [žiūrėta 2016 m. liepos 2 d.].

¹⁴² ВЬЮНОВ, В. М. Становление состава разбоя в российском уголовном праве. *Сибирский Юридический Вестник*, № 3, 2002 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://law.edu.ru/matlist.asp?themRub=263&docType=0&sortType=1&matRub=435> [žiūrėta 2014 m. lapkričio 5 d.].

¹⁴³ МАКСИМАЙТИС, М. Rusijos teisės šaltiniai Lietuvoje 1918–1940 m. *Jurisprudencija*, 19(2), 2012, p. 403–418.

galioti Rusijos baudžiamąjį statutą Lietuvoje vokiečių okupacinė valdžia įtvirtino tik Pirmojo pasaulinio karo metais¹⁴⁴. 1919 m. Lietuvos Taryba, svarstydamą klausimą dėl Lietuvoje taikytino baudžiamojo kodekso, priėmė įstatymą (*Lietuvos valstybės žinios*, 1919 m. sausio 16 d., Nr. 2/3-26), kuriuo patvirtino, kad teisėtu laikomas Rusijos 1903 m. patvirtintas Baudžiamasis kodeksas¹⁴⁵. 1903 m. Baudžiamasis statutą Lietuvoje su pakeitimais galiojo nuo 1919 m. ir išliko pagrindiniu baudžiamosios teisės šaltiniu visą tarpukario laikotarpį.

Baudžiamajame statute (toliau – ir BS) nuosavybės grobimui apibūdinti buvo įvardytos trys pagrindinės veikos: vagystė, apiplėšimas ir sukčiavimas. Plėšimo sudėtis įtvirtinta BS XXXII skyriaus „Vagystė, plėšikavimas ir prievarta“ 589 straipsnyje, kuriame nurodyta: kas nusikalto pagrobęs svetimą judamąjį turtą tam, kad jį pasisavintų, atimdamas kam sąmonę, sužeisdamas kūną, smurtaudamas arba baustinai grasydamas asmeniui, už tą plėšikavimą yra baudžiamas¹⁴⁶. Plėšimas BS buvo suprantamas kaip viena iš vagystės rūšių ir aiškinamas kaip turto grobimas pavartojant fizinę ar psichinę jėgą (prievartą).

Pabrėžtina, kad atviroji vagystė nevarojant prievartos BS priskirta prie vagystės, o apiplėšimas suprantamas kaip atviroji vagystė varojant prievartą, jėgą¹⁴⁷. Plėšimo sudėtis BS buvo gerokai pakoreguota – sutrumpinta ir tapo labiau blanketinio pobūdžio, kartu veikos nebeskirtytos pagal vartoto smurto intensyvumą. Kaip įvardija V. Stankevičius, nebeliko plėšimo vidurinės

¹⁴⁴ PAVILONIS, V. Baudžiamųjų įstatymų reformos Lietuvos Respublikoje problemos. *Teisė*, 1992, Nr. 26, Vilnius, p. 181.

¹⁴⁵ MERKYS, A. V. Lietuvos įstatymai. Sistematizuotas įstatymų, instrukcijų ir įsakymų rinkinys. Kaunas: A. Merkys ir V. Petrulis, 1922, p. 764; ANDRIULIS, V.; MOCKEVIČIUS, R.; VALECKAITĖ, V. Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16–1940.VI.15). Vilnius: Teisės institutas, 1996, p. 872.

¹⁴⁶ KAVOLIS, M.; BIELIACKINAS, S. Baudžiamasis statutą su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos senato ir Lietuvos Vyriausiojo tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934, p. 531.

¹⁴⁷ ЕЛИСЕЕВ, С. А. Преступления против собственности по Уголовному Уложению 1903 г. *Сибирский Юридический Вестник*, № 4., 2001 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1115469> [žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 22 d.].

formos *grabež*, kuri buvo numatyta ankstesniame Kriminalinių ir taisomųjų bausmių statute¹⁴⁸.

Svarbi įstatyme įtvirtinta veikos kvalifikavimo kaip plėšimo aplinkybė – smurto vartojimo laikas: „<...> nusikaltimas asmeniui turi būti padarytas prieš pagrobimą arba vienu metu su pagrobimu, bet jis negali sekti paskui pagrobimą, pavyzdžiui, kaltininkui arba pagrobtam daiktui apginti“, kartu doktrinoje nurodant, kad „smurtas, kuris pirma eina, privalo būti sujungtas su vagyste betarpiškais glaudžiais ryšiais“¹⁴⁹. Smurto vartojimo laiko aplinkybės nustatymo svarbą pabrėžia ir kiti autoriai¹⁵⁰. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad plėšimo sudėtyje turto turėtojas neįvardijamas kaip vienintelis adresatas, prieš kurį gali būti pavartojama prievarta. Pagal BS, užpuolimu būtų laikomas sąmonės atėmimas ne tik asmeniui, iš kurio grobiamas turtas, bet ir bet kuriam kitam asmeniui.

Plėšimo dalykas BS apibūdinamas tik kaip kilnojamasis turtas, taip pat kaip vagystės dalykas, todėl vagystės dalyko požymiai – svetimas, kilnojamasis turtas – atitinka plėšimo dalyko požymius¹⁵¹. Tarpukario Lietuvos kasacinėje jurisprudencijoje nurodoma, kad plėšimas ir grobimas yra tam tikros tapačios teisinės sąvokos, jos abi apima svetimo kilnojamojo turto pagrobimą, nes išplėsti ar pagrobti svetimą nekilnojamąjį turtą esą negalima¹⁵². Taip pat įvardijamas vagystei analogiškas veikos požymis – tikslas pasisavinti.

Baudžiamajame statute įtvirtinti ir plėšimo kvalifikuojamieji požymiai¹⁵³. BS 548 straipsnyje buvo ir trečioji dalis, kurioje nurodyta, kad

¹⁴⁸ STANKEVIČIUS, V. Baudžiamoji teisė. Paskaitos. Kaunas: Lietuvos universiteto Teisių fakulteto leidinys, 1925, p. 178.

¹⁴⁹ *Ibid.*, p. 179.

¹⁵⁰ „Tik tada, kai svetimą turtą kaltininkas visiškai užvaldo, pvz., kai jis išėjo iš apvogto buto, ir po to pavartoja smurtą, toks veikimas nepasikeičia iš paprastos vagystės į smurtinę, o kaltininkas atsako pagal galiojančius įstatymus.“ ТАГАНЦЕВ, Н. С. Уголовное Уложение 22 Марта 1903 г. Рига: Книгоиздательство „Лета“, 1922, p. 1274.

¹⁵¹ STANKEVIČIUS, V. Baudžiamoji teisė. Paskaitos. Kaunas: Lietuvos universiteto Teisių fakulteto leidinys, 1925, p. 178–179.

¹⁵² BYLA, J. Vyriausiojo Tribunolo 1924–1927 metų Baudžiamųjų kasacinių bylų sprendimų rinkinys. Kaunas: D. Gutmano knygnas, 1932, p. 372.

¹⁵³ „Plėšimas padarytas: 1) labai sunkiai arba sunkiai sužalojant kūną; 2) bažnyčioje; 3) atvirose jūrose; 4) kelių žmonių, kurie įsigriauna į gyvenamąjį namą arba gyvenamąjį būstą; 5) žmogaus, kuris turėjo prirengęs ginklą arba įrankį pulti arba gintis; 6) gaujos; 7) žmogaus, kuris ne mažiau kaip tris kartus yra iškalėjęs bausmę už vagystę, plėšikavimą, prievartavimą arba sukčiavimą ir, be to, nesuėjęs

tomis pat bausmėmis ir tais pat pagrindais baustinas tas, kuris nusikalto šiame straipsnyje numatytomis aplinkybėmis pagrobęs dokumentą arba korespondenciją¹⁵⁴. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad BS 589 straipsnio 4 dalyje yra atskirai numatyta, jog ir už pasikėsinimą plėšti kildavo baudžiamoji atsakomybė, o tai tik patvirtina įstatymų leidėjo požiūrį dėl didelio šios veikos pavojingumo laipsnio, kurį parodo ir nustatytos bausmės: už paprastą plėšimą – grąsios kalėjimas ne mažiau trejų metų, o už kvalifikuotą – sunkiųjų darbų kalėjimas.

1.4.4. Plėšimo samprata Lietuvos Tarybų Socialistinėje Respublikoje galiojusiuose įstatymuose

Lietuvai dėl okupacijos ir aneksijos nuo 1940 m. rugpjūčio 3 d. tapus Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungos (toliau – TSRS) dalimi, visa teisinė šios valstybės bazė turėjo būti perimta ir taikoma Lietuvos teritorijoje, tokie pokyčiai padarė įtaką ir plėšimo sampratai.

1922 m. gegužės 22 d. TSRS priimtas Rusijos TFSR Baudžiamasis kodeksas pakeitė 1903 m. Baudžiamąjį statutą. RTFSR BK plėšimas buvo apibūdinamas kaip atviras užpuolimas, turint tikslą pagrobti turtą, atliktas fiziniu ar psichiniu smurtu, grąsinant mirtimi arba sužalojimais¹⁵⁵. Toks plėšimo sampratos įtvirtinimas buvo panašus į prieš 1903 m. Baudžiamąjį statutą galiojusio teisės akto nuostatas, pagal kurias plėšimas sietas su

penkeriems metams nuo tos dienos, kurią baigė kalėti už vieną kurį iš šių nusikaltimų.“ BIELIACKINAS, S.; KAVOLIS, M. Baudžiamasis statutus su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos senato ir Lietuvos Vyriausiojo tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų. Kaunas: D. Gutmano knygnas, 1934, p. 531–532.

¹⁵⁴ *Ibid.* BS 552 straipsnio 1 dalyje yra išvardijami tokie dokumentai: svetimas dokumentas, kuris gali būti teisės arba pareigos nustatymo, pakeitimo arba pasibaigimo liudijimu; svetima pašto arba telegrafo korespondencija, kuri yra pašto ir telegrafo įstaigos žinioje; dokumentas iš vyriausybės arba visuomenės įstaigos raštų.

¹⁵⁵ ВЬЮНОВ, В. М. Становление состава разбоя в российском уголовном праве. *Сибирский Юридический Вестник*, № 3, 2002, p. 47–51.

užpuolimu¹⁵⁶. Smurtas buvo suprantamas ir kaip fizinis, ir kaip psichinis, taip pat turėjo kelti mirties arba sužalojimų grėsmę. 1926 m. lapkričio 22 d. RTFSR BK buvo šiek tiek pakeista plėšimo samprata – tai atviras atskiro asmens užpuolimas turint tikslą užvaldyti svetimą turta, padaromas smurtu, pavojingu asmens gyvybei ar sveikatai¹⁵⁷. Šioje redakcijoje nebėra grasinimo smurtu požymio. 1947 m. birželio 4 d. priėmus TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsaką „Dėl piliečių asmeninės nuosavybės apsaugos stiprinimo“ plėšimo sąvoka išplėsta ir plėšimui priskirtas bet koks turto pagrobimas, padarytas panaudojant smurtą prieš nukentėjusįjį. Įsake plėšimas buvo apibrėžiamas kaip užpuolimas turint tikslą užvaldyti svetimą turta, sutampantis su smurtu arba grasinimu pavartoti smurtą. Užpuolimas, sutampantis su smurtu, kuris nėra pavojingas sveikatai ar gyvybei, buvo laikomas paprastu plėšimu, o smurtas, pavojingas sveikatai ar gyvybei, arba grasinimas mirtimi ar sunkiu kūno sužalojimu buvo vertinamas kaip kvalifikuoto plėšimo požymis¹⁵⁸.

Lietuvoje nuo 1940 m. lapkričio 30 d. laikinai galiojo RTFSR BK, kol 1961 m. birželio 26 d. buvo priimtas Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (įsigaliojęs tų pačių metų rugsėjo 1 d.¹⁵⁹), kuriame iš esmės buvo pakartojamos RTFSR BK nuostatos. Taigi Lietuvoje pasikeitus nuosavybės teisinių santykių suvokimui, su turto grobimu susiję nusikaltimai buvo suskirstyti pagal grobiamo turto priklausymą valstybei ir asmeniui, o tos veikos, kuriomis buvo kėsিনamasi į valstybės turta, buvo laikomos daug pavojingesnėmis negu kėsინimasis grobti asmens turta. Kita vertus, pabrėžtina, kad kiti veikų objektyvieji požymiai iš esmės nesiskyrė. Plėšimo nusikalstamos veikos požymiai buvo įtvirtinti BK 148 straipsnyje, pagal kurį, plėšimas – tai užpuolimas turint tikslą užvaldyti asmeninę piliečių turta, susijęs su smurtu, pavojingu nukentėjusiojo gyvybei ar sveikatai, arba

¹⁵⁶ КАЗАНКОВ, В. Ю. Разбой как форма хищения чужого имущества: Уголовно-правовой аспект. Ростов-на-Дону, 2006 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://lawtheses.com/razboy-kak-forma-hischeniya-chuzhogo-imuschestva> [žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 22 d.].

¹⁵⁷ БЬЮНОВ, В. М. Становление состава разбоя в российском уголовном праве. *Сибирский Юридический Вестник*, № 3, 2002, p. 47–51.

¹⁵⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹ APANAVIČIUS, A.; KLIMKA, A.; MISIŪNAS, J. Tarybinė baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mintis, 1972, p. 39.

grasinimu pavartoti tokį smurtą, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų¹⁶⁰. Plėšimas buvo laikomas vienu iš pavojingiausių nusikaltimų nuosavybei. Pabrėžtina, kad nors plėšimo objektyvusis požymis – veika buvo nukreipta į asmenį, apibūdinant plėšimą kaip užpuolimą, bet teisės moksle vyravo nuostata, kad šiuo nusikaltimu visų pirma kėsinamasi į nuosavybę: „<...> atsižvelgiant į tai, kad kaltininkas turi tikslą užvaldyti socialistinį turtą, o kėsinimasis į piliečių asmenybę yra tik būdas turtui užvaldyti, šis nusikaltimas priskiriamas nusikaltimams socialistinei nuosavybei, o ne nusikaltimams asmeniui.“¹⁶¹ Nagrinėjamoju laikotarpiu teisėkūros srityje plėšimas buvo suvokiamas kaip agresyvus veikimas ir buvo pabrėžiamas ne vagystės tikslas, t. y. ne nusikaltimo rezultatas, ir net ne procesas, bet pats ketinimas (kėslas)¹⁶². Taigi plėšimo sudėties struktūra, pagal kurią nusikaltimo pagrindas buvo užpuolimo veika, suponavo dviprasmišką plėšimo sampratą.

1.4.5. Plėšimo samprata nepriklausomos Lietuvos Respublikos baudžiamuosiuose įstatymuose

1990 m. kovo 11 d. atkūrus nepriklausomybę Lietuvos valstybei teko sunki užduotis – pagal naują valstybės kūrimosi koncepciją pertvarkyti ir teisės sistemą. Įstatymu buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, įvestas nuo 1961 m. rugsėjo 1 d.¹⁶³, ir padaryta pakeitimų, iš kurių esminiai priimti 1994 m. liepos 19 d. įstatymu¹⁶⁴. Reikšmingi pokyčiai buvo susiję ir su plėšimo samprata.

¹⁶⁰ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 1961, Nr. 18-147.

¹⁶¹ KLIMKA, A.; APANAČIUS, M.; MISIŪNAS, J. Tarybinė baudžiamoji teisė. Ypatingoji dalis. Vilnius: Mintis, 1974, p. 72.

¹⁶² ХИЛЮТА, В. В. Разбой: от усеченного – к материальному составу преступления [interaktyvus]. *Адвокат*, N 8., 2007. Prieiga per internetą: <http://ex-jure.ru/law/news.php?newsid=647> [žiūrėta 2016 m. birželio 22 d.].

¹⁶³ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo“. *Vyriausybės žinios*, 1961, Nr. 18-147.

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60-1182.

Pabrėžtina, kad atsižvelgiant į pakitusią nusikaltimų nuosavybei sampratą valstybei teko perkurti pačius nuosavybės teisės pagrindus, dėl to neabejotinai turėjo keistis ir plėšimo traktavimas baudžiamajame įstatyme. Visų pirma nebeliko skirties tarp nusikaltimų valstybinei ir asmeninei nuosavybei, bet ne vien tokie pokyčiai lėmė esminį plėšimo sampratos pasikeitimą. Lengviau įvertinti minėtuosius pasikeitimus galėtų padėti toliau pateikiama lentelė, kurioje lyginamuoju požiūriu išdėstyta vagystės ir plėšimo sudėčių įtvirtinimo baudžiamajame įstatyme kaita nuo Baudžiamojo statuto iki 2000 m. Baudžiamojo kodekso.

Lentelė:

Metai	Vagystė	Plėšimas
1919 m. patvirtintas Baudžiamasis statutas	581 straipsnis Kas nusikalto pagrobęs , slapta arba atvirai, svetimą kilnojamąjį turtą norėdamas pasisavinti, už tą vagystę yra baudžiamas.	589 straipsnis Kas nusikalto pagrobęs svetimą kilnojamąjį turtą, turėdamas tikslą jį pasisavinti, atimdamas kam nuovoką, sužalodamas kūną, darydamas asmens smurtą arba baustinai grasydamas, už tą plėšikavimą yra baudžiamas.
1961 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas	146 straipsnis. Vagystė Slaptas asmeninio piliečių turto pagrobimas baudžiamas laisvės atėmimu iki dvejų metų arba pataisos darbais tam pačiam laikui. Ta pati veika, padariusi nukentėjusiajam žymią žalą, taip pat padaryta grupės iš anksto susitarusių asmenų arba pakartotinai, baudžiama <...>. 147 straipsnis. Atviroji vagystė Atviras asmeninio piliečių turto pagrobimas – baudžiamas laisvės atėmimu iki trejų metų arba pataisos darbais <...>.	148 straipsnis. Plėšimas Užpuolimas , turint tikslą užvaldyti asmeninį piliečių turtą, susijęs su smurtu, pavojingu nukentėjusiojo gyvybei ar sveikatai, arba grasinimu pavartoti tokį smurtą, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų.

	<p>Ta pati veika, susijusi su smurtu, nepavojingu nukentėjusiojo gyvybei ar sveikatai, arba su grasinimu pavartoti tokį smurtą, taip pat padariusi nukentėjusiajam žymią žalą arba padaryta grupės iš anksto susitarusių asmenų ar pakartotinai, baudžiama <...>.</p> <p>Atviroji vagystė įsibraunant į butą baudžiama <...>.</p> <p>Atviroji vagystė, padaryta itin pavojingo recidyvisto – baudžiama <...>.</p>	
<p>1961 m. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (1994 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. I-551 redakcija)</p>	<p>271 straipsnis. Vagystė</p> <p>1. Slaptas ar atviras svetimo turto pagrobimas (vagystė) – baudžiamas laisvės atėmimu iki ketverių metų arba pataisos darbais, arba bauda.</p>	<p>272 straipsnis. Plėšimas</p> <p>1. Svetimo turto užvaldymas panaudojant fizinį smurtą arba grasinant tuoj pat jį panaudoti, arba kitaip atimant galimybę nukentėjusiajam priešintis (plėšimas) baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki aštuonerių metų su bauda ar be baudos.</p>
<p>2000 m. rugsėjo 26 d. Baudžiamasis kodeksas (originali redakcija)</p>	<p>178 straipsnis. Vagystė</p> <p>1. Tas, kas pagrobė svetimą turtą, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.</p>	<p>180 straipsnis. Plėšimas</p> <p>1. Tas, kas panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti arba kitaip atimdamas galimybę nukentėjusiam asmeniui priešintis pagrobė svetimą turtą, baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.</p>
<p>Baudžiamojo kodekso šiuo metu galiojanti</p>	<p>178 straipsnis. Vagystė</p> <p>1. Tas, kas pagrobė svetimą</p>	<p>180 straipsnis. Plėšimas</p> <p>1. Tas, kas panaudodamas fizinį</p>

redakcija	<p>turtą,</p> <p> baudžiamas viešaisiais</p> <p>darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.</p> <p>2. Tas, kas atvirai pagrobė svetimą turtą arba pagrobė svetimą turtą įsibrovęs į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją, arba viešoje vietoje pagrobė svetimą turtą iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio (kišenvagystė) arba automobilį,</p> <p> baudžiamas bauda arba</p> <p>areštu, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.</p>	<p>smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti arba kitaip atimdamas galimybę nukentėjusiam asmeniui priešintis pagrobė svetimą turtą,</p> <p> baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.</p>
-----------	---	---

Lentelėje pateikiamos vagystės ir pagrindinės plėšimo sudėčių išraiškos baudžiamuosiuose įstatymuose. Tikslingai šalia plėšimo sudėties požymių įtvirtinimo raidos nurodytos ir atvirosios vagystės sudėtys. Kaip matyti, šių dviejų sudėčių objektyvieji požymiai yra artimai susiję. Toks chronologinis palyginimas leidžia daryti tam tikras išvadas dėl plėšimo sampratos raidos kryptingumo.

Lentelėje pateiktų duomenų turinys atskleidžia, kad įstatymų leidėjo nuostata dėl atvirosios vagystės sudėties įtvirtinimo nebuvo nuosekli. Matyti, kad atvirosi vagystė beveik visada buvo išskiriama kaip atskiras kvalifikuotas vagystės padarymo būdas, kartais – net kaip savarankiška nusikalstamos veikos sudėtis, įtvirtinta atskirame baudžiamojo įstatymo straipsnyje. Vis dėlto istorinė sudėčių įtvirtinimo raidos analizė rodo, kad atvirosios vagystės sudėties požymių priskyrimas vienai ar kitai veikai nuolat buvo diskusijos objektas, ypač kuriant naujus baudžiamuosius įstatymus po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 1990-aisiais.

Pabrėžtina, kad atskirame straipsnyje įtvirtinta atvirosios vagystės samprata buvo platesnė nei šiuo metu, nes apėmė ir turto pagrobimą pavartojant nepavojingą gyvybei ar sveikatai smurtą bei grasinimą tokį smurtą pavartoti. Tokia atvirosios vagystės samprata buvo artimesnė plėšimo veikai, atsižvelgiant į tai, kaip šiuo metu yra suprantamas plėšimas, bet tokių požymių priskyrimas sistemškai buvo tinkamas ir suprantamas dėl to, kad plėšimo sudėtis apėmė tik tokius fizinio smurto veiksmus, kurie buvo pavojingi nukentėjusiojo gyvybei ar sveikatai. Kita vertus, toks smurto skirstymas į pavojingą ir nepavojingą gyvybei ar sveikatai gali lemti per didelį atvirosios vagystės ir plėšimo veikos padarymo būdo supanašėjimą, taigi siekiant aiškesnio veikų atskyrimo reikėjo kitaip įtvirtinti sudėčių požymius.

1994 m. liepos 19 d. įstatymu¹⁶⁵ keičiant 1961 m. BK buvo visiškai atsisakyta atskiros atvirosios vagystės sudėties. Dalis požymių, susijusių su fizinės jėgos pavartojimu prieš nukentėjusįjį siekiant nugalėti jo pasipriešinimą, buvo perkelti į plėšimo sudėtį, o su smurtu nesusiję, tik į turtą nukreipti veiksmai priskirti vagystei. Vagystė nuo plėšimo buvo atskiriama pagal tai, kad kaltininkas savo nusikalstamam sumanymui įgyvendinti nevartoja nei fizinio, nei psichinio smurto. Vagystės sąvoka apėmė abu vagystės būdus – ir slaptą, ir atvirą jos padarymą. Slaptąją vagystę buvo įvardijamas toks atvejis, kai svetimas turtas pagrobiamas nesant nukentėjusiojo arba pašalinių asmenų, taip pat ir jiems esant, bet nepastebint kaltininko veiksmų arba nesuvokiant, kad kaltininkas vagia. Kai nukentėjusysis ar pašaliniai asmenys mato ir suvokia kaltininko veiksmus, bet šis yra įsitikinęs, kad veikia slapta, jo nusikalstama veika taip pat laikoma slapta¹⁶⁶. Atviroji vagystė apibrėžiama kaip vieša kaltininko veikla, kai greta yra turto savininkas ar kitas asmuo ir kaltininkas supranta, kad tie asmenys suvokia vagystės faktą.

Rengiant 2000 m. BK projektą ir jį pateikus Seime, jame buvo įvardytos trys atskiros nusikalstamos veikos: vagystė (BK 172 straipsnis),

¹⁶⁵ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60-1182.

¹⁶⁶ DRAKŠIENĖ, A.; STAUSKIENĖ, E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 39.

atviras turto pagrobimas (BK 173 straipsnis) ir plėšimas (BK 174 straipsnis)¹⁶⁷. Priimdamas 2000 m. BK įstatymų leidėjas nusprendė atsisakyti atvirosios vagystės kategorijos, bet po septynerių metų, siekiant išspręsti kvalifikavimo problemas, buvo nutarta vėl į baudžiamąjį įstatymą įtraukti atvirosios vagystės sudėtį. Toks sprendimas buvo įgyvendintas įtvirtinus atvirąją vagystę kaip vagystės kvalifikuojamąjį požymį. Įdomu tai, kad požymio *atvirai* įtraukimą į vagystės kvalifikuojamųjų požymių sąrašą lėmė susiklostęs įstatymo nelogiškumas, susijęs su vagystės kvalifikuojamojo požymio *kišenvagystės* ir nekvalifikuotos vagystės santykiu. Įstatymų leidėjas nusprendė, kad atvirosios vagystės požymis turėtų kvalifikuoti paprastąją vagystę, taip atskiriant ją nuo vagystės ir kvalifikuotos vagystės veikos – kišenvagystės, be to, tokiu sprendimu buvo įtvirtintas skirtumas nuo plėšimo veikos tuo požiūriu, kad atviroji vagystė atibojama nuo bet kokio pobūdžio smurtinių veiksmų prieš asmenį.

Sudėčių raidos analizė atskleidžia, kad vagystės sudėties objektyvusis požymis *veika* nuo pat BS laikų buvo aprašomas kaip pagrobimas, ši sąvoka vartojama ir 2000 m. BK. Plėšimo veikos požymis, priešingai, – buvo įtvirtinamas įvairiomis sąvokomis. Plėšimo sudėtyje kaltininko veika pagal santykį su nuosavybe BS buvo įtvirtinta analogiškai kaip vagystė (turto pagrobimas); sovietinės teisės laikotarpiu plėšimas su vagystės veikos požymiu nesutapo, kaltininko santykis su turtu buvo nustatomas pagal tikslą užvaldyti turtą, o pagrobimo kaip objektyviojo požymio nebeliko. 1961 m. BK nuo 1994 m. liepos 19 d. buvo įtvirtinta nauja plėšimo sudėtis – atsisakyta užpuolimo požymio ir įtvirtintas turto *užvaldymo* požymis. Manytina, kad toks pokytis susijęs su siekiu sumažinti atskirtį tarp plėšimo ir vagystės sudėčių veikos požymių, nes plėšimas buvo pripažįstamas nusikaltimu nuosavybei, ir įtvirtinti, kad plėšimas BK prasme yra sunkesnė vagystės forma. Taigi 1994 m. pakeistoji plėšimo sudėtis buvo suderinta su vagystės sudėtimi, įtvirtinant sistemiškai pagrįstesnę šių sudėčių tarpusavio

¹⁶⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas Nr. P-2143, 2144. / 1999 m. lapkričio 15 d. Seimo archyvo byla, fondo Nr. 2, apyrašo Nr. 2, bylos Nr. 5395, p. 60.

santykį. Įtvirtinus užvaldymo požymį buvo pašalintas užpuolimo požymis, taip pat nebeliko tiesiogiai įtvirtinto reikalavimo turėti tikslą užvaldyti turtą. Toks reguliavimas lėmė ir kitą svarbų pokytį – plėšimo sudėtyje naujai įtvirtinamas veikos padarymo būdas, aprašomas kaip fizinio smurto vartojimas, grasinimas fiziniu smurtu ir kitoks atėmimas galimybės priešintis. Vis dėlto dar skyrėsi pagrindinis objektyvusis požymis – veika, nes vagystės atveju buvo įtvirtintas turto pagrobimas, o plėšimo – turto užvaldymas. Taigi įstatymų leidėjas, svarstydamas naujojo BK tinkamumą, prieš jį priimdamas turėjo pašalinti šį trūkumą ir, kaip matyti iš 2000 m. BK, sėkmingai tai padarė.

Vertinant bendrąją plėšimo sampratos raidos nepriklausomos Lietuvos baudžiamojoje teisėje kryptį matyti, kad po 2000 m. BK priėmimo plėšimo samprata tapo artima tai, kuri buvo įtvirtinta 1919 m. Baudžiamajame statute. 2000 m. BK pagrindiniai objektyvieji plėšimo ir vagystės požymiai buvo suvienodinti, nes plėšimas apibrėžtas kaip turto pagrobimas tais pačiais veikimo būdais: vartojant fizinį smurtą, grasinant fiziniu smurtu ir kitaip atimant galimybę priešintis. Toks įstatymų leidėjo sprendimas vertintinas teigiamai, nes tokiu būdu įtvirtintas aiškus atribojimas ir kartu panašumas į vagystės nusikaltimą, o remiantis veikos padarymo būdo požymiu nustatyta aiškesnė plėšimo kaip nusikaltimo nuosavybei samprata.

II. PLĖŠIMO PAGRINDINĖS SUDĖTIES POŽYMAI

Pagal pavojingumo lygį nusikalstamų veikų sudėtys klasifikuojamos į pagrindines, kvalifikuotąsias ir privilegijuotąsias. Apibrėžiant pagrindinę, nei veikos pavojingumą didinančių, nei mažinančių požymių neturinčią nusikalstamos veikos sudėtį, kitaip vadinamą konstitucine¹⁶⁸, nustatomas mažiausias skaičius kiekvienai atitinkamos rūšies nusikalstamai veikai būdingų požymių, lemiančių veikos nusikalstamą pobūdį. Pagrindinė veikos sudėtis apima minimaliąsias patraukimo baudžiamajon

¹⁶⁸ PIESLIAKAS, V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2006, p. 187.

atsakomybėn prielaidas, kurios atitinkamam baudžiamosios teisės pažeidimui suteikia tipinę struktūrą ir apibrėžia jos priešingumo teisei turinį¹⁶⁹. Šios darbo dalies tyrimo objektas yra plėšimo pagrindinės sudėties požymiai: objektas, dalykas, veika, veikos padarymo būdas, padariniai, priežastinis ryšys, kaltė ir subjektas.

2.1. Objektyvieji plėšimo sudėties požymiai

2.1.1. Objektas: samprata ir rūšys

Mokslinis teisinis nusikalstamos veikos objekto tyrimas teikia teorinį pagrindą pažinti ir atskleisti atskirų nusikalstamų veikų rūšių bei atskirų nusikalstamų veikų esmę, vertinti jų pavojingumą. Objektas yra sudėties požymis, kuris nurodo tai, ką kėsinamasi paveikti nusikalstama veika, kam siekiama padaryti žalą. Atsižvelgiant į kėsinimosi objektą, aprašant veiką ir apibrėžiant tos veikos sudėtį norma įtvirtinama baudžiamajame įstatyme.

Baudžiamosios teisės moksle teikiama nuomonė, kad kiekvienai nusikalstamai veikai yra būdingas tam tikras atskiras „teisinis objektyvumas“, t. y. specialusis objektas, kurio kokybė kinta keičiantis nusikalstamoms veikoms¹⁷⁰. Kita vertus, kai kurie autoriai mąsto plačiau ir tvirtina, kad nusikaltimus vienus nuo kitų atskiria ne tiek objektas, kiek visuma požymių (objektyvių ir subjektyvių), kurių įvairiapusiškumas bei visumos išskirtinumas kaip tik ir skiria vieną nusikalstamą veiką nuo kitos. Toks įsitikinimas grindžiamas aplinkybe, kad neretai tą patį gėrį saugo ne viena, o kelios normos. Taigi saugomas gėris (objektas) ir mokslui, ir įstatymų leidėjui labiau yra kriterijus, kuriuo vadovaujantis nusikalstamos veikos klasifikuojamos pagal pažeidimo skirtumus, savo ruožtu nustatomus būtent pagal teisės

¹⁶⁹ WESSELS, J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 53.

¹⁷⁰ ANTOLISEI, F. Manuale di diritto penale. Parte speciale I, quindicesima edizione integrata e aggiornata a cura di C. F. Grosso. Milano: Dott. A. Giuffrè editore, 2008, p. 18.

saugomus interesus. Tokiu laiko patikrintu būdu ir yra klasifikuojamos nusikalstamos veikos¹⁷¹ įtvirtinant jas baudžiamajame įstatyme.

Pabrėžtina, kad diskusija dėl nusikalstamos veikos objekto suvokimo ir apibrėžties baudžiamosios teisės moksle dar nesibaigia, tiksliausios nusikalstamos veikos objekto apibrėžties tebeieškoma. Į klausimą, kaip reikėtų apibrėžti nusikalstamos veikos objektą, atsakoma teikiant nevienareikšmių nuomonių, pagrįstų tam tikrais savais argumentais. Šiame darbe laikomasi doktrinoje vyraujančios¹⁷² sampratos, kad nusikalstamos veikos objektu laikytinas pagrindinis nusikalstamos veikos požymis, atskleidžiantis, kokį gėrį (interesą) siekiama apsaugoti nustatant baudžiamąją atsakomybę už atitinkamą nusikalstamą veiką, kuria kėsিনamasi pažeisti minėtąjį gėrį (interesą).

Dažniausiai būna vienas specifinis nusikalstamos veikos kėsინimosi objektas, bet pasitaiko ir tokių išskirtinių veikų, kurių kėsინimosi objektai yra keli ir net labai skirtingos prigimties. Iš to išplaukia, kad pagal objektą nusikaltimai gali būti skirstomi į tokius, kuriais kėsინamasi į vieną teisinį gėrį, ir į tokius, kuriais kėsინamasi į kelis teisinius gėrius. Pastarieji nusikaltimai galėtų būti vadinami dviejų (kelių) objektų nusikaltimais¹⁷³. Plėšimas yra tokia nusikalstama veika, kurios sudėtį gali sudaryti keli vienu metu kėsინamiesi pažeisti objektai: „Tai, kad plėšimas įtvirtintas prie nusikaltimų nuosavybei, pagrindžia vyraujančią doktriną ir apsaugą nuo nusikaltimų, pažeidžiančių kelis gėrius – ir nuosavybę, ir asmens laisvę, įskaitant saviraiškos laisvę, pažeistą prievarta ar grasinimu, kuriuos nusikaltėlis nukreipia į kitą asmenį, kad galėtų užvaldyti svetimą kilnojamąjį daiktą.“¹⁷⁴ Be to, pabrėžiama, kad

¹⁷¹ *Ibid.*, p. 19.

¹⁷² BUKELIENĖ, D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai). Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 47; ABRAMAVIČIUS, A.; BARANSKAITĖ, A.; ČEPAS, A.; ŠVEDAS, G. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1–98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 27.

¹⁷³ АМИНОВ, Д. И. Полный курс уголовного права России в таблицах и схемах. Учебное пособие. Москва: Информационно-издательский дом Филит, 1999, p. 193.

¹⁷⁴ BACCAREDDA Boy, C.; LALOMIA, S. I delitti contro il patrimonio mediante violenza. Padova: L.E.G.O. S.p.A. Lavis (TN), 2010, p. 329.

plėšimas yra tipinis daugiaobjektis¹⁷⁵ nusikaltimas. Kai kas nurodo, kad plėšimas yra amalgamuotas (sulietinis, jungtinis) nusikaltimas, sudarytas iš dviejų atskirų dalių, kurios abi atskirai yra nusikaltimai¹⁷⁶.

Doktrinoje tokioms veikoms, kurios apima kelis kėsinimosi objektus, apibrėžti dar vartojamas sudėtinio nusikaltimo terminas¹⁷⁷. Sudėtiniai nusikaltimai apibūdinami kaip nusikaltimai, susidedantys iš dviejų ar daugiau veikų, iš kurių kiekviena atskirai gali būti laikoma savarankišku nusikaltimu. Faktiškai tai yra įstatyme įtvirtinta nusikaltimų sutaptis¹⁷⁸. Užsienio doktrinoje taip pat labai paplitusi nuomonė, kad plėšimo esmė yra susijusi su kelių teisinių gėrių pažeidimu, taigi tradiciškai plėšimas priskiriamas prie klasikinių kompleksinių (sudėtinių) nusikaltimų¹⁷⁹. Tokiam požiūriui visiškai pritaria ir Lietuvos autoriai. Antai teigiama: „<...> plėšimo sąvoka yra sudėtinė <...>. Jei nebūtų atskirų dėsnių, plėšimo atsitikimai būtų idealinio susidėjimo pavyzdys“¹⁸⁰; „Plėšimas laikytinas klasikinio sudėtinio nusikaltimo pavyzdžiu“¹⁸¹; „Plėšimo sąvoka iš dalies jungia vagystės (svetimas turtas, jo pasisavinimas ir kt.) ir nusikaltimo žmogui požymius (kūno sužalojimas, psichinis smurtas ir kt.)“¹⁸². Taigi, pagal vyraujančią baudžiamosios teisės doktriną, ir užsienyje, ir Lietuvoje plėšimo sąvoka vertinama kaip sudėtinė, tai yra kaip nusikaltimas, pažeidžiantis kelis gėrius. Plėšimo kaip sudėtinio

¹⁷⁵ PEZZANO, R.; PETRUCCI, R. Diritto penale. Parte generale. XVII edizione. Napoli: Edizioni giuridiche Simone, 2007, p. 61; LATTANZO, G.; LUPO, E. Codice Penale, Rassegna di giurisprudenza e di dottrina. Vol VI. Editore Giuffrè, 2005.

¹⁷⁶ ORMEROD, D. Smith & Hogan Criminal Law. Cases and Materials. Ninth Edition. Oxford: Oxford University Press, 2006, p. 812.

¹⁷⁷ PEZZANO, R.; PETRUCCI, R. Diritto penale. Parte generale. XVII edizione. Napoli: Edizioni giuridiche Simone, 2007, p. 61; CANESTRARI, S.; GAMBERINI, A.; INSOLERA, G. etc. Diritto penale. Lineamenti di parte speciale. Quarta edizione. Bologna: Monduzzi editoriale, 2006, p. 548.

¹⁷⁸ PAVILONIS, V.; BIELIŪNAS, E. Nusikaltimų kvalifikavimas esant jų daugetui ir baudžiamosios teisės normų konkurencija. Vilnius: Lietuvos TSR aukštojo mokslo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, 1984, p. 40.

¹⁷⁹ VIGANO, F.; PIERGALLINI, C. Reati contro la persona e contro il patrimonio. Trattato teorico pratico di diritto penale. Torino: G. Giappichelli editore, 2011, p. 400.

¹⁸⁰ STANKEVIČIUS, V. Baudžiamoji teisė. Paskaitos. Kaunas: Lietuvos universiteto Teisių fakulteto leidinys, 1925, p. 178.

¹⁸¹ PAVILONIS, V.; BIELIŪNAS, E. Nusikaltimų kvalifikavimas esant jų daugetui ir baudžiamosios teisės normų konkurencija. Vilnius: Lietuvos TSR aukštojo mokslo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, 1984, p. 40.

¹⁸² ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS, E.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 359.

nusikaltimo terminas vartojamas ne tik doktrinoje, toks požiūris turi ir praktinę reikšmę. Lietuvos kasacinėje praktikoje plėšimas tiesiogiai įvardijamas kaip sudėtinis nusikaltimas, kurio objektai yra keli¹⁸³. Nusikaltimų daugia(kelia)objektiškumas lemia ir didesnę veikos pavojingumą palyginti su kitomis panašiomis nusikalstamomis veikomis, kurių objektas (ir jos pačios) gali tarpusavyje sutapti. Tokiais atvejais antrasis veikos objektas ir kėsinimasis į jį lemia didesnę pavojingumo laipsnį. Plėšimo pavojingumą, palyginti su kitomis veikomis, kuriomis kėsinamasi į nuosavybę, lemia ne tiek kėsinimasis į nuosavybę, kiek to kėsinimosi būdas, sutampantis su realiu smurto vartojimu¹⁸⁴. Nemažai autorių pritaria, kad kaip tik smurto vartojimas didina plėšimo pavojingumą¹⁸⁵.

Nors nuomonė dėl vadinamojo plėšimo daugiaobjektiškumo požymio vyrauja, doktrinoje ši teorija sulaukia ir kritikos. Antai kai kurie autoriai teigia: „<...> plėšimo kėsinimosi turinys atitinka nuosavybės gėrio lygmenį; be šios vertybės, įstatymų leidėjas numato daugybę nusikalstamų atvejų, kurių pavojingumo laipsnis susijęs ne su sukeltos turtinės žalos dydžiu, bet su nusikaltimo padarymo būdu. Priežastis, dėl kurios plėšimas atskirtas nuo vagystės ir už jį baudžiama griežčiau, nesusijusi su galimybe nusikaltimo sudėtyje atspindėti, apibrėžti dogmatiškai svarų kėsinimąsi į asmenį.“¹⁸⁶ Tokia kritika grindžiama argumentu, jog iš esmės smurtinės vagystės atskyrimas remiasi vien stipria tradicija, bet neatitinka nė vieno mokslinio kriterijaus ir praktinių poreikių.

Nors apie kelių objektų sampratą ir plėšimo autonomiją išsakoma kritiškų nuomonių, grindžiamų teorine nuostata nusikaltimą sieti su vienu

¹⁸³ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23, 2 punktas; LAT 2007 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-605/2007; LAT 2004 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-319/2004; LAT 2007 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-586/2007.

¹⁸⁴ ЗДРАВОМЫСЛОВ, Б. В.; КАРАУЛОВ, В. Ф.; КЛАДКОВ, А. В. Уголовное право России. Особенная часть. Москва: Юрист, 1996,

¹⁸⁵ SAMANA, J. *Criminal Law*, second edition. St. Paul New York, Los Angeles, San Francisco: University of Minnesota, West Publishing, 1987, p. 340–345.

¹⁸⁶ SACCO, R. *Sotto gli auspici dell'Academie Internationale de Droit Compare e dell'Associazione Italiana di diritto Comparato. Digesto delle Discipline penali XI*, quarta edizione. Torino: UTET, 1996, p. 19.

kėsinimosi objektu, galima teigti, kad valstybių įstatymuose istoriškai susiklostęs plėšimo įtvirtinimas kaip vienos nusikalstamos veikos, turinčios kelis skirtingus objektus, yra pateisinamas, suprantamas ir teisiniu požiūriu pagrįstas. Vagystės ir smurto ar grasinimo smurtu susilieėjimas plėšimo veikoje visų pirma yra teleologinis, ne normatyvinis dalykas. Kaip teigiama užsienio šalių doktrinoje, „vagies, kuris nesibaimina turto turėtojo ar kitų asmenų ir kuris, priešingai, užpuola tam, kad įgyvendintų savo ketinimą, elgesys lemia didesnę pavojingumą. Pats faktas, kad gėrių turėtojo buvimo neužtenka tiems gėriams apsaugoti nuo atplėšimo ir kad daiktų užvaldymas gali būti susijęs su jų savininko rizika būti užpultam, yra tam tikras pavojaus ir socialinio nesaugumo rodiklis“¹⁸⁷. Vadinasi, būtų neracionalu bandyti dirbtinai atskirti turto grobimą nuo smurtinių veiksmų ir vertinti juos kaip kelias nusikalstamas veikas vien dėl įsitikinimo, kad viena veika turi turėti tik vieną kėsinimosi objektą, nes nebūtų visapusiškai įvertinama nusikalstamo reiškinių veiksmų visuma.

Jei nusikalstamą veiką sudaro keli kėsinimosi objektai, diskutuojama dėl šių objektų tarpusavio santykio. Įstatymų leidėjas turi pasirinkti, kuriam iš kelių skirtingų vienos sudėties nusikaltimo kėsinimosi objektų teikti pirmenybę, kitaip būtų sunku įvertinti sudėties reikšmę baudžiamajame įstatyme. Aprašant ir grupuojant nusikalstamų veikų sudėtis baudžiamajame įstatyme sukuriama tam tikra loginė jų sistema, dažniausiai pagrįsta sudėties objektu.

Apibrėžiant sudėtinių nusikaltimų objektų santykį remiamasi prielaida, kad kai veika apima kelis kėsinimosi objektus, jie tarpusavyje nėra lygiaverčiai. Kaip tik todėl sudėtinių nusikalstamų veikų objektai dažniausiai skirstomi į pagrindinį ir papildomuosius¹⁸⁸. Vertinant 2000 m. BK Specialiosios dalies sistemine struktūrą galima teigti, kad skyrių išdėstymo

¹⁸⁷ BACCAREDDA Boy, C.; LALOMIA, S. I delitti contro il patrimonio mediante violenza. Padova: L.E.G.O. S.p.A. Lavis (TN), 2010, p. 329.

¹⁸⁸ PIESLIAKAS, V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Antroji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Justitia, 2009, p. 233.

eiliškumą faktiškai nulėmė teisinių gėrių, į kuriuos kėsinama atitinkamai grupei priskiriamomis veikomis, reikšmingumas. Šios Kodekso dalies sistema buvo sudaroma remiantis principine nuostata – nuo pavojingiausių nusikalstamų veikų grupių iki mažiau pavojingų¹⁸⁹. 2000 m. BK sistema taip pat grindžiama samprata, kad iš kelių vienos veikos kėsiniamosi objektų vienas yra laikomas pagrindiniu, nulemiančiu veikos rūšį, o kiti objektai vertinami kaip papildomieji.

Užsienio autoriai pabrėžia, kad vertinant dviejų objektų nusikaltimus negalima remtis saugomų gėrių hierarchijos principu¹⁹⁰ ar saugomų gėrių reikšmingumu vienas kito atžvilgiu (pavyzdžiui, vertinant nuosavybės vertybę ir asmens sveikatos vertybę hierarchinis prioritetas teiktinas asmens sveikatai), nes tokiu atveju nebūtų galima logiškai paaiškinti plėšimo objektų santykio ir pagrįsti plėšimo sudėties įtvirtinimo nusikaltimų nuosavybei skyriuje. V. N. Kudriavcevas ir A. V. Naumovas tvirtina, kad atsakymas randamas ne lyginant atskirus saugomus gėrius tarpusavyje, bet pagal nusikaltimo jiems vietą baudžiamojo įstatymo sistemoje ir tos nusikaltimų grupės bendrąjį objektą. Pasak šių autorių, „dviejų objektų nusikaltimų atveju atsakymą į klausimą, kuris objektas yra pagrindinis, o kuris papildomas, lemia ne teisės saugomo gėrio svarbumas, o jo ryšys su bendruoju objektu“¹⁹¹. Tam pritaria ir Lietuvos autoriai, teigiantys, kad norint nustatyti, kiek vertybių saugo tam tikras Baudžiamojo kodekso straipsnis, reikia studijuoti skyrius, kuriame yra tas atitinkamas straipsnis, pavadinimą ir įdėmiai analizuoti pačią dispoziciją¹⁹².

2000 m. BK įtvirtinta plėšimo sudėtis yra dviejų objektų ir apima du tiesioginius kėsiniamosi objektus, kurie tarpusavyje nėra lygiaverčiai teisinės

¹⁸⁹ ABRAMAVIČIUS, A.; PRAPIESTIS, J. Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės Specialiosios dalies institutams. *Iš: Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos teisei sistemai*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2014, p. 161–190.

¹⁹⁰ MEZZETTI, E. *Trattato di diritto penale, parte speciale. Reati contro il patrimonio*. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 2013, p. 227.

¹⁹¹ КУДРЯВЦЕВ, В. Н.; НАУМОВ, А. В. *Насильственная преступность*. Москва: Издательство Спарк, 1997, p. 83.

¹⁹² PIESLIAKAS, V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Antroji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Justitia, 2009, p. 236.

apsaugos prioriteto prasme, bet jiems užtikrinama pakankama teisinė apsauga nuo pavojingų kėsinių ir jie būtini visa apimančiam veikos teisiniam vertinimui. Sprendimas sujungti kelis kėsinius į vieną nusikalstamą veiką – plėšimą vertintinas kaip jurisprudencijos rezultatas, patikrintas taikymo praktikos ir priimtinas šiuolaikinėje baudžiamojoje teisėje.

2.1.1.1. Pagrindinis objektas

2000 m. BK plėšimas įtvirtintas XXVIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“. Taigi pačiame skyriaus pavadinime įvardijami trijų rūšių apsaugos objektai: nuosavybė, turtinės teisės ir turtiniai interesai.

Kadangi plėšimas laikytinas „sunkesne vagystės forma“, tai ir šios nusikalstamos veikos objektas yra visiškai susijęs su vagystės objektu. Kaip nurodoma, baudžiamosios teisės doktrinoje kaip tik vagystė ir plėšimas laikomi veika, pažeidžiančia vieną iš prigimtinių žmogaus teisių – teisę į nuosavybę¹⁹³. V. Vosyliūtė teigia, kad nors turtinių nusikalstamų veikų objektas galiojančiame Kodekse, palyginti su prieš tai galiojusiu, buvo išplėstas, vagystė tebėra traktuojama tik kaip nusikalstama veika nuosavybei¹⁹⁴, nes baudžiamasis įstatymas vagystės dalyku laiko tik turtą siaurąja prasme¹⁹⁵. Manytina, kad plėšimo veikos dalykui sutampant su vagystės dalyku pagrindinis plėšimo objektas pagal savo turinį yra tapatus vagystės objektui.

Teismų praktikos tendencija aiški – laikoma, kad plėšimo sudėtis apima visus būtinus vagystės sudėties požymius, taigi abu nusikaltimai pagal bendrąjį objektą priskiriami nusikaltimams nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams (BK XXVIII skyrius)¹⁹⁶, patikslinant, kad BK 180

¹⁹³ ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS, E.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis, 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 323.

¹⁹⁴ VOSYLIŪTĖ, A. Baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą vagystę. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2009, p. 28.

¹⁹⁵ *Ibid.*

¹⁹⁶ LAT 2006 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-600/2006.

straipsnyje numatyto nusikaltimo pagrindinis objektas yra nuosavybė¹⁹⁷. Taigi ir praktikoje vadovaujamosi nuostata, kad plėšimas turi būti vertinamas tik kaip nusikaltimas nuosavybei, neapimantis turtinių teisių ir interesų kaip kėsinimosi objektų. Vadinasi, turtinės teisės ir turtiniai interesai, jei jie nėra vagystės objektas, nėra ir plėšimo objektas, o kėsinimasis į juos atitinka kitų nusikaltimų, įtvirtintų tame pačiame skyriuje, požymius.

Nuosavybės teisinius santykius reguliuoja civilinė teisė, nes kaip tik ši teisės šaka apibrėžia, kas yra nuosavybė, kokie jos įgijimo, praradimo pagrindai ir būdai. Nusikaltimų nuosavybei sudėties požymiams atskleisti ir aiškinti svarbūs būtų atsakymai į klausimus, kokia apimtimi civilinės teisės terminas „nuosavybė“ suprantamas baudžiamojoje teisėje ir kiek jis lemia plėšimo sudėties požymių aiškinimą.

Užsienio šalių doktrinoje šiuo klausimu teikiamos skirtingos nuomonės. Antai vienos nuomonės šalininkai teigia, kad nuosavybės, turto, daikto, valdymo bei kt. terminų prasmė kylanti išimtinai iš civilinės teisės ir dėl baudžiamosios teisės įtakos negali būti modifikuojama, nes tai yra kitos teisės šakos institutai ir suteikus jiems specialią baudžiamosios teisės apsaugą turinys turėtų būti ribojamas pagal bendrąją privatinės teisės suvokimą¹⁹⁸. Kita, vadinamoji autonominė, nuomonė grindžiama tuo, kad baudžiamoji teisė laisvai pritaiko institutus, kurių pagrindinį reguliavimą atlieka civilinė teisė, dėl to jie įgyja autonominę reikšmę¹⁹⁹. Manytina, kad tokie požiūriai yra gana kraštutiniai ir tikslus jų laikymasis gali, viena vertus, kliudyti tinkamai taikyti atskiras teisės šakas, kita vertus, kiekviena teisės šaka tuos pačius teisinius santykius gali aiškinti išskirtinai savaip ir dėl to gali būti sukuriama teisinė sumaištis. Išėitis čia galėtų būti kompromiso principu grindžiama sąveika. Siūlytina pradėti nuo civilinės teisės įtvirtintų sąvokų, kurios turi būti vartojamos taikant skirtingas baudžiamosios teisės normas ir nuolat patikrinant, kokių padarinių dėl to kyla. Jeigu tikslaus ir griežto civilinės teisės

¹⁹⁷ LAT 2004 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-639/2004.

¹⁹⁸ ANTOLISEI, F. Manuale di diritto penale. Parte speciale I, quindicesima edizione integrata e aggiornata a cura di C. F. Grosso. Milano: Dott. A. Giuffrè editore, 2008, p. 277.

¹⁹⁹ *Ibid.*

nuostatų taikymo rezultatai kontrastuoja su inkriminuotų normų tikslu ir su pačios baudžiamosios teisės poreikiu, baudžiamosios teisės atstovas privalo modifikuoti tam tikrus kontekstus, kad būtų išvengta minėtojo neatitikties rezultato²⁰⁰. Tokiu būdu civilinės teisės turinys nekeičiamas ir nekuriamas naujas, o tik patvirtinama, kad baudžiamosios teisės srityje vartojamas terminas turi būti suvokiamas išskirtine prasme.

Lietuvos mokslininkai pritaria, kad 2000 m. BK neapibrėžiamos nuosavybės, kaip teisės normų saugomo gėrio, sąvokos pirmiausia tenka ieškoti civilinėje teisėje: „<...> tik apibūdinus nuosavybės santykius civilinės teisės prasme, juos galima nagrinėti kaip nusikalstamos veikos objektą baudžiamosios teisės prasme.“²⁰¹ Pabrėžtina, kad CK pateikiama ne nuosavybės, bet nuosavybės teisės apibrėžtis. Šio kodekso 4.37 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad nuosavybės teisė – tai teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti²⁰². Kitame straipsnyje (CK 4.38 straipsnis) įtvirtinta, kad nuosavybės teisės objektu gali būti daiktai ir kitas turtas. Baudžiamosios teisės moksle apibrėžiant nuosavybę kaip rūšinį nusikaltimų nuosavybei objektą remiamasi minėtąja CK pateikiama apibrėžtimi ir nurodoma, kad tai yra savininko, kaip subjektyviųjų teisių į turtą turėtojo, teisė valdyti, naudotis ir disponuoti turtu²⁰³. Kiti autoriai teigia, kad apibrėžiant nusikaltimo objektą vietoj termino „nuosavybė“ būtų geriau vartoti terminą „nuosavybės teisė“, tiksliau atskleidžiantį teisinio gėrio esmę, nes užvaldžius svetimą turtą pažeidžiama ne pati nuosavybė ir ne patys nuosavybės teisiniai santykiai, o, neteisėtai pakeitus faktinį turto turėtoją, pažeidžiama pastarojo nuosavybės teisė, t. y. teisė valdyti, naudotis ir disponuoti savo nuosavybe²⁰⁴. Lietuvos baudžiamojoje teisėje, kaip teigia O. Fedosiukas, susiformavo civiline teise

²⁰⁰ *Ibid.*, p. 278.

²⁰¹ BUKELIENĖ, D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai). Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 49.

²⁰² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 7.

²⁰³ ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS, E.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 331.

²⁰⁴ BUKELIENĖ, D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai). Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 50.

pagrįsta gana aiški koncepcija nuosavybę kaip saugomą gėrį aiškinti remiantis savininkui priklausančių absoliučiąjį teisių triada – tai teisės valdyti, naudotis ir disponuoti savo turtu, kuris kaip nuosavybės objektas baudžiamojoje teisėje tradiciškai tapatinamas su materialiu ekonominę vertę turinčiu daiktu, pasisavintu iš gamtos arba sukurtu gamybos procese²⁰⁵. Taigi matyti, kad Lietuvoje plėšimo pagrindinio objekto apibrėžtis kildinama tiesiogiai iš civilinės teisės nuosavybę apibūdinančių teisinių kategorijų.

Apibendrinant darytina išvada, kad BK 180 straipsnyje įtvirtintos plėšimo sudėties pagrindinis objektas sutampa su vagystės objektu, neapimančiu turtinių teisių ir interesų. BK XXVIII skyriuje kaip plėšimo objektas nurodoma nuosavybė, bet nuosavybės kaip plėšimo objekto turinys atskleidžiamas remiantis civilinės teisės sąvokomis, todėl tiksliausia plėšimo pagrindiniu objektu laikyti nuosavybės teisę.

2.1.1.2. Papildomas objektas

Papildomas objektas apibrėžiamas kaip tokia vertybė, į kurią pasikėsinimas nesusijęs su kaltininko galutiniais tikslais, bet kuri visada pažeidžiama ar jai kyla pavojus kėsinant į pagrindinę baudžiamojo įstatymo saugomą vertybę²⁰⁶. Todėl pagrindinis plėšimo objektas kildinamas tiesiogiai iš 2000 m. BK XXVIII skyriaus pavadinimo, o nuorodų į papildomą plėšimo objektą skyriaus pavadinime nėra – jis atskleidžiamas pagal sudėties požymių (veikos padarymo būdo) turinį.

Aprašant plėšimo sudėtį įtvirtinti trys alternatyvūs plėšimo padarymo būdai, kurie nulemia plėšimo papildomo objekto specifiką: fizinio smurto panaudojimas, grasinimas tuoj pat panaudoti fizinį smurtą ir kitoks galimybės priešintis atėmimas (BK 180 straipsnio 1 dalis²⁰⁷).

²⁰⁵ FEDOSIUKAS, O. Nuosavybė ir turtas Civiliniame ir Baudžiamajame kodeksuose. *Jurisprudencija*, 28(20), 2002, p. 83.

²⁰⁶ PIESLIAKAS, V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Antroji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Justitia, 2009, p. 239.

²⁰⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

Skirtinguose doktrinos šaltiniuose apibrėžiant papildomus plėšimo objektus nurodoma įvairių variantų. Antai teigiama, kad kėsinimosi objektas, be nuosavybės, yra ir asmens sveikata²⁰⁸, be to, kaip papildomi objektai įvardijami asmens sveikata ir žmogaus veiksmų laisvė²⁰⁹, taip pat tvirtinama, kad plėšimas yra smurtinio turto pagrobimo rūšis, todėl šios normos saugomos vertybės (objektas) neapsiriboja vien tik nuosavybės teise ir apima žmogaus sveikatą, laisvę, orumą²¹⁰. Apžvelgus ankstesnę kasacinę praktiką matyti dar platesnės apimties papildomi objektai, apibrėžiami nebaigtiniu sąrašu: nurodoma, kad plėšimo papildomu objektu gali būti sveikata, laisvė, orumas ir kt.²¹¹ Nors nutartyse nurodomas neapibrėžtas papildomų objektų sąrašas, manytina, kad papildomus plėšimo objektus reikėtų įvardyti nurodant jų baigtinį sąrašą. Iš tiesų vėlesnė kasacinė praktika jau tiksliau apibrėžia papildomus plėšimo objektus: „Papildomi objektai – asmens sveikata ir veiksmų laisvė yra plėšimo objektu.“²¹² Arba nurodoma: „Plėšimo pavojingumą parodo du kėsinimosi objektai – asmens sveikata, žmogaus veiksmų laisvė.“²¹³ Taigi matyti, kad plėšimo papildomų objektų sąrašas įvairiuose šaltiniuose yra skirtingas. Kita vertus, dažniausiai sutariama dėl to, kad papildomu plėšimo objektu laikytina asmens sveikata ir asmens veiksmų laisvė.

Diskutuotina, ar pagrįstai viename iš cituotųjų šaltinių kaip papildomas objektas įvardijamas orumas. Plėšimo tikslas yra pasisavinti kito asmens turtą sugriaunant to turto apsaugą, kuri yra nukentėjusiojo asmens valia išlaikyti savo turto valdymą. Todėl abejotina, kad vien pažeidimas tokio gėrio kaip orumas, atskirai nuo veiksmų laisvės ar asmens sveikatos, sukliudytų

²⁰⁸ ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS, E.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 362.

²⁰⁹ ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 306; PIKELIS, A. Baudžiamosios teisėkūros labirintai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas ir teismų praktika taikant Baudžiamojo kodekso 178 ir 180 straipsnius. Vilnius: Petro ofsetas, 2011, p. 116.

²¹⁰ MILINIS, A.; GRUODYTĖ, E.; GUTAUSKAS, A. ir kt. Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2013, p. 348.

²¹¹ LAT 2006 m. rugsėjo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-524/2006.

²¹² LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-73/2007. *Teismų praktika*, Nr. 27, p. 207–211.

²¹³ LAT 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-473/2009.

nukentėjusiajam ginti savo turtą. Pabrėžtina, kad 2000 m. BK atskirame XXII skyriuje, skirtame garbės ir orumo apsaugai, įtvirtinta nusikalstama veika *šmeižimas* nėra susijusi su plėšimo sudėtyje įtvirtintais turto grobimo padarymo būdais. Vien kėsanimasis pažeisti garbės ir orumo gėrius vargu ar galėtų nukentėjusiojo valią palaužti taip, kad jis nebegalėtų užtikrinti savo turto apsaugos. Pritartina, kad bet kokio smurto apraiška netiesiogiai kėsinama ir į asmens orumą, bet kaip atskiro (savarankiško) papildomo plėšimo objekto jo įvardyti nevertėtų.

Baudžiamosios teisės moksle taip pat diskutuojama, ar pagrįsta manyti, kad papildomas plėšimo objektas yra ir žmogaus gyvybė²¹⁴. Plėšimo metu siekiama padaryti žalos asmens sveikatai, bet gali būti padaroma ir žala asmens gyvybei, beje, tai labai dažna plėšimo bylų aplinkybė, nes smurtas būna pavartojamas turint tikslą pašalinti asmenį kaip kliūtį ir žmogaus gyvybę atimama užsitikrinant neabejotinai saugiausią svetimo turto pasisavinimą. Pabrėžtina, kad iki 1994 m. doktrinoje plėšimo objektu buvo pripažįstama ir žmogaus gyvybė²¹⁵. Pasak M. Apanavičiaus, gyvybė yra tiesioginis plėšimo objektas tik tais atvejais, kai nusikalstamu kėsanimusi jai sudaroma vien grėsmė²¹⁶, t. y. plėšimo sudėtis apima tokį kėsinimąsi į nukentėjusiojo gyvybę, kai tik sukeliamas pavojus gyvybei, bet realiai gyvybė neatimama. 1994-aisiais 1961 m. BK įtvirtinus kitą plėšimo sudėtį ir plėšimą apibrėžus kaip svetimo turto užvaldymą panaudojant fizinį smurtą arba grasinant tuoj pat jį panaudoti, arba kitaip atimant galimybę nukentėjusiajam priešintis²¹⁷, sudėtyje neliko nuorodų į kėsinimosi pavojingumą, tiesiogiai siejamą su žmogaus gyvybe. Pasikeitus plėšimo sampratai, mokslininkų darbuose diskutuojant apie plėšimo objektą pripažįstama teorinė galimybė, kad žmogaus gyvybė galėtų būti

²¹⁴ APANAVIČIUS, M. Asmens piliečio turto pagrobimo kvalifikavimo teoriniai klausimai. Vilnius, 1976, p. 45–46.

²¹⁵ BIELIŪNAS, E.; ČEPAS, A.; IGNOTAS, M. ir kt. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Mintis, 1989, p. 172–175; APANAVIČIUS, M. Nusikaltimai asmeninei piliečių nuosavybei. Vilnius, 1969, p. 30.

²¹⁶ APANAVIČIUS, M. Asmens piliečio turto pagrobimo kvalifikavimo teoriniai klausimai. Vilnius, 1976, p. 48.

²¹⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 1961, Nr. 18-147; *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60-1182.

plėšimo objektu: „Plėšimo pavojingumą rodo kėsinišomi objektai – konkreti nuosavybės forma (pagrindinis objektas) ir asmens gyvybė ar sveikata (papildomas objektas).“²¹⁸ Teismų praktikoje nagrinėjant bylas, kuriose užvaldant svetimą turtą vartotas fizinis smurtas ir nužudyti asmenys, buvo vadovaujamosi taisyklėmis, pagal kurias veika vertinama kaip nužudymas dėl savanaudiškų paskatų nesant papildomos nuorodos į plėšimą²¹⁹, taigi nepripažįstant gyvybės kaip papildomo objekto.

Po 2000 m. BK priėmimo buvo itin svarbus praktinis klausimas dėl gyvybės kaip vieno iš papildomų plėšimo objektų. Atsakymas pateiktas suformulavus teisės taikymo taisyklę: gyvybė, laikantis 2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtintos sudėties, nėra papildomas plėšimo objektas, o kėsinišomi į gyvybę plėšimo nusikaltimas neapima. LAT senatas 2004 m. priėmė nutarimą Nr. 46 „Dėl teismų praktikos apibendrinimo nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, kuriame atskleisdamas nužudymo dėl savanaudiškų paskatų sudėtį nustatė, kad nužudymas, padarytas plėšimo metu, kvalifikuojamas pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 9 punktą ir atitinkamai pagal BK 180 straipsnio dalį, atsižvelgiant į kvalifikuojamuosius požymius²²⁰. Mokslininkų darbuose tokiam sprendimui pritariama²²¹. Taigi buvo visiškai paneigta abejonė dėl gyvybės kaip papildomo plėšimo objekto.

Užsienio šalių mokslininkai taip pat sutinka, kad gyvybė nėra papildomas plėšimo objektas. Antai Italijos doktrinoje nurodoma, kad plėšimas apima tik sumušimo nusikaltimą, kitaip tariant, už jį atsako tas, kas sumuša asmenį, bet tas sumušimas nesukelia jokios kūno ar proto ligos, o bet kokios rūšies sužalojimas ar nužudymas sudaro nusikaltimų sutaptį²²². Rusijos BK

²¹⁸ DRAKŠIENĖ, A.; STAUSKIENĖ, E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 40.

²¹⁹ LAT nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-286/1999. *Teismų praktika*, Nr. 11, 1999, p. 163–165; LAT senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 18 „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 11, 1999, 13 punktas.

²²⁰ LAT 2004 m. birželio 18 d. senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 21, 2004, 20 punktas.

²²¹ MILINIS, A. Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių (BK 129 straipsnio 1 dalis). Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2009, p. 181–186.

²²² ANTOLISEI, F. Manuale di diritto penale. Parte speciale I, quindicesima edizione integrata e aggiornata a cura di C. F. Grosso. Milano: Dott. A. Giuffrè editore, 2008, p. 413.

įtvirtintas kvalifikuojamasis asmens nužudymo nusikaltimo požymis – kai nužudoma dėl savanaudiškų paskatų, taip pat kai nužudymas yra susijęs su plėšimu, turto prievartavimu ar banditizmu (Rusijos BK 105 straipsnio 2 dalies z punktas)²²³. Vadinasi, gyvybė nėra plėšimo objektas, kėsinimasis į gyvybę plėšimo metu turi būti papildomai kvalifikuojamas. Doktrinoje dėl šio klausimo yra skirtingų vertinimų. Vieni autoriai tvirtina, kad plėšimo objektu gali būti ir gyvybė, ir sveikata, tai esą priklauso nuo to, kaip sukonstruota plėšimo sudėtis²²⁴. Kiti autoriai atskiria papildomą objektą pagal veikos darymo būdą, pabrėždami, kad antrasis objektas yra alternatyvus, antai vartojant fizinį smurtą, pavojingą gyvybei, tai būtų visuomeniniai santykiai, apibrėžiantys asmens sveikatą, o grasinimo pavartoti tokį smurtą atveju – visuomeniniai santykiai, apibrėžiantys asmens gyvybės ir sveikatos saugumą²²⁵. Dar kiti autoriai kategoriškai tvirtina, kad gyvybės atėmimas nėra plėšimo požymis²²⁶, arba siedami su veikų įtvirtinimu įstatymuose nurodo: „Tiesioginiai plėšimo objektai visų pirma yra konkreti nuosavybės forma, antra – asmens sveikata. Klaidinga manyti, kad ir gyvybė yra plėšimo objektas. Gyvybė nėra plėšimo objektas, tad realus gyvybės atėmimas plėšimo metu turi būti papildomai kvalifikuojamas.“²²⁷ Panašaus pobūdžio sudėtis atvejais, kai plėšimo metu nužudomi asmenys, nustato ir kitų valstybių baudžiamieji įstatymai, pavyzdžiui, Vokietijos BK 251 straipsnyje kaip atskiras nusikaltimas įtvirtintas „plėšimas, nulėmęs mirtį“²²⁸.

²²³ Уголовный кодекс Российской Федерации. *Собрание законодательства РФ*, 1996, N 25, р. 2954.

²²⁴ КОБЕЦ, П. Н. Ограничение разбоя от других составов преступлений по действующему отечественному законодательству. *Символ науки*, 2015, 1–2.

²²⁵ ГАУХМАН, Д. Л.; МАКСИМОВ, С. В. Уголовная ответственность за преступления в сфере экономики. Москва: Учебно-консультационный центр «ЮрИнфоР», 1996, р. 106; ГАУХМАН, Д. Л. Квалификация преступлений: закон, теория, практика. Москва: АО Центр ЮрИнфоР, 2003, р. 403.

²²⁶ БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, р. 475.

²²⁷ ЗДРАВОМЫСЛОВ, Б. В.; КАРАУЛОВ, В. Ф.; КЛАДКОВ, А. В. Уголовное право России. Особенная часть. Москва, Юрист, 1999, р. 87.

²²⁸ German Criminal Code in the version promulgated on 13 November 1998, *Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt]* I p. 3322, last amended by Article 1 of the Law of 24 September 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3671 and with the text of Article 6(18) of the Law of 10 October 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3799.

Taigi matyti, kad ir Lietuvos, ir užsienio šalių baudžiamojoje teisėje yra įtvirtintas požiūris, kad plėšimas neapima kito žmogaus gyvybės kaip kėsینimosi objekto. Įvertinus 2000 m. BK nusikalstamų veikų sistemą, pritartina veikų kvalifikavimo taisyklei, pagal kurią veikos, kai plėšimo metu nužudomas nukentėjęsysis, kvalifikuojamos kaip sutaptis, nes tokiu būdu tiksliausiai įvertinama kaltininko veikos esmė ir pavojingumas bei konkretizuojamas nusikalstamų veikų santykis, t. y. konstatuojama, kad gyvybė nėra papildomas plėšimo objektas, o gyvybės atėmimo teisinis įvertinimas atliekamas taikant kitą straipsnį, kuris užtikrina teisinę apsaugą nuo kėsинimosi į asmens nuosavybę.

Rengiant (svarstant) LAT senato nutarimo Nr. 52 projektą, buvo gautas pasiūlymas numatyti dar vieną papildomą plėšimo objektą. A. Pikelis savo knygoje nurodo, kad Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija kartu su Vilniaus universiteto Baudžiamosios teisės (dabar – Baudžiamosios justicijos) katedra, įvertindama kai kuriuos kvalifikuojamuosius plėšimo požymius (šaunamojo ginklo, sprogmenų panaudojimas, organizuota grupė), pasiūlė tarp papildomų plėšimo objektų įtraukti ir visuomenės saugumą²²⁹. Vis dėlto toks pasiūlymas pritarimo nesulaukė. Minėtojo Senato nutarimo autoriai paaiškina, kad kėsинimasis į visuomenės saugumą, kai yra nustatomi kvalifikuojamieji požymiai, yra ne plėšimo sudėties, o papildomas objektas, priskirtinas kitai nusikalstamai veikai. BK XXXV (iš dalies – ir XXXVI) skyriuje yra numatyta atsakomybė už kėsинimąsi į visuomenės saugumą²³⁰. Kitų valstybių doktrina viešojo saugumo kaip papildomo plėšimo objekto taip pat nenustato.

Iš 2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtintos sudėties požymių – fizinio smurto panaudojimas ir grasinimas panaudoti fizinį smurtą – išplaukia, kad vienas iš plėšimo papildomų objektų yra žmogaus sveikata. J. S. Pečkaitis teigia, kad sveikatos suvokimas yra įvairus ir kintamas. Pasaulio sveikatos

²²⁹ PIKELIS, A. Baudžiamosios teisėkūros labirintai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas ir teismų praktika taikant Baudžiamojo kodekso 178 ir 180 straipsnius. Vilnius: Petro ofsetas, 2011, p. 60.

²³⁰ *Ibid.*

organizacija sveikatą apibrėžia kaip ligų ir fizinių trūkumų nebuvimą, visiškos fizinės, dvasinės ir socialinės gerovės būklę. Tokia samprata vadovaujamosi ir Lietuvos sveikatos apsaugos teisinėje sistemoje²³¹. „Lietuvių kalbos žodyne“ sveikata apibrėžiama kaip organizmo būklė, kai normaliai veikia visi organai, bendroji organizmo būklė – fizinis pajėgumas, stiprumas, jėga²³². Sveikata kaip socialiai saugomas gėris yra pagrindinis apsaugos nuo BK XVIII skyriuje „Nusikaltimai žmogaus sveikatai“ įtvirtintų nusikalstamų veikų objektas. R. Aliukonienė, tyrinėdama nusikaltimus sveikatai, nurodo, kad nusikaltimai žmogaus sveikatai – tai nusikalstamos veikos, pasireiškiančios neteisėtu pavojingu tyčiniu ar neatsargiu žalos padarymu kito žmogaus sveikatai, pažeidžiant kūno audinius ar organus, sutrikdant jų fiziologines funkcijas arba kitaip susargdinant. Pasak šios autorės, žala sveikatai suprantama kaip sveikatos būklės pablogėjimas, jos kokybės sumažėjimas. Vadinasi, žala sveikatai gali būti padaroma veikimu (neveikimu), kuris pasireiškia žmogaus kūno audinių vientisumo, jo organų funkcijų pažeidimu, kai tokią žalą galima tiksliai nustatyti²³³. Analizuojant plėšimo sudėtį sveikata kaip objektas suvokiama plačiai. Kita vertus, kėsinimasis į sveikatą plėšimo atveju neapima visų nusikalstamų veikų sveikatai, įtvirtintų minėtajame BK skyriuje. Ir doktrina, ir teismų praktika patvirtina, kad papildomas objektas – žmogaus sveikata – plėšimo atveju apima ne visokių rūšių, o tik nežymų ir nesunkų sveikatos sutrikdymą. Nors, kaip teigia kai kurie autoriai, tokia išvada tiesiogiai neišplaukia iš plėšimo sudėties padarinių požymio, o suvokiama tik iš teismų atliekamo teisės aiškinimo, remiantis teismų praktikos ir doktrinos suformuluotomis normų konkurencijos sprendimo taisyklėmis²³⁴.

Teismų praktikos pavyzdžiai patvirtina, kad ne visi kėsinimosi į sveikatą atvejai atitinka plėšimo sudėtį. R. Aliukonienė moksliniame darbe

²³¹ PEČKAITIS, J. S. Teisiniai medicininiai smurto aspektai. Monografija. Vilnius, 2002, p. 13.

²³² NAKTINIENĖ, G.; PAULAUSKAS, J.; PETROKIENĖ, R. ir kt. Lietuvių kalbos žodynas. Elektroninis variantas (2005). Prieiga internete: <http://www.lkz.lt/startas.htm>.

²³³ ALIUKONIENĖ, R. Sunkus sveikatos sutrikdymas: teorinės ir praktinės kvalifikavimo problemos. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007, p. 184–186.

²³⁴ VERŠEKYS, P. Nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata ir ją lemiantys veiksniai. *Teisė*, Nr. 82, 2012, p. 209.

apie sunkaus sveikatos sutrikdymo nusikaltimą pabrėžia, kad ilgą laiką nebuvo vienodos teismų praktikos dėl veikos, kai plėšimo metu sunkiai sutrikdoma nukentėjusiojo sveikata, kvalifikavimo. Iki 2000 m. BK įsigaliojimo teismai buvo linkę plėšimo metu padarytus sunkius kūno sužalojimus kvalifikuoti pagal 1961 m. BK 272 straipsnio 3 dalį, nes šio kodekso 111 straipsnio 2 dalyje nebuvo numatyta analogiško kvalifikuojamojo požymio kaip BK 105 straipsnio 2 dalyje numatytasis „ta pati veika, padaryta dėl savanaudiškų paskatų“ ir itin kvalifikuotas plėšimas apėmė sunkų kūno sužalojimą. Įsigaliojus 2000 m. BK, kurio 135 straipsnio 2 dalies 9 punkte numatytas požymis „savanaudiškos paskatos“, teismų praktikoje plėšimo metu padaryti sunkūs sveikatos sutrikdymai buvo kvalifikuojami kitaip, nei siūlė LAT senatas 1999 m. nutarime Nr. 18²³⁵. Pasak A. Aliukonienės, tokiu atveju veikų kvalifikavimas turi būti analogiškas atvejui, kai plėšimo metu nužudomas asmuo.

Kasacinėje praktikoje buvo suformuluota teisės taikymo taisyklė, kurios pirmosios nuorodos pateiktos LAT BBS 2003 m. konsultacijoje²³⁶, kad plėšimas (2000 m. BK 180 straipsnis) neapima sunkaus sveikatos sutrikdymo padarinių, „<...> todėl jei plėšimo metu padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas, veika kvalifikuojama pagal atitinkamą BK 180 straipsnio dalį (priklausomai nuo to, kokie yra plėšimą kvalifikuojantys požymiai) ir pagal BK 135 straipsnio 2 dalies 9 punktą“²³⁷. Taigi praktikoje sveikata vertinama kaip plėšimo papildomas objektas, bet atvejais, kai kėsinišasi į sveikatą pavojingumas viršija tam tikrą sveikatos sutrikdymo sunkumo laipsnį, sprendžiama, kad užtikrinant tinkamą atsakomybę už kėsinišasi į šį teisės

²³⁵ ALIUKONIENĖ, R. Sunkus sveikatos sutrikdymas: teorinės ir praktinės kvalifikavimo problemos. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007, p. 184–186.

²³⁶ LAT BBS 2003 m. lapkričio 28 d. konsultacija B3-309. *Teismų praktika*, Nr. 20, 2003, p. 294. Klausimas: į kokį BK straipsnį turi būti perkvalifikuota iki 2003 m. gegužės 1 d. padaryta veika, kvalifikuota pagal senojo BK 272 str. 3 d. kaip plėšimas, susijęs su sunkaus kūno sužalojimo padarymu? Konsultacija: veika, kvalifikuota pagal senojo BK 272 str. 3 d., kai šią veiką kvalifikuoja tik vienas požymis – sunkus kūno sužalojimo padarymas, perkvalifikuojama į naujojo BK 180 str. 1 d. ir 135 str. 1 d. Jeigu plėšimas padarytas po 2003 m. gegužės 1 d., kvalifikuojamas pagal atitinkamą naujojo BK 180 str. dalį ir pagal BK 135 str. 2 d. 9 p.

²³⁷ LAT 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-473/2009; LAT 2008 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251/2008; LAT 2010 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-630/2010.

saugomą gerį įgyvendinimą nepakanka tik plėšimo veikos ir turi būti papildomai kvalifikuojamos veikos, susijusios su sunkiu sveikatos sutrikdymu, vertinant jas kaip idealiosios sutapties atvejį.

Teismų praktika plėšimo bylose aiškinant fizinio smurto pavartojimo požymį rodo, kad smurto padariniai gali būti ir sveikatos sutrikdymai, ir fizinio skausmo sukėlimas. Fizinio skausmo sukėlimo sudėtis įtvirtinta 2000 m. BK 140 straipsnyje „Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas“. Kai kurie autoriai teigia, kad nusikaltimo objektas yra vienas – sveikata, bet skiriasi nusikaltimo padariniai²³⁸. Kitų mokslininkų komentaruose nurodoma, kad minėtajame straipsnyje numatytu nusikaltimu kėsiniama ne tik į žmogaus sveikatą, bet ir į kūno neliečiamumą²³⁹, jei kalbama apie fizinio skausmo sukėlimo atvejį. Fizinio skausmo sukėlimą pripažįstant plėšimo požymiu kyla klausimas, ar tokiu atveju plėšimo papildomu objektu, be sveikatos, nėra ir kūno neliečiamumas. Kasacinėje praktikoje pritariama, kad nusikalstama veika kėsiniama į žmogaus kūno neliečiamumą (sukeliant fizinį skausmą), į žmogaus sveikatą (nežymiai sužalojant ar trumpam susargdinant)²⁴⁰. Tokiu atveju būtų logiška išvada, kad ir plėšimo nusikalstama veika yra kėsiniama ne tik į sveikatą, bet ir į kūno neliečiamumą. Tokia išvada atitiktų sisteminį teisinį požiūrį į nusikalstamas veikas.

Plėšimo sudėtyje įtvirtintas galimybės priešintis atėmimo požymis suponuoja kitą papildomą plėšimo objektą, – asmens veiksmų laisvę. Turto pagrobimas gali būti įgyvendinamas suvaržius kito asmens teisę laisvai veikti ir galimybę apginti savo nuosavybę nuo pavojingo kėsiniamosi. Baudžiamosios teisės doktrinoje teigiama, kad plėšimo atveju pagrindinis kėsiniamosi objektas yra nuosavybė, o sveikata ir žmogaus veiksmų laisvė – šalutinis, papildomas

²³⁸ MILINIS, A.; GRUODYTĖ, E.; GUTAUSKAS, A. ir kt. Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2013, p. 78.

²³⁹ ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A.; BIELIŪNAS, E. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 145.

²⁴⁰ LAT 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-417/2014; LAT 2014 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162/2014.

objektas²⁴¹. Kasacinėje praktikoje apibūdinant plėšimo objektus nurodoma, kad plėšimu kėsiniamasi ne tik į konkrečią nuosavybę kaip į pagrindinį objektą, bet ir į asmens sveikatą, į jo veiksmų laisvę – papildomus objektus²⁴².

Manytina, kad konkretus plėšimo papildomo objekto įvardijimas yra susijęs su valstybės Baudžiamojo kodekso struktūra ir nusikalstamų veikų grupavimu pagal apsaugos objektus. Žmogaus veiksmų laisvė yra 2000 m. BK XX skyriuje „Nusikaltimai žmogaus laisvei“ įtvirtintų nusikalstamų veikų – neteisėtas laisvės atėmimas (BK 146 straipsnis), žmogaus veiksmų laisvės varžymas (BK 148 straipsnis) – pagrindinis kėsinimosi objektas. Pirmojo nusikaltimo objektas yra fizinė asmens laisvė, teikianti galimybę judėti erdvėje, pasirinkti savo buvimo vietą; antrojo – žmogaus valios laisvė, teikianti galimybę pasirinkti elgesio variantą, taigi esanti platesnio pobūdžio. Taikant BK 148 straipsnio 1 dalį reikia nustatyti reikalavimo neteisėtumą, t. y. turi būti konstatuota, kad reikalavimas nesusijęs su kaltininko ar kito asmens teisės įgyvendinimu²⁴³. Reikalavimas suprantamas kaip tam tikras poveikis kitam asmeniui siekiant, kad šis prieš savo valią pasielgtų taip, kaip nori kaltininkas. Manytina, kad plėšimo papildomas objektas – veiksmų laisvė – yra tapatus šių nusikalstamų veikų objektui.

Kėsinimasis į žmogaus veiksmų laisvę papildomu plėšimo objektu laikytinas tik tada, kai šis kėsinimasis taikomas kaip svetimo turto pagrobimo būdas. Kėsinimasis į žmogaus veiksmų laisvę dėl kitų priežasčių, ne nukentėjusiojo valiai palaužti tam, kad būtų galima lengviau prieiti prie nuosavybės, nėra plėšimo papildomas objektas. Toks atskyrimas turi praktinę reikšmę kvalifikuojant veikas. Antai E. K. buvo nuteistas ir už plėšimą, ir atskirai už neteisėtą laisvės atėmimą, konstatavus, kad nukentėjusiojo asmens laisvė neteisėtai buvo atimta po plėšimo tam, kad jis nepraneštų apie

²⁴¹ ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A.; BIELIŪNAS, E. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 306.

²⁴² LAT 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-488/2011.

²⁴³ LAT 2016 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-231-648/2016.

nusikaltimą²⁴⁴, t. y. kėsinišimosi į veiksmų laisvę priežastis (tikslas) buvo nusikalstamos veikos nusiėpimas, o ne priėjimo prie grobiamo turto palengvinimas. Kitoje byloje asmuo buvo nuteistas už plėšimą ir neteisėtą laisvės atėmimą nustačius, kad jis, veikdamas su bendrininkais, apgaule įviliojo nukentėjusį į automobilį, neleisdami išlipti prieš jo valią nuvežė į mišką ir ten sumušė. Šių veiksmų motyvas buvo siekis „pamokyti“ nukentėjusį už jo santykius su mergina. Bendrininkams atėmus nukentėjusiajam laisvę ir grasinant jam šaunamuoju ginklu kaltininkas paėmė jo piniginę²⁴⁵. Taigi jeigu pasinaudojant laisvės atėmimu ir kitais bauginimo būdais, kurių tikslas – pamokyti, atkeršyti, nuslėpti ir kt., įvykdomas plėšimas, veikos kvalifikuojamos kaip dvi atskiros.

Čia atkreiptinas dėmesys į tai, kad plėšimo objektu nelaikytina seksualinio apsisprendimo laisvė, kuri yra nusikaltimų, įtvirtintų BK XXI skyriuje, pagrindinis objektas. LAT senato nutarimo Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo bylose“ 18 punkte formuluojama teisės taikymo taisyklė, pagal kurią nukentėjusiojo turto pagrobimas kvalifikuojamas kaip kelių nusikalstamų veikų sutaptis: pagal BK 149 ar BK 150 straipsnį ir, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, pagal BK 178 ar BK 180 straipsnį²⁴⁶. Taigi seksualinio apsisprendimo laisvės kaip saugomo gėrio nusikalstama plėšimo veika neapima.

Kasacinėje praktikoje kitų didesnių diskusijų dėl papildomo objekto sąvokos „asmens veiksmų laisvė“ apibrėžimo ir iš to išplaukiančių veikų kvalifikavimo problemų 2000 m. BK galiojimo laikotarpiu nekilo.

Užsienio šalių doktrinoje papildomu plėšimo objektu kartais įvardijama išimtinai tik asmens elgesio laisvė²⁴⁷, nepateikiant konkretaus šios

²⁴⁴ LAT 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-497/2009.

²⁴⁵ LAT 2010 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-210/2010.

²⁴⁶ LAT senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 22, p. 273.

²⁴⁷ ANTOLISEI, F. *Manuale di diritto penale. Parte speciale I*, quindicesima edizione integrata e aggiornata a cura di C. F. Grosso. Milano: Dott. A. Giuffrè editore, 2008, p. 409; MANTOVANI, F. *Diritto penale. Parte speciale II, Delitti contro il patrimonio*, Quinta edizione. Milano: Casa editrice Dott. Antonio, 2014, p. 103; LATTANZO, G.; LUPO, E. *Codice Penale, Rassegna di giurisprudenza e di dottrina*. Vol VI. Milano: Editore Giuffrè, 2005, p. 65.

sąvokos apibrėžimo, o dėmesį skiriant nusikalstamų veikų, susijusių su asmens laisvės pažeidimu, nustatymui ir susiejimui su šiuo papildomu objektu. Antai Italijoje tradiciškai laikoma, kad plėšimas yra kompleksinis nusikaltimas, kuriame susilieja vagystės ir prievartos prieš asmenį nusikaltimai²⁴⁸. Prievartos prieš asmenį nusikaltimas įtvirtinamas atskirame straipsnyje, kuriame nustatyta baudžiamoji atsakomybė tam, kuris prievarta ar grasinimais priverčia kitą asmenį elgtis arba toleruoti tam tikrą elgesį. Čia prievarta suprantama plačiai, ši sąvoka apima ir tiesioginę prievartą daiktams, bet būtinas požymis yra aplinkybė, kad prievartos tikslas – priversti tam tikru būdu elgtis²⁴⁹. Kitose šalyse diskutuojama dėl asmens laisvės kaip plėšimo objekto. Kai kurie Rusijos autoriai pripažįsta, kad pagal tai, kaip sukonstruota plėšimo sudėtis, prie plėšimo objektų nepriskiriama veiksmų laisvė, o tokie objektai kaip kūno vientisumas ir asmens laisvė pripažįstami atvirosios smurtinės vagystės atveju²⁵⁰. Kiti autoriai, nurodydami, kad pagrindinis objektas yra nuosavybė, o papildomas – sveikata, vis dėlto pripažįsta, kad atskirais atvejais šiuo nusikaltimu žala gali būti padaroma laisvei, visuomenės saugumui, būsto neliečiamumui ir kt.²⁵¹ Vadinasi, papildomą plėšimo objektą lemia plėšimo sudėties sandara ir ryšys su kitų sudėčių pagrindiniais kėsimosi objektais.

Apibendrinant darytina išvada, kad, remiantis sisteminiu ir loginiu 2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtintos sudėties ir kitų BK įtvirtintų sudėčių (pavyzdžiui, BK 140, 138, 146 straipsniai) aiškinimu, papildomus plėšimo objektus reikėtų apibrėžti baigtiniu sąrašu: asmens sveikata, kūno neliečiamumas ir asmens veiksmų laisvė (išskyrus seksualinio apsisprendimo

²⁴⁸ FRANCHI, L.; FEROCI, V.; FERRARI, S. Codici e leggi d'Italia, Codice penale. Milano: Ulrico Hoepli, 2015, p. 305; MEZZETTI, E. Trattato di diritto penale, parte speciale, Reati contro il patrimonio. Milano: Dott. A.Giuffrè Editore, 2013, p. 221.

²⁴⁹ COCCO, G. I reati contro i beni economici. Patrimonio, economia e fede pubblica, seconda edizione. Padova/Milano: CEDAM, 2010, p. 88; BACCAREDDA Boy, C.; LALOMIA, S. I delitti contro il patrimonio mediante violenza. Padova: L.E.G.O. S.p.A. Lavis (TN), 2010, p. 336.

²⁵⁰ КОБЕЦ, П. Н. Отграничение разбоя от других составов преступлений по действующему отечественному законодательству. *Символ науки*, 2015, 1–2.

²⁵¹ ЭНТИУ, В. А. Квалифицированные виды разбоя: уголовно-правовые и криминологические аспекты: по материалам Южного федерального округа [interaktyvus]. Москва, 2007, p. 145. Prieiga per internetą: <http://www.dissercat.com/content/kvalifitsirovannye-vidy-razboya-ugolovno-pravovye-i-kriminologicheskie-aspekty-po-materialam#ixzz4mhE6a98y> [žiūrėta 2015 m. birželio 27 d.].

laisvę). Šių papildomų objektų ribos lemia, kad kitokio pobūdžio kėsinimaisi plėšimo metu turi būti vertinami kaip atskiros nusikalstamos veikos pagal 2000 m. BK 180 straipsnio ir kitų atitinkamų BK straipsniuose numatytų veikų sutapties taisykles.

2.1.2. Dalykas

Dalykas – tai materialioji substancija, gyvas arba negyvas materialaus pasaulio dalykas, dėl kurio (arba su kuriuo susijęs) įvykdomas nusikaltimas, kuriam tiesiogiai daromas poveikis kaltininkui įgyvendinant nusikalstamą veiką²⁵². Dalyko požymis yra fakultatyvusis sudėties požymis.

2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtintas kėsinimosi dalykas apibrėžiamas kaip „svetimas turtas“²⁵³. Kitos 2000 m. BK XXVIII skyriuje nustatytos nusikalstamos veikos apima kitus kėsinimosi dalykus, kaip antai turtines teises, turtines prievoles, pareigas, lobį, radinį, elektros ar šilumos energiją, dujas, vandenį, telekomunikacijas ar kitus ekonominę vertę turinčius dalykus (BK 179, 181–185 straipsniai²⁵⁴), kurių plėšimo sudėtyje nėra. Plėšimo dalyko turinio apimtis, palyginti su kitomis tame pačiame BK skyriuje įtvirtintomis panašiomis sudėtimis, yra siauresnė. Svetimas turtas, kaip vienintelis veikos dalykas, įtvirtintas ir BK 189 straipsnyje „Turto sunaikinimas ar sugadinimas“, bet šio nusikaltimo dalyko turinys, palyginti su plėšimu, yra platesnės apimties, nes sunaikinti bei sugadinti galima ir nekilnojamąjį svetimą turtą. 2000 m. BK įtvirtinamas plėšimo dalykas yra artimiausias vagystės sudėties dalykui – „svetimas turtas“ (BK 178 straipsnio 1 dalis). Plėšimą laikant „sunukesne vagystės forma“ ir iš vagystės veikos

²⁵² PEZZANO, R.; PETRUCCI, R. Diritto penale. Parte generale. XVII edizione. Napoli: Edizioni giuridiche Simone, 2007, p. 60.

²⁵³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

²⁵⁴ *Ibid.*

kildinant plėšimą, kaip tik su šia veika turi būti siejamas ir plėšimo dalykas. Toks požiūris atsispindi ir doktrinoje bei kasacinėje praktikoje²⁵⁵.

Atskleidžiant turto sąvoką nusikaltimų nuosavybei atvejais, atsižvelgtina į tai, kad ši sąvoka yra civilinės teisės kategorija²⁵⁶. Pagal CK 4.38 straipsnį, daiktai ir kitas turtas yra nuosavybės teisės objektas. Straipsnyje vartojamas žodis „kitas turtas“ apima turtines teises, kurios nėra materialūs daiktai, bet turi vertę ir gali dalyvauti apyvartoje, pavyzdžiui, banko reikalavimo teisė grąžinti paskolą²⁵⁷. Taigi, pagal civilinę teisę, visi daiktai yra turtas, bet ne visas turtas yra daiktai.

Turtas gali būti suprantamas ir plačiai, ir gana siaurai. Pagal plačiausiąją turto sampratą, turtas aiškintinas kaip tam tikrą ekonominę vertę turinčių dalykų (materialių ir nematerialių) visuma. Baudžiamosios teisės mokslininkai pritaria, kad plėšimo dalyku negali būti plačiąja prasme suprantamas turtas. Antai A. Vosyliūtė, analizuodama turto sąvoką vagystės nusikaltime, sutinka, kad turtas turi būti suprantamas siaurąja šio termino prasme – kaip materialus daiktas, neapimantis turtinių teisių ar interesų. Autorė skiria esminius turto požymius: materialumas, kilnojamumas ir svetimumas²⁵⁸. Be šių požymių, įvardijami ir kiti turto sąvokos elementai: ekonominė vertė, turto atskirtumas nuo gamtinės aplinkos²⁵⁹. O. Fedosiukas, analizuodamas turto sąvoką kaip pagrobimo objektą, teigia, kad pagrobti galima ne bet kokį turtą, – jis turi turėti tam tikrų savybių, dėl kurių galėtų tapti pagrobimo objektu. Turtas kaip pagrobimo dalykas turi atitikti tam tikras nuostatas: materialumo,

²⁵⁵ FEDOSIUKAS, O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. *Jurisprudencija*, 60(52), 2004, p. 84; LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 23, 2005, 3 punktas.

²⁵⁶ Plėšimo dalyko požymis nėra blanketinio pobūdžio, todėl civilinės teisės sąvokomis remiamasi tik kaip pavyzdžiais. Atsižvelgiant į tai, kaip doktrinoje aiškinamas blanketiškumas (pvz.: ŠVEDAS, P. Blanketinės dispozicijos Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Teisė*, 2010, Nr. 77), plėšimo dispozicija nėra blanketinė.

²⁵⁷ BARANAUSKAS, E.; KARULAITYTĖ-KVAINAUSKIENĖ, I.; KIRŠIENĖ, J.; PAKALNIŠKIS, V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 99.

²⁵⁸ VOSYLIŪTĖ, A. Baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą vagystę. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009, p. 30.

²⁵⁹ GIRDENIS, T.; GUTAUSKAS, A.; KUJALIS, P. Baudžiamoji teisė. Metodinė priemonė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, p. 186–188; MILINIS, A.; GRUODYTĖ, E.; GUTAUSKAS, A. ir kt. Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2013, p. 332.

kilnojamumo, ekonominės vertės, atskirtumo nuo gamtinės aplinkos, taip pat priklausomumo kitam asmeniui²⁶⁰. Baudžiamosios teisės doktrinoje konkretizuojant plėšimo dalyką teigiama, kad tai yra konkretūs, turintys vertę ir fiziškai išmatuojami (dydis, svoris, skaičius, kiekis) daiktai²⁶¹. Taigi turtas plėšimo atveju atitinka tik daiktų teisinę kategoriją, neapimant kitų turto objektų.

Pagal CK, daiktais laikomi iš gamtos pasisavinti arba gamybos procese sukurti materialaus pasaulio dalykai (CK 4.1 straipsnis „Daiktų sąvoka“). Be to, CK nurodo įvairias daiktų teises klasifikacijas: kilnojamieji, nekilnojamieji; pakeičiami, nepakeičiami; suvartojami, nesuvartojami; dalieji, nedalieji; išimti iš apyvartos, ribotos apyvartos, neišimti iš apyvartos; taip pat CK nurodomas daiktų skirstymas pagal vertę: į įprastinę vertę turinčius daiktus, į ypatingą vertę turinčius daiktus ir į asmeniniais tikslais pagrįstą vertę turinčius daiktus²⁶². Manytina, kad ne visi CK įvardijami daiktai atitinka plėšimo dalyką. Tiksliausia plėšimo dalyką apibrėžti ne kaip turtą plačiaja prasme, bet kaip kilnojamąjį daiktą²⁶³.

Darant plėšimą grobiami konkretūs daiktai būna gana įvairaus pobūdžio. Plėšimo dalykas dažniausiai yra pinigai, juvelyriniai dirbiniai, brangenybės, elektros ar technikos priemonės (mobiliojo ryšio telefonai), transporto priemonės, įvairūs buities daiktai ir pan. Toks dalyko pobūdis paaiškinamas pavojingo veikimo ypatybėmis – nusikalstamos veikos metu kaltininkas tiesiogiai kontaktuoja su nukentėjusiuoju turėdamas tikslą pagrobti kaip tik tą turtą, kurį nukentėjusysis turi su savimi ar kuris yra šalia jo, ar jo saugomas, ir tą turtą pagrobęs iš karto su juo saugiai pasišalinti. Plėšimo esmė

²⁶⁰ FEDOSIUKAS, O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. *Jurisprudencija*, 60(52), 2004, p. 87.

²⁶¹ ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A.; BIELIŪNAS, E. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 307; ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS, E.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 360.

²⁶² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. VIII-1864; *Valstybės žinios*, 2000, Nr. [74-2262](#); *Valstybės žinios*, 2000, Nr. [77-0](#); *Valstybės žinios*, 2000, Nr. [80-0](#); *Valstybės žinios*, 2000, Nr. [82-0](#), 4.1–4.11 straipsniai.

²⁶³ FEDOSIUKAS, O. Nuosavybė ir turtas Civiliniame ir Baudžiamajame kodeksuose. *Jurisprudencija*, 28(20), 2002, p. 88.

– fizinis tiesioginis daikto užvaldymas ir galėjimas juo disponuoti, taigi aišku, kodėl nekilnojamieji daiktai visai negali būti plėšimo dalyku²⁶⁴.

Pagal CK, turtu gali būti materialaus pasaulio dalykai, pasisavinti iš gamtos arba sukurti gamybos procese (CK 4.1 straipsnis)²⁶⁵. Ši nuostata neleidžia plėšimo dalyku pripažinti gamtos turtų, neatskirtų nuo gamtos.

Pagal *svetimumo požymį*, grobiamas turtas turi būti svetimas kaltininkui. Svetimas turtas yra daiktai, kurie grobimo metu priklauso ne kaltininkui, o kitam asmeniui. Vadinasi, plėšimo dalyku gali būti svetimas turtas, kuris kaltininkui nepriklauso nuosavybės teise arba nėra kitaip teisėtai jo valdomas nusikaltimo darymo metu. Kasacinis teismas, aiškindamas turto svetimumo savybę, nesieja jo su aplinkybe, kokiu būdu nukentėjęs asmuo tą turtą įgijo. Ne vienoje nutartyje teigiama, pavyzdžiui: „Įstatyme nėra įtvirtinta reikalavimo, kad, pagrindžiant baudžiamąją atsakomybę pagal BK 180 straipsnį, būtų aiškinamasi, kas yra tikrieji grobiamo turto savininkai, pagrobto turto kilmė, įsigijimo būdas ir pan. Tai, kad pagrobiamas neteisėtai įgytas turtas, baudžiamosios atsakomybės pagal BK nepašalina.“²⁶⁶ Atliekant tyrimą nebuvo nustatyta didesnių svetimumo ypatybės aiškinimo sunkumų kasacinėje praktikoje taikant baudžiamąjį įstatymą. Išskirtinės šia prasme kelios nutartys, kuriose skirtingais požiūriais buvo ginčijama galimybė veiką vertinti kaip plėšimą, neigiant svetimumo požymį.

Antai nagrinėtoje byloje nustatyta, kad buvo pagrobtas UAB priklausantis turtas ir įmonei padaryta turtinė žala; vienu iš bendrininkų pripažintas veikos kurstytojas – pagrindinis UAB akcininkas, kurio žmona – įmonės direktorė. Nuteistasis skunde teigė, kad veikos vykdytojas veikos

²⁶⁴ Išimtimi galėtų būti laikomi iš prigimties kilnojamieji daiktai, kurie civilinėje teisėje priskiriami nekilnojamųjų daiktų kategorijai (CK 4.2. str.). Tokie daiktai yra orlaiviai ir laivai, kurie iš prigimties yra kilnojamieji, bet pagal įstatymus jiems privaloma teisinė registracija ir jie laikomi nekilnojamaisiais daiktais (CK 1.98 str. 3 d.). Vis dėlto jie plėšimo dalyku būti negali, nes atsakomybė už tokių daiktų pagrobimą vartojant fizinį smurtą ar grasinant fiziniu smurtu yra nustatyta atskirame BK 251 str. „Orlaivio, laivo ar kitos viešojo ar krovinio transporto priemonės arba stacionarios platformos kontinentiniame šelfe užgrobimas“.

²⁶⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Ketvirtoji knyga. Daiktinė teisė. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

²⁶⁶ LAT 2010 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-333/2010; LAT 2007 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-232/2007.

darymo metu suvokė, kad turtas, kurį jis grobia, yra veikos bendrininko nuosavybė, kad grobiama su turto savininko žinia ir vėliau ketinama turtą su juo (savininku) pasidalyti, taip pat žinojo, kad turtas įkeistas bankui, todėl imitavo plėšimą. Kasacinis teismas sprendė, kad pavartojus prieš įmonės sargą (kuris nusikaltimo darymo metu buvo faktinis to turto saugotojas) fizinį smurtą įmonės turtas buvo pagrobtas, net jei veiksmai buvo atlikti su įmonės akcininko žinia; vertino, kad nusikaltimo vykdytojui, kaip ir veikos kurstytojui, tas turtas buvo svetimas, remdamasis formuojama praktika, kad akcinės bendrovės turtas jos akcijų turėtojams ar net vieninteliam akcininkui yra svetimas²⁶⁷.

Kitoje byloje reikėjo įvertinti kitokią situaciją: kaltininkė (veikiant kartu ir kitiems bendrininkams) suderėjo su automobilio savininku pirkti iš jo automobilį, surašė pirkimo–pardavimo sutartį ir jos pagrindu perregistravo automobilį savo vardu; dar nesumokėjusi pinigų už automobilį, būdama kartu su automobilio savininku automobilyje pagrasino jam šaunamuoju ginklu, privertė jį išlipti iš automobilio ir nuvažiavo. Kaltininkė buvo nuteista už plėšimą, bet siekė paneigti savo veikos plėšimo sudėtį aiškindama, kad perregistravus automobilį jos vardu ji tapo teisėta automobilio savininke ir įgijo teisę disponuoti juo savo nuožiūra. Teismo nutartyje išaiškinta, kad „pirkėjui ir pardavėjui įsėdus į automobilį tam, kad atsiskaitytų už jį ir perduotų automobilį naujam savininkui, įvyko pardavėjui nenumatytas dalykas – pirkėjai vietoj to, kad sumokėtų pinigus už perkamą automobilį, ėmė grasinti ginklu ir privertė pardavėją bei su juo automobilyje sėdėjusį asmenį išlipti, nesumokėję pinigų, taip neteisėtai prieš pardavėjo valią užvaldė automobilį ir nuvažiavo. Taigi civilinė pirkimo–pardavimo sutartis jos vykdymo metu (atsiskaitant ir perduodant turtą) peraugo į nusikalstamą veiką – plėšimą“²⁶⁸. LAT šioje byloje sprendė, kad nors pirkimo–pardavimo sutartis ir buvo sudaryta, bet pinigai už automobilį nebuvo sumokėti ir automobilis fiziškai dar

²⁶⁷ LAT 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-2/2014; LAT 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-78/2012.

²⁶⁸ LAT 2011 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-329/2011.

nebuvo perduotas pirkėjui. Taigi, remiantis CK nuostatomis, tokia situacija neatitiko sąlygų, pagal kurias pirkimo–pardavimo sutartis laikoma įvykdyta, o tai lėmė, kad turtas atitiko svetimumo savybę. Šie pavyzdžiai patvirtina, kad praktikoje požymio *svetimas* aiškinimas ir taikymas remiasi civilinės teisės įtvirtintomis nuostatomis, reguliuojančiomis nuosavybės atsiradimo ir pasibaigimo teisinius santykius.

Ekonominės vertės reikalavimas neleidžia plėšimo dalyku laikyti daiktų, kurie turi asmeninę subjektyviąją vertę. Autoriai, tyrinėjantys vagystės sudėties požymius, teigia, kad vagystės dalyku negali būti „ne tik vien asmeninę subjektyviąją vertę turintys, bet ir kiti ne piniginės ar prekinės paskirties daiktai: įvairūs dokumentai (išskyrus tuos, kurie turi didelę kultūrinę, istorinę, mokslinę ir pan. reikšmę), mokėjimo instrumentai (banko mokėjimo kortelės), blankai, antspaudai, raktai, žetonai ir t. t. (išskyrus atvejus, kai minėti daiktai skirti parduoti)“²⁶⁹. Tokie reikalavimai taikytini ir plėšimo dalykui. Ekonominės vertės reikalavimas atiboja nuo plėšimo dalyko visiškai asmeninės vertės daiktus (nukentėjusiajam materialiai reikšmingus vien tik subjektyviąją prasme) ir turi praktinę veikų kvalifikavimo reikšmę.

Be aptartųjų reikalavimų, apibūdinant plėšimo dalyką tam tikrais atvejais yra reikšminga ir jo ekonominė vertė (jos dydis). Doktrinoje teigiama, kad turto vertė gali lemti vienos ar kitos BK 178 ir 180 straipsnių dalies taikymą (nedidelės vertės, didelės vertės turtas)²⁷⁰. Plėšimo nusikaltimą vertinant kaip sunkesnę vagystės formą (kvalifikuota vagystė²⁷¹) dėl jos

²⁶⁹ VOSYLIŪTĖ, A. Baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą vagystę. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009, p. 32.

²⁷⁰ PIKELIS, A. Baudžiamosios teisėkūros labirintai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas ir teismų praktika taikant Baudžiamojo kodekso 178 ir 180 straipsnius. Vilnius: Petro ofsetas, 2011, p. 77.

²⁷¹ Dalyko vertę nustatyti yra svarbu sprendžiant klausimą dėl veikos kvalifikavimo kaip administracinio nusižengimo (ANK 108 str.), vagystės ar vagystės kaip baudžiamojo nusižengimo, bet, kalbant apie kvalifikuotą vagystės sudėtį, dalyko vertė iki 250 MGL ribos neturi reikšmės. Tokiu atveju, kai vagystės veikoje nustatomas atviros vagystės ir kitas kvalifikuojamasis požymis, nurodytas BK 178 str. 3 d., veikos kvalifikaciją nulemia itin kvalifikuojamasis požymis, neatsižvelgiant į vagystės dalyko ekonominę vertę. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. TAR, 2015, Nr. 11216; ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A.; BIELIŪNAS, E. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 280.

išimtinai pavojingo padarymo būdo, baudžiamajai atsakomybei už šį nusikaltimą kilti neturi reikšmės įstatyme nustatyta minimalioji grobiamo turto ekonominės vertės riba. Doktrinoje sutinkama, kad, kitaip nei vagystės atveju, plėšimo sudėties nelemia tam tikras pagrobto turto kiekis ir vertė (minimalus jos dydis). Taigi turto vertė gali būti kur kas mažesnė nei 1 MGL²⁷² dydžio suma²⁷³. Tokio požiūrio laikomasi kasacinėje praktikoje: svetimo turto pagrobimas pavartojant fizinį smurtą yra plėšimas ir tais atvejais, kai turto vertė mažesnė nei 1 MGL²⁷⁴. Teismų praktikos pavyzdžiai rodo, kad neretai plėšimo būdu pagrobto turto vertė būna itin menka. Antai už plėšimą buvo nuteistas asmuo, kuris nutraukė nuo dviračio juo važiuojančią moterį, užspaudė jai ranka burną ir pagrobė jos 1 Lt vertės rankinę²⁷⁵; kitoje byloje asmuo nuteistas už plėšimą – 0,40 Eur vertės turto pagrobimą²⁷⁶. Taigi šiuo požiūriu plėšimo dalykas, palyginti su vagystės dalyku, yra platesnio turinio, nes plėšimo sudėčiai nebūtina minimalioji dalyko vertės riba. Dalyko vertė plėšimui reikšminga, jei siekia maksimalią ribą – 250 MGL²⁷⁷, nuo kurios ir pats plėšimas vertinamas kaip dar pavojingesnis nusikaltimas. Plėšimo būdu pagrobus didesnės negu 250 MGL vertės turtą veika vertinama kaip plėšimas pagrobus didelės vertės turtą pagal BK 180 straipsnio 3 dalį.

²⁷² Teisės aktuose, reglamentuojančiuose nusikalstamų veikų ir administracinių teisės pažeidimų kvalifikavimą bei bausmių ir nuobaudų dydžių apibrėžimą ir apskaičiavimą, vartojamas rodiklis „minimalusis gyvenimo lygis“ (MGL) yra tapatus ir lygus baziniam bausmių ir nuobaudų dydžiui (BBND). Šiuo metu, pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimą Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“, BBND yra 37,66 Eur, nuo 2018 m. sausio 1 d. BBND padidinamas iki 50 Eur (Lietuvos Respublikos vyriausybės 2017 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 707 dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimo Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“ pakeitimo).

²⁷³ ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS, E.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis, 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 360; ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A.; BIELIŪNAS, E. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 307.

²⁷⁴ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 23, 2005, 6 punktas; LAT 2007 m. rugsėjo 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-530/2007.

²⁷⁵ LAT 2008 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-264/2008.

²⁷⁶ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. rugpjūčio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-1650-908/2017.

²⁷⁷ 2000 m. BK 190 str. nustatoma, kad turtas yra didelės vertės, kai jo vertė viršija 250 MGL dydžio sumą.

Plėšimo dalyko ekonominė vertė nustatoma remiantis bendrąja rinkos kaina. Vienoje iš vėliausių nutarčių šiuo klausimu kasacinis teismas nusprendė, kad „nuolaida parduotuvėje taikoma ne vagims, o pirkėjams, todėl nesvarbu, kad prekė buvo su nuolaida – jos vertė bus tokia kaip nurodyta prekės kaina be nuolaidos“²⁷⁸. Nutartyje teismas išaiškino, kad plėšimo metu pagrobtų daiktų konkrečiai vertei nustatyti nėra svarbi ta aplinkybė, kad rinkoje tie daiktai buvo siūlomi jiems taikant nuolaidą.

Turtas, kuris nelaikomas plėšimo dalyku. Teismų praktikoje aiškinant plėšimo dalyką atskiriama jo grobiamo turto ekonominės vertės savybė nuo aplinkybės, kad asmuo dėl to, kad tas daiktas pagrobiamas, patiria tam tikros turtinės žalos. Tuo remiantis kasacinėje praktikoje suformuluota taisyklė, kad plėšimo dalyku nėra įvairūs asmens dokumentai ar kiti asmens pažymėjimai: „Pasas yra asmens dokumentas, kuriuo patvirtinama jo turėtojo tapatybė ir Lietuvos Respublikos pilietybė. Šis dokumentas nežymi kokios nors piniginės vertės ir nesuteikia teisės gauti turtą, todėl tai nėra svetimas turtas ir kartu tai nėra plėšimo dalykas. <...> pasas nežymi kokios nors piniginės vertės, nors dėl jo pagrobimo nukentėjusysis gali patirti tam tikrų piniginių nuostolių, kurie susiję su naujo paso gavimu, tačiau tokia žala negali būti pripažįstama plėšimu pagrobtu turtu ir sumuojama su kito plėšimo metu pagrobto turto verte.“²⁷⁹ Pasitaiko klaidingo kvalifikavimo, pavyzdžiui, atskirai nekvalifikuojamas automobilio registravimo liudijimo, vairuotojo pažymėjimo pagrobimas²⁸⁰, bet pritartina požiūriui, kad asmens dokumentų, kaip antai paso, tapatybės kortelės, įvairių pažymėjimų, registracijos liudijimų pagrobimas plėšimo metu turėtų būti kvalifikuojamas kaip atskira nusikalstama veika pagal BK 302 straipsnį²⁸¹.

²⁷⁸ LAT 2015 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245-696/2015.

²⁷⁹ LAT 2006 m. gegužės 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-364/2006; LAT 2007 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-165/2007.

²⁸⁰ LAT 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-143/2014; LAT 2013 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295/2013.

²⁸¹ LAT 2015 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-39-696/2015; LAT 2013 m. sausio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30/2013; LAT 2013 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195/2013.

Kai kurie mokslininkai savo darbuose (2004 m.) teigė, kad doktrinoje nėra aiškios nuostatos, kaip reikėtų vertinti banko mokėjimo kortelių pagrobimą atsižvelgiant į tai, kad personalizuota kortelė neturi savarankiškos ekonominės vertės, todėl neatitinka turto savybių²⁸². Praktikoje sprendžiant šią problemą buvo pasiūlyta²⁸³ tokias veikas, kurias atliekant pagrobiamos rankinės, piniginės ar kiti daiktai, kuriuose būna mokėjimo kortelių, papildomai kvalifikuoti pagal BK 214 straipsnį – kaip sutaptį²⁸⁴. Teismai nagrinėdami bylas formuoja praktiką banko mokėjimo kortelių nelaikyti plėšimo dalyku, bet išsamus kasacinių nutarčių tyrimas rodo, kad tokios nuostatos laikomasi ne visada. Būta klaidingų kasacinės praktikos atvejų, kai plėšimo dalyku laikytos ir banko kortelės, ir automobilio dokumentai, o jų pagaminimo vertė įskaityta į plėšimo dalyko vertės sumą²⁸⁵. Toks vertinimas būdingiausias plėšimo bylose, kai iš nukentėjusiųjų pagrobiamos piniginės ar rankinės su visais jose esančiais daiktais, arba kai didelių plėšimų atvejais pagrobiamas daugybė įvairių daiktų, tarp kurių – ir mokėjimo kortelės²⁸⁶. Tokia praktika vadovautis nereikėtų, nes ji neatitinka plėšimo dalyko sampratos.

Civilinėje apyvartoje egzistuoja daiktai, kurie, nors ir atitinka materialumo, svetimumo, kilnojamumo, ekonominės vertės reikalavimus, negali būti plėšimo dalyku dėl jų išimtinės civilinės apyvartos. LAT senato nutarime Nr. 52 nurodoma, kad išimti iš apyvartos ar ribotos apyvartos daiktai nėra nusikalstamos veikos dalykas pagal BK 178 ir 180 straipsnius. Tokių

²⁸² FEDOSIUKAS, O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. *Jurisprudencija*, 60(52), 2004, p. 87.

²⁸³ FEDOSIUKAS, O. Nuosavybė ir turtas Civiliniame ir Baudžiamajame kodeksuose. *Jurisprudencija*, 28(20), 2002, p. 85.

²⁸⁴ LAT 2010 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-470/2010; LAT 2010 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-222/2010; LAT 2013 m. sausio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30/2013; LAT 2013 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-181/2013.

²⁸⁵ LAT 2012 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-403/2012; LAT 2010 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-117/2010; LAT 2012 m. gegužės 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-225/2012; LAT 2013 m. gegužės 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274/2013; LAT 2016 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-69-942/2016.

²⁸⁶ LAT 2009 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-63/2009; LAT 2009 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-174/2009.

daiktų pagrobimas kvalifikuotinas pagal kitus BK straipsnius (pvz., BK 254, 256, 263 straipsniai)²⁸⁷.

CK 4.7 straipsnio 3 dalyje nustatoma, kad ribotos apyvartos daiktai turi tam tikrų savybių, dėl kurių jų apyvarta ribojama saugumo, sveikatos apsaugos ar kitais visuomenės interesais. Konkretūs civilinės apyvartos ribojimai nustatomi kitais teisės aktais. Daiktų, kurių civilinė apyvarta yra ribota, įgijimo, laikymo, naudojimo tvarka taip pat reglamentuojama tam tikromis specialiosiomis teisės normomis, todėl ir baudžiamoji atsakomybė už kėsiniimąsi neteisėtai pasisavinti tokių daiktų nustatoma atskiruose Baudžiamojo kodekso straipsniuose. Ribotos civilinės apyvartos daiktų neteisėtas pasisavinimas, kad ir koks būtų to pasisavinimo būdas, visų pirma pažeidžia kitus gėrius, pavyzdžiui, disponavimo ribotos civilinės apyvartos daiktais tvarką. Taigi daiktų, kurių civilinė apyvarta yra ribota, smurtinis pagrobimas iš teisėto savininko ar valdytojo nelaikomas plėšimu. Net jei pagrobiant tokius daiktus pavartojama prievarta, už šias veikas yra numatyta baudžiamoji atsakomybė pagal kitus BK straipsnius.

Svarbus teisės taikymo klausimas yra veikų, susijusių su ginklų pagrobimu, kvalifikavimas. BK 254 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė tam, kas, panaudojęs fizinį ar psichinį smurtą, pagrobė šaunamąjį ginklą, šaudmenis, sprogmenis ar sprogstamąsias medžiagas arba bet koku būdu pagrobė daugiau kaip du šaunamuosius ginklus, didelės sprogstamosios galios arba didelį kiekį šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų. Visi šie daiktai nelaikytini plėšimo dalyku, nors pasitaiko (retai) atvejų, kai turto ir kartu ginklo pagrobimas įvertinamas tik kaip plėšimas²⁸⁸. Vis dėlto praktikoje laikomasi nuostatos, kad prievartos būdu pagrobus asmens turtą ir daiktus, įvardytus BK 254 straipsnyje, padarytoji veika kvalifikuojama kaip nusikalstamų veikų sutaptis²⁸⁹. Sprendžiant dėl ginklo priskyrimo ribotos

²⁸⁷ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23, 4 punktas.

²⁸⁸ LAT 2008 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-500/2008.

²⁸⁹ Pvz., veiksmai asmens, kuris pavartojęs smurtą reikalavo ir pinigų, ir šaunamojo ginklo, buvo įvertinti pagal BK 180 str. 2 d. ir BK 254 str. 2 d. sutaptį (LAT 2007 m. vasario 13 d. nutartis

civilinės atsakomybės daiktų grupei reikia vadovautis Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymu²⁹⁰, nustatančiu tokių daiktų sąrašus ar savybes. Šis (veikos padarymo metu galiojantis) teisės aktas nustato, kokie ginklai yra ribotos civilinės apyvartos, todėl vertinant atskirų ginklų savybes ir galimybę būti plėšimo dalyku reikia vadovautis būtent juo. Antai netinkamu įstatymo taikymu nelaikytas pneumatinių ginklų pagrobimo įvertinimas byloje kaip atitinkančio plėšimo dalyko požymius²⁹¹, nes pagal įstatymą minėtieji ginklai laikomi neribotos civilinės apyvartos daiktais.

Kalbant apie narkotines ar psichotropines medžiagas pabrėžtina, kad jų apyvartos sąlygos taip pat reglamentuojamos atskirame teisės akte – Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės įstatyme²⁹² bei šio įstatymo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose. Už narkotinių ar psichotropinių medžiagų pagrobimą nustatyta baudžiamoji atsakomybė atskirame BK 263 straipsnyje, o tokių medžiagų pagrobimas panaudojant fizinį ar psichinį smurtą įtvirtintas šio BK straipsnio 2 dalyje. LAT 2014 m. gruodžio 2 d. apžvalgoje, skirtoje nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekusoriais), nurodoma, kad sprendžiant, ar disponuota medžiaga yra nusikalstamos veikos dalykas, vadovaujama Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. 5 „Dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo“ ir vėlesniais jo pakeitimais bei papildymais, kuriuose nurodytos medžiagos (gamtinės ar sintetinės) laikomos narkotinėmis arba psichotropinėmis²⁹³. Teismų praktikos plėšimų bylose tyrimas rodo, kad nuo

baudžiamojame byloje Nr. 2K-148/2007). Pvz., dujinio ginklo pagrobimas plėšimo būdu kartu su kitais daiktais taip pat kvalifikuotas kaip BK 180 str. 2 d. ir 254 str. 2 d. sutaptis (LAT 2012 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-477/2012).

²⁹⁰ Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 13-467; 2010, Nr. 142-7261.

²⁹¹ LAT 2012 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-195/2012.

²⁹² Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 55-1764; 2008, Nr. 65-2455; TAR, 2015, Nr. 11089.

²⁹³ LAT 2014 m. gruodžio 2 d. Teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų

2004 m. iki 2017 m. rugsėjo 1 d. nebuvo bylų, kuriose būtų kilę teisės taikymo problemų dėl BK 263 ir 180 straipsniuose numatytų veikų dalyko atribojimo.

Temai atskleisti svarbi LAT septynių teisėjų kolegijos kasacinė nutartis, kurioje buvo patikslinta, kaip teisiškai vertintinas ribotos civilinės apyvartos ir daiktų pagrobimas, jeigu nėra numatyta specialiųjų Baudžiamojo kodekso normų dėl tokių daiktų pagrobimo. Teismas išaiškino, kad tokiu atveju daiktų pagrobimas turėtų būti vertinamas kaip vagystė: „<...> nėra prielaidos išvadai, kad jei daiktų, išimtų iš apyvartos, ar daiktų, kurių apyvarta yra ribota, pavyzdžiui, cigarečių pakelių su užsienio valstybės banderolėmis, techninio etilo alkoholio, pagrobimo nenumato konkretūs specialiosios BK dalies straipsniai, tokios veikos gali būti pripažįstamos nepavojingomis ir nebaudžiamomis. Vadinasi, <...> pagrobimas daiktų, išimtų iš apyvartos, ar daiktų, kurių apyvarta yra ribota, jei šių daiktų baudžiamoji teisinė apsauga nenustatyta kitais specialiais BK straipsniais, kvalifikuotinas pagal BK 178 straipsnį.“²⁹⁴ Šiuo atveju sprendimo esmė yra išvada, kad pagrobus neteisėtai įgytą turtą – daiktus, išimtus iš apyvartos, ar daiktus, kurių apyvarta yra ribota, baudžiamosios atsakomybės pagrindas savaime neišnyksta ir yra vertintinas pagal bendrąsias pagrobimo sudėtis, taip pat ir plėšimo, kai nustatomas prievartinis pagrobimas.

Užsienio šalių baudžiamieji įstatymai ir doktrina pateikia skirtingų plėšimo dalyko sąvokų, bet taikomi panašūs į aptartuosius bendrieji plėšimo dalyko reikalavimai, tiesiogiai siejami su vagystės dalyku.

Lenkijos BK apibrėžiant plėšimo sudėtį atskirai neįvardijamos dalyko savybės, bet nurodoma vagystės sudėtis, plėšimą apibūdinant kaip vagystę vartojant prievartą, o aprašant vagystės sudėtį (Lenkijos BK 278 straipsnis) vartojamas terminas „kitas kilnojamas turtas“²⁹⁵. Rusijos, Ukrainos ir Baltarusijos baudžiamieji įstatymai plėšimo dalykui apibrėžti

pirmtakais (prekursoriais) (BK 259–261, 263–264, 266 straipsniai) apžvalga Nr. AB-40-1. *Teismų praktika*, Nr. 40, 2014, p. 498.

²⁹⁴ LAT 2007 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-232/2007.

²⁹⁵ Criminal Code of the Republic Poland. *Journal of law of the Republic of Poland*, 1997, No. 553 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [žiūrėta 2013 m. balandžio 2 d.].

įtvirtina sąvokas „kito turtas“²⁹⁶ (Ukrainos BK 187 straipsnis), „turtas“²⁹⁷ (Baltarusijos BK 207 straipsnis), „svetimas turtas“²⁹⁸ (Rusijos BK 162 straipsnis). Taigi šių šalių kodeksuose, kaip ir Lietuvos BK, vartojama turto sąvoka apibrėžti plėšimo dalykui, papildomai įstatyme neįvardijant jokių kitų turto savybių, išskyrus svetimumą. Vokietijos BK 249 straipsnyje plėšimo dalyku įvardijamas „kilnojamas turtas, priklausantis kitam“²⁹⁹, taigi pačioje plėšimo sudėtyje detalieji įtvirtinami būtinieji dalyko požymiai: svetimumas ir kilnojamumas. Jungtinės Karalystės kodekse *Theft act* neįvardijami plėšimo dalyko požymiai, bet teikiama nuoroda į vagystės požymius – plėšimas apibūdinamas kaip vagystė vartojant prievartą. Pagal šį teisės aktą, vagystės dalykas yra „turtas, priklausantis kitam“³⁰⁰. Pačiame įstatyme paaiškinama, kas vagystės atveju laikoma turto: tai yra pinigai ir kitas turtas, tikras ar asmeninis, įskaitant judančius daiktus ir kitą nematerialųjį turtą³⁰¹. Be to, čia pateikiama svetimumo savybės apibrėžtis, nurodant, kad turto priklausymas kitam reiškia, jog kitas asmuo jį valdo ar kontroliuoja, arba turi į jį kitą turtinę teisę ar interesą³⁰². Prancūzijos BK atskira plėšimo veika neįvardijama, bet laikoma sunkesne vagystės forma, todėl ir plėšimo dalykas yra tiesiogiai tapatus vagystės dalykui, kuris įstatyme apibrėžiamas kaip „daiktas, priklausantis kitam asmeniui“³⁰³ (Prancūzijos BK 311-1 straipsnis). Taigi šios valstybės

²⁹⁶ Criminal Code of Ukraine. *Vidomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine (VRU)*, 2001, No 25–26 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/16257> [žiūrėta 2013 m. kovo 23 d.].

²⁹⁷ Уголовный кодекс Республики Беларусь, 9 июля 1999 г. № 275-3, Статья 207 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://pravo.by/world_of_law/text.asp?RN=HK9900275#&Article=207 [žiūrėta 2013 m. kovo 25 d.].

²⁹⁸ Уголовный кодекс РФ от 13 июня 1996 г. N 63-ФЗ. Принят Государственной Думой 24 мая 1996 года. Одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 года [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.ug-kodeks.ru/ug/ug-kodeks.ru/ugolovnij_kodeks_-_glava_21.html [žiūrėta 2013 balandžio 26 d.].

²⁹⁹ German Criminal Code in the version promulgated on 13 November 1998, *Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt]* I p. 3322, last amended by Article 1 of the Law of 24 September 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3671 and with the text of Article 6(18) of the Law of 10 October 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3799.

³⁰⁰ Theft Act 1968, Chapter 60, 4 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1968/60/section/5> [žiūrėta 2014 m. gegužės 20 d.].

³⁰¹ *Ibid.*

³⁰² Theft Act 1968, Chapter 60, 5 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1968/60/section/5> [žiūrėta 2014 m. gegužės 20 d.].

³⁰³ French penal code. Ordinance no. 2000-916 of 19 September 2000 Article 3 *Official Journal* of 22 September 2000 in force 1 January 2002.

įstatyme eksplicitiškai įtvirtinama ne bet kokio turto, bet daikto sąvoka, ir nustatoma būtinoji to daikto svetimumo kaltininkui savybė. Pagal Italijos BK 628 straipsnį, plėšimo dalykas yra „kilnojamasis kito daiktas“³⁰⁴, taigi šios valstybės įstatymas įtvirtina svetimumo ir kilnojamumo požymius, be to, apibrėžia, kad tai yra daiktas, o ne turtas bendrąja prasme.

Lyginant valstybių baudžiamuosius įstatymus matyti, kad kai kurios iš jų apibrėždamos įstatymuose plėšimo dalyką vartoja bendrąją *turto* sąvoką, o kitos renkasi siauresnę sąvoką – *daiktas*, konkretizuodamos ją kaip specifinę daiktų grupę – *svetimi kilnojamieji daiktai*.

Apibendrinant darytinos išvados, kad plėšimo dalykas ir Lietuvos, ir kitų valstybių įstatymuose, doktrinoje bei teismų praktikoje aiškinamas remiantis vagystės dalyko savybėmis ir nustatant tris pagrindinius reikalavimus: turto kilnojamumas, svetimumas ir ekonominė vertė. Pagal 2000 m. BK 180 straipsnį, plėšimo dalykui keliami kilnojamumo, materialumo, svetimumo, ekonominės vertės reikalavimai yra tapatūs vagystės (BK 178 straipsnis) dalykui. Plėšimo dalyko išskirtinumą lemia tai, kad plėšimo sudėtyje nėra įtvirtinta minimalioji (1 MGL) dalyko vertės riba.

2.1.3. Veika ir padariniai

Veikos ir padarinių požymių konstravimo būdas lemia pasikėsینimo ir baigtos nusikalstamos veikos santykio bei baudžiamosios atsakomybės ribų vertinimą. 2000 m. BK 180 straipsnio 1 dalyje plėšimo veika apibrėžiama žodžiu „pagrobė“³⁰⁵. Kartu įtvirtinama, kad pagrobimo veiksmas turi būti atliekamas tam tikru specialiuoju būdu: „<...> kas panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti arba kitaip atimdamas

³⁰⁴ FRANCHI, L.; FEROCI, V.; FERRARI, S. *Codici e leggi d'Italia*. Milano: Ulrico Hoepli, 2015, p. 359.

³⁰⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

galimybę nukentėjusiajam asmeniui priešintis pagrobė<...>.³⁰⁶ Taigi atskleidžiant plėšimo objektyviuosius požymius būtina aptarti pačią veiką, jos padarymo būdo specifiką parodančius požymius, jų padarinius ir tarpusavio ryšius.

Analizuojant kitas 2000 m. BK XXVIII skyriuje įtvirtintas veikų sudėtis matyti, kad pagrobimas, kaip veikos požymį apibūdinantis terminas, vartojamas tik BK 178 straipsnyje „Vagystė“. Pasak kai kurių autorių, tikėtina, kad pagrobimo terminas yra perimtas (kilęs) dar iš 1903 m. Baudžiamojo statuto terminijos³⁰⁷ (plačiau žr. *Plėšimo samprata nepriklausomos Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose*). Doktrinoje vertinant nusikaltimų nuosavybei skyrių pritariama, kad turto pagrobimu reikėtų laikyti tik vagystę ir plėšimą³⁰⁸. Kasacinė praktika taip pat patvirtina, kad vagystė ir plėšimas, be kita ko, yra veikos požymiu tapatūs nusikaltimai: „BK 178 ir 180 straipsniuose numatytas vagystės ir plėšimo nusikalstamas veikas sieja tai, kad darant jas svetimas turtas yra pagrobiamas, t. y. neteisėtai ir neatlygintinai užvaldomas.“³⁰⁹ Atsižvelgiant į tai, kad pagrobimo požymis, be vagystės sudėties, neįtvirtintas kitų tame pačiame skyriuje esančių veikų sudėtyse, manytina, jog plėšimo ir vagystės veikų požymių turinio pagrindinės savybės turėtų būti tapačios.

Pabrėžtina, kad užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose plėšimo veikos požymis taip pat glaudžiai susijęs su vagystės veikos požymiu. Antai Latvijos BK plėšimo veika aprašoma nurodant „tas, kuris padaro vagystę“³¹⁰, o vagystės veika – kaip „atviras arba slaptas pagrobimas“ (Latvijos BK 175 straipsnis). Lenkijos BK 280 straipsnyje nurodoma, kad atsakomybė už plėšimą kyla tam, kuris „padaro vagystę“³¹¹, o vagystės veika aprašoma kaip

³⁰⁶ *Ibid.*

³⁰⁷ FEDOSIUKAS, O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. *Jurisprudencija*, 60(52), 2004, p. 86.

³⁰⁸ *Ibid.*

³⁰⁹ LAT BBS 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-488/2011.

³¹⁰ Latvia Criminal Code 1998 (as amended 2010) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.track.unodc.org/LegalLibrary/pages/LegalResources.aspx?country=Latvia>> [žiūrėta 2014 m. balandžio 23 d.].

³¹¹ Criminal Code of the Republic Poland. *Journal of law of the Republic of Poland*, 1997, item. No. 553 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [žiūrėta 2014 m. balandžio 25 d.].

„sąmoningas paėmimas turint tikslą pasisavinti“ (Lenkijos BK 278 straipsnio 1 dalis), taigi šios valstybės įstatymų leidėjas taip pat pasirinko plėšimo veiką aprašyti įvardydamas vagystės nusikaltimo padarymą, tik kitaip apibūdindamas vagystės objektyvųjų požymį, nes veika aprašoma vartojant paėmimo, o ne pagrobimo sąvoką, kartu įtvirtinant tikslo pasisavinti reikalavimą. Vokietijos BK 249 straipsnyje „Plėšimas“ įtvirtinamas „paėmimo turint tikslą pasisavinti“ veikos požymis. Palyginus su vagystės veika (Vokietijos BK 242 straipsnis), kuri aprašoma kaip „paėmimas turint neteisėtą tikslą pasisavinti“³¹², matyti, kad veikos požymis skiriasi tik tuo, jog vagystei būtinas tikslo pasisavinti neteisėtumo aspektas, kurio aprašant plėšimą tiesiogiai nėra nurodyta. Prancūzijos BK 311-1 straipsnyje vagystė apibrėžiama kaip „nesąžiningas pasisavinimas“³¹³, tiesiogiai atitinkantis plėšimo veikos požymį. Italijos BK 628 straipsnyje įtvirtinta, kad plėšimas yra „užvaldymas atplėšiant (atimant)“; ši konstrukcija visiškai atitinka vagystės veikos aprašymą (Italijos BK 624 straipsnis)³¹⁴. Kaip matyti, minėtųjų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose yra įtvirtintos iš esmės tos pačios nuosavybės teisės kategorijos: pagrobimas, pasisavinimas, paėmimas ir užvaldymas. Visais atvejais plėšimo veika tiesiogiai siejama su vagystės veikos požymiu, pasirenkant įvairius šio ryšio įtvirtinimo būdus: tiesioginę nurodą, kad plėšimas yra vagystės padarymas, arba analogiško vagystės veikos aprašymo pakartojimas įvardijant pačią plėšimo sudėtį.

Pagrobimo terminas baudžiamosios teisės doktrinoje svyruoja tarp turto paėmimo ir pasisavinimo arba užvaldymo koncepcijų. Kadangi pagal 2000 m. BK plėšimo veika – pagrobimas aiškinamas bendrinant su turto paėmimo ir užvaldymo veiksmis, šiuo požiūriu yra artimas Italijos valstybės pasirinktas būdas įtvirtinti plėšimo veikos požymį tiesiogiai baudžiamajame

³¹² German Criminal Code in the version promulgated on 13 November 1998, *Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt]* I p. 3322, last amended by Article 1 of the Law of 24 September 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3671 and with the text of Article 6(18) of the Law of 10 October 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3799.

³¹³ French penal code. Ordinance no. 2000-916 of 19 September 2000 Article 3 *Official Journal* of 22 September 2000 in force 1 January 2002.

³¹⁴ FRANCHI, L.; FEROCI, V.; FERRARI, S. *Codici e leggi d'Italia. Codice penale*. Milano: Ulrico Hoepli, 2015.

įstatyme vartojant ir paėmimo, ir užvaldymo (pasisavinimo) sąvokas. Italijos doktrinoje kartais teigiama, kad šie terminai yra tarsi dvi vieno medalio pusės, t. y. iš kaltininko pusės – užvaldymas, o iš aukos – atėmimas. Kita vertus, vyrauja doktrina, pagal kurią tai yra atskiri elementai, kuriuos reikia analizuoti atskirai vieną nuo kito: „<...> užvaldymas ir atėmimas nesutampa, tai du atskiri momentai, vertinami pagal tai, kaip suformuota nusikaltimo sudėtis. Neužtenka tik daikto atėmimo, kad būtų galima tvirtinti, jog jis buvo užvaldytas – būtina, kad kaltininkas įtvirtintų nepriklausomą viešpatavimą atimtajam daiktui, t. y. kad suteiktų jam autonomiją, naują valdymą.“³¹⁵ Doktrinoje nėra sutinkama, kad minėtosios sąvokos yra lygiavertės, nes toks požiūris prieštarautų baudžiamojoje teisėje nustatytam valdymo turiniui. Taigi neužtenka tik daikto atplėšimo aplinkybės, kad būtų galima konstatuoti užvaldymą – kaltininkas turi įgyti asmeninį nepriklausomą viešpatavimą, t. y. jo veiksmas turi duoti pradžią naujam valdymui³¹⁶. Doktrinoje abu šie požymiai suvokiami kaip tam tikras procesas, kuriuo įgyvendinamas pagrobimo veiksmas: „Atėmimas užtikrina pirmąjį *iter criminis* momentą, kuriuo pradedamas neteisėtas daikto atskyrimas iš kito asmens teisinio valdymo, o užvaldymas užbaigia autonominės valdžios įtvirtinimą tam daiktui, peržengiant kito asmens saugojimo ribas ir tą akimirką fiksuojant kaip veikos baigtumo momentą.“³¹⁷

Lietuvoje atplėšimas (atėmimas) ir užvaldymas aiškinami panašiai – kaip tam tikra tikslinga veiksmų seka siekiant rezultato. Pagrobimui apibrėžti taikomi požymiai: *neatlygintinumo*, kai turtas pasisavinamas visiškai neatlyginant jo vertės ar atlyginant tik simboliškai, ar aiškiai neteislingai, taip pat ir negrįžtamai (paimant iš turto savininko visam laikui³¹⁸), ir *neteisėtumo*,

³¹⁵ BACCAREDDA Boy, C.; LALOMIA, S. I delitti contro il patrimonio mediante violenza. Padova: L.E.G.O. S.p.A. Lavis (TN), 2010, p. 373.

³¹⁶ ANTOLISEI, F. Manuale di diritto penale, Parte speciale I, quindicesima edizione integrata e aggiornata a cura di C.F. Grosso. Milano: Dott. A. Giuffrè editore, 2008, p. 315.

³¹⁷ MEZZETTI, E. Trattato di diritto penale, parte speciale. Reati contro il patrimonio. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 2013, p. 241.

³¹⁸ FEDOSIUKAS, O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. *Jurisprudencija*, 60(52), 2004, p. 89.

kai turtas užvaldomas neturint į jį jokios teisės³¹⁹; tie patys požymiai tinka ir plėšimo veikai.

Plėšimo požymiui *pagrobimas* įgyvendinti visų pirma turi būti fizinis svetimo turto paėmimas, atimant iš asmens galimybę valdyti, naudotis ir disponuoti jam priklausančiu turtu. Antra, pagrobimo įgyvendinimas yra susijęs su turtinio pobūdžio padarinių atsiradimu. Tradicinė pagrobimo samprata neatskiriama nuo tikslų pasisavinti ir iš to išplaukiančių padarinių (nukentėjusiojo turto netekimo)³²⁰. Doktrinoje pritariama nuomonei, kad paties pagrobimo požymis įgyvendinamas padarinių buvimu, vadinasi, veikos požymis aiškinamas įtraukiant ir padarinių požymį. Kaip nurodo A. Vosyliūtė, „vagystės padariniai yra turtinio pobūdžio, jie atsiranda, kai savininkas ar teisėtas valdytojas netenka turto, o kaltininkas įgyja realią galimybę faktiškai valdyti, naudotis ir disponuoti turtu savo nuožiūra“³²¹. Kiti autoriai įvardija tokius pagrobimo bruožus:

- 1) neteisėtas svetimo turto atėmimas prieš jo valdytojo valią ir norą;
- 2) žalos padarymas asmens nuosavybei, kito asmens turto sumažinimas tam tikra dalimi;
- 3) ketinimas disponuoti atimtu daiktu kaip savo nuosavybe, t. y. kaltininko praturtėjimas nukentėjusiojo sąskaita³²².

2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtintas objektyvusis požymis *pagrobimas* teismų praktikoje aiškinamas kaip tyčinis, neteisėtas ir neatlygintinas svetimo turto fizinis užvaldymas, atimantis iš asmens galimybę valdyti, naudotis ir disponuoti jam priklausančiu turtu³²³. Pastarųjų metų LAT

³¹⁹ VOSYLIŪTĖ, A. Baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą vagystę. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009, p. 47–48; LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 23, 2005, 7 punktas.

³²⁰ MILINIS, A.; GRUODYTĖ, E.; GUTAUSKAS, A. ir kt. Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2013, p. 336.

³²¹ VOSYLIŪTĖ, A. Baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą vagystę. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009, p. 49.

³²² ГАУХМАН, Л. Д.; СТЕПИЧЕВ, С. С. Расследование грабежей и разбойных нападений. Москва: МВД СССР Всесоюзный научно-исследовательский институт, 1971, p. 8.

³²³ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 23, 2005; LAT 2009 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-174/2009.

praktikoje aiškiai įvardijama, kad pagrobimas – tai fizinio turto paėmimas ir jo užvaldymas. „Grobimo sąvoka apima du momentus: 1) turto paėmimą (jo faktinės vietos pakeitimą) ir 2) turto užvaldymą (galimybę elgtis su svetimu turtu kaip savu, juo naudotis, disponuoti). Tik nustačius šiuos du momentus, veika laikoma baigta.“³²⁴ Taigi įstatymas įtvirtina pagrobimo terminą, kaip apibrėžiantį plėšimo veikos požymį, kuris praktikoje aiškinamas turto atėmimo ir visiško jo užvaldymo teisinėmis sąvokomis.

Analizuojant kasacinę praktiką matyti, kad pagrobimas plėšimo atveju tiesiogiai siejamas su turto užvaldymo sąvoka. Pavyzdžiui, nurodoma: „<...> svetimo turto pagrobimas įvykdytas tuo pačiu metu, toje pačioje vietoje rodo vieningą kaltininkų tyčią, todėl nepriklausomai nuo to, prieš kiek asmenų buvo panaudotas fizinis smurtas ir kam priklauso raktai, padaryta viena veika, visas turtas užvaldytas tuo pačiu būdu, svetimo turto pagrobimas susijęs su fizinio smurto panaudojimu, todėl R. C. ir A. R. veikai baudžiamasis įstatymas (BK 180 straipsnio 1 dalis) taikytas tinkamai.“³²⁵ Praktikoje yra išplėtotą aiški samprata, kad vien fizinis daikto užvaldymas, t. y. daikto atėmimas, pagrobimui konstatuoti yra nepakankamas, todėl keliamos tam tikros sąlygos, susijusios su realia galimybe tą daiktą valdyti, naudotis ir disponuoti juo pagal savo valią.

Doktrinoje teigiama, kad žodis „pagrobimas“ nurodo ir veiką, ir padarinius³²⁶. Nustatant plėšimo sudėtį taip pat reikalingas įgyvendintas turto pagrobimas, taigi nusikaltimas laikomas baigtu, kai kaltininkas ne tik fiziškai užvaldo svetimą turtą, bet ir turi realią galimybę valdyti, naudotis ir disponuoti juo pagal savo valią, o nukentėjęsysis tokią galimybę praranda. Padariniai – būtinas plėšimo sudėties požymis, dėl kurio ji yra priskirtina materialiuųjų sudėčių grupei³²⁷.

³²⁴ LAT 2016 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-271-303/2016.

³²⁵ LAT 2008 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-343/2008.

³²⁶ VOSYLIŪTĖ, A. Vagystės baigtumo nustatymo problemos Lietuvos Respublikos teismų praktikoje. *Teisė*, Nr. 64, 2007, p. 135–155.

³²⁷ Baudžiamosios teisės mokslas nusikalstamų veikų sudėtis pagal padarinių reikšmę rūšiuoja į materialiąsias ir formaliąsias. Materialiosios nusikalstamų veikų sudėtys yra tokios, kurių baigtumo momentas siejamas su padarinių atsiradimu, t. y. nusikalstama veika baigta nuo tada, kai atsiranda

Europos valstybių BK plėšimo baigtumas dažniausiai siejamas su vagystės padariniais. Tik daugumoje posovietinių valstybių liko kitokia plėšimo sudėties konstrukcija, pagal kurią plėšimo baigtumas nesiejamas su padariniais ir nusikaltimas laikomas baigtu nuo kėsینimosi į papildomą plėšimo objektą įgyvendinimo, dėl to plėšimo sudėtis priskiriama prie formaliųjų sudėčių rūšies³²⁸. Plėšimo baigtumas siejamas su tam tikro užpuolimo (atakos) veiksmo prieš nukentėjusį įgyvendinimu, o ne su į turtą nukreiptu veikimu³²⁹. Plėšimo sudėtis vertinama kaip formalioji, nes padariniai yra už nusikaltimo sudėties ribų³³⁰. Tiesa, kai kurie autoriai nesutinka, kad plėšimo sudėtis yra formalioji. Pasak jų, būtinieji sudėties požymiai yra fizinio ar psichinio smurto, pavojingo gyvybei ar sveikatai, vartojimas, todėl kėsینimasis į asmenį, jei jam padaroma fizinė ar psichinė žala, ir yra būtini tos veikos padariniai, kuriems nesant nėra ir plėšimo sudėties³³¹. Toks požiūris plėšimo sudėties materialumą pagrindžia ne turtinio pobūdžio, bet padariniais nukentėjusiojo asmeniui. Kiti autoriai visgi teigia, kad toks teisinės technikos dviprasmiškumas, kai plėšimas pripažįstamas baigtu dar neįgyvendinus savanaudiško kėsینimosi, lemia šio nusikaltimo socialinės ir psichologinės esmės ignoravimą laikant, kad prievarta reiškia motyvacijos elementą,

įstatyme numatytų padarinių. Kitos sudėty vadınamos formaliosiomis, nes baigtumas nepriklauso nuo padarinių atsiradimo ir įtvirtinamos taip, kad nusikaltimas laikomas baigtu nuo objektyvių veiksmų, nurodytų įstatyme, padarymo, nors ir neatsirado kokių nors padarinių. PIESLIAKAS, V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Antroji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Justitia, 2009, p. 202.

³²⁸ Rusijos BK 162 str. 1 d. plėšimo požymis *veika* apibūdinama kaip „užpuolimas turint tikslą pagrobti svetimą turtą“, o vagystės nusikaltimo veika įvardijama kaip „slaptas pagrobimas“ (Rusijos BK 158 str. 1 d.). Уголовный кодекс Российской Федерации. *Собрание законодательства РФ*, 1996, N 25, ст. 2954.

³²⁹ Постановления Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 27 декабря 2002 г. N 29 „О судебной практике по делам о краже, грабеже и разбое“. Опубликовано в "Российской газете" от 18 января 2003 г., № 9 (3123).

³³⁰ БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p. 83; КАЗАНКОВ, В. Ю. Разбой как форма хищения чужого имущества: уголовно-правовой аспект. Диссертация. Ростов-на-Дону, 2006; СКУРАТОВ, Ю. И.; ЛЕБЕДЕВА, В. М.; ИГНАТОВ, А. Н. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Издание 2-е. Москва: Издательская группа НОРМА-УНФРА М, 1999, p. 360; Постановления Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 27 декабря 2002 г. N 29 „О судебной практике по делам о краже, грабеже и разбое“. Опубликовано в "Российской газете" от 18 января 2003 г., № 9 (3123).

³³¹ ЛЕБЕДЕВА, В. М.; ИГНАТОВ, А. Н. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Издание 2-е. Москва: Издательская группа НОРМА-УНФРА, 2004, p. 360.

paprastai – tik priemonę siekiant nusikalstamo tikslo³³². Jei plėšimas laikomas baigtu nuo užpuolimo momento³³³, kyla šio nusikaltimo pasikėsinimo stadijos problema: ar tokiu atveju pasikėsinimas iš viso įmanomas? Kadangi užpuolimas laikomas plėšimo sudėties elementu, užpuolimo padarymas apima pasikėsinimą plėšti, bet tik smurto pavartojimas „užbaigia“ plėšimo sudėtį su sąlyga, kad atsiranda padarinių (padaroma žala asmeniui)³³⁴. Atsižvelgiant į tai, siūloma ir plėšimo pagrindinę sudėtį aprašyti kaip svetimo turto vagystę užpuolimo, padaryto pavartojant smurtą arba grasinant smurtauti, būdu³³⁵.

Panašiu būdu plėšimo objektyvusis požymis įtvirtintas ir Baltarusijos BK³³⁶, analogiškai – Ukrainos BK³³⁷. Lietuvoje iki 1994 m. galiojant tokios pačios sudėties konstrukcijai, doktrinoje buvo paplitęs požiūris, kad egzistuoja vadinamosios „nukirstinės“ sudėty, kurių atveju veikos pabaigimo momentas nukeliamas į tokią nusikalstamos veikos vystymosi stadiją, kuri materialiuoju požiūriu nėra baigiamoji – jai yra priskirtina plėšimo sudėtis, nustatoma esant visiškai įgyvendintam nusikalstamam ketinimui pagrobti nukentėjusiojo turtą, bet pagal įstatymą plėšimas laikomas baigtiniu nusikaltimu jau nuo nukentėjusiojo užpuolimo momento, taigi, materialiuoju požiūriu, – nuo pasikėsinimo stadijos³³⁸.

Atsižvelgiant į išdėstytuosius argumentus, 2000 m. BK plėšimo sudėties požymių įtvirtinimo būdas, pagal kurį plėšimo sudėtis aprašoma kaip

³³² ХИЛЮТА, В. В. Разбой: от усеченного – к материальному составу преступления [interaktyvus]. *Адвокат*, 2007, N 8. Prieiga per internetą: <http://ex-jure.ru/law/news.php?newsid=647> [žiūrėta 2016 m. liepos 22 d.].

³³³ ЗДРАВОМЫСЛОВ, Б. В.; КАРАУЛОВ, В. Ф.; КЛАДКОВ, А. В. Уголовное право России. Особенная часть. Москва: Юрист, 1996, p. 158.

³³⁴ ИГНАТОВ, А. Н. Уголовная охрана личной собственности в СССР. Москва, 1954, p. 89.

³³⁵ КОРОБОВ, П. Разбой как типичная форма хищения. Научно-практический журнал *Уголовное право*, 2006, No. 1 (январь-февраль), p. 33.

³³⁶ Baltarusijos Respublikos baudžiamojo kodekso 208 str. plėšimo veika apibrėžiama kaip „smurto, pavojingo gyvybei ar sveikatai, vartojimas arba grasinimas tokiu smurtu turint tikslą tiesiogiai užvaldyti“. Vagystės veika aprašoma kaip pagrobimas (205 straipsnis). Уголовный кодекс Республики Беларусь, 9 июля 1999 г. № 275-3 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://pravo.by/world_of_law/text.asp?RN=HK9900275#&Article=207 [žiūrėta 2013 m. kovo 12 d.].

³³⁷ Ukrainos Respublikos baudžiamojo kodekso 187 str. nurodoma, kad plėšimo veika yra „užpuolimas turint tikslą užvaldyti“. Vagystės veikai apibūdinti kodekse vartojamas pagrobimo terminas (185 str. 1 d.), o atviros vagystės veika aprašoma taip pat vartojant pagrobimo terminą (186 str. 1 d.).

Criminal Code of Ukraine, *Vidomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine (VRU)*, 2001, No 25–26.

³³⁸ КЛИМКА, А. Nusikaltimo padarymo stadijos. Vilnius: LTSR Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, Vilniaus valstybinis V. Kapsuko universitetas, neakivaizdinis skyrius, 1968, p. 9.

materialioji, o plėšimo baigtumas siejamas su kėsanimosi į pagrindinį objektą įgyvendinimu, t. y. su realia galimybe kaltininkui naudotis ir disponuoti pagrobtu turtu, o ne su įvykusi pasikėsinimu į asmenį, vertintinas kaip nuoseklus ir aiškus, geriausiai atitinkantis nusikaltimų nuosavybei esmę.

Plėšimo sudėties materialumas reiškia, kad visais atvejais, kai kaltininkas, kėsindamasis grobti svetimą turtą plėšimo būdu, pradeda įgyvendinti savo sumanymą ir pavartoja smurtinius veiksmus, bet dėl įvairių aplinkybių jam nepavyksta turto pagrobimo įgyvendinti, laikytina, kad jo veiksmai yra tik pasikėsinimas plėšti.

Praktika rodo, kad pagrindinės priežastys, dėl kurių neatsiranda veikos padarinių, t. y. kaltininkams nepavyksta baigti plėšimo veikos, būna: 1) nukentėjusiojo pasipriešinimas, kurio kaltininkas nesitiki ir kurio nepavyksta palaužti, pavyzdžiui, kaltininkas siekdamas užvaldyti turtą įsilaužia į namus ir kėsina pagrobtu turtą, bet nukentėjusysis gindamas savo turtą pasipriešina ir dėl to nusikaltimas nebaigiamas ir kaltininkas pabėga³³⁹; 2) nukentėjusiojo pasipriešinimas palaužiamas, bet nepavyksta rasti jokio turto, kurį būtų galima pagrobtu, pavyzdžiui, kaltininkas įsibrauna į namus, sumuša nukentėjusįjį, ieško pinigų ir nieko neradęs pasišalina³⁴⁰. Tokiais atvejais veika nebaigiama dėl nuo kaltininko valios nepriklausančių priežasčių ir kvalifikuojama kaip pasikėsinimas plėšti pagal BK 22 straipsnį ir BK 180 straipsnio atitinkamą dalį, atsižvelgiant į kvalifikuojamųjų veikos požymių buvimą.

Plėšimo baigtumo klausimas gana dažnai kyla ir kasacinėje praktikoje. LAT įvardija kriterijus, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant, ar turto grobėjas, fiziškai užvaldęs turtą, jau buvo įgijęs galimybę disponuoti juo pagal savo valią. Antai byloje, kurioje kaltininkas ginčijo veikos baigtumo klausimą teigdamas, kad buvo sulaikytas įvykio vietoje ir neturėjo galimybės naudotis ar disponuoti paimtu turtu, Teismas nurodė, kad tokiais atvejais reikia atsižvelgti

³³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-266/2011; LAT 2011 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-49/2011; LAT 2011 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-169/2011.

³⁴⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-169/2008; LAT 2012 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-413/2012.

ir vertinti: 1) pagrobto turto specifinius požymius ir paskirtį, 2) laiko tarpą, kuriam kaltininkas buvo užvaldęs turtą, 3) realias jo galimybes per šį laiką pasinaudoti turto naudingosiomis savybėmis, savo nuožiūra spręsti jo tolesnį likimą, 4) taip pat svarbu, ar kaltininkas buvo spėjęs pasišalinti iš įvykio vietos ir iš nukentėjusiojo ar kitų asmenų, galinčių sutrukdyti pagrobti turtą, akiračio³⁴¹. Vėlesnė kasacinė praktika taip pat pabrėžia reikalavimą sprendžiant klausimą, ar turto pagrobėjas, fiziškai užvaldęs svetimą turtą, jau buvo įgijęs tokių galimybių, atsižvelgti į specifinius turto požymius ir paskirtį, laiko tarpą, kuriam kaltininkas buvo užvaldęs turtą, realias jo galimybes per šį laiką pasinaudoti turto naudingosiomis savybėmis, savo nuožiūra spręsti jo tolesnį likimą³⁴². Kitose nutartyse papildoma, kad, kaip minėta, svarbu tai, ar kaltininkas buvo spėjęs pasišalinti iš įvykio vietos ir iš nukentėjusiojo ar kitų asmenų, galinčių sutrukdyti pagrobti turtą, akiračio³⁴³. Taigi teismai nuosekliai vadovaujasi nuostata, kad plėšimas laikomas baigtu, kai kaltininkas ne tik fiziškai užvaldo svetimą turtą, bet ir turi realią galimybę jį valdyti, naudotis ir disponuoti juo pagal savo valią, vadinasi, turi būti nustatomi padariniai – kad nukentėjusysis nebetenka realios galimybės valdyti, naudotis ir disponuoti savo turtu.

Doktrinoje keliamas klausimas, ar pasikeistų veikos teisinis vertinimas, jeigu besivejantysis matytų, kur buvo numestas iš jo atplėštas turtas. Tokiu atveju nebūtų galima teigti, kad kaltininkas disponavo turtu ir buvo pasišalinęs iš nukentėjusiojo akiračio. Pritartina nuomonei, kad sunku įsivaizduoti, kaip galima disponuoti turtu bėgant su juo nuo nukentėjusiojo, kai visą laiką esi jo akiratyje³⁴⁴, taigi abejotina galimybė įvertinti tokią veiką kaip baigtą plėšimą ir siūloma ją laikyti pasikėsinimu plėšti.

³⁴¹ LAT 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-381/2008; LAT 2007 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-741/2007; LAT 2005 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-193/2005.

³⁴² LAT 2012 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-388/2012.

³⁴³ LAT 2007 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-741/2007; LAT 2016 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-271-303/2016.

³⁴⁴ PRANKA, D. Pasikėsinimo padaryti nusikalstamą veiką problematika baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*, 11(113), 2008, p. 37.

Vyrauja teismų praktika kaip pasikėsinimą kvalifikuoti ir tokią veiką, kai grobėjas, ką tik paėmęs grobiamąjį daiktą ir dar nespėjęs pasišalinti iš įvykio vietos, būna priverstas jo atsikratyti dėl nuo savo valios nepriklausančių aplinkybių³⁴⁵. Kasacinės praktikos tyrimas rodo, kad yra formuluojama taisyklė, jog net ir trumpalaikis galimybės valdyti daiktą kaip savą įgijimas lemia įgyvendintą plėšimo nusikaltimą³⁴⁶. Kelių bendrininkų plėšimas būna baigtas tada, kai bent vienam pavyksta pagrobtąjį turtą galutinai užvaldyti.

Plėšimo atveju nustatyti buvus grobiko galimybę elgtis su turtu savo nuožiūra galima pagal tai, ar nukentėjusiojo galimybės priešintis buvo visiškai pašalintos. Panašiai nurodo ir užsienio autoriai, kurie vagystės atveju autonominio daikto valdymo įtvirtinimą sieja su kilnojamojo daikto paėmimu iš jo buvimo vietos tokiu būdu, kad savininkui būtų sudarytos kliūtys jį susigrąžinti, bet plėšimo atveju toks suvokimas, pasak jų, netinka, nes prievartos poveikis, padaromas smurtu ar grasinimais, anuliuoja bet kokią nuostatą apie buvimo vietos pakeitimą, be to, šioje situacijoje auka gali reaguoti³⁴⁷. Vadinasi, sprendžiant, ar plėšimas yra baigtas, svarbu nustatyti, kad nukentėjusysis tikrai nebegali sutrukdyti grobti turtą, kai jo pasipriešinimas būna visiškai palaužtas.

Atsižvelgiant į plėšimo metu perimant turtą susidarantį kaltininko tiesioginį fizinį ryšį su nukentėjusiuoju, kyla teisės taikymo klausimas – kaip teisiškai vertinti tokius atvejus, kai pats nukentėjusysis atiduoda, perduoda kaltininkui turtą? Ar tokie veiksmai atitinka plėšimui būdingą pagrobimo požymį? Šiuo atveju tarsi nevertinamas turto atėmimo veiksmas, plėšimo atveju įgyvendinamas paties kaltininko, kai jis pavartodamas prievartą palaužia nukentėjusiojo pasipriešinimą ir fiziškai atskiria jo turtą. Doktrinoje

³⁴⁵ LAT 2003 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48/2003.

³⁴⁶ Kasacinėse nutartyse nuosekliai nurodoma: „<...> kaltininkui pasišalinus iš įvykio vietos kartu su pagrobtu turtu ir įgavus bent trumpalaikę galimybę netrukdomai jį paslėpti arba išmesti, turto pagrobimas gali būti pripažintas baigtu.“ LAT 2006 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-234/2006; LAT 2012 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-388/2012.

³⁴⁷ MEZZETTI, E. Trattato di diritto penale, parte speciale. Reati contro il patrimonio. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 2013, p. 241.

neatmetama galimybė grobimu laikyti ir atvejus, kai pats nukentėjusysis dėl patirtos prievartos fiziškai perduoda turtą. Plėšimui kvalifikuoti būtina, kad daiktus tiesiogiai atimtų arba paimtų kaltininkas, bet net jei nukentėjusiojo veiksmai, esant priežastiniam ryšiui tarp smurto ir nukentėjusiojo turto perėjimo kaltininkui (kitai tariant, kai nukentėjęs asmuo priverstas smurtu), palengvina kaltininkui prieiti prie turto ar jį užvaldyti, ar netgi turtas perduodamas iš rankų į rankas, vis tiek laikytina, kad buvo įgyvendintas plėšimas³⁴⁸. Tokie atvejai ir kitų autorių aptariami juos vertinant kaip atitinkančius plėšimo objektyvųjį požymį. Šiuo atveju pabrėžiamas nesutikimo elementas, teigiant, kad plėšimo nusikaltimui kvalifikuoti būtinas to asmens, kuris patiria turto atplėšimą, nesutikimas, kitaip tariant, daikto atėmimas turi įvykti aukai ne tik nebendradarbiaujant, bet ir prieš jos valią³⁴⁹. Vadinasi, nors auka ir atiduoda daiktą pati, bet ne savo laisva valia, o paveikta prievartos. Pavyzdžiui, jei ir pats nukentėjusysis perduoda daiktą kaltininkui, toks jo veiksmas nelaikytinas tikru atidavimu, nes užpultasis tampa tik priemone užpuolikui perimti turtą ir daikto atidavimas tokiu atveju vertintinas kaip jo atėmimas³⁵⁰. Atsižvelgiant į tai, tokia veika, kai pats nukentėjęs asmuo plėšimo metu perduoda daiktą dėl patirto smurto ar grasinimo, atitinka daikto atėmimo (atplėšimo) požymį.

LAT praktikoje laikomasi panašios nuomonės: plėšimu pripažįstami atvejai, kai nukentėjusysis, būdamas paveiktas prievartos, pats perduoda kaltininkui reikalaujamą turtą³⁵¹. Toks priverstinis turto perdavimas atitinka minėtąjį pagrobimui konstatuoti privalomą neteisėtumo požymį, nes turto perdavimas įvyksta ne laisva nukentėjusiojo valia, o dėl neteisėtai pavartotos prievartos (padarinys). Tokią išvadą pagrindžia ir kasacinei

³⁴⁸ ТАГАНЦЕВ, Н. С. Уголовное Уложение 22 Марта 1903 г. Рига: Книгоиздательство Лета, 1922, p. 1275.

³⁴⁹ BACCAREDDA Boy, C.; LALOMIA, S. I delitti contro il patrimonio mediante violenza. Padova: L.E.G.O. S.p.A. Lavis (TN), 2010, p. 376.

³⁵⁰ ANTOLISEI, F. Manuale di diritto penale. Parte speciale I, quindicesima edizione integrata e aggiornata a cura di C. F. Grosso. Milano: Dott. A. Giuffrè editore, 2008, p. 410; MEZZETTI, E. Trattato di diritto penale, parte speciale. Reati contro il patrimonio. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 2013, p. 212–273.

³⁵¹ LAT 2009 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-520/2009.

instancijai neperduota byla, kurioje kaltininkas ginčijo savo veiksmų vertinimą kaip plėšimą dėl to, kad pats nukentėjusysis iškasęs ir jam perdavęs pinigus. Teismas nesutiko su šiais argumentais ir konstatavo: „Tai, kad pinigus iš žemės iškasė pats nukentėjusysis, nereiškia jo laisvo valios pasireiškimo, kadangi jis tai padarė po akivaizdaus M. P. smurto (kai šis užmovęs ant kaklo nukentėjusiajam diržą, jį nutempė į lauką ieškoti pinigų).“³⁵² Šiuo sprendimu patvirtinama nuostata tokius atvejus, kai daiktą perduoda pats nukentėjusysis, bet toks jo elgesys yra smurtavimo ar grasinimų padarinys, vienareikšmiškai vertinti kaip atitinkančius plėšimo sudėtį.

Apibendrinant darytina išvada, kad pagrobimas, įtvirtintas 2000 m. BK 180 straipsnyje kaip plėšimo objektyvusis požymis, apima ir fizinį daikto atėmimą prieš nukentėjusiojo valią, ir visišką autonominio valdymo įgijimą, kuris suponuoja veikos padarinius – nukentėjusiojo autonominio turto valdymo visišką netekimą. Tik tiesioginis fizinis prisilietimas prie daikto pakeičiant jo buvimo vietą nelaikytinas pagrobimo požymiu, nes yra būtina sąlyga – teisės juo nevaržomai disponuoti įgijimas, o plėšimo atveju tai yra susiję ne vien tik su daikto paėmimu iš jo buvimo vietos, bet ir su fiziniu pasipriešinimo to daikto paėmimui numalšinimu.

2.1.4. Būdas

Veikos padarymo būdas – tai forma, kuria atliekami visuotinai pavojingi veiksmai, kitaip tariant, metodai, kuriuos kaltininkas taiko darydamas nusikaltimą³⁵³. Kalbant apie nusikalstamos veikos sudėtį tai reiškia metodą, taktinį ėjimą, kuriuo pasiekiamas nusikalstamo veikimo rezultatas. Nusikalstamos plėšimo veikos padarymo būdas yra būtinasis, objektyvusis

³⁵² Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. vasario 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-134/2006.

³⁵³ МАЛИНИН, В. Б.; ПАРФЕНОВ, А. Ф. Объективная сторона преступления. Санкт-Петербург: Издательство Юридического института, 2004, p. 198; ГАУХМАН, Л. Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика. Москва: АО Центр ЮрИнфоР, 2003, p. 116.

veikos požymis, skiriantis minėtą nusikalstamą veiką nuo vagystės ir kitų turtinių nusikalstamų veikų: sukčiavimo ar turto prievartavimo.

Taigi padarymo būdas yra skiriamasis plėšimo požymis, taip pat ir kriterijus, kuriuo remiantis vertinamas veikos pavojingumas³⁵⁴. Kai kurie mokslininkai teigia: „Plėšimo pavojingumą lemia ne tiek kėsinimasis į nuosavybę, kiek to kėsinimosi būdas.“³⁵⁵ Šiam plėšimo požymiui aiškinti kasacinio teismo praktikoje buvo skirta daugiausia dėmesio, pabrėžiant, kad tai yra pagrindinis skiriamasis plėšimo požymis: „<...> nors BK 178 ir 180 straipsniuose numatytos vagystės ir plėšimo nusikaltimų sudėtys turi daug bendrų požymių (šias nusikalstamas veikas sieja tai, kad darant jas svetimas turtas yra pagrobiamas, t. y. neteisėtai ir neatlygintinai užvaldomas), bet esminis jų atirbojimo kriterijus yra nusikaltimo padarymo būdas.“³⁵⁶

Veikos padarymo būdas, kai vartojama prievarta (plačiaja prasme), įtvirtintas kaip nusikalstamos veikos sudėties būtinas požymis ne viename 2000 m. BK straipsnyje. Iš 2000 m. BK įtvirtintų nusikalstamos veikos sudėčių matyti, kad prievartos, arba smurto – plačiaja prasme, kaip veikos padarymo būdo požymis įtvirtinamas vartojant skirtingas sąvokas: „prievarta“, „smurtas“, „smurto veiksmai“, „fizinis smurtas“, „grasinimas“, „psichinė prievarta“, „psichinis smurtas“³⁵⁷. Tam tikrais atvejais BK įtvirtinama bendroji *smurto* sąvoka: 146 straipsnio 2 dalis, 231 straipsnio 2 dalis, 233 straipsnio 3 dalis, 241 straipsnio 2 dalis; kitais atvejais įstatymų leidėjas BK diferencijuoja smurtą į *fizinį*: 181 straipsnio 2 dalis, 251 straipsnio 2 dalis, 287 straipsnio 2 dalis, 318 straipsnio 2 dalis ir 320 straipsnio 2 dalis; ir į *psichinę prievartą*: 191 straipsnio 2 dalis; be to, kai kuriuose BK straipsniuose nurodoma fizinio ir psichinio smurto formų *alternatyvos*: 254

³⁵⁴ DRESSLER, J. Encyclopedia of Crime and Justice, second edition. Volume 3. New York: Thomson Learning, 2002, p. 1357.

³⁵⁵ ЗДРАВОМЫСЛОВ, Б. В.; КАРАУЛОВ, В. Ф.; КЛАДКОВ, А. В. Уголовное право России. Особенная часть. Москва: Юрист, 1996, p. 156.

³⁵⁶ LAT 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-488/2011; LAT 2009 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189/2009; LAT 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-272-648/2015.

³⁵⁷ Smurto ir prievartos sąvoka BK nepateikiama. Smurto sąvokos turinys apibrėžiamas keliuose įstatymuose, pvz., Lietuvos Respublikos smurto artimoje aplinkoje įstatyme arba Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme. Prievartos sąvokos šie teisės aktai nepateikia.

straipsnio 2 dalis, 263 straipsnio 2 dalis, 294 straipsnio 2 dalis, 308 straipsnio 2 dalis³⁵⁸.

2000 m. BK nepateikiama nei prievartos, nei smurto sąvokų išaiškinimo, paliekant plačių galimybių interpretuoti prievartos pavartojimo požymį suteikiant jam įvairaus pobūdžio turinį. Prievartos vartojimo turinys skiriasi atsižvelgiant į nusikalstamos veikos esmę, todėl būtina atskirai išaiškinti atitinkamo kiekvienos nusikalstamos veikos požymio turinį. Manytina, kad skirtingą prievartos vartojimo išraišką nusikaltimų sudėtyse lemia pati tų nusikalstamų veikų esmė, todėl kartais nebūtina prievartos konkretizuoti, o kartais jos forma (ribos) griežtai apibrėžiama. Vienas iš tokių pavyzdžių yra plėšimo sudėtis.

2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtinama, kad už plėšimą atsako tas, kuris, panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti arba kitaip atimdamas galimybę nukentėjusiam asmeniui priešintis, pagrobė svetimą turtą. Taigi įstatymų leidėjas įtvirtina tris plėšimo veikos padarymo būdus:

- 1) turto pagrobimas panaudojant fizinį smurtą;
- 2) turto pagrobimas grasinant tuoj pat panaudoti fizinį smurtą;
- 3) turto pagrobimas kitaip atimant galimybę nukentėjusiajam priešintis.

Plėšimo veikos padarymo būdai, palyginti su kitų 2000 m. BK nusikalstamų veikų sudėčių konstrukcijomis, taip pat yra įtvirtinti aprašant išžaginimo ir prievartavimo nusikalstamų veikų sudėtis (BK 149 ir 150 straipsniai), bet jose, be minėtųjų, įtvirtintas ir pasinaudojimo bejėgiška asmens būkle požymis³⁵⁹, kuris reiškia, kad nukentėjusysis dėl savo fizinės ar psichinės būklės ypatumų – fizinių trūkumų, ligos, mažametystės, senatvės, psichikos surikimo ar kitokios liguistos ar nesąmoningos būsenos – negali suvokti prieš jį atliekamų veiksmų esmės arba, nors ir suvokia, bet dėl bejėgiškos būklės negali pasipriešinti kaltininkui, o kaltininkas supranta, kad asmuo yra

³⁵⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

³⁵⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

bejėgiškos būklės ir tuo pasinaudoja³⁶⁰. Pateikiant plėšimo sudėtį toks būdas neįtvirtinamas, nes jis neatitiktų pagrindinės nusikalstamos veikos esmės, kad savo veikimu kaltininkas turi palaužti nukentėjusiojo valią priešintis turto grobimui. Plėšimo požymių neatitinka atvejis, kai asmuo, siekdamas pasisavinti svetimą turtą, tik pasinaudoja kito asmens bejėgiška būkle, pats neprisidėdamas prie tokios būklės sukėlimo.

Lyginant plėšimo sudėtį su kitomis matyti, kad aprašant plėšimo veiką psichinės prievartos vartojimo būdas konkretizuotas gana tiksliai, pavyzdžiui, 2000 m. BK 254 straipsnyje įtvirtintas bendrasis psichinio smurto panaudojimo požymis, kuris gali reikšti gana platų aplinkybių turinį. Taip pat vertintina ir 2000 m. BK 263 straipsnyje įtvirtinta sudėtis. Plėšimo sudėtyje prievartos požymis yra konkrečiausias, juo detalai nubrėžiamos aiškios prievartos pavartojimo sampratos ribos.

Pabrėžtina, kad pirmieji du plėšimo padarymo būdai yra eksplicitiškai įtvirtinti daugumos kitų Europos valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose ir yra laikomi klasikiniiais. Antai Jungtinės Karalystės *Theft Act* nustatoma, kad asmuo yra kaltas dėl plėšimo, jeigu darydamas vagystę visiškai prieš tai ar darymo metu tam, kad vagystė pavyktų, vartoja prieš bet kurią asmenį smurtą, siekia įbauginti ar įbaugina asmenį smurto pavartojimu³⁶¹. Italijos BK įtvirtinta, kad plėšimas padaromas vartojant smurtą prieš asmenį arba grasinant (Italijos BK 628 straipsnis)³⁶². Prancūzijos BK įtvirtintas atvejis, kai vagystė padaroma taikant prievartos veiksmus, sukėlusius įvairaus pobūdžio padarinių³⁶³; pabrėžtina, kad šiame teisės akte tiesiogiai įtvirtintas tik grasinimas panaudoti ginklą (Prancūzijos BK 311-8 straipsnis). Vokietijos BK

³⁶⁰ ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A.; BIELIŪNAS, E. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 307.

³⁶¹ HOOPER, A. Blackstone's Criminal practice 2013. Supplement 2. Oxford: Oxford University Press, 2013, p. 287.

³⁶² FRANCHI, L.; FEROCI, V.; FERRARI, S. Codici e leggi d'Italia. Codice penale. Milano: Ulrico Hoepli, 2015, p. 305.

³⁶³ French penal code. Ordinance no. 2000-916 of 19 September 2000 Article 3 *Official Journal* of 22 September 2000 in force 1 January 2002 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [žiūrėta 2016 m. birželio 15 d.].

įtvirtinta, kad plėšimo atveju turtas pasisavinamas smurtu prieš asmenį arba grasinant neišvengiamu pavojumi gyvybei ar sveikatai (Vokietijos BK 249 straipsnis)³⁶⁴. Latvijos BK numatoma, kad nusikaltimas padaromas smurtu arba grasinant smurtu (Latvijos BK 176 straipsnis)³⁶⁵. Lenkijos BK, kaip ir Lietuvos BK, įtvirtinti ne tik minėtieji klasikiniai smurto vartojimo ir grasinimo būdai, bet ir plėšimas sukeltiant asmeniui nesąmoningumo ar bejėgiškumo būsenas (Lenkijos BK 280 straipsnis)³⁶⁶, taigi, kaip ir Lietuvos 2000 m. BK, numatomas ir trečiasis veikos padarymo būdas, atskirtas nuo smurto vartojimo bei grasinimo ir susijęs su kitokiu nukentėjusiojo valios palaužimu. Toks sudėties požymių įtvirtinimo būdas išplečia klasikinę sampratą apie plėšimą kaip vagystę, padarytą taikant fizinį ar psichinį smurtą, be jų, numatant ir kitokio pobūdžio poveikį nukentėjusiajam, dėl kurio pastarasis nebeturi valios ir galios saugoti savo turimą turtą nuo besikėsiančiojo į jį.

Kalbant apie plėšimo pagal 2000 m. BK 180 straipsnį veikos padarymo būdo turinį pastebėtina, kad doktrinoje ir teismų praktikoje vis dar yra teikiama klaidingų užpuolimo sąvokos aiškinimų. Pavyzdžiui, kai kuriuose šaltiniuose nurodoma, kad svetimo turto pagrobimas paprastai yra susijęs su staigiu turto turėtojo užpuolimu, kuris suprantamas kaip staigus, agresyvus turto savininko ar kito valdytojo antpuolis³⁶⁷. Užpuolimas įvardijamas kaip priemonė, kuria siekiama palaužti užpultojo asmens pasipriešinimą arba neleisti jam šauktis pagalbos. Tokiais teiginiais, nors ir netiesiogiai, daroma prielaida, kad užpuolimas yra plėšimo padarymo būdas, nors įstatyme toks požymis nėra įtvirtintas. Teismų praktikoje taip pat pasitaiko atvejų, kai plėšimas apibūdinamas kaip užpuolimas, pavyzdžiui, nurodoma:

³⁶⁴ Criminal Code in the version promulgated on 13 November 1998, *Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt]* I p. 3322, last amended by Article 3 of the Law of 2 October 2009, *Federal Law Gazette* I p. 3214.

³⁶⁵ The criminal law of Latvia [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.track.unodc.org/LegalLibrary/pages/LegalResources.aspx?country=Latvia> [žiūrėta 2016 m. birželio 15 d.].

³⁶⁶ Poland Penal code [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/10> [žiūrėta 2016 m. birželio 15 d.].

³⁶⁷ ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A.; BIELIŪNAS, E. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 307.

„panaudodamas fizinį smurtą užpuolė nukentėjusįjį, o šiam nugriuvus pagrobė rankinę“³⁶⁸, arba „<...> pasivijo takeliu einančias V. L. ir L. Ž. ir jas užpuolė. A.K. pavartojo fizinį smurtą, sudavė vieną smūgį <...>“³⁶⁹. Taip sukuriama dviprasmybė, nes neaišku, ar užpuolimas laikomas visus tris įstatyme įtvirtintus veikos padarymo būdus apimančiu požymiu, ar tam tikra terminijos kategorija, esanti virš visų šių požymių, ar savybe, kurią turi atitikti visi įstatyme įtvirtinti veikos padarymo būdai.

Užpuolimo sąvokos etimologinė analizė rodo³⁷⁰, viena vertus, šio žodžio kilmę iš veiksmazodžių, reiškiančių aktyvius veiksmus erdvėje, susijusius su greitu pavojingu prisiartinimu prie kokio nors objekto turint tikslą padaryti jam žalą, kita vertus, nekyla abejonių, kad jo reikšmė susijusi su smurtu arba, bet kuriuo atveju, smurto pavojumi. Vis dėlto manytina, kad toks plėšimo sudėties požymio aiškinimas, pagal šiuo metu 2000 m. BK įtvirtintą plėšimo sudėtį, nėra tikslus ir tinkamas. Tikėtina, kad tokia terminija kaip teisėkūros istorinis paveldas yra išlikusi iš 1961 m. BK įtvirtintos plėšimo sampratos, pagal kurią šis nusikaltimas sietas su užpuolimu.

Tokią plėšimo sampratą, galiojančią ir Rusijos BK³⁷¹, mokslininkai kritikuoja ir diskutuoja dėl paties užpuolimo turinio bei jo santykio su smurto vartojimo ar grasinimo smurtu požymiu, pateikdami įvairių nuomonių dėl užpuolimo požymio turinio ir ryšio su kitais požymiais. A. I. Boicovas teigia, kad užpuolimo terminas nėra toks aiškus, nes pagal baudžiamosios teisės tradiciją terminai *užpuolimas* ir *smurtas* plėšimo sudėtyje yra šalia vienas kito. Autorius pabrėžia, kad užpuolimas yra istorinis terminas, susijęs su ginkluotais asmenų grupių užpuolimais turint tikslą atimti turą³⁷². B.

³⁶⁸ LAT 2012 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-310/2012.

³⁶⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. vasario 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-156/2006.

³⁷⁰ Žodyne pateikiamas tokį aiškinimas: „užpulti – mestis (ant ko) siekiant įskaudinti, nugalėti, įveikti, sunaikinti“; NAKTINIENĖ, G.; PAULAUSKAS, J.; PETROKIENĖ, R. ir kt. Lietuvių kalbos žodynas. Elektroninis variantas (2005) [interaktyvus]. Prieiga internete: <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=užpuolimas&lns=-1&les=-1> [žiūrėta 2017 m. lapkričio 4 d.].

³⁷¹ КОМИССАРОВ, В. С. Российское уголовное право. Особенная часть. Москва: „Питер“, 2008, p. 217.

³⁷² БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p. 460.

V. Volženkinas teigia, kad smurtas arba grasinimas jį pavartoti plėšimo sudėtyje yra vienas iš užpuolimo elementų, apimantis ir kitas veikimo rūšis³⁷³. V. I. Simonovas ir V. G. Šumichinas užpuolimą laiko pirmuoju plėšimo etapu, kai prieš nukentėjusįjį taikomi greiti, agresyvūs veiksmai, o fizinio ar psichinio smurto vartojimą – antruoju etapu, kai užpuolimas tiesiogiai sutampa su smurtu, nors vis tiek laikomas atskira veika³⁷⁴. Kai kurie autoriai taip pat laiko smurtą būtina užpuolimo dalimi ir apibrėžia užpuolimą kaip „veikimą, susidedantį iš dviejų etapų: realaus pavojaus sukėlimą pavartojant smurtą ir tiesioginį smurtą“³⁷⁵. Kiti tvirtina, kad užpuolimas – tai ne pats pažeidimas, bet jo padarymo forma (būdas)³⁷⁶. Taigi iš to išplaukia, kad bet koks užpuolimas nulemia smurtą, bet ne bet koks smurtas įgauna užpuolimo formą. Vadinas, gali atitikti užpuolimo požymius tik tokie smurto atvejai, kurie susiję su intensyvia, tiesiogine agresijos apraiškomis, įžūliu, staigiu, bauginančiu, nukentėjusiajam netikėtu veikimu, kada kaltininkas netikėtai puola, šoka ant nukentėjusiojo turėdamas tikslą užvaldyti jo turtą. Vadovaujantis tokia logika sunku būtų laikyti užpuolimu, pavyzdžiui, nukentėjusiojo nesąmoningos būklės sukėlimą slapta arba apgavystės būdu jo organizmą paveikiant pavojingais gyvybei ar sveikatai narkotikais, psichotropinėmis medžiagomis, turint tikslą užvaldyti jo turtą. Tokie atvejai peržengia užpuolimo sąvokos ribas. V. A. Vladimirovas teigia, kad užpuolimas yra agresyvus neteisėtas veikimas turint koki nors nusikalstamą tikslą ir sukeliant tikrą, tiesioginį pavojų smurtą pavartojant kaip priemonę norimam tikslui pasiekti³⁷⁷. L. D. Gauchmanas kaip tik su atskira užpuolimo veika sieja pasikėsinimą plėšti, kuris gali būti įgyvendinamas veiksmais, atliekamais prieš smurto pavartojimą, pavyzdžiui, susipažinimas su nukentėjusiuoju arba pokalbis su juo turint tikslą

³⁷³ ВОЛЖЕНКИН, Б. В. Вопросы квалификации краж, грабежей и разбоев, совершенных с целью завладения личным имуществом граждан. Ленинград, 1981, р. 16.

³⁷⁴ СИМОНОВ, В. И.; ШУМИХИН, В. Г. Преступное насилие: понятие, характеристика и квалификация насильственных посягательств на собственность. 1993, р. 88–89.

³⁷⁵ ГРАВИНА, А.; ЯНИ, С. Правовая характеристика нападения как элемента объективной стороны разбоя. *Советская юстиция*, 1981, № 7, р. 19.

³⁷⁶ БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, р. 460.

³⁷⁷ ВЛАДИМИРОВ, В. А. Квалификация похищений личного имущества. Москва, 1974, р. 63.

sukurti palankias aplinkybes smurtui pavartoti, nesėkmingas mėginimas jam smogti³⁷⁸. Taigi, pasak šio autoriaus, užpuolimas yra visiškai atskiras objektyvusis plėšimo požymis, kurio turinį sudaro veikimas kartu vartojant smurtą.

Matyti, kad užpuolimo interpretavimas ir vertinimas kaip plėšimo veikos būdo požymio doktrinoje yra itin įvairus. Teismų praktikoje pripažįstama, kad plėšimas peržengia užpuolimo kaip intensyvios tiesioginės agresijos ribas³⁷⁹. Ne visi autoriai tokią formuluotę laiko pagrįsta ir teigia, kad slaptas arba apgaulės būdu sudavimas nukentėjusiajam cheminių medžiagų turint tikslą sukelti jo bejėgišką būklę vis dėlto neturėtų būti laikomas užpuolimu³⁸⁰. Pasak cituojamųjų autorių, toks tekstas formaliai prieštarauja įstatymuose įtvirtintai normai už plėšimą, kurioje aiškiai įvardytas fizinio smurto būdas – užpuolimas. Kita vertus, tokia situacija, pasak A. I. Boicovo, reiškia, kad poveikis žmogui prieš jo valią ar be jo valios narkotinėmis, nuodingomis ar svaiginamosiomis medžiagomis besąlygiškai turi būti vertinamas kaip fizinio smurto rūšis, kad ir koku būdu tos medžiagos patenka į organizmą (slapta ar atvirai, apgaule ar pavartojant fizinį smurtą). Vis dėlto tokie atvejai negali būti kvalifikuojami kaip plėšimas ne dėl smurto požymio, o dėl to, kad nesudaro užpuolimo požymio. Išėitis iš šios padėties, pasak cituojamojo autoriaus, būtų požymio *užpuolimas* pašalinimas iš plėšimo sudėties, paliekant tik vartojimą smurto, pavojingo gyvybei ar sveikatai, arba grasinimą pavartoti tokį smurtą turint tikslą pagrobti svetimą turtą³⁸¹. Tam

³⁷⁸ ГАУХМАН, Л. Д. Насилие как средство совершения преступления. Москва: Юридическая литература, 1974, p. 104–108.

³⁷⁹ Rusijos Federacijos Aukščiausiasis Teismas pripažino, kad sudavimas nukentėjusiajam prieš jo valią arba apgaulės būdu pavojingų jo sveikatai ar gyvybei stipriai veikiančių, nuodingų arba svaiginamųjų medžiagų turint tikslą sukelti jam bejėgiškumo būklę ir užvaldyti turtą, turi būti kvalifikuojamas kaip plėšimas. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 27 декабря 2002 г. N 29 „О судебной практике по делам о краже, грабеже и разбое“. Опубликовано в "Российской газете" от 18 января 2003 г., № 9 (3123).

³⁸⁰ КОЗАЧЕНКО, И. Я.; НОВОСЕЛОВ, Г. П. Уголовное право. Особенная часть. 4-е изд. Москва: Норма, 2008, p. 263.

³⁸¹ БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p. 468.

pritaria ir R. D. Šarapovas³⁸². Autoriai N. A. Lopašenko ir C. M. Kočoi taip pat kritikuoja plėšimo sudėties įtvirtinimą ir siūlo ją keisti³⁸³.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad užpuolimo požymio pašalinimas iš plėšimo sudėties Lietuvos baudžiamajame įstatyme buvo progresyvus veiksmas, dėl kurio plėšimo veikos padarymo būdo požymio forma ir turinys tapo tikslesni, pašalintos abejonės dėl užpuolimo ir smurto vartojimo santykio, šių požymių dubliavimosi. Šio termino vartojimas teismų sprendimuose ir aiškinant šio nusikaltimo sudėties požymius doktrinoje yra netikslus, nes plečiamas plėšimo sudėties požymių aiškinimas. Plėšimo veikos padarymo būdą atitinka tik trys pavojingi veikimai – fizinio smurto panaudojimas, grasinimas fizinio smurto panaudojimu ir kitoks galimybės priešintis atėmimas. Pasinaudojimas bejėgiška būkle jos nesukėlus plėšimo veikos padarymo būdo požymio neatitinka.

2.1.4.1. Prievartos rūšys

Smurtas etimologine prasme suprantamas kaip neteisėtas jėgos vartojimas, t. y. poveikis prieš kito valią. Kitaip tariant, smurtas bendraja prasme yra šiurkšti prievarta³⁸⁴, arba stipresnio poveikio prievarta. Apibrėžiant prievartos sąvoką žodyne akcentuojami išoriniai požymiai: prievartinis poveikis prieš ką nors, neteisėtas jėgos vartojimas, neteisėta priespauda, fizinės jėgos vartojimas prieš ką nors. Teisinėje literatūroje teigiama, kad vien žodyne pateikiamo smurto apibrėžimo nepakanka, nes jis nėra tapatus baudžiamajam teisiniam suvokimui apie tai, kas laikytina smurtu baudžiamojo įstatymo

³⁸² ШАРАПОВ, Р. Д. Физическое насилие в уголовном праве. Санкт-Петербург: Юрид. центр Пресс, 2001, p. 20.

³⁸³ КОЧОИ, С. М. Преступления против собственности (комментарий главы 21 УК РФ). Москва: Проспект, 2001, p. 6; ЛОПАШЕНКО, Н. А. Преступления против собственности. Москва: Лекс-Эст, 2005, p. 69; АНИСТРАТЕНКО, А. В. Формы и виды хищений в системе преступлений против собственности. Вестник Волжского университета им. ВН Татищева, 2010, p. 74.

³⁸⁴ NAKTINIENĖ, G.; PAULAUSKAS, J.; PETROKIENĖ, R. ir kt. Lietuvių kalbos žodynas. Elektroninis variantas (2005) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/startas.htm> [žiūrėta 2017 m. gegužės 12 d.].

prasmė³⁸⁵. Taigi smurtas – gana plati sąvoka, apimanti įvairius poveikius prieš subjekto valią. Smurtinis poveikis asmeniui susideda iš privertimo veikti priešingai to asmens troškimams³⁸⁶. Apibrėžiant teisinę smurto sąvoką svarbu, kad tai yra tam tikras poveikis žmogui, veikimas prieš kito valią³⁸⁷.

Baudžiamosios teisės mokslas linkęs apsiriboti prievartos skirstymu į fizinę ir psichinę rūšis. Kaip teigia O. Burkina, tokio prievartos skirstymo baudžiamosios teisės srityje visiškai pakanka, nors kitos prievartos rūšys taip pat egzistuoja ir jų įtvirtinimas baudžiamajame įstatyme nesuteiktų to įstatymo taikymui jokio veiksmingumo³⁸⁸. Su tuo reikėtų sutikti, nes prievartos kriminalizavimas turi būti susijęs su atitinkamu veikos pavojingumo laipsniu ir ne visos socialinio smurto apraiškos privalo būti kriminalizuotos nustatant baudžiamąją atsakomybę.

Baudžiamosios teisės doktrinoje įprastas prievartos skirstymas į rūšis yra perimtas iš romėnų teisės, pripažinusios du klasikinius nusikalstamo poveikio kitam žmogui būdus: fizinį (*vis absoluta*) ir psichinį (*vis compulsiva*) – pagal pavojingo ir priešingo teisei poveikio, daromo nukentėjusiajam, specifiką³⁸⁹. Bendrasis žmogaus poveikis kokiam nors išorinio pasaulio

³⁸⁵ ШАРАПОВ, Р. Д. Физическое насилие в уголовном праве. Санкт-Петербург: Юрид. центр Пресс, 2001, p. 20.

³⁸⁶ КУДРЯВЦЕВ, В. Н.; НАУМОВ, А. В. Насильственная преступность. Москва: Издательство Спарк, 1997, p. 50.

³⁸⁷ 2011 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, kuriame buvo pateikta smurto apibrėžtis ir, galima sakyti, suformuota tam tikra bendroji teisinė smurto samprata. Smurtas šiame įstatyme apibrėžiamas kaip veikimu ar neveikimu asmeniui daromas tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio asmuo patiria fizinę, materialinę ar neturtinę žalą (1 str. 5 p.). Pabrėžtina, kad nors įstatyme smurtas apibrėžiamas kaip tam tikras poveikis, kartu pripažįstama, kad tas poveikis gali būti padaromas ir neveikimu, o tai suponuoja itin plačios smurto sampratos įtvirtinimą. Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas Nr. XI-1425. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. [72-3475](#). Panašiai smurtas apibrėžiamas ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme: smurtu prieš vaiką laikomas veikimu ar neveikimu vaikui daromas tiesioginis ar netiesioginis tyčinis fizinis, psichologinis, seksualinis poveikis, garbės ir orumo nepaisymas ar nepriežiūra, dėl kurių vaikas patiria žalą ar pavojų gyvybei, sveikatai, raidai (2 str. 2 d.). Įstatyme įvardijamos smurto formos: fizinis smurtas, psichinis smurtas, seksualinis smurtas, nepriežiūra (2¹ str.). Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 33-807; TAR, 2017, Nr. 16087.

³⁸⁸ БУРКИНА, О. Понятие и виды насилия в преступлениях против собственности в теории уголовного права [interaktyvus]. *Проблемы в российском законодательстве*, N. 1, 2014, p. 122–131. Prieiga per internetą: <http://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-i-vidy-nasiliya-v-prestupleniyah-protiv-sobstvennosti-v-teorii-ugolovnogo-prava-rossii> [žiūrėta 2016 m. birželio 28 d.].

³⁸⁹ MARCINAUSKAITĖ, R. Fizinės bei psichinės prievartos sąsajos probleminiai aspektai baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*, 11(113), 2008, p. 42.

objektui galimas dviejų formų: energinės (fizinės) ir informacinės (intelektinės). Toks skirstymas, pasak R. D. Šarapovo ir A. I. Boicovo, yra priimtinas, kai reikia apibūdinti poveikį asmeniui. Taigi baudžiamosios teisės teorijoje nusikalstama prievarta tradiciškai gali būti laikoma fizine ar psichine³⁹⁰.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad prievarta, atsižvelgiant į kėsinimosi objektą, gali būti skirstoma į asmeninę ir realinę, t. y. asmeninės prievartos tiesioginis objektas yra asmuo, ji dar skirstoma į fizinę ir psichinę prievartą, kitaip tariant, grasinimus; realinės prievartos tiesioginis objektas yra daiktas³⁹¹. Plėšimo nusikaltimo analizei toks skirstymas itin reikšmingas, nes plėšimo veikos padarymo būdu pripažįstama tik prievarta prieš asmenį (prievarta asmeniui). Kaip tik šiuo prievartos skirstymu grindžiamas atvirosios vagystės atribojimas nuo plėšimo nusikaltimo.

Prievarta asmeniui – tai bet kokie visuotinai pavojingi ir neteisėti tiesioginiai poveikiai asmens gyvybei ar sveikatai, jo laisvei ir teisei. R. D. Šarapovas skiria šias fizinio smurto rūšis: 1) mirtis, 2) žala sveikatai, 3) fizinės laisvės atėmimas; ir įvardija psichinio smurto rūšis: 1) pavojingi nusikalstami grasinimai, 2) būseną, kai sukeliamas didelis susijaudinimas (afektas), 3) negatyvi emocinė būseną nesiekiant afekto, 4) psichiniai išgyvenimai³⁹². Fizinis poveikis apima cheminį, biologinį, radiacinį ir bet kokį kitą poveikį žmogaus organizmui. Psichinis poveikis visų pirma yra grasinimas fiziniu smurtu, taip pat gali būti grasinimas sunaikinti turtą, paskleisti tam tikrų žinių apie asmenį ar grasinimas ginklu³⁹³.

³⁹⁰ КУДРЯВЦЕВ, В. Н.; НАУМОВ, А. В. Насильственная преступность. Москва: Издательство Спарк, 1997, p. 50.

³⁹¹ MANTOVANI, F. Diritto penale. Parte speciale II, Delitti contro il patrimonio, Quinta edizione. Casa editrice Dott. Antonio Milani, 2014, p. 52.

³⁹² ШАРАПОВ, Р. Д. Теоретические основы квалификации насильственных преступлений: монография. Тюмень, 2005, p. 9.

³⁹³ БУРКИНА, О. Понятие и виды насилия в преступлениях против собственности в теории уголовного права [interaktyvus]. Пробелы в российском законодательстве, N. 1, 2014, p. 122–131. Prieiga per internetą: <http://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-i-vidy-nasiliya-v-prestupleniyah-protiv-sobstvennosti-v-teorii-ugolovnogo-prava-rossii> [žiūrėta 2016 m. birželio 28 d.]; КУДРЯВЦЕВ, В. Н.; НАУМОВ, А. В. Насильственная преступность. Москва: Издательство Спарк, 1997, p. 51.

Baudžiamosios teisės moksle yra nuomonių, kad fizinė ir psichinė prievartos rūšys yra persipynusios, tad galima konstatuoti ir vieną, ir kitą prievartos tam tikrais veiksmais rūšį, be to, pats fizinis smurtas jau esąs ir psichinė prievarta, nes bet koks smurtinis elgesys prieš kitą asmenį pastarajam sukelia psichologinio pobūdžio neigiamų išgyvenimų, savo ruožtu psichinė prievarta gali būti įgyvendinama fiziniu poveikiu. Fizinis smurtas, kaip antai žmogaus mušimas, kankinimas, laikymas nelaisvėje ir kiti panašūs smurtiniai veiksmai, taip pat gali būti bauginamosios paskirties ir traktuojami kaip psichinė prievarta. Kita vertus, pasak O. Fedosiuko, fizinį smurtą reikėtų traktuoti kaip psichinę prievartą ne visada, o tik tais atvejais, kai kaltininkas, mušdamas žmogų ar kitaip smurtaudamas, be kita ko, siekia jį įbauginti³⁹⁴. R. Marcinauskaitė, analizuodama prievartos rūšių atskyrimo kriterijus, nurodo, kad „esant glaudžiai fizinio bei psichinio smurto sąsajai šių savarankiškų prievartos rūšių atskyrimas turėtų remtis ne pavieniais kriterijais, o jų kompleksu, vertinant ne tik objektyvius poveikio mechanizmą, prievartinės veikos sukeltus nusikalstamus padarinius ar poveikio objektą apibūdinančius požymius, bet kartu turėtų būti atsižvelgta ir į kaltininko tyčios kryptingumą kaip jo psichinį santykį su realizuojamais prievartiniais veiksmais“³⁹⁵. Taigi ne visada fizinis smurtas galėtų būti vertinamas kaip grasinimas, t. y. psichinis smurtas.

Plėšimas gali būti padaromas ir *vis absoluta*, ir *vis compulsiva* būdu. Antai teismų praktikos citata: „Būtinieji plėšimo objektyvieji požymiai yra turto pagrobimas ir prievartos (tiek fizinės, tiek psichinės) panaudojimas.“³⁹⁶ Kita vertus, pagal 2000 m. BK 180 straipsnyje esančios sudėties turinį galima teigti, kad įstatyme tiesiogiai įtvirtinamas fizinio smurto požymis ir ne psichinė prievarta apskritai, bet tik viena iš tokios prievartos formų – grasinimas fiziniu smurtu. Be to, be klasikinių prievartos rūšių,

³⁹⁴ FEDOSIUKAS, O. Psichinės prievartos samprata baudžiamojoje teisėje. *Jurisprudencija*, 2001, 21(13), p. 108.

³⁹⁵ MARCINAUSKAITĖ, R. Fizinės bei psichinės prievartos sąsajos probleminiai aspektai baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*, 11(113), 2008, p. 42.

³⁹⁶ LAT 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-580-895/2015.

plėšimo sudėtyje įtvirtinamas ir trečiasis veikos padarymo būdas: galimybės priešintis atėmimas. Kai kurie užsienio autoriai tokius poveikio būdus įvardija kaip modernias nevienareikšmiškas smurtinio elgesio apraiškas, neatitinkančias tradicinių fizinio smurto ir grasinimo aplinkybių, bet būtinai palaužiančias kito asmens valią³⁹⁷. Apibendrinant darytina išvada, kad plėšimo sudėtyje yra įtvirtinta: klasikinė prievartos rūšis – fizinis smurtas; viena iš psichinės prievartos formų, apibrėžta grasinimo fiziniu smurtu sąvoka; taip pat trečiasis veikos padarymo būdas, kurio santykis su konkrečia prievartos rūšimi tiesiogiai neišplaukia iš įtvirtinimo įstatymuose ir nėra aiškus.

2.1.4.2. Fizinio smurto panaudojimas

Nuo 1994 m. nustatant plėšimo sudėtį atsisakius smurto skirstymo į pavojingą ir nepavojingą sveikatai ar gyvybei³⁹⁸, buvo įtvirtintas tik fizinio smurto panaudojimo požymis neįvardijant smurto pavojingumo ribų, vėliau perimtas ir įtvirtintas 2000 m. BK.

Doktrinoje teigiama, kad plėšimo sudėtyje įtvirtinant veikos padarymo būdą vartojamos sąvokos, suprantamos kaip prievarta, fizinė jėga³⁹⁹. Bet kokia jėga, vartojama siekiant smurtu paimiti ir išgabenti turtą, atitinka *fizinio* smurto reikalavimą⁴⁰⁰. Taigi, kaip minėta, fizinis smurtas – tai visuotinai pavojingas neteisėtas poveikis kito asmens organizmui, padaromas prieš to asmens valią. Kėsinimasis į gyvybines (organizmo) funkcijas – tai energinis

³⁹⁷ MEZZETTI, E. Trattato di diritto penale, parte speciale. Reati contro il patrimonio. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 2013, p. 233.

³⁹⁸ Fizinio smurto plėšimo atveju diferencijavimas į pavojingą ir nepavojingą sveikatai ir gyvybei yra įtvirtintas Rusijos BK ir plačiau aiškinamas doktrinoje. Plačiau žr.: ГАУХМАН, Л. Д.; СТЕПИЧЕВ, С. С. Расследование грабежей и разбойных нападений. Москва: МВД СССР Всесоюзный научно-исследовательский институт, 1971, p. 12; ЛЕБЕДЕВ, В. М. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации 2-е изд. Москва: Юрайт-Издат, 2003, p. 360; БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p. 441.

³⁹⁹ REED, A.; FITZPATRICK, B. Criminal law. London: Sweet and Maxwell, 2006, p. 501. Autoriai pabrėžia, kad terminas *force* (angl., jėga), vartojamas *Theft Act 1968*, buvo priimtinesnis negu *violence* (angl., prievarta), buvęs anksčiau galiojusiame *1916 Larceny Act*.

⁴⁰⁰ SAMAHA, J. Criminal Law, second edition. St. Paul New York, Los Angeles, San Francisco: University of Minnesota, West Publishing 1987, p. 340–345.

poveikis medžiagų apykaitai ir organizmo sinergijai su jį supančia aplinka (pavyzdžiui, uždusinimas, paskandinimas, sušaldymas), galimybei judėti, savisaugos funkcijai, kurią atlieka nervų sistema, ir kitoms fiziologinėms funkcijoms. Fizinis smurtas apibrėžiamas kaip fizinio poveikio būdas, galimas įvairių formų – žalojimas, tiesioginiai veiksmai asmens kūnui, kurie kelia pavojų jo fiziniam integralumui⁴⁰¹. Poveikis gali būti padaromas ir išorinėms žmogaus kūno dalims, ir vidaus organams. Poveikis išorinėms kūno dalims – tai sumušimai, kankinimas, fizinis skausmas. Doktrinoje nurodoma, kad darydamas poveikį žmogaus kūnui kaltininkas gali vartoti savo fizinę jėgą, šaunamuosius ir šaltuosius ginklus, įvairius daiktus vietoj ginklų, skysčius (tarkim, rūgštis), migdomąsias priemones (tam tikrą tabaką), gyvūnus (kovinius šunis)⁴⁰².

A. I. Boicovas skiria šiuos fizinio smurto būdus:

- 1) poveikis išoriniams ir vidiniams kūno audiniams, t. y. įdrėskimų, įbrėžimų, kraujosruvų, žaizdų, terminių ar cheminių nudegimų padarymas. Tam gali būti naudojamos savo kūno dalys, ginklai, gyvūnai, įvairūs daiktai, energijos rūšys, pavyzdžiui, elektra;
- 2) poveikis, lemiantis vidaus organų sužalojimą (ar kaulų lūžius), tam panaudojant raumenų jėgą, apnuodijant cheminiais, biologiniais ginklais, infekcinėmis ir bakterinėmis priemonėmis, radioaktyviosiomis medžiagomis⁴⁰³.

Abu įvardytieji fizinio smurto būdai galimi atliekant plėšimą.

R. Marcinauskaitė teigia: „Fizinė prievarta negali būti tapatinama tik su fizine jėga, nes fizinės prievartos realizavimo būdai, kuriais pažeidžiamas nukentėjusiojo kūno neliečiamumas, jo kūno audinių ar organų anatominis vientisumas arba (ir) jų funkcijos, negali būti aiškinami siaurinamai. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad fizinė prievarta taip pat yra ir cheminis, elektrinis,

⁴⁰¹ CANESTRARI, L.; CORNACCHIA, L.; GAMBERINI, A. etc. *Diritto penale, Lineamenti di parte speciale*, sesta edizione, Milano: Monduzzi editoriale, 2014, p.753.

⁴⁰² ГАУХМАН, Л. Д.; СТЕПИЧЕВ, С. С. *Расследование грабежей и разбойных нападений*. Москва: МВД СССР Всесоюзный научно-исследовательский институт, 1971, p. 8.

⁴⁰³ БОЙЦОВ, А. И. *Преступления против собственности*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p. 434–435.

terminis ar biologinis poveikis nukentėjusiojo kūnui, audiniams, vidaus organams, realizuojamas tokiais veiksmais, kurie tiesiogiai arba netiesiogiai paveikia nukentėjusiojo kūną.⁴⁰⁴ Kūno neliečiamumas gali būti pažeidžiamas ne tik tiesioginiu kontaktu su nukentėjusiuoju (mušant kojomis, rankomis), bet ir netiesiogiai (pavyzdžiui, į akis žerama smėlio, šaunama iš šaunamojo ginklo).

L. D. Gauchmanas, aiškindamas fizinio smurto turinį, nurodo, kad fizinis smurtas gali pasireikšti sumušimais, sužalojimais ir bet koku poveikiu žmogaus kūnui vartojant fizinę jėgą, ginklus, medžiagas. Taip pat jis teigia, kad platesnė fizinio smurto sąvoka apima ir nepavykusius bandymus daryti poveikį žmogaus kūnui, pavyzdžiui, kai nepataikoma šaunant, auka išsilenkia metamo akmens⁴⁰⁵. Minėtasis autorius, nesiedamas fizinio smurto tik su tam tikrais padariniais, pripažįsta, kad ir nepavykę bandymai paveikti žmogaus kūną laikytini fiziniu smurtu, nors gali ir nesukelti jokių matomų padarinių. Teiginiui, kad fizinis smurtas nebūtinai turi būti susijęs su sužalojimo padariniais, pritaria ir K. Grinevičiūtė, kuri tvirtina, kad kūno sužalojimų padarymas, fizinio skausmo sukėlimas nėra būtinas fizinio smurto požymis⁴⁰⁶. Fizinis smurtas gali reikšti bet kokią poveikį nukentėjusiojo kūno neliečiamybei (integralumui) – suduodant smūgius, kratant, purtant, pastumiant, užgulant, smaugiant, duriant, mėtant kokius nors daiktus ir t. t., kad ir koks būtų jo stiprumas ir kilę padariniai. Taigi apžvelgus įvairių autorių pateikiamas fizinio smurto sampratas doktrinoje fizinis smurtas gali būti apibrėžiamas kaip neteisėtas, tyčinis, prieš nukentėjusiojo valią jo organizmui daromas tiesioginis ar netiesioginis fizinis poveikis, kad ir kokie būtų jo sukelti padariniai.

Kasacinėje praktikoje jau nuo pirmųjų 2000 m. BK taikymo metų buvo bandoma pateikti fizinio smurto sampratą, pabrėžiant atsiribojimą nuo fizinio smurto skirstymo pagal pavojingumą ir padarinių sunkumą: „Fizinis

⁴⁰⁴ MARCINAUSKAITĖ, R. Fizinės bei psichinės prievartos sąsajos probleminiai aspektai baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*, 11(113), 2008, p. 42.

⁴⁰⁵ ГАУХМАН, Л. Д. Насилие как средство совершения преступления. Москва: Юридическая литература, 1974, p. 76.

⁴⁰⁶ GRINEVIČIŪTĖ, K. Žiaurus elgesio su vaiku samprata baudžiamojoje teisėje. *Jurisprudencija*, 11(113), 2008, p. 107–113.

smurtas suprantamas kaip bet koks fizinis – smurtinis poveikis į nukentėjusiojo kūną, nepriklausomai nuo to, kokie sveikatos sutrikdymai buvo padaryti nukentėjusiajam. Veika bus kvalifikuojama kaip plėšimas ir tuo atveju, jei fizinio smurto poveikyje nukentėjusiajam teisiškai reikšmingų sveikatos sutrikdymų nebuvo padaryta, bet kaltininko smurtiniai veiksmai sukėlė fizinį skausmą.⁴⁰⁷ Vėlesnėje praktikoje šis apibrėžimas pakartojamas. Antai byloje, kurioje buvo sprendžiama, ar kaltininko veiksmai (papurkšta dujų balionėliu į nukentėjusiojo kaklą) atitinka fizinio smurto panaudojimo požymį, teismas konstatavo, kad minėtieji veiksmai šį požymį atitinka. Nutartyje nurodoma, kad fizinis smurtas pagal 2000 m. BK 180 straipsnį suprantamas kaip bet koks fizinis smurtinis poveikis nukentėjusiojo kūnui, kad ir kokių sveikatos sutrikdymų buvo padaryta nukentėjusiajam⁴⁰⁸. Pabrėžtina, kad teismas, pagrįsdamas fizinio smurto panaudojimo aplinkybę, rėmėsi teismo medicinos specialisto išvada, kurioje konstatuojamas sveikatos sutrikdymo ir kartu padarinių sunkumo laipsnis. Kita vertus, fizinio smurto panaudojimo požymį gali patvirtinti ir kitos aplinkybės. Antai byloje, net ir nesant specialisto išvados, fizinio smurto panaudojimo požymis buvo pagrįstas aplinkybe, kad nukentėjęs asmuo iš skausmo užsidengė akis rankomis⁴⁰⁹. Šio fakto teismui pakako, kad būtų pripažintas fizinio smurto panaudojimo požymis – vien fizinio skausmo sukėlimas, nesant rimtesnių sveikatos sutrikdymo požymių.

Fizinio smurto darant plėšimą samprata yra gana plati, dėl to praktikoje atitinkami veiksmai, kaip antai asmens patraukimas, pastūmimas, vilkimas, vertinami kaip atitinkantys fizinio smurto panaudojimo požymį. Antai kasacinėje nutartyje buvo išaiškinta, kad veika, kai prieš užvaldant turtą arba turto užvaldymo metu nukentėjusysis rankomis ar kūnu pastumiamas, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes (stūmimo jėgą, kilusius padarinius) gali atitikti plėšimo nusikaltimo požymius, nes stūmimas gali būti pripažintas viena

⁴⁰⁷ LAT 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251/2004.

⁴⁰⁸ LAT 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-488/2011.

⁴⁰⁹ LAT 2012 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-585/2012.

iš fizinio smurto panaudojimo formų⁴¹⁰. Šia praktika vadovaujamosi ir vėlesnėse bylose, kuriose atitinkamos aplinkybės, kaip antai nukentėjusiosios vilkimas žeme laikant už jos rankinės, įvertinamos kaip fizinio smurto panaudojimas⁴¹¹; arba jei kaltininkas, jėga grobdamas turtą, šiuo savo veiksmu, pavyzdžiui, nuo kaklo nutraukdamas grandinėle, padaro ir fizinį poveikį asmens kūnui⁴¹², jo veika taip pat vertinama kaip atitinkanti fizinio smurto panaudojimo požymį, nes dėl jos nukentėjusysis patiria bent minimalų fizinį skausmą.

2000 m. BK įtvirtinta plėšimo sudėtis fizinio smurto požymio nesieja su fizinio smurto pavojingumo diferencijavimu, bet vis dėlto praktikoje pasitaiko bandymų fizinio smurto panaudojimo požymį paneigti remiantis būtent intensyvumo laipsniu ir padarinių sunkumo argumentu. Antai byloje kaltininkas tvirtino smurto nevartojęs, tik truputį pastūmęs nukentėjusiąją, kuri buvo užstojusi jam kelią prieiti prie daiktų, o visą pyktį išliejęs stumdamas duris⁴¹³. Taigi jis iš esmės fizinį smurtą vertino pagal jo pavojingumą, intensyvumą, padarinius, ir manė, kad tik menkas jo kontaktas su kitu asmeniu negali būti traktuojamas kaip fizinis smurtas. Teismui nekilo didesnių abejonų, kad asmens pastūmimas ir tempimas už drabužių yra jėgos prieš asmenį vartojimas, atitinkantis fizinio smurto požymį, nes dėl jo asmuo patiria, nors ir minimalų, fizinį skausmą. Kitoje byloje teismas nustatė, kad, pagal 2000 m. BK 180 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą sudėtį, nukentėjusiajam nebūtinai turi būti padarytas koks nors sužalojimas, pakanka nustatyti fizinio smurto faktą ir kaltininko tikslą⁴¹⁴. Vadinasi, fizinio smurto panaudojimo požymiui konstatuoti pakanka nustatyti, kad nukentėjusysis dėl kaltininko fizinio poveikio patyrė fizinį skausmą, net ir jei nėra jokių sužalojimų.

Kasacinės praktikos pavyzdžiai rodo, kad fizinio smurto panaudojimo požymiu pripažįstami įvairūs veiksmai, kaip antai smūgių

⁴¹⁰ LAT 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251/2004.

⁴¹¹ LAT 2009 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189/2009.

⁴¹² LAT 2010 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167/2010.

⁴¹³ LAT 2005 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-499/2005.

⁴¹⁴ LAT 2009 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92/2009.

sudavimas į įvairias kūno vietas, stūmimas, pargriovimas ant grindų, smauginimas rankomis ar kitomis priemonėmis. Fizinio smurto panaudojimo požymį praktikoje atitinka ir tokie atvejai, kai nukentėjusiojo kūnui poveikis padaromas taikant atitinkamas žalojamąsias priemones; antai byloje nustatyta, kad vieni kaltininkai laikė nukentėjusiosios kojas ir rankas, o kiti įkaitintu namuose rastu lygintuvu degino jai krūtinę ir abi kojas⁴¹⁵, taip sutrikdydami jos sveikatą. Poveikis, daromas vartojant ne vien savo kūno jėgą, bet ir kitą (tarpinę) priemonę, vertinamas kaip atitinkantis fizinio smurto panaudojimo požymį.

Taigi kasacinė plėšimo bylų praktika patvirtina doktrinoje pateikiamą sampratą, kad fizinio smurto panaudojimas darant plėšimą suprantamas kaip bet koks (tiesioginis ar taikant tarpines priemones) fizinis smurtinis poveikis žmogaus kūnui, kad ir kokie būtų padariniai. Vis dėlto negalima paneigti, kad padariniai visiškai neturi reikšmės plėšimo sudėties teisiniam įvertinimui. Nors kasacinėje praktikoje nuosekliai teigiama, kad plėšimo metu vartojamas fizinis smurtas suprantamas kaip bet koks fizinis smurtinis poveikis žmogaus kūnui, kartu patikslinama nurodant, kad plėšimo fizinio smurto padariniai gali būti fizinio skausmo sukėlimas, nežymus ar nesunkus sveikatos sutrikdymas⁴¹⁶. Taigi kitokio pobūdžio padariniai gali turėti teisinę reikšmę sprendžiant, ar kaltininko veiksmai, be plėšimo, neatitinka kitų nusikalstamų veikų sudėčių, nes nustačius, kad buvo padaryta tam tikro laipsnio sveikatos sutrikdymų, tinkamai įvertinti veiką nepakanka tik plėšimo sudėties (plačiau žr. *Papildomas objektas*), be to, padarinių pobūdis gali būti reikšmingas atibojant fizinio smurto panaudojimo požymį nuo kitų poveikio būdų. Vadinasi, nors fizinio smurto panaudojimo požymiui konstatuoti neprivaloma tam tikrų padarinių nustatymo sąlyga, bet tinkamas kaltininko veiksmų visumos įvertinimas negalimas nenustačius ir aiškiai nenurodžius,

⁴¹⁵ LAT 2012 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-511/2012.

⁴¹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. spalio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-438/2011; LAT 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-473/2009; LAT 2016 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-215-696/2016.

kokio sunkumo sveikatos sutrikdymų buvo padaryta, ar nukentėjusysis dėl kaltininko veiksmų patyrė fizinį skausmą.

Palyginti su kitų valstybių įstatymų reguliavimu ir doktrinoje pateikiamais aiškinimais matyti, kad 2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtintas fizinio smurto požymis yra grindžiamas siauresne fizinės prievartos samprata. Pavyzdžiui, aiškinant plėšimo fizinės prievartos požymį Italijos doktrinoje pateikiama nuomonė, kad sąvoka *prievarta* plėšimo atvejais apima viską, kas atitinka terminą *priversti*. Prievarta suprantama kaip išraiška kūno jėgos, sukeliančios fizinę traumą ją patyrusiam subjektui (tiesioginė prievarta), arba toks elgesys, kai nedarant fizinės traumos ir nesutrukdant judėti suvaržoma galimybė veikti, tarkim, hipnoze ar privertus pavartoti slopinamųjų, narkotinių medžiagų⁴¹⁷. Prievarta – tai fizinės energijos poveikis asmeniui, priverčiant jį (auką) veikti taip, kaip nori kaltininkas. Prievartai priskiriami hipnozė ar narkozė sukelti veiksmai, jei jie atima aukos laisvę elgtis pagal savo valią⁴¹⁸. Taigi fizinė prievarta apima visus atvejus, kai visiškai arba iš dalies atimamas asmens gebėjimas elgtis savarankiškai, t. y.: a) asmeninė tiesioginė prievarta – fizinė energija (kūno arba pusiau kūno, pusiau įrankio jėga), vartojama tiems gebėjimams paveikti (lot. *vis corporis corpori data*) ir susidedanti iš primityvių, brutalių veikų siekiant asmenį įveikti, sužeisti, suvaržyti judėjimo laisvę; b) netiesioginė asmeninė prievarta, kuri apima modernius, netiesioginius smurtinius veiksmus, nebeatitinkančius tradicinio fizinio smurto ir grasinimo suvokimo bei apibūdinamus kaip psichologinis aukos privertimo poveikis⁴¹⁹.

Kaip teigia kiti autoriai, plėšimui apibrėžti nėra pakankama tik *vis corpore data*, taigi reikėtų išplėsti smurto koncepciją iki netiesioginio smurto, kurį sudaro klastingos veikos sukeltant negalėjimo laisvai elgtis (fizine ir

⁴¹⁷ BACCAREDDA Boy, C.; LALOMIA, S. I delitti contro il patrimonio mediante violenza. Padova: L.E.G.O. S.p.A. Lavis (TN), 2010, p. 344; DOLCINI, E.; MARINUCCI, G.; coordinatore GATTA, G. L. Codice penale commentato Artt. 575-724bis. III Edizione. Milano: IPSOA, 2011, p. 6182.

⁴¹⁸ CARCANO, D. Manuale diritto penale. Parte speciale. Milano: Giuffrè Editore, 2010, p. 1055–1056.

⁴¹⁹ MANTOVANI, F. Diritto penale. Parte speciale II. Delitti contro il patrimonio. Quinta edizione. Casa editrice Dott. Antonio Milani, 2014, p. 53.

psichine prasme) būseną, pakeičiant gebėjimą protauti ir elgesį⁴²⁰. Įvardijami atvejai, kuriuos apima netiesioginės prievartos požymis ir kurie gali būti vertinami kaip fizinis smurtas: 1) elgesys, dėl kurio asmuo praranda gebėjimą elgtis sąmoningai (hipnozė, apsvaiginimas, pavyzdžiui, traukinyje purškiamos dujos, nugirdoma alkoholiu, sugadinamas invalido vežimėlis, kad asmuo negalėtų judėti, taip atimant jam galimybę priešintis); 2) ašarinių, dūminių, pykinimą sukeliančių medžiagų vartojimas ir tam tikras elgesys, kuris tarsi „išjungia“ valios kontrolę (pavyzdžiui, staigus gąsdinantis šūksnis ar truktelėjimas, dėl kurio daiktas paleidžiamas iš rankų); 3) elgesys, kai fiziškai nesuvaržant nukentėjusiojo judėjimo laisvės jis priverčiamas rinktis arba atsisakyti (neatsisakyti) savo ketinimų, rizikuojant padaryti žalą kito asmens daiktui (pavyzdžiui, kaltininkas, norėdamas sutrukdyti valdyti automobilį, atsisėda ant jo variklio dangčio); 4) aukos judėjimo laisvės apribojimas be fizinio kontakto (uždarymas kambaryje); 5) elgesys kelyje, kai vairuotojas tam tikrais veiksmais priverčia atitinkamai elgtis kitą eismo dalyvį; 6) kūnu sudaroma kliūtis kitiems patekti į norimą vietą; 7) pareigų nevykdymas (tarkim, turint atitinkamą pareigą neduodama maisto, taip nusilpninant auką ir priverčiant ją atitinkamai elgtis)⁴²¹. Tokia plati plėšimo fizinės prievartos samprata kritikuojama ir keliamas prievartos dematerializavimo⁴²² pagrįstumo klausimas.

Teigiama, kad pats prievartos (smurto) turinys tokiu būdu iškreipiamas ir „sudvasinamas“, eliminuojami materialieji prievartos požymiai ir ji tapatinama su bet koku veikimo būdu, skirtingu nuo grasinimo, kurio rezultatas atitinka kito valios palaužimą⁴²³. Fizinės prievartos dematerializavimas baudžiamojoje teisėje gali lemti per didelį fizinio smurto sampratos nykimą. Progresyvusis fizinės prievartos dematerializavimas

⁴²⁰ MEZZETTI, E. Trattato di diritto penale, parte speciale. Reati contro il patrimonio. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 2013, p. 233.

⁴²¹ MANTOVANI, F. Diritto penale. Parte speciale II. Delitti contro il patrimonio. Quinta edizione. Casa editrice Dott. Antonio Milani, 2014, p. 54.

⁴²² *Ibid.*

⁴²³ BACCAREDDA Boy, C.; LALOMIA, S. I delitti contro il patrimonio mediante violenza. Padova: L.E.G.O. S.p.A. Lavis (TN), 2010, p. 346.

panaikina asmeninės prievartos nusikaltimo formos ribas (pavyzdžiui, kai kaltininkas neduoda kam nors valgyti ar gerti, nors turi tokią prievolę); remiantis tokia plačia prievartos samprata, tokius veiksmus būtų galima vertinti kaip fizinį smurtą. Dėl to kritikuojantieji autoriai pasisako už siauresnę prievartos sampratą, kuri yra panaši ir į fizinio smurto sampratą pagal BK 180 straipsnį, apibrėžiantį fizinę prievartą, daromą žalojant ar keliant pavojų aukos fiziniam integralumui (nužudymas, sužalojimai ir sumušimai; išimtis – visų formų pasyvi rezistencija), taip pat aukai sukeltą dalinį ar visišką veiksnio netekimą, arba suvaržant aukos veiksmus tiek, kad ji negalėtų pasišalinti iš buvimo vietos⁴²⁴.

Apibendrinant darytina išvada, kad fizinio smurto panaudojimo požymis, pagal 2000 m. BK įtvirtintą plėšimo sudėtį, apima tik tiesioginį ir tarpinį fizinį poveikį asmens kūnui, atibojant fizinio smurto panaudojimo požymį nuo tokių poveikių, kai atimama asmens laisvė, sukeliama bejėgiškumo ar kita nenatūrali būseną, t. y. nuo netiesioginės prievartos atvejų, ir išvengiant prievartos dematerializavimo rizikos. Pagal 2000 m. BK 180 straipsnį, aiškinant fizinio smurto panaudojimo požymį fizinio poveikio padarinių požiūriu vadovaujamosi teismų praktikos suformuota nuostata, kad nukentėjusysis dėl fizinio smurtinio poveikio turi bent jau patirti fizinį skausmą. Šia aplinkybe fizinio smurto panaudojimo požymis skiriasi nuo kitokio pobūdžio poveikių, kuriais plėšimo atvejais gali būti palaužiama nukentėjusiojo valia.

2.1.4.3. Grasinimas tuoj pat panaudoti fizinį smurtą

Apibrėžiant psichinės prievartos sampratą reikėtų skirti paties poveikio pobūdį nuo sukeltos žalos pobūdžio, nes ir žodžiu gali būti sukeliama fizinių padarinių, padaroma fizinės žalos. Kartais žodžių poveikis gali sukelti

⁴²⁴ MEZZETTI, E. Trattato di diritto penale, parte speciale. Reati contro il patrimonio. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 2013, p. 235.

sunkių padarinių, net mirtį (pavyzdžiui, jei asmuo, žinodamas apie sunkią kito asmens širdies ligą ir kad jam negalima jaudintis, tyčia ką nors jam pasako, sukelia staigų dvasinį sukrėtimą ir nuo to pastarajam sustoja širdis), bet psichinis poveikis dėl to nelaikytinas fiziniu, nes prievartos rūšys atskiriamos remiantis pačiu veikimo pobūdžiu. Taigi atibojant fizinę prievartą nuo psichinės esminis kriterijus yra ne sukelti padariniai, bet pati poveikio kryptis ir pobūdis. Atsižvelgiant į tai doktrinoje įvardijamos tokios psichinės prievartos rūšys:

- 1) psichinė prievarta, siekiant sutrikdyti sveikatą;
- 2) psichinė prievarta, nesusijusi su sveikatos sutrikdymu, daroma siekiant pakeisti nukentėjusiojo elgesį⁴²⁵.

Pastaroji psichinės prievartos rūšis yra gana plataus turinio ir gali apimti įvairaus pobūdžio psichinius poveikius, kurie keičia nukentėjusiojo elgesį ir apriboja jo laisvę elgtis pagal savo valią.

Prof. O. Fedosiukas teigia, kad psichinę prievartą galima apibrėžti kaip pavojingą tyčinį poveikį kito žmogaus psichikai, verčiant jį bijoti (bauginant), kad dėl tolesnių grasinančiojo veiksmų ar neveikimo kils tam tikrų neigiamų padarinių⁴²⁶. A. Pikelis apibrėždamas psichinę prievartą teigia, kad tai yra poveikis asmens psichikai, siekiant jam sukelti realios grėsmės, baimės pojūtį ir tokiu būdu palaužti nukentėjusiojo valią ginti turtą ar priešintis turto pagrobimui⁴²⁷. Taigi psichinė prievarta apima ir baimės sukėlimą, ir jos palaikymą, taigi tai yra daugiau negu paprastas psichologinis spaudimas.

Doktrinoje vyrauja nuomonė, kad baudžiamajai teisei svarbi psichinės prievartos rūšis yra grasinimai. Prof. O. Fedosiukas nurodo: „<...> universali psichinės prievartos (smurto) sąvoka apima įvairių rūšių ir būdų grasinimus. Įstatymų leidyboje grasinimo sąvoką yra patogu vartoti, kai norima

⁴²⁵ ПУДОВОЧКИН, Ю. Е. Уголовно-правовая борьба с вовлечением несовершеннолетних в совершение антиобщественных действий: проблемы квалификации и профилактики. Ставрополь, 2000, p. 77.

⁴²⁶ FEDOSIUKAS, O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 107.

⁴²⁷ PIKELIS, A. Baudžiamosios teisėkūros labirintai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas ir teismų praktika taikant Baudžiamojo kodekso 178 ir 180 straipsnius. Vilnius: Petro ofsetas, 2011, p. 119.

patikslinti prievartos rūšį⁴²⁸, t. y. nurodyti, kokiais padariniais grasinama darant vieną ar kitą nusikaltimą.

2000 m. BK 180 straipsnio 1 dalyje psichinės prievartos ar smurto sąvoka nevartojama. Plėšimo sudėtyje, kaip minėta, įtvirtintas grasinimo fizinio smurto panaudojimu požymis. Psichinė prievarta yra platesnė sąvoka ir gali būti suprantama skirtingai, bet plėšimui kvalifikuoti svarbu tai, kad ne bet kokia psichinės prievartos rūšis (sunkūs įžeidinėjimai, žeminimas, patyčios, įtikinėjimai, manipuliavimas, hipnotizavimas ar kt.) sudaro šį plėšimo sudėties požymį, o tik grasinimas, išreikštas tokia forma, kuri tiesiogiai įtvirtinama baudžiamajame įstatyme. 2000 m. BK 180 straipsnyje ne tik įtvirtinamas grasinimas kaip psichinės prievartos forma, bet ir (priešingai, negu, pavyzdžiui, turto prievartavimo sudėtyje įtvirtintas kitokios psichinės prievartos požymis) konkretinamas pats grasinimo turinys bei tam tikri neigiami padariniai, taip nubrėžiant šio įstatymo taikymo ribas. Taigi 2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtinama tik psichinės prievartos rūšis, susijusi su grasinimu sutrikdyti sveikatą.

Užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose taip pat nevartojama bendrosios psichinės prievartos sąvoka, bet plėšimo sudėties aprašyme įtvirtinamas grasinimo požymis. Antai Vokietijos BK įtvirtinamas požymis – grasinimas neišvengiamu pavojumi gyvybei ar sveikatai⁴²⁹, Rusijos BK – grasinimas pavartoti sveikatai ar gyvybei pavojingą smurtą⁴³⁰, Lenkijos BK – grasinimas tuoj pat pavartoti fizinį smurtą⁴³¹, Italijos BK – tiesiog grasinimo požymis⁴³². Taigi psichinės prievartos sąvoka įtvirtinant plėšimo veikos

⁴²⁸ FEDOSIUKAS, O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 108.

⁴²⁹ German Criminal Code in the version promulgated on 13 November 1998, *Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt]* I p. 3322, last amended by Article 1 of the Law of 24 September 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3671 and with the text of Article 6(18) of the Law of 10 October 2013, *Federal Law Gazette* I

⁴³⁰ УГОЛОВНЫЙ кодекс Российской Федерации. *Собрание законодательства РФ*, 1996, N 25, ст. 2954.

⁴³¹ Criminal Code of the Republic Poland. *Journal of law of the Republic of Poland*, 1997, item. No. 553 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [žiūrėta 2016 m. rugpjūčio 6 d.].

⁴³² FRANCHI, L.; FEROCI, V.; FERRARI, S. *Codici e leggi d'Italia. Codice penale*. Milano: Ulrico Hoepli, 2015, p. 305.

padarymo būdo požymius konkretinama psichinės prievartos rūšimi – *grasinimu*, o daugumos valstybių – tik grasinimu fiziniu smurtu. Palyginus 2000 m. BK plėšimo sudėties įtvirtinimo būdą su kitų valstybių BK matyti, kad jis yra panašiausias į Lenkijos BK modelį, kuris taip pat įtvirtina specialiąją nuostatą, jog plėšimui privalomas grasinimas nedelsiant pavartoti fizinį smurtą.

Prof. O. Fedosiukas, cituodamas mokslininkus G. Kostrovą ir G. Hadisoną, pateikia grasinimo sampratą, apibrėžiamą kaip šiurkštų psichinį poveikį kitam žmogui, verčiant jį bijoti tolesnių grasinančiojo veiksmų, arba kaip pavojingą tyčinį poveikį kito žmogaus psichikai, verčiant bijoti (bauginant), kad dėl tolesnių grasinančiojo veiksmų ar neveikimo kils tam tikrų neigiamų padarinių⁴³³. Taigi grasinimas reiškia tam tikros neteisėtos žalos numatymą ateityje, – kaltininkas turi įtikinti auką, kad jos likimas yra jo (kaltininko) rankose. Galimo pažeidimo numatymas sukelia aukos susirūpinimą ir laikytinas tam tikro lygio psichine prievarta, nes auka įtikinama, kad galima tik viena to blogio patyrimo alternatyva – neteisėtų kaltininko reikalavimų įvykdymas. Doktrinoje grasinimas taip pat apibrėžiamas kaip būsimo neteisėto blogio perspektyvus numatymas ateityje, įtikinant, kad jo pasireiškimas priklauso nuo kaltininko elgesio ir yra pateikiamas kaip atitinkamo nukentėjusiojo elgesio alternatyva. Grasinimu turi būti siekiama palaužti nukentėjusįjį⁴³⁴, kuriam turi būti aišku, kad grasinamo blogio įvykimas priklauso nuo grasinančiojo valios⁴³⁵. Grasinimas yra plėšimo psichinės prievartos apraiška, nes grasinama būtent vartoti fizinį smurtą, tokiu būdu taikant veiksmingiausią psichinio poveikio priemonę siekiant svetimo turto.

Grasinimo sąlygos. Grasinimas plėšimo atveju turi atitikti tam tikras sąlygas. Iš 2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtintos sudėties matyti, kad pačiame įstatyme konkretinamos tokios grasinimo sąlygos:

⁴³³ FEDOSIUKAS, O. Psichinės prievartos samprata baudžiamojoje teisėje. *Jurisprudencija*, 21(13), 2001, p. 101–115.

⁴³⁴ DOLCINI, E.; MARINUCCI, G.; coordinatore GATTA, G. L. Codice penale commentato Artt. 575–724bis. III Edizione. Milano: IPSOA, 2011, p. 6182.

⁴³⁵ MEZZETTI, E. Trattato di diritto penale, parte speciale, Reati contro il patrimonio. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 2013, p. 23.

- 1) grasinama tik fiziniu smurtu;
- 2) grasinimas yra nukreiptas ne į ateitį, bet į esamą (dabarties) akimirką.

Doktrinoje, be to, įvardijami kiti bendrieji grasinimo požymiai. Papildomai teigiama, kad grasinimų teisinio vertinimo problematika visada apima būtinumą kiekvienu konkrečiu atveju atsakyti į šiuos klausimus: ar buvo grasinama (realumo aspektas) ir kokiais padariniais buvo grasinama (turinio aspektas)⁴³⁶. A. I. Boicovo manymu, grasinimui turi būti būdingi tam tikri būtinieji požymiai, kaip antai adresatas, forma ir turinys, taip pat jis turi atitikti asmeniškumo, konkretumo ir realumo kriterijus⁴³⁷. Konkrečiai grasinimui plėšimo atveju būdinga:

- 1) puolantysis turi grąsinti pavartoti fizinį smurtą, o ne sunaikinti ar sugadinti aukos nuosavybę, paskleisti šmeižiamąją informaciją apie nukentėjusįjį;
- 2) grasinimas turi būti tikras, t. y. įmanomas įgyvendinti ir nukentėjusiojo suvokiamas kaip bet koks fizinis smurtas;
- 3) grasinimas turi būti asmeniškąs, t. y. kelti pavojų paties užpuolimo metu, o ne ateityje⁴³⁸.

Grasinimas pavartoti fizinį smurtą yra pavojingiausia grasinimo rūšis, palyginti su grasinimu paskelbti kokią nors informaciją, sunaikinti turtą ir pan. Grasinimas fiziniu smurtu turi būti rimtas ir nukentėjusiajam nekelti abejonių, jog tokio grasinimo įgyvendinimas jam sukeltų fizinių kančių, skausmo, jis būtų sužalotas, o vienintelė išeitis išvengti tokių grasinamų padarinių – turto perdavimas mainais. Aiškinant grasinimo tuoj pat panaudoti fizinį smurtą požymio turinį, reikia jį sieti su fizinio smurto panaudojimo požymio samprata, kitaip tariant, nepakanka grasinimo bet koku fiziniu poveikiu, pavyzdžiui, įžnybti ar užkudenti.

⁴³⁶ FEDOSIUKAS, O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 112.

⁴³⁷ БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p. 452.

⁴³⁸ *Ibid.*, p. 447.

Nors 2000 m. BK tiesiogiai neįtvirtina, bet grasinimas turi atitikti realumo sąlygą. Toks reikalavimas kyla iš bendrųjų principinių baudžiamosios teisės nuostatų, kad teisiškai reikšmingi yra tik realūs grasinimai. Doktrinoje nurodoma, kad veika gali būti pripažinta plėšimu tik jei nukentėjusiajam nekilo jokių abejonių dėl kaltininko grasinimų realumo⁴³⁹. Galima diskutuoti, ką reiškia grasinimo realumas. Doktrinoje gali būti įvairių atsakymų – nuo realumo, susijusio tik su kaltininko realiais ketinimais, iki realumo, neatsiejamo nuo paties nukentėjusiojo požiūrio į kaltininko veiksmus ir suvokimo.

Daugiausia diskusijų kelia nukentėjusiojo suvokimo vertinimo klausimas, t. y. kokią reikšmę veikos teisiniam kvalifikavimui turi nukentėjusiojo suvokiamas grasinimo realumas. Vieni autoriai grasinimo realumą sieja su nukentėjusiojo suvokimu ir subjektyviu situacijos vertinimu. Pasak jų, veika gali būti pripažinta plėšimu tik tokiu atveju, kai kaltininko grasinimai nukentėjusiajam nesukėlė jokių abejonių, kad jie bus įgyvendinti⁴⁴⁰. Be to, pabrėžiama, kad labai svarbu, kaip pats nukentėjusysis suvokia kilusią grėsmę, nes toks grasinimas turi būti realus⁴⁴¹. Kritikuojant tokį požiūrį pabrėžtina, kad kyla pavojus per daug sureikšminti nukentėjusiojo reakciją į psichinį poveikį ir kaltininką nubausti be kaltės (priartėti prie objektyvaus pakaltinamumo), t. y. nutolti nuo pačios kaltininko veikos vertinimo ir pabrėžti tik paties nukentėjusiojo išgyvenimus, kurių gali kilti pastarajam neadekvačiai įvertinus nerimtai pasakytus žodžius kaip grasinimą, arba, priešingai – nekreipti dėmesio į realų bauginimą. Be šių nuomonių, galima įvardyti ir dar vieną, grindžiamą ir nukentėjusiojo reakcija į grasinimą, ir kaltininko ketinimo įbauginti nukentėjusįjį vertinimu: grasinimo realumas konstatuojamas sutapus kaltininko ketinimams ir nukentėjusiojo tokių ketinimų suvokimui.

⁴³⁹ ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS, E.; DRAKŠIENĖ A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 362.

⁴⁴⁰ *Ibid.*, p. 364.

⁴⁴¹ ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A.; BIELIŪNAS, E. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 310.

Visos šios sampratos grindžiamos subjektyviojo kriterijaus vertinimu, bet galima ir kita samprata, grindžiama objektyviuoju kriterijumi, lemiamu sprendžiant dėl grasinimo realumo. Tokiu atveju reikia vertinti aplinkybes, kurios teikia objektyvų pagrindą bijoti, kad grasinimas bus įgyvendintas, kitaip tariant, svarbu tai, ar toks grasinimas, koks yra pateikiamas, objektyviai galėtų paveikti auką sukeliant baime, jog jis bus įgyvendintas. Prof. O. Fedosiukas kaip pagrindinį tokios pozicijos trūkumą nurodo tai, kad kiekvieną kartą reikėtų vertinti, ar vidutiniškai drąsus žmogus galėtų išsigąsti. Kritikuojant tokią nuostatą keliama abejonė, ar tokiomis aplinkybėmis, kai grasinama asmeniui, įmanomas vidutinės drąsos standartas, t. y. ar galima reikalauti, kad skirtingi žmonės turėtų tam tikrą (tokią pačią) drąsos ribą, nuo kurios jiems būtų natūralu išsigąsti. Kai kurių valstybių baudžiamosios teisės mokslas šiuo klausimu yra išplėtojęs gana plačią doktriną. Antai Italijos autoriai pabrėžia vidutinio stabilumo ir drąsos žmogaus kriterijų, pagal kurį nustatomas grasinimo įtikinamumas. Paprasto žmogaus standartas aprašomas taip: „Grasinimas yra numatymas neteisėto blogio, kurio padarymas priklauso nuo kaltininko. Blogis gali būti bet kokio pobūdžio, bet pakankamas išgąsdinti vidutinio jautrumo žmogų.“⁴⁴² Taikant paprasto žmogaus standartą galima vertinti, ar grasinamasis blogis yra gana didelis įbauginti ir palaužti auką. Kai kurie autoriai tokią nuostatą grindžia teiginiu, kad teisė saugo paprastą žmogų, nesitikint, kad jis bus didvyris⁴⁴³. Remiantis minėtuoju paprasto žmogaus standartu, grasinimo realumą vertinti galima neatsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, susijusias su individualiomis nukentėjusiojo savybėmis. Pagal šią teoriją, ne vagyste, o plėšimu reikėtų laikyti atvejį, kai turint tikslą užvaldyti turtą grasinama protiškai atsilikusiam arba girtam asmeniui, kurio gebėjimai patirti bauginimo poveikį dėl tam tikros būklės yra riboti.

⁴⁴² LATTANZO, G.; LUPO, E. Codice Penale, Rassegna di giurisprudenza e di dottrina. Vol VI. Milano: Editore Giuffrè, 2005, p. 60.

⁴⁴³ BACCAREDDA Boy, C.; LALOMIA, S. I delitti contro il patrimonio mediante violenza. Padova: L.E.G.O. S.p.A. Lavis (TN), 2010, p. 351.

Kai kurie autoriai teigia, kad yra reikšmingos specifinės aukos savybės, ypač gebėjimas ir galimybės perprasti (suvokti) grasinimą, tad jų negalima visiškai nepaisyti. Dėl to jie siūlo kitą būdą grasinimo tinkamumui nustatyti. Pasak jų, sprendžiant, ar grasinimas yra pakankamas kito asmens, kuriam grasinama, valiai palaužti, turėtų būti taikomas vadinamasis mišrusis⁴⁴⁴ kriterijus: iš dalies objektyvus ir iš dalies subjektyvus, pagal kurį, viena vertus, yra svarbios rūšinio atvejo aplinkybės (t. y. iš kurio galima kildinti grasinimo įtikimumą: ar numatomas konkretus blogis, jo įgyvendinimas, kaltininko gebėjimas nusikalsti ir pan.), kita vertus, atsižvelgiant ir į specialiąsias aukos psichofizines ypatybes (amžių, kultūrinės aplinkybes, jautrumą ir t. t.). Subjektas, kuris pateikia grasinimą, turėtų žinoti to, kuriam skiriamas grasinimas, silpnybes ir atpažinti, kad konkrečios aukos psichofizinės ypatybės leis jam išvengti bauginančio elgesio poveikio, per daug abstraktaus, kad pajėgtų palaužti vidutinį žmogų.

Mišrųjų kriterijų pripažįsta ir Lietuvos autoriai. Teigiama, kad grasinimas yra realus, kai jo išorinė išraiška atitinka grasinančiojo tyčią įbauginti, prioritetą suteikiant paties grasinančiojo suvokimo ir ketinimų vertinimui (ar jis suvokė veikslių bauginamąjį pobūdį ir norėjo sukelti baimės jausmą), o nukentėjusiojo suvokimą, nors ir laikomą svarbiu, bet nelemiančiu grasinimo teisinio vertinimo, laikant grasinimo turinio nustatymo orientyru⁴⁴⁵. Kartu siūloma vertinti ir tam tikras kitas objektyvias aplinkybes, kaip antai įvykio kontekstą, išorines įvykio aplinkybes (kiek buvo grasinančiųjų, kaip jie atrodė, paros laiką, vietą, turimas priemones), kaltininko asmenybės charakteristiką ir jo ankstesnius santykius su nukentėjusiuoju⁴⁴⁶, taip pat kaip grasinamasis suvokė kaltininko veiksmus ir kaip pats elgėsi⁴⁴⁷.

⁴⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁴⁵ FEDOSIUKAS, O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 117.

⁴⁴⁶ *Aut. past.* Manytina, kad ši aplinkybė yra labiau taikytina turto prievartavimui, plėšimo atveju ji mažiau reikšminga kaltininko ir aukos santykių prasme, nes plėšimas savaime yra kitokio pobūdžio veika – dažniausiai kaltininkas ir auka nėra pažįstami, jų nesieja jokie santykiai, priešingai – kaltininkas netikėtai užpuola auką, siekdamas momentinio turto užgrobimo.

⁴⁴⁷ FEDOSIUKAS, O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 119–120.

Grasinimo realumo reikalavimo išaiškinimas yra svarbus ir kasacinėje praktikoje. Jis grindžiamas objektyvaus pavojaus egzistavimo kriterijumi, pabrėžiant, kad negalima apsiriboti tik nukentėjusiojo suvokimu. Ši nuostata aiškinama tuo, kad nukentėjusysis realaus grasinimo aplinkybes suvokia vertindamas užpuoliko fizinį pranašumą, nusikaltimo įrankių, suteikiančių ar sudarančių tokio pranašumo išpūdį, turėjimą, užpuolimo netikėtumą ir grasinti palankią situaciją⁴⁴⁸. Grasinimo realumą pagal teismų praktiką patvirtina faktas, kad kaltininkas grasindamas fiziniu smurtu demonstruoja priemones, kuriomis kėsinaisi įgyvendinti grasinimo turinį, pavyzdžiui, grasinama sužaloti ir rankoje laikomas peilis ar kiti aštrūs daiktai, ginklas⁴⁴⁹. Priemonių naudojimas sukuria grasinimo realumo išpūdį ir nukentėjusiajam kelia daug didesnę bauginimo išpūdį. Praktikoje kaip atitinkančios grasinimo tuoj pat panaudoti fizinį smurtą požymį vertintinos ir tokios situacijos, kai kaltininkas agresyviai elgdamasis demonstruoja užmaskuotą (paslėptą) daiktą, kuriuo grasina sužaloti nukentėjusįjį⁴⁵⁰.

Teismų praktikoje tokie veiksmai, kai kaltininkas rodo švirkštą ar grasina įdurti neva užkrėstu švirkštu ir užkrėsti sunkiomis ligomis, taip pat pripažįstami kaip atitinkantys grasinimą tuoj pat panaudoti fizinį smurtą, o dėl grasinimo realumo sprendžiama vertinant nusikaltimo aplinkybių visumą. Pavyzdžiui, byloje buvo pripažinta, kad kaltinamasis pasikėsino padaryti plėšimą grasindamas tuoj pat panaudoti fizinį smurtą, nes žodžiais grasino nukentėjusiąją papjauti, užkrėsti ŽIV, laikė rankoje nukreipęs į nukentėjusiąją švirkštą. Tokie veiksmai vertinti kaip sukurta nukentėjusiąją bauginanti,

⁴⁴⁸ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23, 11 punktas.

⁴⁴⁹ Grasinimu fiziniu smurtu pripažįstami tokie kaltininko veiksmai, kai jis, pvz., demonstruoja nukentėjusiajam šaunamąjį ginklą ar teleskopinę lazda. LAT 2009 m. kovo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86/2009; LAT 2009 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-105/2009.

⁴⁵⁰ Pvz., byloje kaltininkas buvo nuteistas už plėšimą, nes nuošalesnėje nedidelėje parduotuvėje, ten buvusiai vienai pardavėjai suskaičiavus jam už prekes mokėtiną sumą, įtempęs striukės kišenę ir taip kažką rodydamas, grasino nukentėjusiajai riksmis ir keiksmožodžiais, pareikalavo sudėti prekes į maišelį, išjungti telefoną ir su prekėmis išėjo iš parduotuvės. LAT 2004 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-722/2004.

kelianti nerimą ir nesaugumo jausmą situacija⁴⁵¹. Kitoje nutartyje kasacinis teismas nurodo: „<...> žodžių išsakymas, jų poveikį sustiprinant ir veiksmais – demonstruojant švirkštą nukentėjusiajam, kuriam veikos padarymo metu tebuvo keturiolika metų, sukūrė situaciją, dėl kurios nukentėjusysis turėjo realų pagrindą bijoti, kad toks grasinimas gali būti tuoj įvykdytas.“⁴⁵² Be to, praktikoje netgi tiesiogiai neišreiškus ketinimo užkrėsti sveikatai pavojingomis ligomis, netiesioginės užuominos apie tai gali būti vertinamos kaip atitinkančios plėšimo požymį – grasinimą fiziniu smurtu⁴⁵³. Taigi apibendrinant galima teigti, kad apie grasinimo realumą praktikoje sprendžiama pagal grasinimo turinį, jo žodinės išraiškos būdą, taikytas priemones, nukentėjusiojo fizines savybes.

Sprendžiant dėl grasinimo realumo svarbu atsakyti į klausimą, ar nukentėjusiojo pasipriešinimas turi teisinę reikšmę pripažįstant grasinimo požymį. Teismų praktikos tyrimas rodo, kad formuojama nuostata, jog nukentėjusiojo priešinosi veiksmai, jų intensyvumas nėra kriterijus spręsti, kad konstatuotinas grasinimo požymis. Tai, kad nukentėjusysis nesipriešina aktyviais veiksmais, nepaneigia grasinimo realumo. Tokį teiginį patvirtina sprendimas byloje, kurioje buvo nustatyta, kad kaltininkai susistabdė nukentėjusįjį ir pareikalavo iš jo daiktų, liepė vestis į namus ir iš ten pagrobė turtą. Teismas nukentėjusiojo nesipriešinimą įvertino kaip baimę dėl galimo smurto. Teismas nutartyje pabrėžė: „Vieta, kurioje nuteistieji susistabdė nukentėjusįjį ir pareikalavo jo daiktų, pastarajam buvo nesaugi, nes tuo metu aplinkui nebuvo žmonių, buvo nakties metas. Be to, nukentėjusysis buvo užkluptas netikėtai, jis buvo vienas, o užpuolikai dviese. Reikalavimas atiduoti pinigus bei parsivesti į savo namus minėtomis aplinkybėmis nukentėjusiajam

⁴⁵¹ Byloje reikšmingomis laikytos aplinkybės, kad nukentėjusioji, įvykio metu buvusi viena su kaltinamuoju lifte, buvo prispausta prie sienos, kaltinamasis reikalavo atiduoti turtą laikydamas iškeltame kumštyje suspaustą adatą, ji labai išsigando netikėtai užpulta, suvokė tai kaip realų grasinimą ir garsiai šaukė. Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1273-718/2012.

⁴⁵² LAT 2005 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-643/2005.

⁴⁵³ Pvz., kaltininkas buvo nuteistas už plėšimą dėl to, kad priėjęs prie nukentėjusiojo paklausė, ar šis žino, kas yra ŽIV, ir liepė atiduoti pinigus. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo 2012 m. spalio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1125-654/2012.

neabejotinai reiškę, jog atsisakymo atveju bus panaudotas aktyvesnis fizinis smurtas.⁴⁵⁴ Teismui nekilo abejonų, kad toks grasinimas atitinka realumo reikalavimą, o nesipriešinimas šiuo atveju nepaneigė grasinimo požymio, įgyvendinto bauginančios situacijos sukūrimu. Nukentėjusiojo pasyvumas buvo įvertintas kaip palaužtos valios padarinys, o įsivaizdavimo subjektyvumas buvo paneigtas objektyviomis aplinkybėmis, kurios patvirtino realiai nukentėjusiajam nesaugios situacijos sudarymą.

Grasinama tuoj pat panaudoti fizinį smurtą gali būti žodžiais ar veiksmais. Be to, doktrinoje patikslinama, kad teisiškai vertinant neteisėtą turto užvaldymą grasinimo turinys nustatomas ne vien iš to, ką pasakė plėšikas, bet pirmiausia iš bendrojo įvykio konteksto⁴⁵⁵. Tai reiškia, kad gali susiklostyti tokios situacijos, kuriose išoriškai gali atrodyti grasinimo nesant, bet kaltininkas aktyviai ir kryptingai veikdamas sukuria grėsmingą situaciją ar pasinaudoja palankiomis aplinkybėmis ir taip sukuria grėsmingą, baimę keliančią aplinką nukentėjusiajam⁴⁵⁶. Teismų praktikoje taip pat pripažįstama, kad, be grasinamųjų žodžių ar veiksmų, grasinimas gali būti išreikštas ir pasinaudojant ar sukuriant situaciją, kuri yra bauginanti, kelianti nerimą ir saugumo trūkumą nukentėjusiajam asmeniui⁴⁵⁷. Kasacinėje praktikoje buvo įtvirtinta taisyklė tokius veiksmus kvalifikuoti kaip plėšimą, padarytą grasinant fiziniu smurtu.

Pirmuoju bandymu formuluoti teisės taikymo taisyklę laikytina kasacinė nutartis, kurioje nurodoma, kad buvimas šalia nukentėjusiojo tuo metu, kai vienas asmuo laiko nukentėjusį už rankų, o kitas grobia turta, suprantamas kaip psichinis smurtas, t. y. grasinimas nukentėjusiajam, kad nevykdant reikalavimo ir priešinant gali būti panaudotas fizinis smurtas⁴⁵⁸.

⁴⁵⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-537/2011.

⁴⁵⁵ MILINIS, A.; GRUODYTĖ, E.; GUTAUSKAS, A. ir kt. Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2013, p. 350.

⁴⁵⁶ PIKELIS, A. Baudžiamosios teisėkūros labirintai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas ir teismų praktika taikant Baudžiamojo kodekso 178 ir 180 straipsnius. Vilnius: Petro ofsetas, 2011, p. 120.

⁴⁵⁷ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23, 11 punktą.

⁴⁵⁸ LAT 2004 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-148/2004.

Plėtodamas praktiką šiuo požiūriu kasacinis teismas 2006 m. nutartyje padarė išvadą, kad bauginančios situacijos sukūrimas, nerimo, nesaugumo jausmo nukentėjusiajai kėlimas vien dalyvaujant kaip pasyviai bendrininkui (pavyzdžiui, būnant šalia) atitinka plėšimo grasinimo požymį⁴⁵⁹. LAT, spręsdamas, ar grasinimas buvo įgyvendintas sukūrus bauginančią situaciją, kai keletas asmenų susistabdė keliuėjusius nepilnamečius ir pareikalavo iš jų pinigų bei telefonų, atitiko realaus grasinimo turinį, konstatavo, kad tokie veiksmai atitinka plėšimo sudėtį. Pabrėžtina, kad minėtąją situaciją pirmosios instancijos teismas įvertino kaip atvirąją vagystę ir nurodė, kad nuteistieji nesukūrė bauginančios situacijos, nes nusikaltimas buvo įvykdytas dienos metu, intensyvaus eismo kelyje, nuteistųjų nebuvo daug daugiau negu nukentėjusiųjų. LAT su tokiu sprendimu nesutiko ir nurodė: „Teisingi kasacinio skundo argumentai, jog vieta, kur nuteistieji susistabdė nukentėjusiuosius, pastariesiems buvo nesaugi, nes tai automagistralė, toli nuo gyvenvietės, pėsčiųjų mažai, be to, nukentėjusieji buvo užklupti netikėtai ir, nors jie buvo keturiese, o užpuolikai trise, tačiau nukentėjusieji ėjo atsiskyre po du, buvo paaugliško amžiaus, o užpuolikai – subrendę vyrai, turintys kriminalinės patirties. Todėl jėgų pusiausvyra, atsižvelgiant ir į užpuolimo netikėtumą, buvo ne nukentėjusiųjų naudai. Reikalavimas atiduoti pinigus, mobiliuosius telefonus ir striukę minėtomis aplinkybėmis kartu reiškė ir netiesioginį grasinimą panaudoti fizinį smurtą bei šis grasinimas buvo realus, nes neapsiribojo vien tik nukentėjusiųjų subjektyviu įsivaizdavimu, o ir jau minėtomis objektyviomis aplinkybėmis. Nukentėjusieji buvo paveikti psichinės prievartos, todėl jų valia saugoti savo nuosavybę buvo palaužta, bijodami būti sumušti, jie buvo priversti atiduoti turtą kaltininkams.“⁴⁶⁰ Šioje byloje teismas grasinimo realumą grindė vertindamas konkrečias aplinkybes: nusikaltimo padarymo vietą, nukentėjusiųjų ir kaltininkų savybes, kivrčio netikėtumą. Taigi LAT suformavo praktiką, kad ir netiesioginis grasinimas atitinka plėšimo veikos padarymo būdo požymį, kartu pabrėždamas, jog toks

⁴⁵⁹ LAT 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-526/2006.

⁴⁶⁰ LAT 2007 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-73/2007.

sprendimas negali būti nulemtas vien nukentėjusiųjų suvokimo, nes teismas turi pareigą vertinti ir objektyvias aplinkybės, kurios leistų padaryti išvadą apie fizinio smurto panaudojimo grėsmę.

Pastarųjų metų praktika patvirtina, kad jei vienas iš kaltininkų vartoja fizinį smurtą, o kitas tiesiogiai nesmurtauja, bet palaiko kaltininko veiksmus savo neprieštaravimu, tai tokie jo veiksmai (neveikimas) taip pat turi būti vertinami kaip grasinimo tuoj pat panaudoti fizinį smurtą požymis. Antai teismas nutartyje nurodė: „<...> buvimas šalia nukentėjusiųjų kitiems bendrininkams naudojant smurtą ir pagrobiant turtą, yra laikomas grasinimu. Taigi teismai tinkamai pagrindė, kad D. Š. elgesys (buvimas šalia nukentėjusiųjų apsupant jas kartu su kitais bendrininkais, kitiems bendrininkams naudojant fizinį smurtą) sukūrė grėsmingą, bauginančią situaciją, tą teismo posėdžio metu patvirtino ir abi nukentėjusiosios.“⁴⁶¹ Kaip plėšimas, padarytas grasinant panaudoti fizinį smurtą, byloje buvo įvertinta ir situacija, kai penki asmenys, pasišalinę iš patalos namų, būdami bute, nukentėjusiesiems liepė sėdėti ir nejudėti pasisavino mobiliojo ryšio telefonus ir kitus kambaryje buvusius smulkius daiktus⁴⁶². Visų instancijų teismai sprendimuose pripažino, kad kaltininkai sukūrė bauginančią aplinką, kurios grėsmingumą lėmė daugiau išorinės aplinkybės, kaip antai kaltininkų skaičius, jėgų persvara ir jų asmeninės savybės, negu pačių kaltininkų žodžiu pareikštų grasinimų turinys.

Kitoje panašioje byloje teismas gana plačiai traktavo ne tiek kaltininkų žodžiu išsakytus grasinimus, kiek veiksmus, kuriais buvo sukurta bauginanti situacija⁴⁶³. Nukentėjusysis tvirtino dėl kaltininkų veiksmų pajutęs grėsmę, išsigandęs ir pinigus praradęs ne savo noru, o kaltininkams bendrais veiksmais palaužus jo valią. Pastarieji pripažino, kad užvaldė nukentėjusiojo turtą, bet ginčijo veikos padarymo būdą, teigdami, kad plėšimo nebuvo, nes jie

⁴⁶¹ LAT 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-588-976/2015.

⁴⁶² LAT 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-335/2009.

⁴⁶³ Byloje buvo nustatytos tokios faktinės aplinkybės: „A. S., pakeltu tonu sakydamas nukentėjusiajam R. B. niekur neiti, laikydamas jį už peties, ištraukė pinigus iš nukentėjusiojo kelnų kišenės, o G. B., pakėlęs koją, trukdė nukentėjusiajam pasitraukti.“ LAT 2007 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-761/2007.

prievartos nevartojo. Vis dėlto LAT pripažino, kad tokie kaltininkų veiksmai atitiko prievartos, išreikštos grasinimu pavartoti fizinį smurtą, požymį. Teismas nutartyje pabrėžė: „Nuteistieji savo aktyviais veiksmais sukūrė grėsmingą situaciją, fiziškai trukdė nukentėjusiajam judėti. Nukentėjusysis R. B. patvirtino, kad jis išsigando nuteistųjų, bijojo būti jų sumuštas ir pabėgo palikęs savo kelioninį krepšį bei striukę, o po to iškart kreipėsi pagalbos. Be to, situacijos grėsmingumą ir psichinės prievartos panaudojimo faktą patvirtina tai, kad nukentėjusysis buvo nepilnametis, vienas, o nuteistieji – du ir daugiau nei dvigubai už jį vyresni.“⁴⁶⁴ Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, teismas priėjo prie išvados, kad kaltininkų bendras veikimas atitiko plėšimo nusikaltimo sudėties požymius.

Vėlesnių metų nutartyse taip pat vadovaujamosi tokia praktika. Antai byloje buvo nustatyta, kad kaltininkas, būdamas apsvaigęs nuo narkotinių medžiagų, nesant aplinkinių, kalbėdamas ir elgdamasis agresyviai leido suprasti, kad nukentėjusiajam atsisakius vykdyti jo nurodymus nedelsiant prieš jį bus pavartotas fizinis smurtas, ir pareikalavo jam perduoti turimą telefoną. Teismas tokius veiksmus pripažino grasinimu fiziniu smurtu ir argumentavo tuo, kad grasinant buvo sukurta bauginanti, kelianti nerimą ir saugumo trūkumą aplinka⁴⁶⁵. Teismas, padarydamas tokią išvadą, vertino nusikaltimo padarymo vietą, laiką, kaltininko ir nukentėjusiojo fizines savybes bei jų jėgų santykį (kaltininkas buvo fiziškai stipresnis), kalbėjimo grėsmingumą esant jėgų persvarai.

Apibendrinant darytina išvada, kad tokie kaltininko veiksmai kaip pakeltas tonas, agresyvus elgesys, kuriais sukurama bauginanti aplinka, įvertinus kitas bylos aplinkybes suteikia prielaidą manyti, kad nukentėjusysis galėjo manyti esant realią grėsmę jo fizinei sveikatai ir buvo palaužta jo valia laisvai veikti, taigi turi būti vertinama, kad buvo atitinkantis grasinimo tuoj pat panaudoti fizinį smurtą požymis.

⁴⁶⁴ LAT 2007 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-761/2007.

⁴⁶⁵ LAT 2009 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-520/2009.

Kita vertus, kartais praktikoje ne visos bauginamos situacijos vertinamos kaip grasinimas fiziniu smurtu. Antai byloje kaltininko veiksmai – užšokimas parduotuvėje ant prekystalio ir pardavėjos akivaizdoje pagrobimas kasos aparato – buvo įvertinti kaip atviroji vagystė⁴⁶⁶. Tokių veikos kvalifikavimą teismas pagrindė argumentu, kad kaltininkas neliepė atiduoti turtą, tiesiog pats jį pasiėmė. Taigi veika buvo taip kvalifikuota dėl kaltininko žodinės grasinimų išraiškos trūkumo, o jo agresyvūs veiksmai (užšoko ant prekystalio) nebuvo pakankami, kad atitiktų grasinimo fiziniu smurtu požymį.

Tiesiogiai 2000 m. BK 180 straipsnyje neįtvirtinama, kad grasinimas tuoj pat panaudoti fizinį smurtą turi būti skirtas tik asmeniui, kuris tuo metu valdo siekiamą pagrobti turtą. Vadinasi, galima kelti hipotezę, kad grasinama gali būti ir kitiems – tretiesiems asmenims, kurie fiziškai turto nelaiko, taip siekiant palaužti valdančio turtą asmens valią tą turtą išsaugoti.

Doktrinoje pateikiama nuomonė, kad smurto veiksmai negali būti vertinami kaip grasinimas tais atvejais, kai baimė yra tik momentinė reakcija į smurtinius fizinius kaltininko veiksmus. Kita vertus, kai fiziniai smurtiniai veiksmai rodo, kas aukos laukia ateityje, kaltininko veiksmai gali atitikti grasinimo elementą⁴⁶⁷. Teismų praktikos tyrimas patvirtina, kad fizinio smurto vartojimas prieš asmenį kito asmens akivaizdoje gali būti įvertintas kaip realus grasinimas panaudoti fizinį smurtą. Kasacinis teismas byloje, kurioje psichine prievarta, išreikšta grasinimu panaudoti fizinį smurtą, buvo pripažinti kaltininkų smurtiniai veiksmai prieš vieną iš nukentėjusiųjų kitos akivaizdoje, nustatė: „<...> A. K. pavartoto fizinio smurto prieš V. L. šalia buvusi L. Ž. buvo įbauginta ir jos valia aktyviai priešintis buvo palaužta, nes ji suvokė, kad ir prieš ją tuoj pat gali būti pavartotas fizinis smurtas, jis, pavartodamas psichinį smurtą, iš jos pagrobė jai priklausančius daiktus <...>.“⁴⁶⁸ Taigi nors turtą turėjusiai nukentėjusiai jokių grasinimų nei žodžiu, nei tiesiogiai į ją nukreiptu veiksmu nebuvo pareikšta, bet aktyvūs kaltininkų fizinio smurto

⁴⁶⁶ LAT 2010 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-408/2010.

⁴⁶⁷ MARCINAUSKAITĖ, R. Fizinės bei psichinės prievartos sąsajos probleminiai aspektai baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*, 11(113), 2008, p. 42.

⁴⁶⁸ Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-156/2006.

veiksmai prieš jos bendrakeleivę buvo įvertinti kaip gana realus grasinimas fizinį smurtą pavartoti ir prieš ją.

Kitoje byloje kasacinis teismas kaip plėšimą grasinant panaudoti fizinį smurtą įvertino situaciją, kai kaltininkas nukentėjusiojo akivaizdoje seksualiai prievartavo jo draugę, o vėliau pareikalavo atiduoti jam priklausančią mobiliojo ryšio telefoną. Šis pakluso reikalavimui ir telefoną atidavė⁴⁶⁹. Minėtieji kaltininko veiksmai su nepilnamete nukentėjusiojo, kuris buvo jos draugas, akivaizdoje buvo įvertinti kaip bauginanti, kelianti nerimą, saugumo trūkumą situacija, atitinkanti grasinimą fiziniu smurtu, o grasinimo realumą patvirtino aplinkybė, kad kaltininkas buvo fiziškai pranašesnis prieš nukentėjusiuosius dėl didelio amžiaus skirtumo.

Laiko reikalavimas. 2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtinta, kad tas, kas grasindamas tuoj pat panaudoti fizinį smurtą pagrobė svetimą turtą, baudžiamas už plėšimą. Taigi grasinimo fiziniu smurtu požymis turi atitikti laiko sąlygą, t. y. grasinama pavartoti fizinį smurtą turi būti dabarties laiku, o ne ateityje. Toks reikalavimas kyla iš pačios plėšimo esmės – turtas prievartos būdu turi būti užvaldomas iš karto, kitaip yra pagrindas manyti esant kitų nusikalstamų veikų (pavyzdžiui, turto prievartavimo) požymių.

Analizuojant plėšimo sudėties požymius matyti, kad įstatymas įtvirtina griežtą reikalavimą: grasinimas pavartoti fizinį smurtą turi būti taikomas esamam momentui ir išreiškiamas žodžiais *tuoj pat*. Toks reikalavimas, tikėtina, sietinas su kaltininko pasiryžimu jau grasinimo akimirką kaip alternatyvą aukos nepaklusimui vartoti fizinį smurtą, kuris palaužtų nukentėjusiojo pasipriešinimą turto grobimui. Nukentėjusysis jau tokio grasinimo momentu turi justti akivaizdžią smurto grėsmę, t. y. suvokti, kad neatidavęs turto iš karto patirs fizinį kaltininko smurtą, todėl įvairaus pobūdžio su ateitimi siejami grasinimai plėšimo požymių neatitinka. Iš esmės „tuoj pat“ reiškia ne tiek grėsmės nustatymo laiką, kiek tai, kad grasinimas smurtu

⁴⁶⁹ LAT 2009 m. rugsėjo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-346/2009.

nukentėjusiojo turi būti suvokiamas kaip neišvengiama, vienintelė alternatyva jo apsisprendimui priešintis turto grobimui.

Kasacinės praktikos analizė rodo, kad kartais grasinamojo pobūdžio kaltininko veiksmai vertinami dviprasmiškai, net klaidingai, nes įvardijami kaip grasinimas, bet laikomi atitinkančiais atėmimo galimybės priešintis požymį. Antai nagrinėjant bylą dėl to, kad gatvėje kaltininkas nepilnamečiui pagrasino švirkštu užkrėsti nepagydoma liga, tokie kaltininko veiksmai buvo vertinti kaip atėmimas galimybės priešintis⁴⁷⁰; arba byloje, kurioje kaltininkas sugriebė mažametį už kuprinės ir prikišęs jam prie pilvo švirkštą pagrasino užkrėsti, minėtieji veiksmai taip pat buvo įvertinti kaip atėmimas galimybės nukentėjusiajam priešintis, o nuosprendyje motyvuota, kad turtas pagrobtas grasinant švirkštu, taip atimant galimybę priešintis⁴⁷¹. Toks sprendimas kritikuotinas, nes neatitinka teorinio požymių atskyrimo taisyklių, o to teismų sprendimuose turėtų būti vengiama. Atsižvelgiant į tai, kad tokio pobūdžio kaltininko veikimu yra išreiškiamas ketinimas tam tikru būdu sutrikdyti asmens sveikatą ar sukelti fizinį skausmą, manytina, kad teisingiausia būtų tokius grasinimus vertinti kaip atitinkančius grasinimo tuoj pat panaudoti fizinį smurtą požymį, be nuorodų į galimybės priešintis atėmimo požymį.

2.1.4.4. Kitoks galimybės priešintis atėmimas

Atsižvelgiant į tai, kad fizinis smurtas 2000 m. BK 180 straipsnio prasme suprantamas siaurai, jį siejant su tam tikrais konkrečiais žalingais sveikatai padariniais, tikėtina, kad kaip tik dėl to nustatant plėšimo sudėtį kaip alternatyvų fizinio smurto panaudojimui ir grasinimo tuoj pat panaudoti fizinį smurtą požymiams įtvirtintas ir trečiasis plėšimo padarymo būdą žymintis požymis – kitoks galimybės priešintis atėmimas.

⁴⁷⁰ LAT 2008 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-82/2008.

⁴⁷¹ Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo 2011 m. birželio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-732-873/2011.

Doktrinoje diskutuojama, kad ne visi fizinės jėgos poveikio būdai atitinka fizinį smurtą, be to, juos sunku priskirti ir grasinimams fiziniu smurtu. A. I. Boicovas teigia, kad fizinės jėgos pavartojimas ir fizinis smurtas nėra tapatūs⁴⁷². Iš tiesų tokius veiksmus kaip, pavyzdžiui, stūmimas, laikymas, surišimas, kliūtis sukūrimas asmeniui, kad šis nugriūtų, sunku vienareikšmiškai priskirti fiziniam smurtui, todėl tokių ir panašių veiksmų vertinimas yra glaudžiai susijęs su doktrinoje apibrėžiama fizinio smurto samprata.

Dar daugiau diskusijų kyla dėl įvairaus pobūdžio poveikio asmens psichikai vertinimo. Doktrinoje nėra bendros nuomonės dėl tam tikrų poveikių (hipnozės, kitų manipuliacinių technikų ir pan.) asmens psichikai priskyrimo vienai ar kitai prievartos rūšiai⁴⁷³. Pasak kai kurių mokslininkų (V. N. Kudriavcevo, A. V. Naumovo, A. S. Rubcovos), psichinio smurto nereikėtų laikyti tik grasinimu. Šie autoriai ir psichoterapijos, hipnozės taikymo atvejus vertina kaip psichinio smurto išraišką⁴⁷⁴. Kiti autoriai nurodo, kad remiantis medikų aiškinimais apie hipnozės veikimą, kuris, anot jų, neįmanomas be paties nukentėjusiojo suvokimo ir leidimosi būti hipnotizuojamam, negalima hipnozės laikyti psichine prievarta, nes ji neįmanoma prieš nukentėjusiojo valią ar be jos⁴⁷⁵. Vadinasi, pasinaudojimas

⁴⁷² БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p. 431.

⁴⁷³ R. D. Šarapovas siūlo tokius atvejus laikyti fiziniu smurtu dėl to, kad net ir vien informuojant apie būsimąjį poveikį nukentėjusiajam sukeliama bejėgiškumo būklė, vertintina kaip fizinė žala. A. S. Rubcovos nuomone, psichinis smurtas gali tapti fizinio smurto išraiška, bet būtina įvertinti jo padarinius – pasak jos, dėl grasinimo asmuo gali patirti širdies smūgį, prarasti sąmonę ir pan., bet dėl to psichinis smurtas netampa fiziniu smurtu. РУБЦОВА, А. С. Гипноз как вид психического принуждения. *Ис: Современная уголовная политика: поиск оптимальной модели. Материалы VII Российского конгресса уголовного права (31 Мая – 1 Июня 2012 года)*. Отв. ред. В. С. Комиссаров. Москва: Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова, Юридический факультет: Проспект, 2012, p. 247.

⁴⁷⁴ КУДРЯВЦЕВ, В. Н.; НАУМОВ, А. В. Насильственная преступность. Москва: Издательство Спарк, 1997, p. 51; РУБЦОВА, А. С. Гипноз как вид психического принуждения. *Ис: Современная уголовная политика: поиск оптимальной модели. Материалы VII Российского конгресса уголовного права (31 Мая – 1 Июня 2012 года)*. Отв. ред. В. С. Комиссаров. Москва: Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова, Юридический факультет: Проспект, 2012, p. 246.

⁴⁷⁵ БУРКИНА, О. Понятие и виды насилия в преступлениях против собственности в теории уголовного права [interaktyvus]. *Пробелы в российском законодательстве*, N. 1, 2014, p.

tokia būseną panašesnis į apgaulę, kuri priskirtina kito turinio nusikaltimo (sukčiavimo) padarymo būdai. Veikiamas apgaulės asmuo susipainioja, yra suklaidinamas, bet nėra kėsiniamosi suvaržyti jo laisvą veikimą, taigi nėra prievartos elemento – kaltininko veiksmų nukentėjusysis nesuvokia kaip prievartos jo veikimo laisvei.

Kaip teigia XX a. pradžios mokslininkai, toks poveikis iš esmės galėtų būti vienas iš smurto asmeniui ar sužalojimų požymių⁴⁷⁶. Kita vertus, jeigu toks poveikis yra išskirtas kaip atskiras požymis, tai jis turi turėti atskirą reikšmę. Šio požymio įtvirtinimo baudžiamajame įstatyme prasmę to meto doktrina aiškina kaip apibūdinančią galimybę padaryti slaptą plėšimą, kurio padarymo būdas yra kaip tik yra nuovokos atėmimas⁴⁷⁷. Iš tokių argumentų išplaukia išvada, kad trečiojo požymio reikalingumą lemia slaptumo savybė, nebūdinga nei fiziniam smurtui, nei grasinimui. N. S. Tagancevas sąmonės praradimo būklės požymį aiškina šiek tiek plačiau, įtraukdamas ir kitus atvejus, kuriuos įvardija kaip bejėgiškumo būklę. Pasak jo, sukelti bejėgišką būklę galima be smurto, nesukeliant nukentėjusiojo proto būsenos pakitimų⁴⁷⁸, pavyzdžiui, slapta paėmus iš jo ginklą, uždarius kambario, kuriame jis yra, duris. Kita vertus, bejėgiškumo būseną sukeliama nors ir be tiesioginio smurto prieš asmenį, bet darant poveikį jo protinei būklei, dėl kurio asmuo laikinai praranda bet kokio veikimo galimybę. Pavyzdžiui, toks poveikis galimas taikant tam tikras hipnozės priemones arba vartojant narkotines medžiagas, kai subjektas, kartais netgi suvokdamas, kas vyksta, netenka gebėjimo priešintis; tokie atvejai vertinami kaip atitinkantys plėšimo požymį – sukėlimas nesąmoningos būklės. Be to, mokslininkas ir tokius atvejus, kai bejėgiškumo

122–131. Prieiga per internetą: <http://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-i-vidy-nasiliya-v-prestupleniyah-protiv-sobstvennosti-v-teorii-ugolovnogo-prava-rossii> [žiūrėta 2016 m. birželio 28 d.].

⁴⁷⁶ BIELIACKINAS, S.; KAVOLIS, M. Baudžiamasis statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais sudarytais iš Rusijos senato ir Lietuvos Vyriausiojo tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934, p. 531.

⁴⁷⁷ „Paminėjimas skyriumi aiškinamas tuo, kad plėšimas, apskritai imant, yra tik atviras pagrobimas, kurį nukentėjusysis mato, bet kuriam negali priešintis dėl pavojaus asmeniui. O žmogus, netekęs sąmonės, nemato nusikaltimo, ir pagrobimas, vadinasi, yra atliekamas slapta.“ STANKEVIČIUS, V. Baudžiamoji teisė. Paskaitos. Kaunas: Lietuvos universiteto Teisių fakultetas, 1925, p. 179.

⁴⁷⁸ ТАГАНЦЕВ, Н. С. Уголовное Уложение 22 Марта 1903 г. Рига: Книгоиздательство Лета, 1922, p. 1276.

būklė sukeliama vartojant fizinį ar psichinį smurtą prieš asmenį, pavyzdžiui, surišant nukentėjusįjį, vertina kaip atitinkančius plėšimą. Šio autoriaus pateikta trečiojo plėšimo veikos padarymo būdo samprata yra artima 2000 m. BK 180 straipsnio plėšimo sudėtyje įtvirtinto požymio – kitaip atimant galimybę priešintis – sampratai, pagal kurią pagrindinė skiriamoji šio požymio savybė yra ne slaptumas, bet nukentėjusiojo galimybės laisvai veikti suvaržymas, neturintis fizinio smurto savybių ir neatitinkantis psichinės prievartos, išreikštos grasinant fiziniu smurtu, požymių.

2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtintas požymis – kitaip atimant galimybę priešintis – reiškia, kad nukentėjusiojo asmens pasipriešinimui įveikti kaltininkas taiko tokius būdus, kurių neapima sąvokos *fizinio smurto panaudojimas* ar *grasinimas tuoj pat panaudoti fizinį smurtą*, bet jie taikomi atimant galimybę nukentėjusiajam pasipriešinti ir apginti nuosavybę nuo pagrobimo⁴⁷⁹. Kaip teigia A. Pikelis, tai yra savarankiškas plėšimo sudėties požymis, kuris neturėtų būti tiesiogiai siejamas su fizinio ir psichinio smurto požymiais⁴⁸⁰. Taigi iš pateikiamo požymių aiškinimo matyti, kad įstatymų leidėjas kitokių poveikių teisinio vertinimo problemą išsprendžia įtvirtindamas visiškai atskirą plėšimo sudėties požymį, nepriskiriamą nei fizinei, nei psichinei prievartai, plėšimo atveju konkretinamai kaip grasinimai fiziniu smurtu.

Kasacinėje praktikoje šio požymio samprata plėtojama papildant bendrąsias doktrines tezes. Formuojama samprata, kad kitoks atėmimas galimybės priešintis gali būti padaromas pavartojant ne tik fizinį smurtą, bet ir apgaule⁴⁸¹. Kitokiu galimybės priešintis atėmimu pripažįstami atskiri veiksmai,

⁴⁷⁹ ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 311.

⁴⁸⁰ PIKELIS, A. Baudžiamosios teisėkūros labirintai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas ir teismų praktika taikant Baudžiamojo kodekso 178 ir 180 straipsnius. Vilnius: Petro ofsetas, 2011, p. 124. Doktrinoje nusikalstamos veikos sudėtis apibrėžiama kaip įstatyme numatytų objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visuma. Vadinasi, nusikalstamos veikos sudėtis nėra integralus darinys, o turi loginę struktūrą, suformuotą iš atskirų struktūrinių komponentų. VERŠEKYS, P. Nusikalstamų padarinių požymio raiškos ypatumai Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. Iš: Šiuolaikinės baudžiamosios teisės tendencijos. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2015, p. 219.

⁴⁸¹ LAT 2004 m. balandžio 20 d nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251/2004.

pavyzdžiui, įstūmimas į kambarį ir užrakinimas, surišimas, uždarymas patalpoje užrėmus duris, prispaudimas prie žemės ar automobilio ir laikymas, užmigdytas medikamentais ar narkotinėmis medžiagomis bei kiti atvejai⁴⁸². Kitoks galimybės priešintis atėmimas gali būti ir nesusijęs su tiesioginiu fiziniu poveikiu nukentėjusiajam⁴⁸³. Taigi kitokio galimybės priešintis atėmimo darant plėšimą požymis išplečia veikos padarymo būdus, dėl to galima ne tik prievartinius poveikius, bet ir tam tikro pobūdžio apgaulę pripažinti plėšimo veikos padarymo būdu.

Kad ir kokios plačios būtų galimybės įgyvendinti šį požymį, jį atitinka ne bet kokie kaltininko veiksmai. 2000 m. BK galiojimo laikotarpiu kasacinei jurisprudencijai kilo poreikis apibrėžti šio požymio atskyrimo kriterijus, nustatyti savybes, leidžiančias atriboti jį nuo kitų plėšimo veikos padarymo būdą žyminčių požymių. Šiuo klausimu itin reikšminga kasacinė nutartis, kurioje buvo sprendžiama, kaip reikėtų vertinti veiksmus, kai turto pagrobimo metu nukentėjusysis pargriaunamas, laikant jį iš nugaros užspaudžiama burna ar akys. Teismas konstatavo, kad tokie veiksmai atitinka kitokio galimybės priešintis atėmimo darant plėšimą požymį. Šią nutartį motyvuojant buvo išskirti bendrieji vertinimo kriterijai, kuriais remiantis nustatoma, ar kaltininko veiksmai atitinka šį veikos padarymo būdą – kitoks galimybės priešintis atėmimas pripažįstamas, jei dėl tokių veiksmų nukentėjusysis negali aktyviai judėti, prisišaukti pagalbos arba nemato besikėsinančiųjų veiksmų⁴⁸⁴. Kita vertus, tokių padarinių konstatavimas galimas ir tada, kai vartojamas fizinis smurtas ar grasinama fiziniu smurtu, todėl būtina tiksliau paaiškinti šio požymio ryšį su kitais dviem plėšimo sudėtyje įtvirtintais veikos padarymo būdais.

Praktikos tyrimas rodo, kad daugiausia problemų kyla (ir nuoseklumo trūksta) dėl kaltininko veiksmų priskyrimo fizinio smurto

⁴⁸² LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 52 patvirtinta Teismų praktikos ir plėšimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23, p. 333.

⁴⁸³ Pvz., kaltininkas su savo bendrininku užrėmė garažo duris iš lauko pusės ir taip atėmė viduje buvusiam nukentėjusiajam automobilio savininkui galimybę priešintis. LAT 2011 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-477/2011.

⁴⁸⁴ LAT 2004 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198/2004.

panaudojimo ar kitokio galimybės priešintis atėmimo požymiams. Dažniausiai kitokiu galimybės priešintis atėmimo požymiu pripažįstami tam tikri veiksmai, kaip antai asmens kojų ir rankų surišimas virve⁴⁸⁵, prirakinimas prie radiatoriaus⁴⁸⁶, bet kai kuriuose sprendimuose surišimo veiksmai įvertinami kaip fizinis smurtas⁴⁸⁷. Tarkim, antklodės užmetimas ant galvos laikomas kitokiu galimybės priešintis atėmimu⁴⁸⁸, bet kitose panašaus pobūdžio bylose panašūs kaltininkų veiksmai – skuduro užmetimas nukentėjusiajai ant galvos, jos pasodinimas ant kėdės, skuduro laikymas jėga prie kaklo – įvertinami kaip fizinis smurtas, atėmęs galimybę priešintis⁴⁸⁹. Be to, teismų praktikoje kaltininkų veiksmai (asmenį pargriaunant ant grindų ir uždengiant jo veidą kepure) buvo laikomi galimybės priešintis atėmimo požymiu⁴⁹⁰; taip pat pargriovimo veiksmas vertinamas ir vėlesnėje nutartyje⁴⁹¹, nors kitose bylose pastūmimo, purtymo veiksmai pripažįstami fizinio smurto panaudojimu⁴⁹². Nevienoda yra ir veismų, kai nukentėjusiajam užlaužiamos rankos, kvalifikavimo praktika. Vienose nutartyse vertinama, kad tokie veiksmai atitinka fizinį smurtą⁴⁹³, kitose jie kvalifikuojami pagal abiejų veikos padarymo būdų požymius – fizinio smurto panaudojimą, kitokį galimybės priešintis atėmimą⁴⁹⁴. Tokie veiksmai, kaip užgulimas kūnu ir prispaudimas prie sienos, vienu atveju laikomi atitinkančiais kitokį galimybės priešintis atėmimą⁴⁹⁵, kitu atveju stiprus prispaudimas prie lovos ir laikymas jau atitinka fizinio smurto panaudojimo požymį⁴⁹⁶. Tokia sprendimų įvairovė rodo, kad nėra visiškai

⁴⁸⁵ LAT 2005 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-599/2005; LAT 2011 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-581/2011.

⁴⁸⁶ LAT 2011 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-326/2011.

⁴⁸⁷ LAT 2006 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-29/2006.

⁴⁸⁸ LAT 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-153/2006; LAT 2013 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-80/2013.

⁴⁸⁹ LAT 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-249/2007.

⁴⁹⁰ LAT 2007 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-586/2007.

⁴⁹¹ LAT 2012 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-293/2012.

⁴⁹² LAT 2008 m. kovo 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-147/2008.

⁴⁹³ LAT 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-143/2014.

⁴⁹⁴ LAT 2014 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-522/2014.

⁴⁹⁵ LAT 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152/2013.

⁴⁹⁶ LAT 2014 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-182/2014.

aiškus fizinio smurto panaudojimo ir kitokio galimybės priešintis atėmimo požymių skirtumas.

Kasacinė praktika ir jos tyrimas rodo, kad kitoks galimybės priešintis atėmimo požymis yra susijęs su smurtiniais veiksmais, bet, skirtingai nei fizinis smurtas, nesiejami su sveikatos sutrikdymo padariniais. Vienoje iš pirmųjų kasacinių nutarčių, kurioje buvo aiškinamas šis požymis, nurodoma: „Plėšimo nusikaltimo sudėties požymis – kitaip atėmimas galimybės priešintis – taip pat suponuoja smurtinius veiksmus, tačiau šie veiksmai gali nesukelti nei sveikatos sutrikdymų, nei didelio fizinio skausmo. Šio požymio esmė – kad dėl kaltininko veiksmų nukentėjusysis netenka galimybės pasipriešinti jo turto pagrobimui. Šiam plėšimo sudėties požymiui atitinka nukentėjusiojo surišimas, įstūmimas ir uždarymas atskiroje patalpoje, užmigdymas medikamentų ar narkotinių medžiagų pagalba.“⁴⁹⁷ Kaip matyti, ryšys su smurtiniais veiksmais išlaikomas, nes numatoma kaltininko veiksmais sukulto fizinio skausmo, dar nepriskiriamo prie didelio fizinio skausmo, galimybė.

Kasacinis teismas nutartyje išaiškino: „<...> kitoks atėmimo galimybės priešintis požymis yra tada, kai nukentėjusiojo asmens pasipriešinimui įveikti kaltininkas panaudoja tokius būdus, kurių neapima sąvokos „fizinio smurto panaudojimas“ ar „grasinimas tuoj pat panaudoti fizinį smurtą“, tačiau jais atimama galimybė nukentėjusiajam pasipriešinti bei ginti nuosavybę nuo pagrobimo (pavyzdžiui, kaltininkas panaudoja apgaulę ar prievartą, paprastai nesusijusią su sveikatos sutrikdymu ar fizinio skausmo sukėlimu).“⁴⁹⁸ Teismas konstatavo, kad suėmus nukentėjusįjį už kaklo prieš jį buvo pavartota prievarta, nesusijusi su sveikatos sutrikdymu ar fizinio skausmo sukėlimu. Teismas pagrindiniu kriterijumi laikė aplinkybę, kad smurtiniai veiksmai nebuvo susiję su sveikatos sutrikdymu ar fizinio skausmo sukėlimu, todėl asmens laikymas atitinka kitokio galimybės priešintis atėmimo požymį. Kita vertus, praktikoje pasitaiko ir kitokių vertinimų, pagal kuriuos laikymas iš

⁴⁹⁷ LAT 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251/2004.

⁴⁹⁸ LAT 2006 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-176/2006.

už nugaros ar sugriebimas ir laikymas pripažįstami fiziniu smurtu⁴⁹⁹ nustačius, kad tokie veiksmai sukėlė fizinį skausmą.

Apibendrinant kasacinės praktikos aiškinimus skirtingose bylose galima teigti, kad kitokio galimybės priešintis atėmimo požymį siekiama atriboti nuo fizinės žalos padarinių, nurodant, kad paprastai prievarta su tokio pobūdžio padariniais nėra susijusi. Vadinasi, praktikoje šis požymis nuo smurtinių veikslių neskiriamas, bet atitinkamų veikslių įgyvendinimas šio požymio prasme neturi viršyti didelio fizinio skausmo padarinių. Atsižvelgiant į tai, kiekvienu atveju būtina itin atidžiai vertinti pačių kaltininko veikslių intensyvumą, fizinio poveikio stiprumą nukentėjusiojo fiziniam kūnui.

Teismų praktikos tyrimas rodo, kad kai kurie veiksmai, tarkim, ašarinių dujų papurškimas (balionėliu ar pistoletu) į veidą, vertinami kaip atėmimo galimybės priešintis požymis⁵⁰⁰. Visgi manytina, kad toks vertinimas neatitinka šio požymio sampratos. Nurodytas poveikis pagal formuojamą sampratą atitinka fizinio smurto požymius, nes yra susijęs su smurtiniu poveikiu nukentėjusiojo kūnui, sukeliančiu fizinį skausmą arba galinčiu sukelti sveikatos sutrikdymą. Vėlesnėje teismų praktikoje teigiama, kad ašarinių dujų papurškimas turi būti vertinamas kaip fizinio smurto požymis⁵⁰¹. Tokiai praktikai pritartina, nes, atsižvelgiant į formuojamą kitokio atėmimo galimybės priešintis ir fizinio smurto panaudojimo požymių sampratą, tokius veiksmus būtų klaidinga vertinti pagal atėmimo galimybės priešintis požymį, nes jais nukentėjusiojo kūnui padaromas stiprus fizinis poveikis – sutrikdoma rega, kvėpavimo organų sistemos funkcionavimas, t. y. jo fizinei sveikatai daroma akivaizdi žala, kyla tam tikrų padarinių, o tai jau atitinka fizinio smurto panaudojimo požymį.

Vienas iš klausimų, svarbių aiškinant kitokio galimybės priešintis atėmimo požymį, yra asmens apsvaiginimo įvairiomis medžiagomis (vaistais,

⁴⁹⁹ LAT 2012 m. rugsėjo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-449/2006; LAT 2010 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-239/2010.

⁵⁰⁰ LAT 2006 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93/2006; LAT 2009 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-165/2009; LAT 2006 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-248/2006.

⁵⁰¹ LAT 2008 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-192/2008.

narkotinėmis medžiagomis, alkoholiu ir kt.) teisinis vertinimas. Užsienio doktrinoje šiuo klausimu pateikiama įvairių svarstymų. Pasak A. I. Boicovo, dėl nukentėjusiojo bejėgiškos būklės sukėlimo taikant „gydymą“ narkotinėmis, psichotropinėmis, nuodingosiomis arba svaiginamosiomis medžiagomis, jeigu jos pavartotos turint tikslą vėliau užvaldyti asmeniui, kuris yra be sąmonės, priklausantią nuosavybę, teisinio vertinimo gali būti diskutuojama, nors tai neabejotinai yra tam tikri nukentėjusiojo neutralizavimo būdai⁵⁰². Kai kurie Lietuvos autoriai mano, kad atsižvelgiant į tai, jog tokia prievartinė veika nėra bauginamojo pobūdžio, taip pat kad šiuo atveju prievartiniu būdu yra sutrikdomas normalus organizmo fiziologinis funkcionavimas, sukeliant tam tikros apimties fizinio pobūdžio žalą, ji turėtų būti traktuojama kaip fizinis smurtas⁵⁰³. Kiti autoriai nurodo, kad nukentėjusiojo nugirdymas, apsvaiginimas siekiant pagrobti jo turtą vertintini kaip kitoks galimybės priešintis atėmimas, bet jeigu nukentėjusysis apsvaigo ne dėl kaltininko tyčinių veiksmų, o savo noru, tai jo (svetimo) turto pagrobimas laikomas vagyste⁵⁰⁴. Pabrėžiama, kad nukentėjusysis minėtosiomis medžiagomis turi būti paveikiamas prieš jo valią, nes jeigu jis tokias medžiagas vartoja savo noru, kitokio galimybės priešintis atėmimo plėšimo sudėties požymio nėra⁵⁰⁵. LAT senato nutarime Nr. 52 nurodoma: jeigu veiksmais, atitinkančiais apgaulės požymius, kaltininkas užvaldo asmens, kuris dėl amžiaus, fizinių ar psichinių trūkumų, nervinio sukretimo, girtumo, narkotinių medžiagų poveikio ir pan. negali teisingai suprasti kaltininko veiksmų, turtą, o kaltininkas šias aplinkybes suvokia ir jomis pasinaudoja, veika kvalifikuojama kaip vagystė⁵⁰⁶. Taigi plėšimo

⁵⁰² БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p. 443.

⁵⁰³ MARCINAUSKAITĖ, R. Fizinės bei psichinės prievartos sąsajos probleminiai aspektai baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*, 2008, 11(113), p. 42.

⁵⁰⁴ ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 311.

⁵⁰⁵ ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS E.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 363.

⁵⁰⁶ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23, 9 punktas.

požymius atitinka tik toks apsvaiginimas, prie kurio savo veikimu prisideda pats kaltininkas.

Iš kasacinės praktikos galima išvelgti kelių pobūdžių apsvaiginimą, atitinkantį minėtąjį požymį. Tiesioginiu prievartiniu apsvaiginimu – kitokiu galimybės priešintis atėmimo požymiu pripažįstami tokie kaltininko veiksmai, kai jis, tarkim, prispaudžia prie nukentėjusiojo veido cheminėmis medžiagomis (chloroformu, toluenu, acetonu) suvilgytą skudurą⁵⁰⁷. Tyčinis apgaulingas apsvaiginimas prieš nukentėjusiojo valią – atvejai, kai į nukentėjusiojo gėrimą, maistą, vartojamus vaistus jam nežinant įpilama (įdedama) psichiką veikiančių, svaiginamųjų medžiagų⁵⁰⁸. Pasak kasacinio teismo, veismų, kuriais nukentėjusiajam buvo atimta galimybė priešintis, panaudojimas nusikalstamam tikslui – svetimam turtui užvaldyti – atitinka plėšimo objektyviuosius požymius. Kasacinis teismas kitoje byloje kaltininkų, susitarusių apiplėšti nukentėjusįjį, išgertuvių metu į jo gėrimą slapta įpylusią migdomųjų ir šiam užmigus pagrobusių jo daiktus, veiksmus taip pat įvertino kaip plėšimą, padarytą kitaip atėmus galimybę priešintis⁵⁰⁹. Taigi, pagal formuojamą 2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtinto plėšimo sudėties požymio sampratą, kaltininko daromas turto pagrobimas tik pasinaudojant jau esama nukentėjusiojo apsvaigimo būseną, jos savo veiksmis nesukėlus, neatitinka plėšimo sudėties.

Atlikus kasacinės praktikos analizę išryškėjo ir kitokio pobūdžio problema. Teismai fizinio smurto panaudojimo ar grasinimo tuoj pat panaudoti fizinį smurtą padarinius, kitaip tariant, nukentėjusiojo valios palaužimą, neretai įvertina ir pagal fizinio smurto ar grasinimo tuoj pat panaudoti fizinį smurtą, ir pagal atėmimo galimybės priešintis požymius. Plėšimo požymių dubliavimo problemą yra pastebėjęs ir A. Pikelis, kuris atkreipė dėmesį į tai, kad

⁵⁰⁷ LAT 2012 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-444/2012.

⁵⁰⁸ Antai byloje buvo nustatyta, kad susitarusios kaltininkės, apgaudamos nukentėjusįjį dėl tikrojo apsilankymo tikslo, jo bute, nukentėjusiajam ir jo svečiui nematant, prieš jų valią į gėrimus įpylė kraujospūdį ir budrumą mažinančių medžiagų, nuo kurių abu vyriškiai užmigo. Konstatuota, kad šiuo būdu nukentėjusiajam buvo atimta galimybė priešintis nuo nusikalstamo kėsinosi į jo turtą. LAT 2004 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-236/2004.

⁵⁰⁹ LAT 2006 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-578/2006.

dažniausiai klaidų pasitaiko dėl to, kad teismai fizinio smurto ar grasinimo tuoj pat panaudoti fizinį smurtą sukeltus padarinius – palaužtą nukentėjusiojo valią ir pasipriešinimą – tapatina su galimybės priešintis atėmimu⁵¹⁰. Tai itin dažna teismų praktikos klaida, manytina, kylanti iš to, kad šiam veikos padarymo būdui taip pat gali būti būdingas tam tikros prievartos, nukreiptos į asmens kūną, vartojimas.

Tokio klaidingo teisinio vertinimo pavyzdys galėtų būti nutartis, kurioje nurodoma: „A. J. nuteistas už tai, kad <...> veikdamas bendrininkų grupe, t. y. kartu su R. L., siekdami užvaldyti svetimą turtą ir padedant R. B., panaudodami fizinį smurtą prieš J. N. ir E. N. – R. L. laikant nukentėjusiųjų rankas ir kojas, A. J. lipnia juosta surišo jiems rankas ir kojas ir, grasindamas daiktu, panašiu į pistoletą, taip atimdamas nukentėjusiesiems galimybę priešintis, pagrobė svetimą turtą.“⁵¹¹ Grasinimo tuoj pat panaudoti fizinį smurtą padariniai – nukentėjusiojo valios palaužimas – teismų tapatinami su kitokio galimybės priešintis atėmimo požymiu. Galima pateikti ir daug kitų praktikos pavyzdžių, iliustruojančių šią klaidą, tarkim: „<...> sudavė jam beisbolo lazda per kojas ir, šiam pargriuvus, spardė kojomis į visas kūno vietas, po to sudavė keturis smūgius į kūną, taip nežymiai sutrikdė S. D. sveikatą ir atėmė jam galimybę priešintis“⁵¹², ir kt.⁵¹³ Tokia praktika nėra tinkama, nes prieštarauja įstatymuose įtvirtintai nuostatai, kad plėšimo veikos padarymo būdai yra atskiri, savarankiški veikos požymiai.

⁵¹⁰ PIKELIS, A. Baudžiamosios teisėkūros labirintai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas ir teismų praktika taikant Baudžiamojo kodekso 178 ir 180 straipsnius. Vilnius: Petro ofsetas, 2011, p. 123.

⁵¹¹ LAT 2005 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-610/2005.

⁵¹² LAT 2005 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-624/2005.

⁵¹³ Pvz., „<...> smogė nukentėjusiajai kelis kartus kumščiu į veidą ir kitas kūno vietas. Tokiu būdu atėmė galimybę nukentėjusiajai priešintis“. LAT 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24/2006; „<...> panaudojęs fizinį smurtą, spyrė jam vieną kartą į galvą, padarė nežymų sveikatos sutrikdymą ir, tokiu būdu atėmęs galimybę priešintis, ištraukė iš kišenių ir pagrobė turtą“. LAT 2007 m. sausio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86/2007; „<...> panaudojo prieš R. V. fizinį smurtą – rankomis suėmė už kaklo ir smaugė, taip atėmė galimybę priešintis“. LAT 2008 m. sausio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59/2008; „<...> panaudodamas fizinį smurtą, padarė nesunkų sveikatos sutrikdymą, reikalavo pinigų, taip palaužęs nukentėjusiojo valią, atimdamas galimybę priešintis pagrobė pinigine“. LAT 2012 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-160/2012; LAT 2016 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-67-511/2016.

Ši problema neliko nepastebėta kasacinio teismo. Vienoje iš nutarčių LAT pašalino galimybės priešintis atėmimo požymį, konstatuodamas, kad jo inkriminavimas neatitinka baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje įprasto aiškinimo. Teismai veiksmus kaltininko, kuris pastūmė iš nugaros nukentėjusiąją, ši dėl to pargriuvo ir susiplėšė džinsus, o kaltininkas pagrobė iš jos rankinę, įvertino ir kaip fizinio smurto panaudojimą, ir kaip atėmimą galimybės priešintis. Kasacinis teismas nurodė, kad šiuo atveju kaltininko veiksmai vertintini tik kaip fizinio smurto panaudojimas, kaltininkas padarė tik vieną veiksmą ir juo neįgyvendino dviejų skirtingų plėšimo nusikaltimo sudėties požymių⁵¹⁴. Šia nutartimi pabrėžta, kad fizinio smurto panaudojimo sukelti padariniai negali būti papildomai vertinami kaip dar vienas plėšimo veikos padarymo būdas. Sukeltieji padariniai pagal požymį *kitaip atėmė galimybę priešintis* papildomai nekvalifikuojami, nes yra sudedamoji fizinio smurto panaudojimo požymio dalis. Kiekvieno iš nurodytųjų veikos padarymo būdų tikslas – aukos valios, galimybės priešintis palaužimas, bet tas tikslas pasiekiamas darant skirtingus poveikius.

Apibendrinant darytinos išvados, kad kitoks galimybės priešintis atėmimo požymis 2000 m. BK 180 straipsnio prasme pagal kasacinės praktikos išplėtotą požymio sampratą nesiejamas vien su slaptu veikimu prieš nukentėjusįjį. Vadinasi, šis požymis gali būti susijęs ir su prievartiniu pobūdžiu, kuris ribojamas prievarta, nesusijusia su sveikatos sutrikdymo ar didelio fizinio skausmo sukėlimo padariniais, ir su apgaule, kuri gali būti įgyvendinta įvairaus pobūdžio sąmonės atėmimo būdais. Tokia samprata kritikuotina dėl to, kad ji iš dalies apima fizinio smurto panaudojimo požymį, taip sudarant prielaidą atskirus požymius apibrėžti tomis pačiomis savybėmis ir juos suvienodinti.

⁵¹⁴ LAT 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251/2004.

2.1.5. Priežastinis veikos padarymo būdo ir turto pagrobimo ryšys

Pagal 2000 m. BK 180 straipsnyje įtvirtintos plėšimo sudėties sandarą, fizinis smurtas, grasinimai ar kitoks galimybės priešintis atėmimas turi būti naudojami prieš grobiant turtą arba grobimo metu. Visi įstatyme įtvirtinti poveikio būdai turi būti padaromi tada, kai kaltininkas dar neturi turto ir jo siekia. Iš įstatyme įtvirtintos sudėties turinio kyla reikalavimas nustatyti išorinį priežastinį ryšį tarp fizinio smurto panaudojimo, grasinimo panaudoti fizinį smurtą ar kitokio galimybės priešintis atėmimo ir turto pagrobimo.

Doktrinoje aiškinama, kad smurtas plėšimo atveju turi būti vartojamas prieš grobiant turtą, taip pat ir grobimo metu, jeigu prieš tai pavartoto smurto nepakako nukentėjusiojo valiai palaužti⁵¹⁵. Plėšimo kvalifikavimui reikšminga, kad turto užvaldymo procese prievarta būtų pavartojama prieš atimant turtą, turto užvaldymo metu arba siekiant jį išlaikyti tuoj po atėmimo momento.

Išorinio priežastinio ryšio nustatymo reikalavimas turi praktinę reikšmę veikų kvalifikavimui, nes pagal laiką, kada vartojamas smurtas, grasinama ar atimama galimybė priešintis, aplinkybę sprendžiama, ar veika atitinka plėšimo sudėties požymius. Kasacinis teismas nutartyse formuluoja svarbią teisės taikymo taisyklę, susijusią su ryšio laike kriterijumi. Ne vienoje nutartyje teismas kartoja, kad pirminiai kaltininko smurto veiksmai, net jeigu jais ir nesiekama užvaldyti svetimo turto, nepašalina galimybės juos laikyti plėšimo požymiu, jeigu tyčia (mintis) pasisavinti svetimą turtą kilo smurto vartojimo metu ar tuoj pat po to⁵¹⁶. Dažnai būna, kad turtas fiziškai yra kaltininko rankose, bet nukentėjusysis dar nežino kaltininko siekio šį turtą

⁵¹⁵ ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS, E.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 361; ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A.; BIELIŪNAS, E. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, p. 307–308.

⁵¹⁶ LAT 2008 m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-308/2008; LAT 2008 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-104/2008; LAT 2007 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-73/2007; LAT 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-767/2007.

pasisavinti, o šis tam, kad tai įvyktų, pradeda vartoti prievartą. Pavyzdys galėtų būti byla, kurioje buvo nustatyta, kad nors prievarta prieš nukentėjusį buvo pavartota po to, kai nukentėjusysis pats padavė apžiūrėti parduodamą mobiliojo ryšio telefoną vienam iš bendrininkų, bet buvo papurkšta dujų balionėliu nukentėjusiajam į veidą iš karto po telefono perdavimo siekiant išlaikyti, t. y. pasisavinti, jo turtą⁵¹⁷. Tokie atvejai kasacinėje praktikoje vertinami kaip atitinkantys plėšimo sudėties požymius, nes kaltininkas siekia vartodamas prievartą išlaikyti turtą ir vėliau jį pasisavinti.

Pagal kasacinę praktiką, neturi reikšmės aplinkybė, ar turtas pagrobiamas jį išplėšiant iš savininko rankų smurto vartojimo, ar grasinimo metu, ar turtas pasiimamas, kai jis jau atskirtas nuo savininko dėl anksčiau pavartoto fizinio smurto, grasinimo ar galimybės priešintis atėmimo. Tokią nuostatą patvirtina byla, kurioje prieš mažametį buvo pavartotas fizinis smurtas suduodant jam buteliu per veidą ir kaltininkas pagrobė dėl to jam iš rankų iškritusią meškerę⁵¹⁸. Minėtieji veiksmai teismo laikyti atitinkančiais plėšimo sudėties požymius.

Be išorinio ryšio laike, tarp fizinio smurto, grasinimo bei galimybės priešintis atėmimo ir turto pagrobimo turi būti vidinis priežastinis ryšys. Plėšimo metu pasiektas nukentėjusiojo valios palaužimas yra ne nusikalstamos veikos tikslas, o tik būdas pagrobtį svetimą turtą, taigi turto pagrobimas yra vartoto fizinio smurto, grasinimų ar kitokio poveikio padarinys. Plėšimo metu kaltininkas fiziniu smurtu, grasinimu tuoj pat jį panaudoti ar kitokiu galimybės priešintis atėmimu siekia įveikti, pašalinti ar neutralizuoti asmenį kaip kliūtį, trukdančią pagrobtį turtą. Doktrinoje pabrėžiama, kad darant plėšimą turi būti paprastas „priemonės ryšys“, kuriam esant smurtas turi būti užvaldymo funkcijos priemonė⁵¹⁹. Smurtas, grasinimas ar kitoks poveikis plėšiant yra būdas užvaldyti svetimą turtą arba išlaikyti

⁵¹⁷ LAT 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-488/2011.

⁵¹⁸ LAT 2006 m. 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-206/2006.

⁵¹⁹ MANTOVANI, F. Diritto penale. Parte speciale II. Delitti contro il patrimonio. Quinta edizione. Padova: Casa editrice Dott. Antonio Milano, 2014, p. 103; BACCAREDDA, Boy C.; LALOMIA, S. I delitti contro il patrimonio mediante violenza. Dorigo-Padova: L.E.G.O. S.p.A. Lavis, 2010, p. 359.

pagrobtą turtą iš karto po pagrobimo. Vadinasi, turto užvaldymas arba išlaikymas pagrobto turto yra priežastiniu ryšiu susijęs su nukentėjusiojo valios palaužimo būdu taikymu prieš nukentėjusįjį. Prievarta turi būti vartojama turtui užvaldyti arba išlaikyti, tad jei ji vartojama turint kitą tikslą, tai plėšimo sudėties nėra, o jei yra keli tikslai ir vienas iš jų – užvaldyti turtą, tai smurtas atitinka plėšimo požymį⁵²⁰. Kaip pažymi L. D. Gauchmanas, plėšimo specifika – priežastinis ryšys tarp smurto ar grasinimo ir turto užvaldymo arba jo išlaikymo, kitaip tariant, vidinė organinė tokių veiksmų vienybė⁵²¹. Kai priežastinis ryšys tarp smurto, grasinimo bei galimybės priešintis atėmimo ir užvaldymo yra tik atsitiktinis, negalima kalbėti apie plėšimą, – tai bus atskiras nusikaltimas prieš asmenį ir nusikaltimas nuosavybei.

Praktikoje tokiai nuomonei pritariama ir ja remiantis atliekamas veikų kvalifikavimas. Pavyzdžiui, tarp asmenų, susitarusių susitikti ir išsiaiškinti asmeninio pobūdžio santykius, kilo konfliktas, vienas sužalojo kitą beisbolo lazda ir po to pasiėmė nukentėjusiojo turtą; tokia veika įvertinta atskirai pagal BK 135 straipsnio 1 dalį ir BK 178 straipsnio 1 dalį⁵²². Tokį sprendimą lėmė aplinkybė, kad sveikatos sutrikdymą lėmė konflikto aiškinimosi, o ne turto pasisavinimo būdas, t. y. nebuvo nustatytas vidinis priežastinis ryšys. Taip pat vertinti ir kitos bylos kaltininko veiksmai: jis, aiškindamasis konfliktinius santykius su nukentėjusiuoju, padarė jam nežymų sveikatos sutrikdymą, po to, nukentėjusiajam gulint ant žemės, pagrobė iš jo piniginę. Šie kaltininko veiksmai kvalifikuoti pagal BK 140 straipsnio 1 dalį ir 178 straipsnio 1 dalį kaip realioji nusikalstamų veikų sutaptis⁵²³.

Vidinį priežastinį ryšį atskleidžia aplinkybė, kad turto pagrobimas arba jau atimto turto išlaikymas įvyksta kaip fizinio smurto panaudojimo, grasinimo juo ar atėmimo galimybės priešintis rezultatas. Taigi visi poveikio

⁵²⁰ ЩЕПЕЛЬКОВ, В. Хищение с применением насилия: всегда это разбой или грабеж? Научно-практический журнал *Уголовное право*, Nr. 3, 2013 (май-июнь), p. 48–52.

⁵²¹ ГАУХМАН, Л. Д.; СТЕПИЧЕВ, С. С. Расследование грабежей и разбойных нападений. Москва: МВД СССР Всесоюзный научно-исследовательский институт, 1971, p. 13.

⁵²² Kauno apygardos teismo 2012 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. A-274-493/2012; LAT 2013 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-5/2013.

⁵²³ Šiaulių apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-350-64/2009.

būdai kaltininko turi būti taikomi tam, kad būtų palaužtas galimas arba realus nukentėjusiojo pasipriešinimas turto pagrobimui. Iš to išplaukia, kad prievartos intensyvumą apibrėžia kaltininko sumanymas, o prievarta vartojama turint vagystės tikslą, todėl plėšimo sudėties požymis yra tik tyčinis smurtas, o visi neatsargūs sveikatos sutrikdymai ar gyvybės atėmimas yra už šios sudėties ribų.

Fizinio smurto, grasinimo ar kitokio valios palaužimo būdo taikymo tikslas yra reikšmingas kriterijus kvalifikuojant nusikalstamas veikas kaip plėšimo ir nužudymo sutaptį arba kaip nužudymą ir vagystę. Nenustačius, kad smurtas buvo vartotas turint tikslą pagrobti aukos turtą, praktikoje nužudymas kvalifikuojamas pagal 2000 m. BK 129 straipsnio 1 dalį, o kai nustatomas smurto tikslas kaip būdas pagrobti turtą, nužudymas įgyja kvalifikuoto nusikaltimo požymių ir veika vertinama pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 9 punktą. Pavyzdžiui, nustačius, kad konfliktas ir muštynės tarp nukentėjusiojo ir kaltininko bei kitų asmenų kilo tik dėl asmeninių santykių aiškinimosi, kaltininko veika įvertinta atskirai kaip nužudymas pagal BK 129 straipsnio 1 dalį ir kaip vagystė pagal BK 178 straipsnio 1 dalį⁵²⁴. Analogiškai veikos įvertintos ir kitoje byloje, kurioje buvo nustatyta, kad asmenų grupei girtaujant tarp nukentėjusiojo ir vieno iš kaltininkų kilo konfliktas dėl ankstesnių neišsiaiškintų asmeninių santykių (vienas iš kaltininkų pradėjo priekaištauti nukentėjusiajam galbūt prievartavus jo močiutę), į šį konfliktą įsitraukė kiti du asmenys, kurie sumušė nukentėjusį ir šis nuo sužalojimų mirė, po to du kaltininkai iš jo kelnų kišenės pagrobė ten buvusius daiktus⁵²⁵. Pirmosios instancijos teismas, išnagrinėjęs bylą, kurioje kaltinimas buvo pareikštas pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 9 punktą ir BK 180 straipsnio 1 dalį, veikas perkvalifikavo pagal BK 129 straipsnio 1 dalį ir BK 178 straipsnio 1 dalies sutaptį, tokį sprendimą grįsdamas tuo, kad nebuvo nustatyta, jog

⁵²⁴ Šiaulių apygardos teismo 2013 m. lapkričio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-57-332/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-260/2014.

⁵²⁵ Kauno apygardos teismo 2012 m. kovo 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-36-81/2012; Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-397/2012.

nukentėjusysis nužudytas siekiant turėti iš to turtinės naudos pačiam kaltininkui ar kitiems asmenims⁵²⁶.

Praktikos pavyzdžiai rodo, kad nužudymas kvalifikuojamas kaip padarytas dėl savanaudiškų paskatų tik tada, kai tokių paskatų kaltininkas turi iki nužudymo pradžios arba jos kilo kėsintis į gyvybę metu⁵²⁷.

Vidinio priešastinio ryšio nustatymas reikšmingas ir sprendžiant kitų veikų kvalifikavimo klausimus. Pavyzdžiui, kaltininko, sudavusio nukentėjusiajam smūgius dėl chuliganiškų paskatų, o vėliau, nukentėjusiajam išsitraukus telefoną pasikviesti pagalbos, tą telefoną atėmusio, veiksmai teismų buvo įvertinti atskirai – kaip viešosios tvarkos pažeidimas ir kaip atviroji vagystė. Kasacinis teismas nurodė: „<...> telefono ištraukimas nukentėjusiajam iš rankos buvo atliktas siekiant neleisti nukentėjusiajam pasikviesti pagalbos, tačiau jo iškart negrąžinęs nuteistasis nukentėjusiojo turtą pasisavino ir tokia jo veika teisingai kvalifikuota kaip atviroji vagystė.“⁵²⁸ Kaltininko elgesys – smurtavimas viešoje vietoje dėl menkavertės priežasties, matant kitiems asmenims, vertintinas kaip nepagarbos aplinkai ir aplinkiniams demonstravimas įžūliais veiksmais – atitinka 2000 m. BK 284 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo sudėtį ir neapėmė ketinimo pasisavinti nukentėjusiojo turtą.

Nuostata, kad turi būti priešastinis ryšys, reiškia ir tai, kad smurtas, grasinimai ar kitoks galimybės priešintis atėmimas turi būti nukreipti į nukentėjusiojo asmenį, o ne į jo turtą. Plėšimu negali būti laikoma prievarta daiktams, – visais atvejais prievarta turi būti prieš žmogų. Doktrinoje teigiama, kad jei fizinė jėga pavartojama kepurei nuo galvos nutraukti, rankinei iš rankų išplėšti, girta žmogaus rankai nuo jo daiktų patraukti, staiga įkišti ranką į

⁵²⁶ Kauno apygardos teismo 2008 m. lapkričio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-213-290/08; Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-88/2009.

⁵²⁷ „<...> nenustačius, kad fizinį smurtą prieš nukentėjusiąją R. M. naudojo siekdamas užvaldyti jos turtą, nelieka būtinojo BK 180 str. numatyto veikos objektyviojo požymio – fizinio smurto kaip plėšimo padarymo būdo. R. M. sumanymas užvaldyti nukentėjusiajai priklausantį turtą kilo po to, kai ją nužudė, taigi jis slapta pagrobė svetimą turtą, o baudžiamoji atsakomybė už tokį svetimo turto pagrobimą (vagystę) numatyta BK 178 str. 1 d.“ LAT 2014 m. balandžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-165/2014.

⁵²⁸ LAT 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-272-648/2015.

kišenę, tai yra tik atviroji vagystė, nors nukentėjusiajam tokie veiksmai gali sukelti nemalonių pojūčių (išgąsdinti) ar nedidelį skausmą⁵²⁹. Vadinasi, ne bet koks fizinės jėgos pavartojimas atimant turtą yra plėšimas.

Turto užvaldymas, kai kaltininkas tai daro netikėtais veiksmais siekdamas tik atskirti konkretų daiktą nuo jo turėtojo, ne visada gali būti laikomas plėšimu. Smurto kryptingumo klausimas labai svarbus sprendžiant dėl plėšimo veikos atirbojimo nuo atvirosios vagystės. Faktinės situacijos, kai kaltininkas pagriebia daiktą ir jį išplėšia iš aukos rankų, teisinio vertinimo problema aptariama ir įvairių kitų šalių literatūroje⁵³⁰. Tokiais atvejais smurtas, nors nukreiptas į daiktą, dėl to daikto fizinio kontakto su nukentėjusiuoju padaro pastarajam fizinį poveikį, kuris gali turėti jam įvairių fizinių padarinių. Nustatyti ribą tarp to, kada smurtas nukreiptas į asmenį, o kada į daiktą, ne visada yra paprasta, ypač jei turtas yra fiziškai asmens rankose ar tam tikru būdu prie jo pritvirtintas ir siekiant tą turtą atplėšti nuo asmens neišvengiamai, net nukreipus smurtą tik į turtą, padaromas fizinės jėgos poveikis ir pačiam asmeniui. Ši problema kyla ir teismų praktikoje. LAT jurisprudencija apima ne vieną bylą, kurioje buvo keliamas smurto vartojimo prieš asmenį ir prieš daiktą atirbojimo klausimas sprendžiant dėl atvirosios vagystės ir plėšimo kvalifikavimo.

Kasacinio teismo praktika padėjo tokių atvejų teisinio vertinimo pagrindus – buvo sukurta įstatymo taikymo taisyklė, pagal kurią svetimo turto užvaldymas staigiu judesiu išplėšiant jį iš nukentėjusiojo rankų ir pagrobiant paprastai kvalifikuojamas kaip vagystė, jeigu prieš tai nebuvo veiksmų, atitinkančių psichinio smurto požymius⁵³¹. Aiškinant šią taisyklę praktikoje nurodoma, kad jei prieš užvaldant turtą arba turto užvaldymo metu nukentėjusysis rankomis ar kūnu pastumiamas, tokia veika, atsižvelgiant į

⁵²⁹ ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS, E.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis, I knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 365.

⁵³⁰ Žr., pvz.: REED, A.; FITZPATRICK, B. Criminal law. London: Sweet and Maxwell, 2006, p. 499; GRIEW, E. The Theft Act 1968 and 1978. London: Sweet and Maxwell, 1982, p. 65; БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p. 458.

⁵³¹ LAT 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251/2004.

konkrečias aplinkybes (stūmimo jėgą, padarinius), jau gali atitikti plėšimo nusikaltimo požymius, nes stūmimas gali būti pripažintas viena iš fizinio smurto panaudojimo formų⁵³². Plėtodamas teisinį aiškinimą šiuo klausimu, kitoje nutartyje teismas pateikė išaiškinimą, kad įmanomas atvejis, kai pradėjus vartoti fizinį smurtą, nukreiptą į daiktą, dėl nukentėjusiojo pasipriešinimo veikslių šio smurto poveikis pereina ir pačiam asmeniui, kai kaltininkas toliau vartoja smurtą tam, kad įveiktų nukentėjusį kaip kliūtį, trukdančią pagrobti turtą. Nutartyje nurodoma: „Tai, kad kaltininkas tiesiogiai rankomis ar kūnu nelietė nukentėjusiosios, šiuo atveju nustatant fizinio smurto panaudojimo aplinkybę neturi reikšmės. Kadangi grobiant turtą prieš nukentėjusį asmenį buvo panaudotas fizinis smurtas, kaltininko veika atitinka plėšimo sudėtį.“⁵³³ Taigi, pagal kasacinės praktikos formuojamą aiškinimą, kaltininko veiksmai, kai jis tik išplėšia iš rankų daiktą, vertinami kaip atviroji vagystė iki tos ribos, kol, nukentėjusiajam pasipriešinus, kaltininkas imasi veikslių tą pasipriešinimą numalšinti. Vadinasi, jeigu kaltininko daromas poveikis daiktui pereina nukentėjusiajam ir pastarajam padaroma fizinė žala, tai tokia veika atitinka plėšimą.

Apibendrinant darytina išvada, kad neužtenka nustatyti buvus poveikių, atitinkančių plėšimo padarymo būdus, ir turto pagrobimo aplinkybių, – būtina, kad šie dvejopi kaltininko veiksmai turėtų priežastinį ryšį, reiškiantį, kad poveikis yra susijęs su siekiu užvaldyti svetimą turtą. Nenustačius, kad kaltininkas ketinamą daryti poveikį vertino kaip būdą turtui pagrobti, bet juo pasiekė ir kitus tikslus, jo smurtiniai ar kiti valios palaužimo veiksmai, atsižvelgiant į kilusius padarinius, bei turto grobimas kvalifikuojami kaip atskirų nusikalstamų veikų sutaptis.

⁵³² *Ibid.*

⁵³³ LAT 2009 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189/2009.

2.2. Tiesioginio ir netiesioginio plėšimo sudėtys

Chronologinis plėšimo nusikaltimo pagal 2000 m. BK 180 straipsnį veikslių išsidėstymas yra toks: 1) prievartiniai veiksmai; 2) turto užvaldymas po prievartinių veikslių kaip jų padarinys. Toks yra tipinis chronologinis plėšimo veikslių išsidėstymas (sudėtis). Šalia plėšimo sudėties įtvirtinimo atvejų pabrėžtinai nusikalstamų veikų sudėtys, kuriose nusikalstamų veikslių chronologinė tvarka pasikeičia, bet kompleksinė veikslių visuma nepraranda plėšimo sudėties požymių. Tai tokie atvejai, kai pirma nustatomas kėsinimasis į turtą, o tik vėliau – prievartos veiksmai. Galima išvardyti sudėtis, kurios, atsižvelgus į nusikaltimo požymių visumą, vertintinos kaip plėšimo nusikaltimo hipotezės:

1) kai kaltininkas pavartoja prievartą iš karto po turto atėmimo, siekdamas ją išlaikyti;

2) kai kaltininkas pavartoja prievartą iš karto po turto atėmimo, siekdamas išvengti baudžiamųjų padarinių.

Atsižvelgiant į tai, kad nors tokiais atvejais kaltininko veiksmai chronologiškai neatitinka tipinės plėšimo veikslių sekos, bet turto grobimas taip pat neatsiejamai priežastiniu ryšiu susijęs su prievartos⁵³⁴ vartojimu, turint tikslą tokiu būdu pasisavinti turtą. Šiais atvejais fizinis smurtas, grasinimai juo ar kitoks galimybės priešintis atėmimas vartojami po turto atplėšimo, bet jo dar neužvaldžius, t. y. neužbaigus turto grobimo. Prievartos vartojimas tik įsiterpia kaip būdas galutinai užvaldyti svetimą turtą. Tokie atvejai praktikoje laikomi pirminio nusikalstamo sumanymo modifikavimu, suteikiant nusikalstamiems veiksliams naują prasmę⁵³⁵. Palyginus su kitų valstybių patirtimi, galima įvardyti kelis būdus, kaip gali būti atliekamas teisinis netipinių plėšimo sudėčių vertinimas.

Kai kurių valstybių (Prancūzijos, Vokietijos, Lenkijos ir Italijos) įstatymų leidėjas tiesiogiai baudžiamajame įstatyme įtvirtina tam tikras

⁵³⁴ *Aut. past.* Turima omenyje visi baudžiamajame įstatyme įtvirtinti plėšimo veikos padarymo būdai.

⁵³⁵ Pvz., vagystės metu kaltininkas užklumpamas nukentėjusiojo arba pasipriešinimas turto užvaldymui kyla iš trečiųjų asmenų bandant sulaikyti kaltininką.

plėšimo sudėtis. Prancūzijos BK 311-11 straipsnyje įtvirtinta, kad vagystė, padaryta vartojant prievartą, siekiant pabėgti arba išvengti baudžiamumo vykdytojui ar bendrininkui, sudaro vagystę, daromą prievarta⁵³⁶. Vokietijos BK smurto pavartojimo po vagystės klausimas reglamentuojamas įtvirtinant atskirą nusikalstamos veikos sudėtį kitame negu plėšimo ar vagystės straipsnyje⁵³⁷. Vokietijos BK neįtvirtinta atskira sudėtis reglamentuoti atvejams, kai smurtas pavartojamas tam, kad kaltininkas galėtų pasišalinti ir išvengti baudžiamumo. Lenkijos BK 281 straipsnyje įtvirtinama atskira nusikalstamos veikos sudėtis, nustatant baudžiamąją atsakomybę tam, kas siekdamas išlaikyti pagrobto daikto valdymą iš karto po vagystės padarymo pavartoja smurtą prieš asmenį arba grasina nedelsiant jį pavartoti, arba sukelia asmeniui nesąmoningumo ar bejėgiškumo būseną⁵³⁸. Šiame kodekse taip pat neįtvirtinama atsakomybė už smurto ar grasinimų vartojimą po turto grobimo siekiant išvengti baudžiamumo. Taigi minėtosios valstybės pripažįsta, kad plėšimą atitinka tik viena netipinė sudėtis – kai prievarta vartojama siekiant išlaikyti pagrobtą turtą.

Italijos BK to paties 628 straipsnio atskirose dalyse įtvirtintos dvi skirtingos nusikalstamos veikos sudėtys, kurios abi vadinamos plėšimu⁵³⁹. Doktrinoje šios dvi sudėtys turi atskirus pavadinimus: *rapina propria* ir *rapina impropria*⁵⁴⁰ (it.) – tiesioginis ir netiesioginis⁵⁴¹ plėšimas. To paties kodekso

⁵³⁶ French penal code. Ordinance no. 2000-916 of 19 September 2000 Article 3 *Official Journal* of 22 September 2000 in force 1 January 2002.

⁵³⁷ Šio kodekso XX skyriaus „Plėšimas ir šantažas“ 252 straipsnyje „Vagystė ir smurto vartojimas išlaikant pavogtus daiktus“ įtvirtinama baudžiamoji atsakomybė tam, kas pagautas darant vagystę, pavartoja smurtą prieš asmenį arba grasina neišvengiamu pavojumi gyvybei arba sveikatai, siekdamas išlaikyti valdymą pavogtam turtui. German Criminal Code in the version promulgated on 13 November 1998, *Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt]* I p. 3322, last amended by Article 1 of the Law of 24 September 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3671 and with the text of Article 6(18) of the Law of 10 October 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3799.

⁵³⁸ Criminal Code of the Republic Poland. *Journal of law of the Republic of Poland*, 1997, item. No. 553 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [žiūrėta 2015 m. kovo 27 d.].

⁵³⁹ FRANCHI, L.; FEROCI, V.; FERRARI, S. *Codici e leggi d'Italia. Codice penale*. Milano: Ulrico Hoepli, 2015, p. 359.

⁵⁴⁰ PULITANO, D. *Diritto penale parte speciale. Volume II. Tutela penale del patrimonio*. Torino: G. Giappichelli editore, 2013, p. 129.

⁵⁴¹ Pažodžiui išvertus iš italų kalbos žodis *propria* reiškia nuosavas, savas, tipinis kažkam, tinkamas (LANZA, S. M. *Italų ir lietuvių kalbų žodynas*. Kaunas: Aesti, 2010, p. 514). Vis dėlto terminams

straipsnio atskirose dalyse įtvirtinama: 1) plėšimu laikytini veiksmai, kai asmuo, siekdamas dėl savęs ar dėl kitų neteisėtai pasipelnyti, vartodamas prievartą prieš asmenį ar grasinimą, užvaldo kilnojamąjį svetimą turtą, atskirdamas jį nuo jo valdytojo; 2) taip pat plėšimu laikytini ir veiksmai, kai asmuo vartoja prievartą ar grasinimą tuoj pat po turto atskyrimo momento, kad užtikrintų sau ar kitiems atplėštojo daikto valdymą arba siekdamas savo ar kitų nebaudžiamumo⁵⁴². Taigi įtvirtinamos dvi pagrindinės plėšimo sudėtys. Pirmoji straipsnio dalis atitinka tiesioginio plėšimo sampratą, o antroje apibrėžiamas netiesioginis plėšimas; sankcijos už šias veikas yra vienodos. Matyti, kad Italijos teisė pripažįsta abi skyriaus pradžioje minėtąsias netipines plėšimo sudėtis, kurių analizei skiriama daug dėmesio – ir pritariama, ir kritikuojamas toks sudėčių nustatymas tame pačiame BK straipsnyje. Kritika grindžiama tuo, kad įstatyme įtvirtintos dvi plėšimo hipotezės yra per daug tolimos viena kitai, kad būtų galima sukurti bendrą nusikaltimo sampratą. Kaip teigia mokslininkas F. Antolisei'us, doktrinoje kilo nemažai diskusijų dėl to, ar galima tokį plėšimą prilyginti tikram plėšimui, nes net ir kriminologiniu požiūriu prievartos, vartojamos siekiant užvaldyti turtą ir išvengti baudžiamumo, vertinimas yra skirtingas. Pasak minėtojo autoriaus, šis skirtumas sumažėja tik tuo atveju, kai prievarta vartojama siekiant išsaugoti valdymą⁵⁴³. Autorius išsako rimtą abejonę dėl to, ar plėšimo hipotezę atitinka atvejais, kai smurtas vartojamas siekiant išvengti baudžiamumo. Netiesioginis plėšimas laikomas baigtu, kai normoje nurodytais tikslais smurtas arba grasinimas pavartojamas po daikto atėmimo, bet prieš tai, kai pasiekiamas visiškas (tikras) asmeninis daikto valdymas⁵⁴⁴. Toks yra esminis skirtumas tarp tiesioginio ir netiesioginio plėšimo. Pirmuoju atveju neužtenka tik smurto pavartojimo, daikto atplėšimo, – turi būti ir jo užvaldymas, o netiesioginio

tipinis, netipinis plėšimas ar tinkamas, netinkamas plėšimas šiuo atveju trūksta teisinės terminologijos savybių, todėl siūlytina vartoti tiesioginio ir netiesioginio plėšimo sąvokas.

⁵⁴² FRANCHI, L.; FEROCI, V.; FERRARI, S. *Codici e leggi d'Italia. Codice penale*. Milano: Ulrico Hoepli, 2015, p. 359.

⁵⁴³ ANTOLISEI, F. *Manuale di diritto penale, Parte speciale I, quindicesima edizione integrata e aggiornata a cura di C. F. Grosso*. Milano: Dott. A. Giuffrè editore, 2008, p. 416.

⁵⁴⁴ SGUBBI, F. *Delitti contro il patrimonio*. *Enciclopedia del diritto XXIII*. Milano: Monduzzi Editoriale, 1982, p. 552.

plėšimo atveju pakanka, kad smurtas ar grasinimas būtų pavartoti per laiką tarp daikto atplėšimo nuo aukos ir valdymo įtvirtinimo, kuris plėšikui yra visiškas ir autonominis, todėl užvaldymo aplinkybė nebesvarbi.

Pabrėžtina, kad kitos valstybės tokiems atvejams atskiro įstatymo galios reglamentavimo nenustato, bet šiuo klausimu formuoja doktrinos ir teismų praktikos nuostatas. Antai Jungtinės Karalystės baudžiamosios teisės doktrinoje teigiama, kad smurto vartojimas, kai turtas jau pagrobtas, tam, kad kaltininkas galėtų su tuo turtu pabėgti, jau nebėra plėšimas. Čia svarbu, kada pagal įstatymą vagystė laikoma baigta⁵⁴⁵. M. Michaelis nurodo, kad vagystės nusikaltimas yra baigtas nuo tada, kai įvyksta turto pasisavinimas. Pasak šio autoriaus, interpretuojant siaurąją prasme atvejai, kai prievarta pavartojama norint pabėgti su pavogtu turtu, yra už šio nusikaltimo ribos. Priešingai autoriaus nuomonei, teismų praktika įtvirtina pragmatišką sampratą ir linkstama tokį pasisavinimą traktuoti kaip besitęsiantį veiksmą⁵⁴⁶. Šiuo klausimu reikšmingas bylos *R v. Hale*⁵⁴⁷ precedentas, įtvirtinamas ir vėlesnėje praktikoje, nagrinėjant bylą *R v. Lockley*⁵⁴⁸. Remiantis precedentais teigiama, kad plėšimas yra tada, kai kaltininkas suduoda aukai, kad sulaikytų šią nuo staigaus daikto susigrąžinimo. Kita vertus, jeigu kaltininkas turtą jau turi ir bėga, bet jį sulaiko kitas asmuo, tai jėga yra pavartota prieš tą asmenį po vagystės įgyvendinimo, todėl plėšimo sudėties nėra⁵⁴⁹. Taigi smurtas, vartojamas po turto grobimo pradėjimo, siekiant išlaikyti turtą ir pabaigti vagystę, pripažįstamas plėšimu, be to, net tam tikras smurtas, vartojamas po

⁵⁴⁵ Pvz., jei D. vykdė vagystę iš namo ir pavartojo jėgą, kad galėtų pabėgti iš tos vietos su daiktais, tai jis yra kaltas dėl plėšimo. SMITH, J. C. *The Law of Theft*, fourth edition. London: Butterworths, 1979, p. 72–76.

⁵⁴⁶ MOLAN, M. *Sourcebook on criminal law*. London: Cavendish Publishing, 2001, p. 1033.

⁵⁴⁷ Du kaltininkai įsibrovė į moters namus, vienas nuėjo į antrą aukštą ir paėmė juvelyrinius dirbinius. Tuo metu kiti kaltininkai nukentėjusiąjį surišo. Kaltininkai buvo nuteisti už plėšimą, bet pateikė apeliaciją tuo pagrindu, kad jėga buvo pavartota po to, kai buvo pasisavinti juvelyriniai dirbiniai, dėl to veika neatitinka reikalavimo plėšiant smurtą pavartoti tuoj pat prieš turto grobimą ar jo metu. *R v. Hale* [1978] 68 Cr App R 415.

⁵⁴⁸ Kaltininkas parduotuvės apsaugos darbuotojų buvo pagautas vagystės metu. Jis pavartojo jėgą prieš apsaugos darbuotojus, norėdamas pabėgti. Kaltininkas buvo nuteistas už plėšimą ir šį sprendimą skundė apeliacine instancija, bet skundas nebuvo patenkintas remiantis *Hale* precedentu. *R v. Lockley* [1995] Crim LR 656.

⁵⁴⁹ REED, A.; FITZPATRICK, B. *Criminal law*. London: Sweet and Maxwell, 2006, p. 500.

turto grobimo turint tikslą pabėgti, vertinant nusikaltimo tęstinumą gali būti pripažįstamas plėšimo požymiu.

Rytų Europos valstybių, pavyzdžiui, Rusijos, BK atskirų sudėčių tokiems atvejams taip pat neįtvirtinama, o netipinio plėšimo sudėčių požymiai ir jų vertinimo galimybės atskleidžiami doktrinoje ir teismų praktikoje. Smurto vartojimas po faktinio turto užvaldymo (sulaikant nusikaltėlį) nelaikomas plėšimo požymiu, nes smurto paskirtis šiuo atveju yra ne kaltininkui išlaikyti turtą, bet pabėgti iš vagystės vietos arba nuslėpti vagystės faktą⁵⁵⁰. Pabrėžiama, kad ir tie atvejai, kai smurtas pavartojamas dėl to, kad nukentėjusysis neatidavė visų daiktų ar neparodė jų buvimo vietos, priskiriami savarankiškai (atskirai) nusikalstamos veikos sudėčiai ir sudaro realią nusikalstamų veikų sutaptį. Kita vertus, kaltininko veiksmus, pradėtus kaip vagystę, po to pavartojus smurtą turint tikslą užvaldyti turtą arba jį išlaikyti iš karto po atėmimo, reikėtų kvalifikuoti kaip plėšimą⁵⁵¹. Kitur doktrinoje pabrėžiama, kad vagystė ar atvirosi smurtinė vagystė gali tapti tolesne plėšimo veika, jeigu kaltininkas, turėdamas tikslą turtą užvaldyti ar jį išlaikyti, po jo užvaldymo pavartoja pavojingą gyvybei ar sveikatai smurtą ar grasina tokį smurtą pavartoti. Kita vertus, jei smurtas pavartojamas po baigtos vagystės ir neturint tikslo išlaikyti turto, pavyzdžiui, tam, kad kaltininkas pabėgtų nuo sulaikymo, tai jis negali būti plėšimo atitikmuo ir turi būti kvalifikuojamas atskirai⁵⁵². Teigiama, kad smurtą plėšimo arba smurtinės vagystės požymiu reikia pripažinti ir tada, kai jis vartojamas kaip būdas užvaldyti turtą, ir kaip būdas jį išlaikyti⁵⁵³. Todėl atvejus, kai veiksmus pradėjus kaip vagystes vėliau pereinama prie smurto vartojimo turint tikslą užvaldyti turtą ar jį išlaikyti iš karto po jo atėmimo, reikia kvalifikuoti kaip plėšimus. Kai smurtas pavartojamas siekiant išvengti

⁵⁵⁰ БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, р. 458.

⁵⁵¹ ЛЕБЕДЕВ, В. М. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации, 2-е изд. Москва: Юрайт-Издат, 2003, р. 361.

⁵⁵² ЗДРАВОМЫСЛОВ, Б. В.; КАРАУЛОВ, В. Ф.; КЛАДКОВ, А. В. Уголовное право России. Особенная часть. Москва: Юрист, 1996, р. 161.

⁵⁵³ РАБЧЕНКО, В. И. Сборник действующих постановлений Пленумов Верховных Судов ССРС, РСФСР и Российской Федерации по уголовным делам с комментариями и пояснениями. Москва: Издательство БЕК, 1999, р. 290.

sulaikymo po baigtos vagystės, tai nelaikoma peraugimu į smurtinę vagystę (plėšimą)⁵⁵⁴. Pagal Rusijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo plenumo išaiškinimą Nr. 31 „Dėl teismų praktikos plėšimo ir smurtinės vagystės bylose“ (priimtas 1966 m. kovo 22 d., su paskutiniais pakeitimais 1996 m. spalio 25 d.), atvejai, kai smurtas vartojamas kaip būdas išlaikyti turtą, taip pat vertinami kaip plėšimas. Taigi Rusijoje iš dviejų netipinių plėšimo sudėčių hipotezių pripažįstama atitinkančia plėšimo sudėtį tik ta, kurios atveju prievarta vartojama kaip būdas išlaikyti grobiamą turtą.

Darytina išvada, kad visos minėtosios valstybės pripažįsta netiesioginio plėšimo sudėties sampratą, bet renkasi skirtingas teises priemones tokiai sudėčiai įteisinti: atskirą nuo plėšimo nusikaltimo sudėtį įtvirtina tiesiogiai baudžiamajame įstatyme; alternatyvią plėšimui sudėtį įtvirtina baudžiamajame įstatyme; teismų praktikos aiškinimais pagrindžia tokios sudėties atitiktį įstatyme įtvirtintai plėšimo sudėčiai. Aiškiausia teisinė priemonė būtų tokios sudėties įtvirtinimas atskirame BK straipsnyje, tiksliai įvardijant jos požymius.

Nei 2000 m. BK 180 straipsnyje, nei kitame atskirame šio kodekso straipsnyje tokių plėšimo sudėčių nėra įtvirtinta, tad kyla klausimas, kaip tokie atvejai vertinami Lietuvos doktrinoje ir teismų praktikoje, ar jie atitinka plėšimą 2000 m. BK prasme?

Komentuojant plėšimo sudėtį teigiama, kad smurto vartojimas po turto paėmimo turint tikslą jį išlaikyti yra plėšimas. Smurto pavartojimas siekiant išvengti sulaikymo už grobimą nėra plėšimas⁵⁵⁵. Kitur pabrėžiama, kad neturint tikslo išsaugoti užvaldyto turto veika nekvalifikuotina kaip plėšimas. Tokiais atvejais fiksuojama pasikėsinimo padaryti vagystę ir smurtinės veikos sutaptis⁵⁵⁶. Situacijos, kai pakinta smurtinių ir turto grobimo veiksmų chronologinis išsidėstymas, teisinį vertinimą formuoja kasacinė praktika: „Jei

⁵⁵⁴ СИЗИНЦЕВА, И. Е. Грабеж и разбой как формы хищения чужого имущества. Научный журнал *Вестник магистратуры*, 23, 2014.

⁵⁵⁵ BIELIŪNAS, E.; ČEPAS, A.; IGNOTAS, M. ir kt. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Mintis, 1989, p. 172–175.

⁵⁵⁶ MILINIS, A.; GRUODYTĖ, E.; GUTAUSKAS, A. ir kt. Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2013, p. 348.

vagystės būdu grobiant turta, dar jo neužvaldžius, panaudojamas smurtas siekiant išlaikyti paimtą turta, tokia veika kvalifikuojama kaip plėšimas.“⁵⁵⁷ LAT nutarime aptariamas pakitusios tipinio plėšimo veiksmy eigos teisinis vertinimas ir pateikiamas aiškinimas, kaip turėtų būtų teisingai suprantami ir kvalifikuojami atvejai, kai pradedamas turto grobimo veiksmas ir jo nebaigus pavartojama prievarta. Pagal pateiktąsias nuorodas, tokie veiksmas atitinka plėšimą, bet su sąlyga, kad nustatomas specialusis jų tikslas – siekis išlaikyti paimtą turta. Ši sąlyga susijusi su pačia plėšimo esme, nes smurtas plėšimo atveju visada turi būti vartojamas kaip turto pagrobimo būdas ir tarp jų turi būti tokio pobūdžio ryšys.

Vėlesnėse nutartyse Teismas plėtoja praktiką šiuo klausimu. Antai teigiama, kad kai kaltininkas po turto pagrobimo pavartoja psichinę prievartą prieš trečiąjį asmenį, kuris jį mėgina sulaikyti, jo veiksmas vertinami kaip plėšimas⁵⁵⁸. Kitoje byloje pateiktas analogiškas kaltininko veiksmų, kai jis sudarė galimybę kitam bendrininkui realiai užvaldyti pagrobtą turta, vertinimas⁵⁵⁹. Teismas pripažino, kad kaltininko veiksmas atitinka plėšimo sudėtį, nes jis pavartojo grasinimą smurtu tam, kad jo bendrininkas išlaikytų pagrobtąjį turta: „<...> nukentėjusiajam J. N. vejantis su pagrobtu telefonu bėgantį E. T., šis juo negalėjo disponuoti, elgtis kaip tinkamas, nes galutinai užvaldyti pagrobtą turta (kai vagystė dar nebuvo baigta) trukdė vieną iš pagrobėjų (E. T.) persekiojęs nukentėjusysis. Šį persekiojimą nutraukė M. R., kuris pagrasino J. N. peiliu, kad šis liautųsi tai daryti, t. y. kad E. T. netrukdomai galėtų išlaikyti pagrobtą telefoną ir kad nuteistųjų bendras nusikalstamas sumanymas (pradėtas įgyvendinti anksčiau, važiuojant

⁵⁵⁷ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 23, 2005, 11 punktas.

⁵⁵⁸ Pvz., S. Š. nuteistas už plėšimą dėl to, kad įsibrovė į parduotuvės sandėlį ir pagrobė G. N. turta bei, siekdamas šį turta išlaikyti, iš karto po pagrobimo, demonstruodamas peilį, grasino jį sulaikyti mėginusiam S. D. tuojau pat pavartoti prieš jį fizinį smurtą. LAT 2006 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-140/2006.

⁵⁵⁹ Byloje nustatytos aplinkybės: maršrutiniame autobuse M. R., veikdamas bendrai su E. T., šiam pagrobus iš J. N. mobiliojo ryšio telefoną ir išlipus stotelėje, o nukentėjusiajam pradėjus jį vyti, kad susigrąžintų telefoną, M. R., peržengdamas susitarimo su E. T. pagrobtai svetimą turta vagystės būdu ribas, sustabdė J. N. ir, pridėjęs jam prie kaklo peilį, pagrasino papjauti, jeigu šis toliau juos vysis. LAT 2010 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-637/2010.

autobusu) būtų visiškai realizuotas.“⁵⁶⁰ Šios bylos sprendimas patvirtina, kad kaltininkas, vartodamas smurtą prieš nukentėjusį, gali turėti siekį ne tik sau išlaikyti turta, bet ir padėti kitam asmeniui užtikrinti to turto užvaldymą, ir tokia aplinkybė nepaneigia plėšimo sudėties požymių.

LAT senato nutarime Nr. 52, be to, nurodoma, kad jei smurtas pavartojamas siekiant išvengti sulaikymo po pasikėsinimo pagrobti svetimą turta vagystės būdu, tokia veika, atsižvelgiant į kitus jos požymius, pobūdį ir padarinius, kvalifikuojama kaip sutaptis su veikomis, numatytomis kituose BK straipsniuose⁵⁶¹. Kaip matyti, šiuo atveju paneigiama plėšimo hipotezė ir pateikiamos kitos veikų kvalifikavimo formulės. Kaltininko veiksmų išsidėstymo dinamika tokia pati, bet skiriasi smurto vartojimo tikslingumas ir kryptingumas. Nustačius, kad smurtas pavartotas turint tikslą išvengti sulaikymo, veika nebeatitinka plėšimo nusikaltimo esmės, nes smurtas netenka savybės būti turto pasisavinimo būdu, todėl tokius kaltininko veiksmus siūloma vertinti kaip atskiras veikas.

Taigi, pagal kasacinę praktiką, atvejai, kai smurtas, grasinimai ar galimybės priešintis atėmimas pavartojami po turto užvaldymo, turint tikslą išlaikyti valdymą ir kai smurtas, grasinimai ar galimybės priešintis atėmimas taikomi po turto užvaldymo, siekiant išvengti baudžiamumo (sulaikymo), plėšimo sudėties požiūriu vertinami skirtingai. Tik pirmasis atvejis pripažįstamas kaip atitinkantis plėšimo sudėtį 2000 m. BK 180 straipsnio prasme. Priešingai, plėšimo sudėtis nepripažįstama, kai smurtas, grasinimai ar galimybės priešintis atėmimas pavartojami siekiant išvengti sulaikymo.

Sunkiausia teismams yra nuspręsti, kada kaltininkas turi siekį išlaikyti turta, o kada jo veiksmai skirti sulaikymui išvengti. Antai byloje buvo nustatyta, kad kaltininkas, įsibrovęs į butą, pasisavino ten esančius daiktus, netikėtai grįžus šeimininkui pagrasino jį užmušti ir pasišalino iš buto, bet nukentėjusysis jį vijosi ir kaltininkas vėl grasino peiliu. Buvo konstatuota, kad

⁵⁶⁰ LAT 2010 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-637/2010.

⁵⁶¹ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 23, 2005, 11 punktas.

grasinama buvo bandant išlaikyti pagrobtą turtą ir išvengti sulaikymo. Kaltininkas ginčijo veikos kvalifikavimą kaip plėšimą ir tvirtino, kad fizinį smurtą vartojo po turto užvaldymo, siekdamas išvengti sulaikymo, o tokie veiksmai nesudaro plėšimo sudėties. LAT, nesutikdamas su kaltininku, paliko galioti sprendimą, kuriame ši situacija buvo įvertinta kaip pasikėsinimas grasinant peiliu pagrobtą svetimą turtą (BK 22 straipsnio 1 d., BK 180 straipsnio 2 dalis). Kasacinės instancijos teismas nutartyje nurodė: „<...> teismo išvada, jog B. T. tiek turto pagrobimo vietoje, tiek laikotarpiu nuo pasišalinimo iš buto link vietos, kur jis buvo sulaikytas, realiai nebuvo užvaldęs pagrobto svetimo turto, t. y. neturėjo galimybės valdyti, naudotis ir disponuoti šiuo turtu pagal savo valią, nes nusikaltimo vietoje buvo užkluptas ir iki sulaikymo vietos visą laiką persekiojamas nukentėjusiojo, yra pagrįsta ir dėl to jam buvo tinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas (BK 22 straipsnio 1 dalis, 180 straipsnio 2 dalis).“⁵⁶² Teismas pripažino, kad kaltininko veiksmai grasinant ir bute, ir vėliau gatvėje buvo atlikti siekiant išlaikyti pagrobtą turtą, o ne su juo pasišalinti. Taigi būtina teisingai nustatyti ir įvertinti subjektyviuosius veikos požymius, be to, šis procesas yra gana glaudžiai susijęs ir su objektyvių aplinkybių vertinimu.

Kasacinėje praktikoje kyla ir klausimų, kaip vertinti tokius kaltininko veiksmus, kai turtas jam perduodamas paties nukentėjusiojo valia dėl prieš jį pavartotos apgaulės, ir tik vėliau prieš jį pavartojamas smurtas. Antai byloje tokie kaltininko veiksmai teismų buvo įvertinti skirtingai: pirmosios instancijos teismas veiką įvertino kaip plėšimą, o apeliacinės instancijos teismas sprendė, kad turtas buvo pasisavintas atvirosios vagystės būdu. Prokurorui nesutikus su tokiu veikos kvalifikavimu, byla perduota kasacinės instancijos teismui. Prokuroras tvirtino, kad dujų papurškimas kaip fizinis smurtas buvo pavartotas turto užvaldymo metu, kaip prievartos priemonė siekiant išlaikyti pagrobtą turtą, o tai atitinka plėšimo nusikaltimą. Kasacinės instancijos teismas nutartyje nurodė: „<...> nors prievartos priemonė

⁵⁶² LAT 2012 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-388/2012.

prieš nukentėjusį R. D. buvo panaudota po to, kai nukentėjusysis pats padavė parduodamą mobiliojo ryšio telefoną vienam iš bendrininkų T. B. apžiūrėti, tačiau papurškimas dujų balionėliu nukentėjusiajam į veidą iš karto po telefono perdavimo buvo panaudotas prieš R. D., siekiant išlaikyti jo turta, t. y. jį pasisavinti. Tai atitinka BK 180 straipsnio 2 dalyje nurodytus nusikaltimo sudėties objektyviusius požymius.⁵⁶³ Taigi Teismas, nors ir netiesiogiai, patvirtino, kad laikinas telefono perdavimas jį apžiūrėti nereiškė, kad turto užvaldymas buvo baigtas, todėl smurtas pavartotas kaip būdas visiškai užsitikrinti turto užvaldymą. Kasacinės praktikos pavyzdžių analizė rodo, kad vertinant, ar buvo siekta išlaikyti paimtą turta, ar išvengti sulaikymo, svarbiausias yra turto pagrobimo baigtumo momento kriterijus. Jeigu konstatuojamas siekis išlaikyti turta, vadinasi, vagystė nebuvo baigta, o jeigu siekis išvengti sulaikymo, tai būtina patvirtinti, kad vagystė buvo baigta, t. y. kaltininkas turėjo realią galimybę bent kurį laiką disponuoti pagrobtu turtu kaip savu.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kasacinėje praktikoje vertinant minėtąsias netipines plėšimo sudėties dažnai vartojamas specialusis *veikos peraugimo* terminas kaltininko veiksams apibūdinti, kai vartojant smurtą kyla tyčia (mintis) pasisavinti nukentėjusiojo turta, nors tokio pirminio sumanymo nebuvo, ir kai kaltininkas vartoja smurtą siekdamas išlaikyti paimtąjį turta. Toks terminas 2000 m. BK neįtvirtintas, taigi manytina, kad ši sąvoka perimta iš doktrinos tradicijos. Kasacinis teismas nutartyje nurodo: „<...> jei prieš užvaldant turta arba turto užvaldymo metu nukentėjusysis rankomis ar kūnu pastumiamas, tokia veika priklausomai nuo konkrečių aplinkybių (stūmimo jėga, padariniai) jau gali atitikti plėšimo nusikaltimo požymius, kadangi stūmimas gali būti pripažintas viena iš fizinio smurto pavartojimo formų. Veika gali būti vertinama kaip plėšimas ir tuomet, jei panašaus pobūdžio smurtiniai veiksmai prieš nukentėjusį buvo padaryti iš karto po to, kai turtas buvo užvaldytas, siekiant išlaikyti užvaldytą turta, jei

⁵⁶³ LAT 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-488/2011.

kaltininkas dar neturėjo realios galimybės turtu naudotis ar disponuoti. Šiuo atveju vagystė perauga į plėšimą.⁵⁶⁴ Peraugimo terminas patogus vartoti atsižvelgiant į tai, kad neretai kaltininko pirminiai sumanymai būna susiję ne su plėšimu, o su slaptąja vagyste, bet netikėtai užkluptas jis yra priverstas keisti savo sumanymą – rinktis tarp pabėgimo palikus grobiamą turtą arba jį pasiėmus su savimi⁵⁶⁵. Teismų praktikos pavyzdžiai leidžia teigti, kad peraugimo terminas kasacinėje praktikoje reiškia kaltininko ketinimą, jo sumanymo kaitą, nulemtą pasikeitusių nusikaltimo darymo aplinkybių, dėl kurių kaltininkas buvo priverstas keisti nusikalstamo sumanymo turinį. Iš esmės tokio termino vartojimas reiškia netipinio plėšimo sudėties, kai prievarta vartojama siekiant išlaikyti grobiamą turtą, pripažinimą kaip 2000 m. BK 180 straipsnio prasme atitinkantį šiame straipsnyje įtvirtintą sudėtį.

Darytina išvada, kad Lietuvos baudžiamajame įstatyme netiesioginio plėšimo sudėtis tiesiogiai nėra įtvirtinta, bet netiesioginio plėšimo samprata yra pripažįstama doktrinoje ir plėtojama kasacinėje praktikoje. Netiesioginis plėšimas atitinka 2000 m. BK 180 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėtį tik jei prievarta pavartojama po turto grobimo siekiant išlaikyti jo valdymą, ir priešingai, – kai prievarta vartojama siekiant išvengti baudžiamumo, tai nesudaro plėšimo sudėties pagal BK 180 straipsnio 1 dalį.

⁵⁶⁴ LAT 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251/2004.

⁵⁶⁵ Byloje nustatyta, kad V. P. įsibrovė į butą siekdamas vagystės būdu pagrobti svetimą turtą ir veikos pradžioje tikslo apiplėšti, kaip jis tvirtina, neturėjo. <...> Nusikalstamos veikos pradžioje V. P. veiksmai iš tiesų atitiko BK 178 str. 2 d. nustatytos veikos – vagystės įsibraunant į patalpą – objektyvius ir subjektyvius požymius, bet šiai veikai nepasibaigus, t. y. dar nepagrobęs svetimų daiktų, V. P. nusikaltimo vietoje netikėtai užtiko nukentėjusioji M. V. Kadangi, dar neužvaldęs pasiimtų daiktų, nuteistasis išsitraukė peilį, nukreipė jį į nukentėjusiąją ir taip jai sąmoningai, tyčia grasino, siekdamas tokiu būdu pagrobti svetimą turtą, pripažintina, kad jo pradėta daryti veika – vagystė įsibraunant į patalpą peraugo į sunkesnę nusikalstamą veiką – plėšimą panaudojant peilį. LAT 2007 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-355/2007.

2.3. Subjektyvieji plėšimo sudėties požymiai

2.3.1. Subjektas

2000 m. BK 180 straipsnio sudėtyje neįvardijami specialieji plėšimo subjektą apibrėžiantys požymiai. Nė vienoje straipsnio dalyje nėra įtvirtinta, kad plėšimą gali padaryti ir juridinis asmuo, todėl, vadovaujantis BK 20 straipsnio nuostatomis, šio nusikaltimo subjektu gali būti tik fizinis asmuo. Svarstant hipotetines juridinio asmens galimybes būti plėšimo subjektu manytina, kad tokia perspektyva abejotina dėl plėšimo veikos specifiškumo, dėl aplinkybės, kad tarptautiniai teisės aktai tokių įpareigojimų nenustato, ir dėl to, kad praktikoje tokia problema nekeliama, taigi iš esmės nėra jos socialinio pagrįstumo.

Baudžiamoji atsakomybė pagal bendrąją taisyklę kyla nuo 16 metų, bet 2000 m. BK 13 straipsnyje yra įtvirtinta nusikalstamų veikų grupės išimtis, pagal kurią amžiaus riba, nuo kurios kyla baudžiamoji atsakomybė, sumažinama. 2000 m. BK 13 straipsnio 2 dalyje išvardijamos nusikalstamos veikos, už kurių padarymą asmuo atsako nuo 14 metų. Šiame sąraše yra ir plėšimo sudėtį įtvirtinantis BK 180 straipsnis. Matyti, kad įstatymas neišskiria atskirų plėšimo dalių, bet nurodo bendrąją nuostatą, vadinasi, ir už plėšimą pagal 2000 m. BK 180 straipsnio 1 dalį, ir pagal šio straipsnio 2 bei 3 dalis asmuo atsako nuo 14 metų amžiaus. Kartu plėšimo subjektui galioja ir pakaltinamumo reikalavimas (BK 17 straipsnis). Taigi plėšimo subjektą būtų galima apibrėžti kaip bet kokį pakaltinamą fizinį asmenį, kuriam iki nusikaltimo padarymo yra suėję 14 metų.

Moksliniuose šaltiniuose vieną iš plačiausiai žinomų plėšimo kategorizavimų, grindžiamų subjekto savybėmis, pateikė J. Conklinas, kuris plėšimus suskirstė į profesionaliuosius, atsitiktinius, priklausomybinius ir alkoholinius⁵⁶⁶. Pirmajam plėšimo tipui būdinga tai, kad plėšimas kaltininko

⁵⁶⁶ CONKLIN, J. E. Robbery and the criminal justice system. Philadelphia, New York, Toronto: J. B. Lippincott Company, 1972, p. 59–77; BROWN, S. E.; ESBENSEN, F.-A.; GEIS, G. Criminology.

suvokiamas kaip tam tikra profesija, darbas, pragyvenimo šaltinis; tokio tipo plėšimui būdingas įgyvendinimas grupėmis, dažniausiai rengiamas nusikaltimo planas, o pats plėšimo dalykas yra didelės vertės (pavyzdžiui, banko, parduotuvių plėšimai, organizuotų grupių vykdomi iš anksto suplanuoti turtingų verslininkų plėšimai). Antrojo tipo plėšimų dalyku tampa nedidelės vertės turtas, atimamas iš atsitiktinai pasitaikančių aukų (pavyzdžiui, naktį užpuolamų gatvėje). Šiuo atveju plėšimo subjektai dažniausiai yra jauno amžiaus, socialinės atskirties grupės asmenys. Tokie nusikaltimai pasižymi menku planavimu, neorganizuotumu, spontaniškumu. Dauguma plėšimų yra kaip tik tokio tipo nusikaltimai, dažniausiai daromi impulsyviai, dėl atsitiktinumo ir įgyvendinami, kaip minėta, be išankstinio veikos planavimo⁵⁶⁷. Tokiais atvejais subjektyviųjų nusikaltimo požymių atskleidimas tampa sudėtingu procesu, nes iš esmės pats kaltininkas tiksliai nesupranta, ko siekė, į ką buvo nukreipta jo tyčia, koks jo santykis su nusikaltimo padariniais ir pan. Trečiojo tipo plėšimui būdinga tai, kad veikos subjektui plėšimas yra būdas palaikyti žalingai priklausomybei, gauti tam pajamų. Priklausomybę išgyvenantys plėšikai, palyginti su organizuotais pirmojo tipo, nelinę kruopščiai planuoti savo nusikaltimų, bet jų veikos yra ne tokio atsitiktinio pobūdžio kaip antrojo tipo plėšimai. Ketvirtojo tipo plėšimai padaromi nuo alkoholio ar kitų medžiagų apsvaigusių plėšikų, kurie nevisiškai orientuojasi ir valdo situaciją bei savo veiksmus. Tokie plėšimai niekada nebūna planuoti iš anksto, jų metu nenaudojami ginklai, dažniausiai tokiais atvejais tiesiog pasitelkiama fizinė jėga.

Visi šie plėšimų tipai daugiau ar mažiau yra būdingi ir Lietuvos valstybei. Atlikus tyrimą matyti, kad nepriklausomybės pradžioje teisėsaugos

Explaining crime and its context. Anderson Publishing Co, 1991, p. 555; SIEGEL, L. J. Criminology, third edition. St. Paul, New York, Los Angeles, San Francisco: West publishing company, 1989, p. 273; VITO, G. F., MAAHS, J. A.; HOLMES, R. M. Criminology: Theory, Research and Policy [interaktyvus]. JAV: Jones and Bartlett Publishers, 2007, p. 290. Prieiga per internetą: http://books.google.lt/books?id=2tehE36CziMC&pg=PA290&dq=robbery&hl=lt&sa=X&ei=XiMRUc v9NKeI4AShuoCgDQ&redir_esc=y#v=onepage&q=robbery&f=false [žiūrėta 2017 m. balandžio 9 d.].

⁵⁶⁷ DE HAAN, W.; VOS, J. Theoretical Criminology. A crying shame: The over-rationalized conception of man in the rational choice perspective [interaktyvus]. London: SAGE, 2003, p. 39–40. Prieiga per internetą: http://www.sagepub.com/tibbettsess/study/articles/03/De%20Haan_Vos.pdf [žiūrėta 2017 m. balandžio 9 d.].

pareigūnai susidūrė su organizuoto nusikalstamumo reiškiniu, dariusiu įtaką ir didesniai organizuotų plėšimų skaičiui, kuris palaipsniui mažėjo aktyviai kovojant su organizuotu nusikalstamumu. Tyrimo duomenimis, mūsų valstybei būdingas ir antrojo tipo plėšimo, kurį atlieka jauni plėšikai gatvėse, laiptinėse – pasirenka jauno amžiaus asmenis arba moteris, plėšia iš jų rankines, pinigines, mobiliojo ryšio telefonus. Trečiojo tipo plėšimai mūsų valstybėje taip pat gana dažni, prie jų priskirtini visi atvejai, kai pritrūkus lėšų svaiginamosiems medžiagoms, dažniausiai apsvaigus įsibraunama į privačius namus, pas senyvo amžiaus žmones, taip pat kai priklausomi nuo narkotinių medžiagų vartojimo asmenys siekia gauti joms pinigų grasindami švirkštais ir kitais pavojingais įrankiais. Neišvengiama ir ketvirtojo tipo plėšimų, kai apiplėšiami tie patys asmenys, su kuriais yra girtaujama, arba spontaniškai, apsvaigus nuo alkoholio viešoje vietoje prieš nukentėjusįjį vartojamas smurtas ir iš jo pagrobiami daiktai. Kadangi plėšimai yra susiję su smurto vartojimu arba galimybe jį vartoti, dažniausiai juos padaro fiziškai už aukas pranašesni asmenys, daugiausia plėšimo kaltininkai būna vyrai.

2.3.2. Kaltė

2000 m. BK įtvirtinta, kad nusikaltimas gali būti padaromas dviem kaltės formomis – tyčia arba dėl neatsargumo (BK 14 straipsnis). 2000 m. BK 16 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad asmuo dėl neatsargumo atsako tik šio kodekso Specialiojoje dalyje atskirai numatytais atvejais, bet BK 180 straipsnyje nėra atskirai numatyta, kad plėšimas gali būti padaromas neatsargia kaltės forma, vadinasi, šis nusikaltimas gali būti padaromas tik tyčia. Pagal 2000 m. BK, tyčia gali būti tiesioginė ir netiesioginė (BK 15 straipsnis).

Dėl plėšimo kaltės formos daug diskusijų doktrinoje nekyla. Vienareikšmiškai pripažįstama, kad plėšimas gali būti padaromas tik tiesiogine

tyčia⁵⁶⁸. Plėšimas yra materialioji nusikalstamos veikos sudėtis, todėl plėšikas turi suvokti savo veikos pavojingumą, numatyti savo veikimo padarinius ir jų norėti. Tai, kad plėšimas gali būti padaromas tik tiesiogine tyčia, savaime reiškia, kad kaltininkas suvokia, jog turtas jam yra svetimas, ir nori jį pagrobti neteisėtomis priemonėmis⁵⁶⁹. Kaltininko valia turi būti nukreipta į nukentėjusiojo turto užvaldymą, pavertimą savo nuosavybe.

LAT senato nutarimo Nr. 52 14 punkte išaiškinta, kad plėšimas yra tyčinė nusikalstama veika, kuri padaroma tik tiesiogine tyčia⁵⁷⁰. Tame pačiame punkte nurodoma: plėšimo kaltininkas suvokia, kad grobia turtą palaužęs nukentėjusiojo valią ar atėmęs galimybę pasipriešinti, numato nusikalstamos veikos padarinius ir jų nori. Vagystės kaltininkas turi tik suvokti veikiąs prieš savininko valią, o plėšimo kaltininkas, be to, turi suvokti savo veiksmais prievarta pašalinantis nukentėjusiojo valią priešintis, taip siekti užvaldyti ir užvaldyti jo turtą.

Kasacinėje praktikoje taip pat nuosekliai pripažįstama, kad plėšimas yra tyčinė nusikalstama veika, kuri padaroma tik tiesiogine tyčia. Taigi kvalifikuojant veiką pagal BK 180 straipsnio 1 dalį būtina nustatyti, kad kaltininkas turėjo sumanymą pagrobti svetimą turtą, kuris jam gali kilti ir prieš pavartojant smurtą, ir smurto vartojimo metu⁵⁷¹. Intelektinis tyčios momentas plėšimo atveju reiškia, kad kaltininkas suvokia grobiąs svetimą turtą prievartos prieš nukentėjusį būdu, o valinis tyčios momentas – kad turi būti nustatytas kaltininko sąmoningas siekis, noras pavartojant smurtą, grasinimą ar kitaip atimant galimybę priešintis pagrobti svetimą turtą. Priešingu atveju, jeigu

⁵⁶⁸ DRAKŠIENĖ, A.; STAUSKIENĖ, E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 49; MILINIS, A.; GRUODYTĖ, E.; GUTAUSKAS, A. ir kt. Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2013, p. 348.

⁵⁶⁹ ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 312; ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS, E.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 366.

⁵⁷⁰ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23, 14 punktas.

⁵⁷¹ LAT 2015 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-82-139/2015; LAT 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274/2009; LAT 2005 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-554/2005.

kaltininkas vartoja prieš nukentėjusią fizinį smurtą, grasina juo ar kitaip atima jam galimybę priešintis, bet tokius savo veiksmus suvokia ir vertina ne kaip būdą užvaldyti turtą, bet turi kitų tikslų, plėšimo sudėties nėra.

Pabrėžtina, kad baudžiamosios teisės teorijoje ar kasacinėje praktikoje įvardijamos ir kitokios tyčios rūšys: apgalvota ir staigi, apibrėžta ir neapibrėžta. Visų pastarųjų tyčios rūšių, tiesiogiai nenumatytų įstatyme, skyrimas svarbus ir turi praktinę reikšmę sprendžiant dėl plėšimo veikos kvalifikavimo pagal 2000 m. BK 180 straipsnio 3 dalį – didelės vertės turto plėšimas. Neapibrėžta tyčia yra tada, kai kaltininkas suvokia veikos pavojingumą, numato, kad dėl jo veikimo gali atsirasti šiame kodekse numatytų padarinių, bet jų savo sąmonėje nedetalizuoja ir vienodai nori bet kurio iš jų atsiradimo⁵⁷², nesuvokia konkrečiau padarinių pavojingumo laipsnio, jį tenkina bet kokie padariniai. Plėšimo atveju, analogiškai vagystei, jei kaltininko tyčia buvo skirta pagrobti didelės vertės turtą, bet jam nepavyko to padaryti, veika vertinama kaip pasikėsinimas padaryti didelės vertės svetimo turto grobimą. Jei kaltininko tyčia dėl grobimo turto vertės neapibrėžta, jo veika kvalifikuojama atsižvelgiant į pagrobtojo turto vertę. Taigi apibrėžtos ir neapibrėžtos tyčios skirtumas teisiškai reikšmingas nustatant plėšimo apimtį ir sprendžiant dėl kvalifikuojamojo požymio bei nusikalstamos veikos stadijos.

Praktikoje pasitaiko klaidingų įstatyme nenumatytos tyčios rūšies taikymo atvejų, kai remiantis minėtoju tyčios skirstymu daroma išvada, kad kaip tik dėl to nusikaltimui kvalifikuoti neturi reikšmės, ar pagrobtas turtas kaltininkui buvo reikalingas, kur svetimą turtą užvaldęs kaltininkas jį padėjo vėliau – pasisavino, padovanojo, išmetė ar kt. Kasacinis teismas tokią motyvaciją teisingai kritikuoja dar kartą pabrėždamas, kad šis tyčios skirstymas nesusijęs su paties nusikaltimo kvalifikavimo klausimu dėl pagrindinių plėšimo sudėties požymių buvimo⁵⁷³. Papildomos aplinkybės – kam buvo reikalingas turtas, ką kaltininkas su juo veikė ir pan., yra susijusios

⁵⁷² LAT 2005 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-554/2005; ABRAMAVIČIUS, A.; BARANSKAITĖ, A.; ČEPAS, A.; ŠVEDAS, G. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1–98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 27.

⁵⁷³ LAT 2015 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-82-139/2015.

su nusikaltimo motyvais, bet nelaikomos būtinuoju plėšimo nusikaltimo požymiu. Kita vertus, tyčios rūšis turi būti nustatyta tiksliai, nes yra reikšminga veikų pavojingumo laipsniui nustatyti, kaltininko asmenybei įvertinti, kitaip tariant, atsakomybei individualizuoti.

Įstatymų leidėjas 2000 m. BK 180 straipsnyje neįtvirtina būtinųjų plėšimo sudėties požymių – išankstinio tikslo ir motyvo. Kad išankstinis tikslas nėra plėšimo būtinasis požymis, patvirtina ir kasacinė praktika: „Išankstinis tikslas apiplėšti nėra būtinu BK 180 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo sudėties požymiu: šis nusikaltimas gali būti padaromas tiek turint išankstinį tikslą, tiek ir tokio tikslo neturint, t. y. kai tyčia apiplėšti susiformuoja staiga.“⁵⁷⁴ Taigi plėšimas gali būti padaromas ir iš anksto apgalvota, ir staiga atsiradusia tyčia. Staiga susiformuoti tyčia gali iki smurtinių veiksmų prieš nukentėjusįjį darymo arba jų darymo metu: „<...> tais atvejais, kai sumanymas pagrobti turtą kaltininkui kyla panaudojus smurtą, kaltininko veiksmai kvalifikuojami kaip dvi savarankiškos nusikalstamos veikos – sveikatos sutrikdymas ir vagystė“⁵⁷⁵, arba, kai tyčia užvaldyti turtą kyla spontaniškai po gyvybės atėmimo, veika kvalifikuojama kaip vagystė⁵⁷⁶.

Iš kasacinių nutarčių matyti, kad kriterijų, kuriais vadovaudamiesi teismai kaltininko veiksmuose įžvelgia esant plėšimo tyčią arba vertina, kad prievarta ir turto pagrobimas yra kelios atskiros veikos, problema yra viena iš labiausiai rūpimų, nes turi įtakos parenkant bausmės rūšį ir dydį. Dažniausiai bylose plėšimas konstatuojamas nustačius kaltininkų tyčios pasikeitimą atliekant smurtinius veiksmus ir jiems dar nesibaigus⁵⁷⁷. Vadinasi, vertinant kaltininko tyčios turinį neužtenka apsiriboti pirmine nusikaltimo idėja, bet privalu aiškintis ir vertinti sumanymo dinamiką visos nusikalstamos veikos darymo metu.

Plėšimo tyčia turi apimti inkriminuojamą pagrobto turto pasisavinimą. Antai byloje kaltininkai ginčijo automobilio pagrobimo plėšimo

⁵⁷⁴ LAT 2006 m. gegužės 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295/2006.

⁵⁷⁵ LAT 2006 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-562/2006.

⁵⁷⁶ LAT 2014 m. balandžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-165/2014.

⁵⁷⁷ LAT 2008 m. sausio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-33/2008.

būdu tyčios požymį ir teigė, kad jų tyčia apėmė tik pinigų iš nukentėjusiųjų pagrobimą, o nukentėjusiųjų automobiliu jie pasinaudojo pastariesiems vežti į mišką jau po to, kai persirengę pareigūnais sustabdė jų automobilį ir pavartoję smurtą jį užvaldė, vėliau automobilį sugadino ir paliko miške. Teismas pripažino, kad kaltininkų sumanymas buvo pagrobtį iš važiuojančių apsipirkti verslininkų pinigus, o automobilis buvo reikalingas tik kaip transporto priemonė pasišalinti iš nusikaltimo vietos, kad galėtų užbaigti plėšimą: „<...> nuteistųjų tyčia G. R. automobilio pasisavinimo neapėmė (į tą automobilį jie tik įsibrovė, taip siekdami prieiti prie nukentėjusiųjų, kurie, pagal kaltininkų ankstesnio stebėjimo duomenis, turėjo turėti gana daug grynųjų pinigų), o iš nukentėjusiųjų V. U. ir J. R. nebuvo atimta galimybė juo naudotis.“⁵⁷⁸ Nagrinėjamoju aspektu pabrėžtina ir kasacinė nutartis, panaikinusi teismų sprendimus, kuriais asmuo nuteistas pagal 2000 m. BK 180 straipsnį už tai, kad įvykus dviejų kaimynų konfliktui dėl statomos tvoros, vienam jų fotografuojant kito veiksmus kilo konfliktas ir kaltininkas išplėšė nukentėjusiajam iš rankų fotoaparata. Kaltininkas veikos kvalifikavimą kaip plėšimą ginčijo kaip tik tyčios požymio aspektu ir teigė, kad jo tyčia neapėmė svetimo turto pasisavinimo, o fizinis smurtas buvo vartojamas tik tam, kad būtų nutraukti nukentėjusiojo veiksmai. Kasacinis teismas pabrėžė, kad plėšimo kaip nusikalstamos veikos nuosavybei veika nukreipta į svetimo turto užvaldymą – pagrindinis tokio pobūdžio nusikalstamų veikų tikslas, todėl kaip tik su tuo turi būti susiję ir subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai: „Plėšimo atveju kaltė pasireiškia tuo, kad kaltininkas naudoja smurtą kaip būdą prieiti prie svetimo turto ir jį užvaldyti, taigi esminis veikos požymis, nulemiantis ir šios veikos priskyrimą prie nusikalstamų veikų nuosavybei, yra būtent svetimo turto pagrobimas.“⁵⁷⁹ Taigi jei nustatomas tik siekis nutraukti nukentėjusiojo veiksmus ir nesant turtinio kėsینimosi tikslo, kaltininko veiksmams trūksta subjektyviojo plėšimo sudėties požymio.

⁵⁷⁸ LAT 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-254/2008.

⁵⁷⁹ LAT 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-580-895/2015.

Pagal kasacinę praktiką, subjektyviusius veikos požymius, atskleidžiančius tyčią, padeda nustatyti objektyvieji kaltininko veikos požymiai. Nurodoma, kad kaltės turinį atskleidžia ne vien tik kaltininko prisipažinimas padarius nusikalstamą veiką. Jis nustatomas tiriant, įvertinant ir išorinius (objektyvius) nusikalstamos veikos požymius: kaltininko atliktus veiksmus, jų pobūdį, intensyvumą, būdą ir pan.⁵⁸⁰ Kitoje nutartyje pabrėžiamos šios vertintinos aplinkybės: kaltininko pastangos atliekant veiksmus, situacija, kuriai esant veiksmai buvo atlikti, taip pat paskatos, nulėmusios nusikalstamos veikos padarymą⁵⁸¹. Antai teismas byloje⁵⁸² konstatavo, kad fizinis smurtas buvo vartojamas turint tikslą ne nužudyti, bet apiplėšti. Tokia išvada padaryta įvertinus pavartoto fizinio smurto pobūdį, šaunamojo ginklo panaudojimo būdą ir patį turto (laikrodžio) pagrobimo faktą⁵⁸³. Taigi manytina, kad sprendžiant dėl kaltininko tyčios turinio taip pat atsižvelgtina į nusikaltimo padarymo įrankio panaudojimo aplinkybes ir pobūdį, kaltininko veiksmų intensyvumą ir jų nutraukimo priežastis, kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, elgesį įvykio metu, prieš nusikaltimą ir po jo padarymo.

Kaltės turinio (tyčios) nustatymas svarbus ir atskiriant tęstinę veiką nuo keleto nusikalstamos veikos sumanymų. Tęstinės veikos klausimas plėšimo atveju kyla, kai kaltininkas vienu metu vartoja smurtą prieš keletą asmenų ir grobia skirtingą turtą. Plėšimo bylose vadovaujamas teismų praktika dėl tęstinės veikos nustatymo kriterijų turto grobimo nusikaltimuose, – vertinamas grobiamo turto šaltinis, pagrobimo būdas, nedidelis laiko tarpas tarp atskirų veikų, greta esanti turto buvimo vieta ir, žinoma, pati kaltininko bendroji tyčia. Pats kaltininkas suvokia nusikalstamą sumanymą kaip vientisą ir darydamas pirmą veiksmą jau turi susiformavusį ketinimą ir dėl kito

⁵⁸⁰ LAT 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274/2009.

⁵⁸¹ LAT 2012 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-403/2012.

⁵⁸² Kaltininkas buvo nuteistas pagal plėšimo panaudojant šaunamąjį ginklą požymį už tai, kad važiuodamas automobiliu įrėmė automobilio priekinėje keleivio sėdynėje sėdinčiam nukentėjusiajam automata, nukentėjusiajam iššokus ir bandant pabėgti, jį pasivijo, sudavė rankomis ir kojomis į galvą ir kitas kūno vietas, du kartus iššovė į žemę šalia gulinčio nukentėjusiojo ir nuplėšdamas nuo rankos pagrobė šiam priklausantį laikrodį.

⁵⁸³ LAT 2013 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86/2013.

nusikalstamo veiksmo⁵⁸⁴. Manytina, kad šie kriterijai tinkami vertinant ir sumanymą plėsti, todėl atvejai, kai kaltininkas pavartoja fizinį smurtą prieš vieną asmenį ir iš jo pagrobia turtą, tada pradeda vyti šalia buvusį kitą asmenį ir prieš jį pavartojęs smurtą taip pat pagrobia turtą, vertintini kaip atskiros veikos.

2.4. Bendrininkavimas darant plėšimą

Atlikus kasacinės praktikos analizę, išryškėjo bendrininkavimo darant plėšimą tendencija. Iš tirtųjų 2004–2017 m. priimtų kasacinių nutarčių matyti, kad vyrauja plėšimo nusikaltimas, daromas ne pavienio asmens, o bendrininkaujant keliems kaltininkams. Iš 492 baudžiamųjų bylų 343-jose nustatytas bendrininkavimas⁵⁸⁵ (ne visose bylose tai pripažįstant kaip sunkinančią aplinkybę, kai kuriose bylose nustatant organizuotos grupės požymį), taigi beveik 70 proc. plėšimo bylų taikytinos bendrininkavimo instituto nuostatos.

Šie duomenys verčia atkreipti dėmesį į teisinį bendrininkavimo instituto plėšimo atvejais vertinimą, o labiausiai diskutuotinas ir daugiausia praktikos sunkumų keliantis šios srities klausimas yra susijęs su subjektyviuoju požymiu. Dažniausiai kaltininkų pateikiami argumentai yra susiję su susitarimo ribų nustatymu ir ribų peržengimo kvalifikavimu, kaltininkų tyčios kryptingumo vertinimu.

⁵⁸⁴ LAT 2009 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12/2009.

⁵⁸⁵ Lentelė:

Metai	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Iš viso
Bylų skaičius	67	30	97	71	30	41	25	32	26	16	10	24	11	12	492
Bendrininkavimas	49	16	60	49	19	29	22	27	21	13	6	17	8	7	343

Grupės daromas nusikaltimas dažnai neatitinka pirminio sumanymo, didesnė neplanuotų bendrininkų veiksmų tikimybė⁵⁸⁶. Nors pirminis susitarimas, kaip kriterijus, leidžiantis spręsti apie bendrininkavimo lygį, yra lemiamas vertinant kiekvieno kaltininko indėlį, bet ne visada pakanka nustatyti vien buvus pirminį susitarimą ir tik pagal jį vertinti patį plėšimą, nes neretai patys kaltininkai nukrypsta nuo savo susitarimo arba jau nuo pradžių jį supranta skirtingai negu kiti bendrininkai. Vadinasi, svarbu suprasti, kas padeda atskirti plėšimo bendrininkų susitarimo ribas.

Tyčią bendrininkavimo atveju sudaro tai, kad kiekvienas bendrininkas suvokia, jog jis dalyvauja bendrai su vienu ar keliais kitais asmenimis daromoje nusikalstamoje veikoje, kėsina į tą patį objektą, supranta, kad savo veiksmais vykdytoji (ar kitiems bendrininkams) sudaro būtinas sąlygas padaryti nusikalstamą veiką, o vykdytojo veiksmai yra nulemti kitų bendrininkų veiksmų. Kiekvieno bendrininko tyčia yra individuali ir jos turinys priklauso nuo nusikalstamoje veikoje dalyvaujančio bendrininko vaidmens. Vis dėlto, kartu esant susitarimui ir bendrajai tyčiai, visi bendrininkai, kad ir kokius veiksmus jie atliko įgyvendindami nusikalstamą sumanymą, atsako už tą pačią nusikalstamą veiką.

Teismų praktikoje pabrėžiama, kad bendravykdis yra ne tik tas asmuo, kuris pats įgyvendina visus nusikalstamos veikos sudėties objektyviuosius požymius, bet ir tas, kuris įgyvendina dalį jų⁵⁸⁷. Tai ypač svarbi taisyklė plėšimo nusikaltimų atveju, nes dažnai kaltininkai neigia darę plėšimą tuo požiūriu, kad teigia atlikę tik tam tikrą dalį plėšimo sudėties, pavyzdžiui, tik smurtinius veiksmus arba tik turto grobimo veiksmus; pasak jų, tai reiškia, kad atsakomybė jiems kyla tik už tą dalį jų atliktųjų veiksmų. Suformuluotoji taisyklė tokią galimybę paneigia. Tai, kad kaltininkas nemušė

⁵⁸⁶ LEANNE, F. A.; VELMER, S.; BURTON, JR.; ANDY, L. Hochstetler Group and solo robberies: Do accomplices shape criminal form? *Journal of Criminal Justice*, 2009, Nr. 37, 1–9.

⁵⁸⁷ LAT 2007 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-605/2007; LAT 2012 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-55/2012; LAT 2008 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-211/2008; LAT 2009 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-197/2009; LAT 2012 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295/2012.

nukentėjusiojo (tai darė jo bendrininkai), o tik paėmė jo turtą, arba atvirkščiai, neleidžia daryti išvados, kad jis nedalyvavo kaip plėšimo vykdytojas.

Būtina pabrėžti, kad tokiais atvejais svarbu nustatyti susitarimą plėšti ar bent jau tai, kad kaltininkas, net iš anksto nesitaręs su bendrininkais plėšti, pamatęs jų veiksmus vis dėlto nesipriešino pakeistam sumanymui. Tokiu atveju vertintini kaltininko veiksmai ir reakcija į kitų bendrininkų veiksmus, taip pat kitos aplinkybės, rodančios jo galimybes suprasti nusikaltimo esmę. Pavyzdžiui, „K. Z. ir kitų bendrininkų susitarimas padaryti plėšimą konstatuotas nustačius, kad nuteistasis matė, kaip nukentėjusiajam buvo suduoti smūgiai, kaip jis buvo laikomas prispaustas prie grindų, tačiau įjėjęs į jo namą pagrobė alkoholį. Šios aplinkybės atskleidžia tiek kasatoriaus objektyvų dalyvavimą realizuojant plėšimo požymius, tiek jo tiesioginę tyčią kartu su kitais padaryti šį nusikaltimą“⁵⁸⁸. Nutartyse konstatuojant pritarimą vertinamos kaltininko turėtos galimybės girdėti, matyti, ką daro bendrininkai su nukentėjusiuoju, ko iš jo reikalauja, ir jo reakcija į tai.

Bendrininkavimo samprata neapima reikalavimo, kad visi bendrininkai visiškai realizuotų jiems inkriminuoto nusikaltimo sudėtį⁵⁸⁹, kita vertus, yra būtina sąlyga – nustatyti bendrininkavimo sudėtį. Subjektyviojo bendrininkavimo požymio tyčios esmė yra ta, kad kiekvienas bendrininkas suvokia dalyvaujant bendrai su veikos vykdytoju padarant jam inkriminuotą nusikaltimą. Tyčia bendrininkaujant padaroma nusikalstama veika yra susitarimo, sudaryto tarp bendrininkų iki veikos padarymo ar ją darant, padarinys.

2000 m. BK susitarimo požymio turinys nėra atskleistas. Įstatymas nenurodo, kaip bendrininkai turi susitarti (kokias tikslias detales numatyti) dėl bendros nusikalstamos veikos, kad būtų konstatuoti bendrininkavimo požymiai, todėl šiam klausimui atskleisti svarbi kasacinio teismo formuojama praktika.

⁵⁸⁸ LAT 2012 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-55/2012; LAT 2016 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-67-511/2016.

⁵⁸⁹ LAT 2004 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137/2004.

Nuo susitarimo iš esmės priklauso veikos bendrumo konstatavimas, nes nesant susitarimo negalima kalbėti apie kelių asmenų veikos bendrumo faktą. Teoriškai aiškiausiai susitarimo požymiai identifikuojami nustačius išankstinį žodinį ar rašytinį konkrečių veiksmų suderinimą, bet teismų praktika susitarimo požymį aiškina ir platesniu požiūriu. Teismų praktikoje įsitvirtino nuostata, kad bendrininkų susitarimas gali būti išreikštas bet kokia forma – žodžiu, raštu ar konkludentiniais veiksmais (gestu, mimika ir t. t.), todėl įrodinėjant susitarimo plėsti buvimą nėra būtina nustatyti, kad visi bendrininkai buvo išsamiai žodžiu aptarę nusikalstamos veikos detales⁵⁹⁰. Asmenų bendrininkavimą patvirtina ir tarpusavyje suderinti jų (kaltininkų) veiksmai⁵⁹¹. Susitarimas bendrininkauti darant nusikalstamą veiką konstatuojamas ne tik esant žodinei jo išraiškai, bet ir tada, kai tai matyti iš bendrininkų išorinių veiksmų darnos. Šio objektyvaus kriterijaus (išorinių veiksmų darna) pripažinimas teismų praktikoje suteikia daugiau galimybių teismams plėšimo nusikaltimuose taikyti bendrininkavimo institutą.

Plėšimą atliekantys keli bendrininkai gali atlikti skirtingo pobūdžio veiksmus. Tokiu atveju svarbu nustatyti nusikalstamo sumanymo tikslą ir jo darymo vieningumą. Esant bendram plėšimo veikos sumanymui nebėra svarbu, kiek veiksmų atlieka vienas ar kitas asmuo. Praktikoje formuojama nuostata, kad tokiais atvejais visų kaltininkų veika, atsižvelgiant į sumanymo turinį, vertinama kaip padaryta bendravykdžių, o veikai kvalifikuoti neturi reikšmės, kuris iš kaltininkų atliko daugiau smurtinių veiksmų, nes nusikaltimas padaromas bendrais jų veiksmais⁵⁹². Ši taisyklė per pastarąjį dešimtmetį nekito. Kasacinio teismo nutartyse nurodoma, kad kaltininkų veiksmai atitinka bendrininkavimo sampratą ir tada, kai, nors iš dalies jie veikia skirtingai, vieno asmens veiksmus papildo kito asmens veiksmai abiem

⁵⁹⁰ LAT 2010 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-357/2010.

⁵⁹¹ LAT 2004 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-188/2004.

⁵⁹² LAT 2004 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-135/2004.

siekiant bendro tikslo – neteisėtai užvaldyti svetimą turtą⁵⁹³. Tokiu atveju nusikaltimo dinamika gali būti skirtinga: kaltininkų veiksmai eina vienas po kito, pritariant vienas kito veiksams ir juos papildant įvairiais grasinimais, o nepavykus nukentėjusiųjų valios palaužti fiziniu smurtu, kaltinamųjų veiksmai gali peraugti į kitokio pobūdžio grasinimus.

Nustatant plėšimo bendrininkavimą būtina vertinti nusikalstamų veiksmų ir tyčios bendrumą nusikalstamos veikos metu. Bendrininkų plėšimo kvalifikavimui nesvarbu, ar vienas iš jų atlieka tik smurtinio bei grasinamojo pobūdžio veiksmus, o kitas – turto užvaldymo veiksmus, vis tiek visų bendrininkų veika atitinka plėšimo sudėtį. Kita vertus, vis tiek reikia aiškiai atskirti kiekvieno bendrininko veiksmus, nes tai gali turėti reikšmės individualizuojant jų bausmes (BK 54 straipsnio 2 dalies 6 punktas).

III. KVALIFIKUOJAMIEJI PLĖŠIMO POŽYMIAI

3.1. Kvalifikuojamųjų požymių grupavimo kriterijai

Įstatymo leidėjas, įtvirtindamas nusikaltimo sudėtis, atsižvelgia į tai, kad vienos rūšies nusikalstamų veikų pavojingumo laipsnis, kurį lemia objektyvieji ir subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai, gali skirtis. Plėšimo pagrindinė sudėtis, įtvirtinta BK 180 straipsnio 1 dalyje, išsiskiria veikos padarymo būdą žyminčių požymių gausa, taigi šios veikos padarymo būdai gali būti itin įvairūs: nuo pačios primityviausios prievartos, kai gatvėje atimama rankinė, iki organizuotos grupės sumanymo panaudojant šaunamuosius ginklus prieš asmenis įsibrauti ir pagrobti didelės vertės turtą. Įstatymų leidėjas, įvertindamas, kad plėšimas gali būti įgyvendintas įvairiomis skirtingo pavojingumo formomis, 2000 m. BK 180 straipsnio 2 ir 3 dalyse

⁵⁹³ LAT 2011 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-476/2011; LAT 2016 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-67-511/2016.

įtvirtina ir tokius požymius, kurių nustatymas suponuoja didesnę negu pagrindinės plėšimo sudėties veikos pavojingumą.

Doktrinoje ir kasacinėje praktikoje minėtieji požymiai vadinami kvalifikuojamaisiais veikos požymiais⁵⁹⁴, o sudėtys – kvalifikuotomis nusikalstamų veikų sudėtimis, kurios, be bendrų atitinkamos rūšies nusikalstamos veikos požymių, turi požymių, dėl kurių šios rūšies nusikalstamos veikos ar ją padariusio asmens pavojingumas padidėja, o atsakomybė už tokios veikos padarymą taikoma griežtesnė. Tą patvirtina 2000 m. BK 180 straipsnio skirtingų dalių sankcijų ribos. Už plėšimo pagal 2000 m. BK 180 straipsnio 1 dalį padarymą numatytos alternatyvios bausmės areštas arba laisvės atėmimas iki šešerių metų, o už kvalifikuoto plėšimo pagal 180 straipsnio 2 ir 3 dalis padarymą atsakomybės ribos siekia iki dešimties metų laisvės atėmimo, nenumatant alternatyvių bausmių rūšių. Nustačius kvalifikuojamąjį plėšimo veikos požymį, nesant išimtinių aplinkybių, svarbių bausmei skirti (BK 54 straipsnio 3 dalis, BK 62 straipsnis), įstatymas užkerta kelią skirti kitokią, švelnesnę negu laisvės atėmimas bausmę. Būtina pabrėžti ir tai, kad pagal 2000 m. BK 180 straipsnio struktūrą privilegijuotos plėšimo nusikaltimo sudėties nenustatyta.

Kvalifikuojamųjų požymių įtvirtinimo baudžiamajame įstatyme raišką lemia ne tiek plėšimo pagrindinės sudėties sandara, kiek to laikotarpio visuomenės vertybės, pati nusikalstamumo būklė tam tikromis valstybės egzistavimo sąlygomis.

2000 m. BK plėšimo sudėtyje įtvirtintos kelios kvalifikuojamųjų požymių grupės: BK 180 straipsnio 2 dalyje nustatyta: *tas, kas apiplėšė įsibrovęs į patalpą arba panaudojęs nešaunamąjį ginklą, peilį ar kitą specialiai žmogui sužaloti pritaiktą daiktą*, o BK 180 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta: *tas, kas apiplėšė panaudojęs šaunamąjį ginklą ar sprogmenį arba*

⁵⁹⁴ PIESLIAKAS, V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2006, p. 188; VERŠEKYS, P. Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2013, p. 31; LAT 2004 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-319/2004.

apiplėšęs pagrobė didelės vertės turtą ar didelės mokslinės, istorinės arba kultūrinės reikšmės turinčias vertybes, arba apiplėšė dalyvaudamas organizuotoje grupėje. Kvalifikuojamieji plėšimo požymiai – didelės vertės turtas ar didelės mokslinės, istorinės arba kultūrinės reikšmės turinčios vertybės, dalyvavimas organizuotoje grupėje – sutampa su vagystės ir turto prievartavimo kvalifikuojamaisiais požymiais, įsibrovimo į patalpą požymis sutampa su vagystės kvalifikuojamuoju požymiu, o kvalifikuojamieji požymiai – panaudojant peilį, specialiai žmogui žaloti pritaikytą daiktą, nešaunamąjį ginklą, šaunamąjį ginklą ar sprogmenį – yra specialieji, tik plėšimo sudėties kvalifikuojamieji požymiai.

Palyginti su kitomis nusikalstamomis veikomis nuosavybei, plėšimo veikai būdinga kvalifikuojamųjų požymių gausa. 2000 m. BK 180 straipsnyje yra įtvirtinti devyni šios veikos pavojingumą didinantys požymiai. Tai, kad jie įtvirtinami skirtingose straipsnio dalyse, leidžia tvirtinti, kad įstatymų leidėjas skiria dvi tokių požymių grupes: kvalifikuotieji ir itin kvalifikuotieji. Analizuojant atsakomybės ribas prieinama prie išvados, kad požymių, įtvirtintų skirtingose straipsnio dalyse, pavojingumas skiriasi. Plėšimo veikos, kuriose nustatomi BK 180 straipsnio 3 dalies sudėčių požymiai, vertinamos kaip pavojingiausios, o už tokių veikų padarymą nustatyta griežčiausia atsakomybė. Kiti toje pačioje straipsnio dalyje įtvirtinti kvalifikuojamieji požymiai yra alternatyvūs vienas kitam pagal pavojingumą, tą patvirtina ir teismų praktika: „BK 180 straipsnio 2 dalyje nurodyti plėšimą kvalifikuojantys požymiai yra alternatyvūs, todėl bent vieno iš jų pakanka tam, kad plėšimas būtų kvalifikuotas pagal BK 180 straipsnio 2 dalį.“⁵⁹⁵ Kadangi atitinkamo straipsnio dalyse išvardyti požymiai tarpusavyje yra alternatyvūs ir lygiaverčiai, veikai kvalifikuoti neturi reikšmės šių požymių kiekis, nes esant bent vienam iš tokių požymių veika vertintina kaip vienas kvalifikuotasis plėšimas. Kita vertus, atkreiptinas dėmesys į tai, kad kvalifikuojant veiką privalu nurodyti visus nustatytus kvalifikuotuosius požymius, kad būtų tiksliai

⁵⁹⁵ LAT 2009 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-449/2009.

atskleistos veikos ypatybės, be to, tikslus kvalifikuojamųjų požymių skaičius yra svarbi aplinkybė bausmei individualizuoti, nes vienoks ar kitoks požymių kiekis rodo skirtingą veikos pavojingumą.

Požymių grupavimas į kvalifikuojamuosius ir itin kvalifikuojamuosius remiasi veikos pavojingumo vertinimu, bet kvalifikuojamuosius veikos požymius galima skirstyti remiantis ir kitais kriterijais. Plėšimo kvalifikuojamieji požymiai taip pat gali būti sugrupuoti pagal:

- 1) veikos padarymo būdą;
- 2) dalyko ypatumus;
- 3) bendrininkavimo ypatumus.

Pirmąją grupę požymių, kuriuos lemia veikos padarymo būdas, dar būtų galima skirstyti pagal tai, su kuo tas pobūdis susijęs. Vieni požymiai yra susiję su pavojingų žmogaus sveikatai ar gyvybei daiktų (peilio, nešaunamojo ginklo, kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto, šaunamojo ginklo, sprogmenų) panaudojimu darant plėšimo veiką, kiti – su išskirtiniu kaltininko patekimo prie turto būdu (apiplėšimo įsibraunant į patalpą požymis).

Antroji nurodyta plėšimo veikos kvalifikuojamųjų požymių grupė skiriama pagal nusikaltimo dalyko ypatumus ir yra analogiški vagystės kvalifikuojamiesiems požymiams. Dalyko ypatumai nulemia kvalifikuojamojo požymio buvimą, kai nustatoma jo didelė vertė, išreikšta piniginiu ekvivalentu; kitu atveju vertės matas nėra grynai piniginis ir daugiau susijęs su to daikto socialine reikšme, pavyzdžiui, dalykas turi būti pripažintas didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės vertybe.

Atskiro aptarimo vertas požymis – veikos padarymas organizuota grupe. Galima kelti klausimą, ar šis požymis gali būti priskirtas veikos padarymo būdą žyminčiųjų grupei, ar vis dėlto priklausytų kitai grupei. Viena vertus, šis požymis galėtų nurodyti veikos padarymo būdą, nes tik tam tikrų aplinkybių, susijusių ir su pačiu išskirtiniu veikos darymo būdu, visumos konstatavimas (nustatant organizuotos grupės buvimą atsižvelgtina į rengto ar

padaryto nusikaltimo (nusikaltimų) pobūdį ir sudėtingumą: ar grupės nariai aptarė jo padarymo būdą, vietą, laiką ir kitus svarbius momentus, ar susitarė dėl kiekvieno iš jų užduoties ar funkcijos, numatė priemones nusikaltimo pėdsakams paslėpti bei atsakomybės išvengti, ir pan.)⁵⁹⁶ leidžia įvertinti šį požymį. Kita vertus, plėšimas tokiu atveju yra pavojingesnė veika dėl joje dalyvaujančių asmenų didesnio organizuotumo, bendrų tikslų, sudėtingesnio veikos mechanizmo ir kitų aplinkybių. Tokių nusikaltimų subjektas niekada negalėtų būti tik vienas asmuo, vadinasi, šios aplinkybės nurodo bendrininkų veikimo formą, kuri turi atitikti tam tikrus įstatyme įtvirtintus reikalavimus. Atsižvelgiant į tai manytina, kad organizuotos grupės požymis iš esmės yra susijęs su bendrininkavimo instituto savybėmis, todėl priskirtinas požymių grupei, kurios skyrimo pagrindas yra bendrininkavimo ypatumai.

3.2. Įsibrovimas į patalpą

2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinti būdo (įsibraunant) ir vietos (patalpa) reikalavimai, apibrėžiantys įsibrovimo į patalpą kvalifikuojamąjį požymį. Tik nustčius esant abu struktūrinius požymio elementus galima spręsti dėl šio veikos požymio buvimo.

Plėšimo įsibraunant į patalpą veikos pavojingumą didina kaltininko priėjimo prie grobiamo turto būdas, susijęs su patekimu į vietą, kur nukentėjusysis jaučiasi saugesnis ir dėl savo sveikatos ar gyvybės, ir dėl nuosavybės. Kitų valstybių baudžiamieji įstatymai taip pat įtvirtina kvalifikuojamąjį plėšimo požymį *įsibrovimas*. Antai Rusijos BK įtvirtinamas neteisėto įsibrovimo į gyvenamąjį būstą, patalpas ar kitą sandėlį požymis (Rusijos BK 162 straipsnio 2 dalis). Lenkijos ir Vokietijos BK tokio pobūdžio kvalifikuojamojo požymio neįtvirtina. Dar kitų valstybių įstatymai plėšimo veiką vertina kaip kvalifikuotąją ne dėl paties įsibrovimo veiksmo, bet pagal

⁵⁹⁶ ŽUKOVAITĖ, I. Bendrininkavimo institutas plėšimo bylų jurisprudencijoje. *Teisė*, 2013, Nr. 86, p. 170.

tai, kokioje vietoje plėšimas padaromas, taigi tokiu atveju pakanka nustatyti tik pačios vietos specifiškumą. Antai Italijos BK įtvirtinama, kad plėšimą sunkina ta aplinkybė, kad jis padaromas asmeniui saugiose vietose, pavyzdžiui, pastato viduje ar kitoje vietoje, kuri beveik visa ar visiškai apibrėžta kaip privati buveinė ar jos priklausiniai; viešojo transporto viduje (Italijos BK 628 straipsnio 3-bis, 3-ter dalys).

Kai kurie Lietuvos autoriai, tyrinėjantys vagystės nusikalstamą veiką (2000 m. BK 178 straipsnis) ir jame įtvirtintą analogišką požymį, teigia, jog šis požymis susijęs ir su teise į būsto neliečiamybę⁵⁹⁷. Remiantis tuo galima pagrįsti kvalifikuojamojo požymio atsiradimą 2000 m. BK 180 straipsnyje.

Būtina pabrėžti, kad plėšimo sudėtis, priešingai negu vagystės, neturi tokių požymių kaip įsibrovimas į saugyklą ar saugomą teritoriją. Kyla klausimas, kodėl plėšimas įsibraunant į saugyklą ar saugomą teritoriją, skirtingai negu vagystė, įstatymuose nepripažįstamas kvalifikuotąja sudėtimi, nors tikrai būna tokių plėšimo atvejų, kai įsibraunama į saugomą teritoriją, pavartojamas smurtas prieš ją saugantį asmenį ir pagrobiamas turtas⁵⁹⁸. Plėšimo sudėtyje nesant atitinkamų atskirų požymių (įsibrovimas į saugyklą ar saugomą teritoriją) svarstyтина tokių veikų atitikties įsibrovimo į patalpą požymiui galimybė. Kita vertus, tokiu atveju kyla sisteminė įstatymo aiškinimo problema, nes tapačia sąvoka įtvirtintas vagystės ir plėšimo kvalifikuojamasis požymis reikštų skirtingos apimties turinį. Sisteminiu požiūriu toks sąvokos išplėtimas nepriimtinas, nes tame pačiame skyriuje esančių nusikalstamų veikų vienodus kvalifikuojamuosius požymius aiškinti skirtingai nepagrįsta ir prieštarautų Baudžiamojo kodekso kaip sisteminio teisės akto principui. Tenka daryti išvadą, kad pagal dabartinį 2000 m. BK plėšimą kvalifikuoja tik įsibrovimas į patalpą, o jo turinio apimtis yra vienoda su vagystės kvalifikuojamuoju požymiu įsibrovimu į patalpą. Įsibrovimas į saugyklą ar saugomą teritoriją nėra kvalifikuojamieji plėšimo požymiai.

⁵⁹⁷ VOSYLIŪTĖ, A. Įsibrovimo į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją kaip vagystę kvalifikuojančio požymio samprata teisės moksle ir teismų praktikoje. *Teisė*, 2008, Nr. 66(1), p. 76.

⁵⁹⁸ LAT 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-284-696/2015; LAT 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-2-2014.

Patalpa doktrinoje apibrėžiama kaip uždara erdvė arba statinys, skirtas: a) žmonėms laikinai ar nuolat gyventi; b) dirbti; c) materialinėms vertybėms laikyti. Saugyklos ir saugomai teritorijai konstatuoti būtina nustatyti, kad tai yra arba įrenginys, arba apibrėžtas žemės ar vandens plotas, taip pat specifinę (materialinių vertybių saugojimo) paskirtį ar apsaugą (saugomi fizinėmis, mechaninėmis, specialiomis elektroninėmis apsaugos priemonėmis)⁵⁹⁹. Teisės moksle keliami abejonių, ar apskritai reikalingas patalpos ir saugyklos kaip atskirų kvalifikuojamųjų požymių skyrimas, bet autoriai, pasisakantys už požymių atskyrimą, remiasi skirtinga objektų paskirtimi: „Saugyklos paskirtis yra kur kas siauresnė, palyginti su patalpos paskirtimi. Saugykla nėra skirta nei žmonėms gyventi, nei dirbti. Ji skirta specialiai materialinių vertybių apsaugai. Būtiną saugyklos požymis yra tai, kad toks įrenginys saugomas fizinėmis, mechaninėmis, specialiomis elektrinėmis apsaugos priemonėmis.“⁶⁰⁰ Vadinasi, net ir kasos stalčiai laikytini saugykla. Vagystės iš kasos aparato veika atitiktų BK 178 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą kvalifikuotąją vagystę, o analogiškais aplinkybėmis padarius plėšimą pavojingumo aspektas veikai kvalifikuoti nebūtų svarbus, todėl praktikoje tokie atvejai, tarkim, kai įsibraunama į saugomą automobilį pavartojant smurtą, kvalifikuojamasis veikos požymis nepripažįstamas⁶⁰¹. Vis dėlto tiriant kasacinę praktiką buvo aptikta nutartis, kurioje kaltininko veiksmai (įsibrovimas į vilkiko kabiną, šaunamojo ginklo panaudojimas prieš kabinoje buvusį asmenį ir jo turto užvaldymas), be kitų kvalifikuojamųjų požymių, buvo įvertinti ir kaip įsibrovimas į patalpą⁶⁰². Įdomus ir kitas plėšimo atvejis, kai įsibrovimas į kelioninio autobuso (kemperio) vidų buvo įvertintas kaip įsibrovimas į patalpą. Teismo nutartyje aiškinama, kad nukentėjusiųjų automobilis buvo sukonstruotas kaip transportuojamas gyvenamasis būstas, turintis būtinąją laikinam ar nuolatiniam gyvenimui skirtą įrangą, jame

⁵⁹⁹ VOSYLIŪTĖ, A. Įsibrovimo į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją kaip vagystę kvalifikuojančio požymio samprata teisės moksle ir teismų praktikoje. *Teisė*, 2008, Nr. 66(1), p. 92.

⁶⁰⁰ *Ibid.*, p. 85.

⁶⁰¹ LAT 2006 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-586/2006.

⁶⁰² LAT 2004 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-125/2004.

nukentėjusieji gyveno ir buvo sustoję nakvynės⁶⁰³. Taigi šiuo atveju įsibrovimo į patalpą požymį lėmė specifinės automobilio savybės, dėl kurių jis buvo pripažintas kaip atitinkantis patalpos sąvoką. Manytina, kad nenustačius tokių aplinkybių plėšimas pagal aukščiau pateiktąjį įstatymo nuostatų interpretavimą turėtų būti vertinamas be kvalifikuojamųjų požymių.

Kasacinės praktikos analizė rodo, kad kvalifikuojamasis įsibrovimo į patalpą plėšimo veikos požymis yra itin dažnas⁶⁰⁴. Pabrėžtina, kad dažniausiai įsibraunama į gyvenamuosius namus, butus, garažus, parduotuves, gamybines patalpas, sandėlius.

Praktikoje įsibrovimo į patalpą požymis aiškinamas remiantis LAT senato nutarimo Nr. 52 15 punktu, kuriame nurodyta, kad įsibrovimas – tai slaptas arba atviras neteisėtas patekimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją. Įsibraunama gali būti įveikiant kliūtis (pavyzdžiui, išlaužiant duris, išjungiant signalizaciją) ar patenkant be kliūčių (pavyzdžiui, kai objektai palikti be apsaugos ar neužrakinti)⁶⁰⁵. Šiuos aiškinimus papildė kasacinė praktika.

Atsižvelgiant į tai, kad įsibrovimas suprantamas kaip slaptas arba atviras neteisėtas patekimas į patalpą, kasacinėje praktikoje pabrėžiama, kad kvalifikuojant plėšimą turi reikšmės ne patekimo į patalpą būdas, bet svetimo turto pagrobimo būdas (pavyzdžiui, patenkama į patalpą apgaule, o turtas pagrobiamas plėšimo būdu)⁶⁰⁶. Patekimas į patalpą gali būti smurtinis ir nesmurtinis. Įsibrovimas į patalpą kvalifikuojamuoju požymiu pripažįstamas ir tokiu atveju, kai kaltininkas įsibrauna į namo vidų pro neužrakintas duris ir tik

⁶⁰³ LAT 2007 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-661/2007.

⁶⁰⁴ Statistikos tyrimas rodo, kad 2004 m. iš 67 bylų šis požymis nustatytas 19 bylų, 2005 m. iš 30 bylų – 6 bylose, 2006 m. iš 97 bylų šis požymis nustatytas 25 bylose, 2007 m. iš 71 bylos – 13 bylų, 2008 m. iš 30 bylų – 6 bylose, 2009 m. iš 41 bylos – 4 bylose, 2010 m. iš 25 bylų – 4 bylose, 2011 m. iš 32 bylų – 11 bylų, 2012 m. iš 26 bylų – 11 bylų, 2013 m. iš 16 bylų – 5 bylose, 2014 m. iš 10 bylų – 2 bylose, 2015 m. iš 24 bylų – 6 bylose, 2016 m. iš 11 bylų – 2 bylose, 2017 m. iš 12 bylų – 2 bylose (tyrimui parinktos iš viso 492 bylos, kvalifikuojamasis požymis nustatytas 116 bylų, t. y. beveik 24 proc. tyrimui parinktų plėšimo bylų).

⁶⁰⁵ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23.

⁶⁰⁶ LAT 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-282/2013.

po to pavartodamas fizinį smurtą prieš nukentėjusiuosius pagrobia jų turtą⁶⁰⁷, ir kai kaltininkas pabeldžia į duris, nukentėjusysis jas atidaro, o tuo pasinaudojęs kaltininkas jį pastumia, suduoda jam smūgių, taip įsibrauna į butą ir palaužęs nukentėjusiojo valią prieina prie grobiamo turto⁶⁰⁸. Kasacinė praktika rodo, kad plėšimo atveju veikos požymis įsibrovimas į patalpą pripažįstamas kvalifikuojamuoju ir kai įsibraunama *prieš* smurto, grasinimo ar kitokio atėmimo galimybės priešintis vartojimą, ir kai įsibrovimas vyksta jų vartojimo *metu*. Taigi visi minėtieji atvejai – kai įsibraunama nevartojant prievartos būdu, bet turtas pagrobiamas plėšimo būdu; kai įsibraunama jau vartojant smurtą, grasinimus ar atimant galimybę priešintis, taip pradėjus ir tęsiant nukentėjusiojo valios palaužimą, ir tuo pasinaudojus pagrobiamas turtas – turi būti vertinami kaip plėšimas įsibrovus į patalpą.

Aiškinant neteisėtumo sąlygą kasacinėje praktikoje laikomasi nuomonės, kad įsibrovimas yra ne tik tada, kai įveikiamos kliūtys, bet ir tais atvejais, kai į objektus neteisėtai patenkama be kliūčių, bet prieš patalpų savininko ar teisėto naudotojo valią⁶⁰⁹. Neteisėtumas reiškia, kad kaltininkas neturi nei nukentėjusiojo leidimo, nei sutikimo įeiti į patalpą⁶¹⁰. Patekimo į patalpą neteisėtumą atskleidžia ne tik fizinis to patekimo būdas, bet ir tikslas, kurį turėjo kaltininkas prieš patekdamas į patalpą, laikas, kada jam kilo sumanymas pagrobtį svetimą turtą, kada ir kaip jis šį sumanymą įgyvendino⁶¹¹. Be to, kasacinėje praktikoje nurodoma, kad atsakant į klausimą, ar patekimas buvo neteisėtas, būtina išsiaiškinti ne tik konkrečias nusikaltimo aplinkybes, bet ir kaltininko ryšius su nukentėjusiuoju iki nusikaltimo padarymo, jo apsilankymo pas nukentėjusį tikruosius ketinimus⁶¹². Be to, tyrimo metu paaiškėjo, kad nors išankstinis tikslas nėra būtinas plėšimo požymis, nes tyčia apiplėšti gali kilti ir staiga, bet sprendžiant dėl įsibrovimo į patalpą požymio

⁶⁰⁷ LAT 2015 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-314-696/2015.

⁶⁰⁸ LAT 2012 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-55/2012.

⁶⁰⁹ LAT 2012 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-55/2012; LAT 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-116/2007; LAT 2007 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-153/2007.

⁶¹⁰ LAT 2005 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-499/2005.

⁶¹¹ LAT 2010 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167/2010.

⁶¹² LAT 2006 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-472/2006.

svarbu nustatyti, kad tyčia apiplėšti buvo susiformavusi dar iki įsibrovimo veiksmų arba kilo jų metu.

Kasacinė praktika išplėtojo gana plačią įsibrovimo neteisėtumo sampratą. Įsibrovimas į patalpą laikomas neteisėtu ir tada, kai tam pasinaudojama apgaule. Pavyzdžiui, jei nukentėjusysis, nežinodamas kaltininko ketinimų, jį įsileidžia į patalpą, o šio tyčia plėšti jau yra susiformavusi, tai veikia atitinka neteisėtumo sąlygą, nes jei nukentėjusysis būtų žinojęs apie kaltininko ketinimus, jo nebūtų įsileidęs. Atsižvelgiant į tai, tokie atvejai, kai kaltininkas, suklaidindamas nukentėjusįjį, prisistato esąs institucijos, įstaigos, įmonės ar bet koks kitas atstovas (pavyzdžiui, partijos narys, elektros tinklų darbuotojas), ir šis dėl to įsileidžia jį į patalpą, o kaltininkas tuo pasinaudodamas įeina ir vartodamas fizinį smurtą, grasinimus ar atimdamas galimybę priešintis užvaldo nukentėjusiojo turtą, praktikoje vertinami kaip plėšimas įsibraunant į patalpą⁶¹³. Kitais atvejais kasacinėje praktikoje buvo tikslinama, kad net ir tuo atveju, jei nuteistieji į nukentėjusiojo namus pateko pasiūlę kažką pirkti, toks patekimas vertintinas kaip įsibrovimas, nes pasiūlymas buvo tik priedanga apgaulės būdu patekti į namo vidų, o tikrieji kaltininkų ketinimai buvo užvaldyti nukentėjusiojo turtą⁶¹⁴. Tokiais sprendimais formuojama praktika, kad tokia veikia, kai apgaule naudojamas kaip priedanga patekti į patalpą, jau turint išankstinę tikslą apiplėšti, turi būti vertinama kaip kvalifikuotas plėšimas. Taigi visi atvejai, kai kaltininkas, jau turėdamas išankstinę tyčia apiplėšti, įeina į pažįstamo asmens namus dėl to, kad pats nukentėjusysis jį įsileidžia, ir po to pavartojęs prievartą pagrobia turtą, turi būti vertinami kaip įsibrovimo požymį atitinkantys veiksmai.

Kasacinės praktikos analizė rodo, kad teismai itin atidžiai vertina ir lemiamą aplinkybę veikai kvalifikuoti laiko subjektyviuosius požymius. Nustačius, kad prieš įeidamas į patalpą kaltininkas dar neturėjo tikslo apiplėšti ir į patalpą ėjo kitais tikslais, o ketinimas pagrobti turtą kilo jam jau esant

⁶¹³ LAT 2005 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-706/2005; LAT 2001 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-371/2011.

⁶¹⁴ LAT 2006 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-472/2006.

patalpoje, plėšimo sudėties ši aplinkybė nepaneigia, bet išankstinės tyčios neturėjimas neteikia pagrindo priskirti plėšimo kvalifikuojamojo – įsibrovimo į patalpą – požymio. Tokią taisyklę patvirtina kasacinė nutartis: kaltininko veiksniuose prieš jam įeinant į butą nenustačius plėšimo tyčios, kuri kilo jau jam įėjus į patalpą, kvalifikuojamasis požymis buvo pašalintas⁶¹⁵. Ir priešingai, nustatius, kad kaltininko sumanymas jau prieš jam patenkant į patalpą buvo susijęs su turto pagrobimu, veika kvalifikuotina kaip plėšimas įsibraunant. Tarkim, sprendimą lėmė baudžiamosios bylos faktinės aplinkybės⁶¹⁶, kurias ištyręs kasacinės instancijos teismas nutartyje pabrėžė, kad bendrininkai į butą pateko ne dėl asmeninių paskatų ir ne dėl to, kad jiems nepatiko nukentėjusiųjų elgesys, bet turėdami tikslą pastaruosius apiplėšti. Be to, ir iš kitų nutarčių, kuriose spręstas įsibrovimo neteisėtumo klausimas, matyti, kad bendrai padarytai veikai kvalifikuoti neturi reikšmės, kas pirmas, o kas vėliau įsibrauna į patalpą. Įsibrovimo į patalpą požymis apima ir asmenų, kurie, nors tiesiogiai į patalpą neįsibrauna, bet veikia kaip padėjėjai, tyčią⁶¹⁷.

Plėšimo kvalifikuojamuoju požymiu gali būti pripažintas ir toks atvejis, kai kaltininkas įsibrauna į patalpą turėdamas tikslą vogti, pradeda tą tikslą įgyvendinti ieškodamas vertingų daiktų, bet grįžęs nukentėjusysis jį užklumpa, o kaltininkas savo sumanymo neatsisako ir tęsia veiką, pavartoja prieš nukentėjusįjį smurtą ir užvaldo jo turtą. Tokia teisės taikymo taisyklė suformuota kasacinio teismo byloje, kurioje reikėjo nuspręsti, ar pritartina kaltininko veiksmų vertinimui kaip plėšimui nesant kvalifikuojamųjų požymių, argumentuojant tuo, kad įsibrovimas buvo įgyvendintas iki plėšimo sumanymo, ar apeliacinės instancijos teismo sprendimui, pagal kurį, įsibrovimo požymis apima ir plėšimo veiką, nes kaltininkas į butą pateko be nukentėjusiojo leidimo, nors tai ir įvyko dar iki jam susiduriant su kaltininku. Teismas paliko kvalifikuojamąjį plėšimo požymį ir tokį sprendimą pagrindė

⁶¹⁵ LAT 2006 m. gegužės 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295/2006. Byloje buvo nustatyta, kad bendrininkai, pasinaudoję tuo, kad nukentėjusioji B. I. V. atidarė buto duris norėdama įleisti į vidų laiptinėje mušamą anūką A. B., atvirai jėga įsibrovė į butą ir čia pat sumušę abu nukentėjusiuosius tuojau skubėdami ieškojo jų turto ir dalį jo užvaldė.

⁶¹⁶ LAT 2010 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167/2010.

⁶¹⁷ LAT 2013 m. gegužės 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274/2013.

sumanymo pagrobti svetimą turtą tęstinumu bei jo peraugimu į plėšimo veiką⁶¹⁸, nepaneigdamas įsibrovimo į patalpą požymio.

Kasacinės praktikos tyrimas leidžia išvelgti dar vieną teisės taikymo taisyklę, pagal kurią neturi reikšmės aplinkybė, ar po įsibrovimo į patalpą, kaltininkui grobiant turtą, nukentėjusysis buvo toje patalpoje, ar iš jos dėl tam tikrų priežasčių pasišalino. Tokia taisyklė suformuluota nagrinėjant bylą, kurioje kaltininkas prašė perkvalifikuoti jo veiką į vagystę, nes turtą jis pagrobė tada, kai bute nieko nebuvo, bet buvo nustatyta, kad kaltininkas į butą pateko pastūmęs nukentėjusįjį, o po to iš karto kambaryje ieškojo vertingų daiktų. Kaltininkui antrą kartą pastūmus nukentėjusįjį, šis išėjo iš buto kviestis pagalbos. Teismas pateikė išaiškinimą, kad kaltininkas į nukentėjusiojo butą pateko prieš jo valią, pavartodamas smurtą, be to, jau patekdamas į butą jis turėjo tikslą pagrobti svetimą turtą, nes nedelsdamas nuėjo prie spintos ir ėmė ieškoti vertingų daiktų, o nukentėjusiajam pasipriešinus vėl pavartojo prieš jį fizinį smurtą⁶¹⁹. Įvertinęs visas šias aplinkybes teismas padarė išvadą, kad kaltininko nusikalstama veika tinkamai kvalifikuota kaip plėšimas įsibraunant į patalpą.

Apibendrinant įsibrovimo į patalpą darant plėšimą požymio aiškinimą darytina išvada, kad, pagal 2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalį, plėšimo atveju įsibrovimas galimas tik į patalpą ir neapima įsibrovimo į saugomą teritoriją ar saugyklą, todėl įsibrovimas į pastaruosius objektus neatitinka kvalifikuotosios plėšimo sudėties. Palyginti su vagystės kvalifikuojamuoju požymiu, patalpos sąvoka plėšimo atveju suvokiama analogiškai, bet vertinant įsibrovimo neteisėtumą atsiranda papildomų plėšimo veikai kvalifikuoti reikšmingų aplinkybių: kaltininko santykis su nukentėjusiuoju, kaltininko tyčia prieš įsibraunant, smurto, grasinimo ar atėmimo galimybės priešintis įgyvendinimo momentas.

⁶¹⁸ LAT 2008 m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-308/2008.

⁶¹⁹ LAT 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-257/2006.

3.3. Plėšimo požymiai, susiję su žmogus sveikatai ar gyvybei pavojingų daiktų naudojimu

2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad plėšimo pavojingumą didina peilio, specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto ir nešaunamojo ginklo naudojimas, o šio straipsnio 3 dalyje – šaunamojo ginklo ir sprogmens naudojimas.

Dėl įvairių daiktų (įrankių) naudojimo plėšimas tampa pavojingesne veika, nes sukelia daug didesnę pavojų nukentėjusiojo sveikatai. Įrankiu baudžiamąja teisine prasme laikomas bet kuris daiktas, naudojamas darant nusikalstamą veiką <...> ir kuriuo tiesiogiai kėsinama į nusikaltimo dalyką, objektą⁶²⁰. Tokiais įrankiais nelaikomi bet kokie daiktai, nes ne bet kokio daikto naudojimas gali sukelti nukentėjusiajam didesnę negu įprasta grėsmę ar gresiančio pavojaus, žalos išpūdį. Specifinių savybių turinčių daiktų panaudojimas prieš nukentėjusįjį gali labai susilpninti jo pastangų priešintis turto grobimui rezultatyvumą, be to, itin neigiamai paveikti asmens fizinę ar psichinę sveikatą, suvaržyti jo veikimo laisvę, kelti pavojų jo gyvybei. Dažnai toks plėšimas apibendrintai įvardijamas ginkluotu apiplėšimu, ginkluotumą vertinant kaip papildomo įrankio naudojimą plėšimui įgyvendinti. Ginkluoti apiplėšimai neretai vertinami kaip nusikalstamos veikos, kurioms būdingas daug didesnis organizuotumas, pelningesnės ir padaromos įgudusių profesionalų⁶²¹. Ginkluotas plėšimas gali būti padaromas itin skirtingomis jėgos vartojimo formomis ir lygiais, skirtingų tipų įrankiais.

Doktrinoje nurodoma, kad „baudžiamojo įstatymo dispozicija nustato veikos, kuri pripažįstama nusikaltimu, požymius, ji turi būti maksimaliai tiksli, aiški ir išsami. Tik šiuos reikalavimus atitinkanti taisyklė

⁶²⁰ ABRAMAVIČIUS, A.; BARANSKAITĖ, A.; ČEPAS, A.; ŠVEDAS, G. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1–98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 133.

⁶²¹ MATTHEWS, R. Armed Robbery [interaktyvus]. UK: Willan publishing, 2002, p. 41. Prieiga per internetą:

http://books.google.lt/books?id=QMX2z_pZGqUC&pg=PA20&dq=robbery+crime&hl=en&sa=X&ei=uTleU_OnKfDR4QTKuoHYAQ&ved=0CEgQ6AEwBQ#v=onepage&q=robbery%20crime&f=false [žiūrėta 2016 m. kovo 2 d.].

leis baudžiamajam įstatymui atlikti savo funkcijas nepažeidžiant konstitucinių asmenybės laisvių ir teisių“⁶²². Kaip tik todėl įstatyme turi būti aiškiai išreikšta įstatymų leidėjo nuostata apie kvalifikuojamųjų požymių įtvirtinimo pagrindus, kurie gali būti įvairūs, pavyzdžiui: veiksmų, kaltininkų atliekamų su plėšimo įrankiais, pobūdžio kriterijus; įrankių tikslinės paskirties savybių kriterijus. Įrankiai gali būti skirstomi taip pat įvairiai, pavyzdžiui, tiesiog įtvirtinant įstatyme ginkluoto apiplėšimo sąvoką arba daiktų grupes: šaunamieji ginklai, pjaunamieji įrankiai, kitokie pavojingi ginklai ir pan.

Skirtingų valstybių įstatymų turinys atskleidžia, kad yra itin įvairių būdų nustatyti kvalifikuotojo plėšimo požymius pagal įrankių naudojimą. Antai Italijos BK įtvirtintas vienas bendrasis požymis, apibūdintas kaip plėšimas, padarytas panaudojant ginklus⁶²³. Rusijos BK nustatoma, jog plėšimą kvalifikuoja tai, kad jis padaromas panaudojant ginklą arba daiktą, naudojamą vietoj ginklo⁶²⁴. Lenkijos BK plėšimo kvalifikuojamasis požymis konkretizuojamas nustatant, kad veika padaroma naudojant šaunamąjį ginklą, peilį, kitokį pavojingą daiktą ar paralyžiuojantį įrankį⁶²⁵. Prancūzijos BK įvardijami atvejai, kai plėšimui pasitelkiami tam tikri įrankiai, įstatyme grupuojami į ginklus, kuriems reikalingi leidimai, ir į uždraustus ginklus⁶²⁶. Vokietijos BK pateikiamas dar kitokio tipo požymių grupavimas – įtvirtinami kvalifikuojamieji ir itin kvalifikuojamieji požymiai, pirmajai grupei priskiriant atvejus, kai kaltininkas arba kitas bendrininkas turi (laiko) ginklą ar kitą pavojingą įrankį. Itin kvalifikuojamaisiais plėšimo požymiais laikomi atvejai,

⁶²² ŠVEDAS, G. Kai kurios baudžiamųjų įstatymų dispozicijų konstravimo problemos. *Teisė*, 1991, Nr. 25, p. 19.

⁶²³ FRANCHI, L.; FEROCI, V.; FERRARI, S. *Codici e leggi d'Italia. Codice penale Milano: Ulrico Hoepli*, 2015, p. 305.

⁶²⁴ Уголовный кодекс РФ от 13 июня 1996 г. N 63-ФЗ. Принят Государственной Думой 24 мая 1996 года. Одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 года [interaktyvus].

Prieiga per internetą: http://www.ug-kodeks.ru/ug/ug-kodeks.ru/ugolovnij_kodeks_-_glava_21.html [žiūrėta 2014 m. balandžio 26 d.].

⁶²⁵ Poland penal code [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/10> [žiūrėta 2014 m. balandžio 25 d.].

⁶²⁶ French penal code [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations> [žiūrėta 2014 m. balandžio 28 d.].

kai kaltininkas naudoja ginklą ar kitą pavojingą įrankį nusikaltimo darymo metu; arba turi (laiko) ginklą, kai plėšimas daromas gaujos, kurios tikslas yra daryti tęstinį plėšimą ar vagystę⁶²⁷. Taigi šios valstybės įstatyme požymiai, susiję su plėšimui naudojamais įrankiais, į kvalifikuojamuosius ir itin kvalifikuojamuosius skirstomi remiantis ne tokių daiktų savybėmis, bet įrankių panaudojimo pobūdžiu.

Įvertinus 2000 m. BK 180 straipsnio struktūrą, doktrinos nuostatas dėl nusikalstamos veikos požymių įtvirtinimo bei kitų šalių pavyzdžius, manytina, kad Kodekse įtvirtintam kvalifikuojamųjų požymių, žyminčių įrankių panaudojimą, skirstymo būdui trūksta tikslumo ir aiškumo. Viena vertus, aišku, kad BK 180 straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytieji įrankiai suskirstyti remiantis pavojingumo kriterijumi, grindžiamu tik naudojamo daikto savybėmis, o daiktų panaudojimo pobūdis požymių diferencijavimui reikšmės neturi. Kita vertus, neaiškus įvardijamų daiktų atrankos kriterijus⁶²⁸, nes sudėties požymiai apibrėžiami balansuojant tarp plataus pobūdžio daiktų grupės ir konkretaus vienos rūšies daikto įtvirtinimo kaip atskiro kvalifikuojamojo požymio.

3.3.1. Įrankio panaudojimo samprata

2000 m. BK 180 straipsnio 2 ir 3 dalyje yra įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už plėšimo padarymą *panaudojant* nešaunamąjį ginklą, peilį, kitą specialiai žmogui žaloti pritaikytą daiktą, šaunamąjį ginklą, sprogmenį. Įvertinus, kad BK nėra pateikiama panaudojimo sąvokos, atskleidžiant minėtųjų kvalifikuojamųjų požymių sampratą svarbu išsiaiškinti, kaip

⁶²⁷ German Criminal Code in the version promulgated on 13 November 1998, *Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt]* I p. 3322, last amended by Article 1 of the Law of 24 September 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3671 and with the text of Article 6(18) of the Law of 10 October 2013, *Federal Law Gazette* I.

⁶²⁸ ŽUKOVAITĖ, I. Plėšimas nukentėjusiojo valią palaužus naudojamais įrankiais. *Teisė*, Nr. 98, 2016, p. 169–170.

panaudojimas pagal 2000 m. BK 180 straipsnį suprantamas doktrinoje ir kasacinėje jurisprudencijoje.

Panaudojimas bendriausiąja lingvistine prasme reiškia: 1. patirti naudą; 2. vartoti kaip priemonę, įrankį kam nors siekti⁶²⁹. Panaudojimui darant plėšimo nusikaltimą aiškinti tinkamiausia būtų antroji termino reikšmė, bet vien lingvistinis žodžio apibrėžimas neatskleidžia specifinių kvalifikuojamojo požymio turinio aspektų, svarbių teikiant teisinį veikos vertinimą. 2000 m. BK nėra nurodoma, kad įrankių panaudojimas griežtai reiškia tik tiesioginį jų panaudojimą pagal paskirtį. Baudžiamajame įstatyme nėra nuostatų, kurios leistų daryti išvadą, kad veikai kvalifikuoti yra reikšmingas skirtumas atveju, kai plėšimo metu kaltininkas tik turi su savimi vieną iš tų daiktų ir kai jis tą daiktą tiesiogiai panaudoja pagal paskirtį. Taigi manytina, kad panaudojimas 2000 m. BK 180 straipsnio prasme suprantamas plačiau, negu tik tiesioginis konkretaus įrankio panaudojimas pagal jo paskirtį (pavyzdžiui, šaunamojo ginklo panaudojimas tik tada, kai iš to ginklo iššaunama, arba peilio panaudojimas tik tada, kai juo duriant ar pjaunant sužalojamas nukentėjęsysis).

Doktrinoje pripažįstama, kad įrankių panaudojimas darant plėšimą gali būti ir tiesioginis, ir netiesioginis⁶³⁰. Panaudojimas gali būti suprantamas kaip tiesioginis veiksmas su tam tikru daiktu, panaudojant jį pagal jo paskirtį, ir netiesioginis, tuo daiktu nedarant jokio konkretaus poveikio nukentėjusiajam, o tik verbalinė, konkludentinė kaltininko išraiška apie tokio daikto buvimą ir galimą jo poveikį nukentėjusiajam. Prie panaudojimo sampratos pagal 2000 m. BK 180 straipsnį formavimo itin daug prisidėjo kasacinė jurisprudencija. Iš tirtų LAT nutarčių matyti, kad kasaciniam teismui neretai teko aiškinti teisinius panaudojimo sampratos aspektus. Taigi panaudojimu kasacinėje praktikoje pripažįstamas ne tik tiesioginis pasinaudojimas nusikaltimo įrankio žalojančiomis savybėmis, bet ir grasinimas – žodžiu, gestais, akivaizdžiu

⁶²⁹ NAKTINIENĖ, G.; PAULAUSKAS, J.; PETROKIENĖ, R. ir kt. Lietuvių kalbos žodynas. Elektroninis variantas (2005) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/startas.htm> [žiūrėta 2017 m. birželio 3 d.].

⁶³⁰ MEZZETTI, E. Trattato di diritto penale, parte speciale. Reati contro il patrimonio. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 2013, p. 253.

demonstravimu – tai daryti⁶³¹. Tai patvirtina, kad panaudojimo samprata apima ne tik tiesioginį daikto panaudojimą pagal jo tikslinę paskirtį, vadinasi, pagal doktrines nuostatas ir kasacinę praktiką aiškinant plėšimo kvalifikuojamųjų požymių turinį panaudojimas turi būti suprantamas plačiąja prasme, apimant ne tik tiesioginį to įrankio panaudojimą pagal paskirtį, bet ir netiesioginį.

Tiesioginis panaudojimas – tai ne tik daikto panaudojimas pagal jo tikslinę paskirtį. Ši sąvoka apima ir atvejus, kai daiktas panaudojamas kaip fizinio smurto priemonė, pavyzdžiui, šaunamuoju ginklu ne iššaukama, bet suduodama juo per galvą. *Netiesioginis* panaudojimas suprantamas kaip grasinimas panaudoti įrankį. LAT senato nutarime Nr. 52 išaiškinta, kad vien tik ginklo turėjimas plėšimo metu (pavyzdžiui, švarko, kelnų kišenėje ar rankinėje), akivaizdžiai jo nedemonstruojant ir apie jį neužsimenant (tai nukentėjusiajam galėtų sukelti didesnio pavojaus įspūdį), nelaikytinas kvalifikuojamuoju ginklo panaudojimo požymiu⁶³². Taigi netiesioginio panaudojimo samprata neapima atvejų, kai kaltininkas tik turi su savimi kurį nors iš įstatyme įvardytų daiktų, bet akivaizdžiai jo nedemonstruoja. Aptariant netiesioginio panaudojimo sampratą, išskirtinai svarbūs praktiniai teisės aiškinimo klausimai, kuriuos kasacinis teismas nagrinėjo nuo 2000 m. BK įsigaliojimo ir į kuriuos atsižvelgiant buvo nustatytos netiesioginio panaudojimo sampratos ribos.

Analizė rodo, kad kasacinė jurisprudencija formuoja gana aiškia nuostatą: „<...> kiek akivaizdžiai turi būti išreiškiamas grasinimas ir koku būdu jis turi būti susietas su naudojamu įrankiu, kuris atitinka kvalifikuojantį požymį; kiek veikos kvalifikavimas priklauso nuo to, kaip nukentėjusysis suvokia ir vertina įrankio panaudojimo aplinkybes. Pavyzdžiui, tokie atvejai, kai peilis nukreipiamas į nukentėjusįjį asmenį ir laikomas atvirai jį demonstruojant, teismų vertinami kaip leidimas suprasti, kad šis daiktas gali

⁶³¹ LAT 2005 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-408/2005.

⁶³² LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23, 18 punktas.

būti panaudotas nukentėjusiojo sužalojimui“⁶³³. Grasinimas pavartoti fizinį smurtą tokiu atveju pripažįstamas realiu. Kaltininko grasinimas, kai jis laiko rankoje įrankį, kurį akivaizdžiai mato nukentėjęs asmuo, nors kaltininkas neišsako grasinimų, susijusių su peiliu ir jo panaudojimu prieš nukentėjusįjį, praktikoje vertinamas kaip atitinkantis įrankio netiesioginio panaudojimo sampratą. Antai byloje⁶³⁴ grasinimo panaudoti įrankį požymis buvo pagrįstas vien faktu, kad kaltininkas laikė rankoje peilį, o nukentėjęs asmuo, jį matydamas, suvokė kaip grėsmę jo sveikatai ir dėl to nedrįso daugiau priešintis kaltininko veiksams užgrobian turtą, taigi buvo suvaržyta nukentėjusiojo veiksmų laisvė. Priešingai – akivaizdaus demonstravimo sąlygos neatitinka situacija, kai nukentėjusysis nemato daikto, kuriuo jam grasinama (pavyzdžiui, per tamsu, kaltininkas prisiartina iš už nugaros ir pan.), ir spėja, koks tai įrankis, iš verbalinės kaltininko grasinimų išraiškos. Kaip plėšimas nesant kvalifikuojamųjų požymių kasacinėje praktikoje buvo įvertinta nusikalstama veika, kurios kaltininkas, pribėgęs prie nukentėjusiojo, sugriebė šiam už striukės ir įrėmęs nežinomą daiktą į šoną pagrasino „papjausiąs“, jei šis neatiduos mobiliojo ryšio telefono⁶³⁵. Veikos kvalifikavimą, nepaisant žodžiu išreikšto grasinimo turinio, lėmė aplinkybė, kad nukentėjusysis tiksliai nematė, koks daiktas jam buvo įremtas.

Šių praktikos atvejų analizė leidžia teigti, kad akivaizdaus demonstravimo sąlyga yra susijusi ne tiek su aplinkybe, kad kaltininkas išreiškė grasinimą žodžiu, kiek su faktu, jog nukentėjusysis kaltininko naudojamą daiktą bent jau mato ir dėl to gali įvertinti situaciją. Dėl to kvalifikuojamojo požymio *įrankių panaudojimas plėšiant* taikymas priklauso ir nuo nukentėjusiojo galimybių matyti naudojamą daiktą, taip įvertinti įrankio savybes. Tokia praktika suponuoja, kad kaltininkas gali išvengti griežtesnės

⁶³³ Vilniaus apygardos teismo 2013 m. sausio 15 d. nutartis Nr. 1A-97-468/2013; Vilniaus apygardos teismo 2013 m. sausio 21 d. nutartis Nr. 1A-121-312/2013.

⁶³⁴ Kaltininko, kuris po įsibrovimo į butą buvo užkluptas šeimininkės, todėl laikė į nukentėjusiąją nukreiptą peilį tol, kol su pamtais daiktais pasišalino iš buto, veiksmai buvo įvertinti kaip grasinimas peiliu, atitinkantis peilio panaudojimo plėšimui požymį. LAT 2012 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-388/2012.

⁶³⁵ LAT 2007 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-520/2007.

atsakomybės vien dėl to, kad nukentėjusysis tiksliai negali matyti daikto, kuriuo jam grasinama, nors neabejotinai toks veikos padarymo būdas (vertinant patį grasinimo turinį) padeda labiau nukentėjusįjį įbauginti, greičiau palaužti jo valią. Svarstyтина, ar nereikėtų labiau atsižvelgti į tai, kaip nukentėjusysis suvokia veikos pavojingumą, teisinio kvalifikavimo rezultatų nesiejant vien su naudojamojo daikto matymo aplinkybe. Daugiau reikšmės reikėtų teikti grasinimo turiniui ir jo poveikiui palaužiant nukentėjusiojo valią bei užvaldant turtą, o ne įrankio matymo faktui.

Atliekant kasacinės praktikos tyrimą tapo akivaizdu, kad kvalifikuojamųjų plėšimo požymių, kurių esmė – tam tikro įrankio panaudojimas, konstatavimas siejamas su pačiu tokio įrankio panaudojimo faktu, o ne su to panaudojimo sukeltais padariniais. Antai Teismas byloje išsakė nuomonę: „Tos aplinkybės, <...> kad, be šaunamojo ginklo, buvo panaudotos ir kitos nukentėjusiųjų pasipriešinimo palaužimo priemonės, šaunamojo ginklo panaudojimo plėšimo metu neeliminuoja.“⁶³⁶ Taigi nors panaudojimui ir turi būti būdingas tikslas palaužti nukentėjusiojo valią ir palengvinti priėjimą prie grobiamo turto, bet, pagal kasacinės praktikos išaiškinimus, įstatymas nenustato padarinių kaip būtinos panaudojimo sąlygos.

Dažnai pasitaiko, kad nusikalstamos veikos eiga pakrypsta ne ta linkme, kurios tikėjosi kaltininkas, pavyzdžiui, nukentėjęs asmuo priešinasi daug stipriau, negu buvo galima tikėtis, kaltininkas nesugeba palaužti nukentėjusiojo valios ir tenka griebtis kitų priemonių, arba kaltininkas jau mano užvaldęs turtą, bet nukentėjęs asmuo savo veiksmais sutrukdo kaltininkui su tuo turtu pasišalinti ir pastarasis siekia išsaugoti grobiamą turtą panaudodamas tam tikrus įrankius. Tokiu atveju teisinis veikos vertinimas, pagal kasacinę praktiką, atitinka kvalifikuotąjį plėšimą panaudojant įrankį. Kasacinis teismas šiuo klausimu nurodo: „<...> nors prievartos priemonė prieš nukentėjusįjį buvo panaudota po to, kai nukentėjusysis pats padavė parduodamą mobiliojo ryšio telefoną vienam iš bendrininkų apžiūrėti, tačiau

⁶³⁶ LAT 2009 m. kovo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86/2009.

popurškimas dujų balionėliu nukentėjusiajam į veidą iš karto po telefono perdavimo buvo panaudotas prieš nukentėjusį, siekiant išlaikyti jo turtą, t. y. jį pasisavinti⁶³⁷, arba „<...> kadangi plėšimas dar nebaigtas, nes pagrobtas turtas negali būti kaltininko laisvai disponuojamas, todėl laikoma, kad plėšimas padarytas panaudojus tam tikrą priemonę“⁶³⁸; dar kitoje nutartyje teismas įrankio panaudojimą siekiant išlaikyti grobiamą turtą taip pat pripažino kvalifikuojamuoju veikos požymiu⁶³⁹. Apibendrinant darytina išvada, kad įrankio panaudojimas turi būti pripažintas kvalifikuojamuoju požymiu visais atvejais, kai tas įrankis panaudojamas dar iki turto užvaldymo momento.

Kalbant šia tema pabrėžtinai ir įrankio panaudojimo plėšimui veikiant bendrininkų grupe teisinio vertinimo klausimas. Pagrindinė, dažnai kaltininkams aktuali, problema yra bendrininkų veikos vertinimas, kai įrankį panaudoja tik vienas iš bendrininkų. Tokiu atveju visų pirma vadovaujamosi bendraja nuostata, kad atsakomybė už bendrininkų veiksmus yra bendra, nors jie skirtingais veiksmais įgyvendina vienos nusikalstamos veikos atskirus požymius⁶⁴⁰. Tokiems atvejams kasacinė praktika suformavo gana aiškia taisyklę, pagal kurią panaudojimo požymis inkriminuojamas ir tiems veikos dalyviams, kurie tiesiogiai patys neturi peilio ar ginklo ir jo nenaudoja, bet pritaria jo panaudojimui arba, jei ir nepritaria, suvokdami, kad nusikalstama veika vykdoma panaudojant ginklą, toliau dalyvauja darant nusikaltimą, o po jo padarymo pasidalija pagrobtą turtą⁶⁴¹.

Pagal 2000 m. BK 180 straipsnį, ir grasinimas įrankiu (netiesioginis panaudojimas), ir tiesioginis įrankio panaudojimas pagal paskirtį kvalifikuojami pagal tą pačią straipsnio dalį. Taikoma įstatymo nuostata, kad veikos pavojingumo kvalifikavimą lemia ne įrankio panaudojimo būdas, bet specifinės naudojamo daikto savybės. Kita vertus, teismų praktikoje

⁶³⁷ LAT 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251/2004; LAT 2009 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189/2009; LAT 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-488/2011.

⁶³⁸ LAT 2011 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-455/2011.

⁶³⁹ LAT 2012 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-388/2012.

⁶⁴⁰ Žr., pvz.: ŽUKOVAITĖ, I. Bendrininkavimo institutas plėšimo bylų jurisprudencijoje. *Teisė*, 2013, Nr. 86, p. 164.

⁶⁴¹ LAT 2009 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-165/2009.

individualizuojant bausmę kartais atsižvelgiama į įrankio panaudojimo būdą, įvertinamas įrankio panaudojimo pobūdis, sukelti padariniai, jų sunkumas. Pavyzdžiui, byloje asmuo buvo nuteistas pagal BK 180 straipsnio 3 dalį už tai, kad grasino dujiniu ginklu, o paskui juo sudavė nukentėjusiajam per galvą ir pasisavino jo turtą. Teismas, sprenddamas dėl švelnesnės bausmės paskyrimo, nurodė, kad viena iš svarbių aplinkybių yra ta, kad nusikaltimas nesukėlė sunkių padarinių, nukentėjusiajam nebuvo padaryta žala sveikatai⁶⁴²; kitas teismas byloje, kurioje asmuo nuteistas pagal BK 180 straipsnio 2 dalį, nes įsibrovęs į patalpą ir grasindamas beisbolo lazda pagrobė turtą, taip pat pabrėžė aplinkybę, kad nukentėjusiajai nekilo fizinio pobūdžio padarinių, t. y. jos sveikata nebuvo sutrikdyta, kita vertus, jai padaryta dvasinio pobūdžio trauma⁶⁴³. Taigi matyti, kad teismų sprendimuose vertinamos teisiškai reikšmingos atsakomybei individualizuoti aplinkybės – padarinių sunkumas, tiesiogiai nulemtas įrankio panaudojimo būdo.

Atsižvelgiant į tai, kyla abejonių, ar tiesioginis ir netiesioginis įrankio panaudojimas pagrįstai pagal BK 180 straipsnį teisinio kvalifikavimo prasme laikomi vienodo pavojingumo veikomis. Iš praktikos vertintina, kad vien įrankio laikymas, turėjimas, demonstravimas nusikaltimo metu nėra toks pavojingas, kaip tiesioginis įrankio panaudojimas fiziškai palaužiant nukentėjusįjį ir realiai padarant žalą jo sveikatai. Grasinimo atveju padariniai daugiau susiję su psichologiniais išgyvenimais, išgąsčiu, įbauginimu ir pan., o tiesioginio panaudojimo atveju padariniai gali būti itin žalingi – nuo fizinio skausmo sukėlimo iki gyvybės atėmimo. Taigi įrankio panaudojimo pobūdis suponuoja skirtingą veikų pavojingumą, todėl ir baudžiamosios atsakomybės už tokias veikas ribos įstatyme turi būti skirtingos. Dabartinė teismų praktika rodo, kad skirtingas veikų pavojingumas įvertinamas taikant teismo diskreciją individualizuoti baudžiamąją atsakomybę, bet manytina, kad skirtingas veikų pavojingumas galėtų būti įtvirtintas pačiame baudžiamajame įstatyme nustatant

⁶⁴² Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gegužės 10 d. nuosprendis Nr. 1A-266-303/2013.

⁶⁴³ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 12 d. nutartis Nr. 1A-260-72/2012.

atitinkamas veikos kvalifikavimo galimybes, pavyzdžiui, kvalifikuojamųjų požymių diferencijavimą pagal įrankių panaudojimo pobūdį.

3.3.2. Peilis

2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas kvalifikuojamasis plėšimo požymis – peilio panaudojimas. Šis nusikalstamą veiką sunkinantis požymis yra įtvirtintas tik plėšimo sudėtyje. Jokiam kitame 2000 m. BK straipsnyje, nustatančiame baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamą veiką, ar Kodekso bendrosios dalies straipsnyje, įtvirtinančiame atsakomybę sunkinančias aplinkybes, tokio įrankio panaudojimas nenumatytas. Taigi tai yra išskirtinis, tik plėšimo sudėčiai būdingas požymis. Iki 2000 m. BK priėmimo tokio kvalifikuojamojo požymio plėšimo sudėtyje įtvirtinta nebuvo.

Daugumos kitų šalių baudžiamieji įstatymai peilio panaudojimo kaip kvalifikuojamojo plėšimo požymio atskirai neįtvirtina. Išimtis – Lenkijos BK, kuriame plėšimo sudėtyje tiesiogiai, be šaunamojo ginklo ir kitų pavojingų daiktų ar paralyžiuojančių priemonių panaudojimo, įtvirtintas ir peilio panaudojimas kaip alternatyvus požymis⁶⁴⁴.

Peilio panaudojimas kaip alternatyvus kvalifikuojamasis požymis įtvirtintas 2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalyje kartu su nešaunamojo ginklo ir kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto panaudojimo požymiais. Palyginus šiuos tris požymius matyti, kad kiti du požymiai apima tam tikros daiktų grupės naudojimą, o peilio požymis reiškia ne tam tikrą bendrąją įrankių grupę, bet vieną konkretų buityje naudojamą daiktą.

Tiriant teismų praktikos atvejus matyti, kad peilio naudojimas plėšiant yra labai dažnas⁶⁴⁵. Dažnesnis, palyginti su kitais įrankiais, peilio

⁶⁴⁴ Criminal Code of the Republic Poland. *Journal of law of the Republic of Poland*, 1997, item. No. 553 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [žiūrėta 2015 m. vasario 3 d.].

⁶⁴⁵ Iš ištirtos kasacinės praktikos šis požymis buvo nustatytas: 2004 m. 7 byloje iš 67, 2005 m. 4 byloje iš 30, 2006 m. 15 bylų iš 97, 2007 m. 9 byloje iš 71, 2008 m. 2 byloje iš 30, 2009 m. – 7 byloje iš 41, 2010 m. 3 byloje iš 25, 2011 m. 8 byloje iš 32, 2012 m. 7 byloje iš 26, 2013 m. 4 byloje iš 16, 2014

naudojimas plėšime gali būti paaiškinamas tuo, kad šis vienas iš pagrindinių buityje naudojamų įrankių kaltininkui yra lengvai prieinamas ir pasižymi žalojančiomis savybėmis. Be to, naudotis peiliu kaip žalojimo, grasinimo įrankiu kitam asmeniui paveikti nereikia ypatingų, specialiųjų žinių ar papildomų gebėjimų, tai yra primityviausias įrankis, kuriuo galima nesunkiai sukelti grėsmę nukentėjusiajam. Manytina, kad kaip tik dažnas peilio naudojimas praktikoje turėjo įtakos įstatymų leidėjo sprendimui įtvirtinti šio daikto naudojimą kaip atskirą kvalifikuojamąjį požymį. Kita vertus, kyla abejonių dėl tokio teisėkūros sprendimo teisinės technikos – ar įrankio naudojimo dažnumas yra pakankama priežastis, dėl kurios vienos rūšies daiktas įtvirtinamas kaip atskiras kvalifikuojamasis požymis, nors galėtų būti priskiriamas bendresnei įrankių grupei. Šio daikto panaudojimo įtvirtinimo kaip atskiro kvalifikuojamojo požymio pagrįstumu abejoja ir kiti autoriai. A. Pikelis teigia, kad įvardijus kai kuriuos nusikaltimo įrankius konkrečiai (peilį), o kitus apėmus bendresnėmis sąvokomis (nešaunamasis ginklas, kitas specialiai žmogui žaloti pritaikytas daiktas), buvo pasunkinta galimybė integraliai apibrėžti juos viena sąvoka ir taikyti jiems bendrą kriterijų, nes peilis gali būti priskiriamas ir prie nešaunamųjų ginklų, ir prie ūkinės ar buitinės paskirties įrankių⁶⁴⁶. Šio daikto panaudojimo atskyrimo į atskirą požymį pagrįstumas kelia dar daugiau abejonių analizuojant teismų praktikos atvejus: tarkim, neretai kaltininko veika, nors jis ir panaudoja peilį, vertinama pagal specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto panaudojimo požymį⁶⁴⁷. Taigi galima pagrįstai svarstyti, ar šio požymio neapima kitos įtvirtintos bendresnio pobūdžio įrankių grupės požymiai.

Doktrinoje teigiama, kad įstatymų leidėjas nenurodo jokių kitų specialiųjų peilio savybių, todėl veikai kvalifikuoti nėra svarbu nei peilio

m. 2 byloje iš 10, 2015 m. 6 byloje iš 24, 2016 m. 1 byloje iš 11, 2017 m. 1 byloje iš 12. Iš viso 76 byloje iš 492 bylų, t. y. beveik 16 proc. kasacine tvarka nagrinėtų bylų.

⁶⁴⁶ PIKELIS, A. Baudžiamosios teisėkūros labirintai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas ir teismų praktika taikant Baudžiamojo kodekso 178 ir 180 straipsnius. Vilnius: Petro ofsetas, 2011, p. 132.

⁶⁴⁷ LAT 2007 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162/2007; LAT 2007 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-559/2007.

dydis, nei iš kokio metalo jis pagamintas, kita vertus, medinio, žaislinio ir pan. peilio naudojimas nėra laikomas kvalifikuojamuoju veikos požymiu⁶⁴⁸. Pagal Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo 2 straipsnio 46 punktą, šaltuoju ginklu laikomas nešaunamasis ginklas, kuriuo, naudojantis raumenų jėga, per atstumą arba esant tiesioginiam sąlyčiui galima sunaikinti ar kitaip mechaniškai paveikti taikinį (durti, pjauti, kirsti, smogti, triuškinėti). Šaltaisiais ginklais nelaikomi ūkinės ar buitinės paskirties įrankiai⁶⁴⁹. Taigi tam tikra peilių rūšis pagal įstatymą yra priskiriama nešaunamiesiems ginklams, vadinasi, tokių peilių panaudojimas atitinka nešaunamojo ginklo panaudojimo požymį pagal 2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalį.

„Lietuvių kalbos žodyne“ *peilis* aiškinamas kaip įrankis su kotu ir geležte kam pjauti⁶⁵⁰. Žodyne išvardijamos (pavyzdinis, bet ne baigtinis sąrašas) įvairios galimos peilių rūšys: duoninis, dviašmenis, ištininis (nesulenkiamas), skutiklis (skustuvas). Pagal paskirtį peiliai gali būti skirstomi į įvairias klasifikacines grupes: koviniai, ūkio, buitinės paskirties ir pan. Manytina, kad visos žodyne minimos peilių rūšys atitinka kvalifikuojamąjį plėšimo požymį, nes įstatymas neįtvirtina išskirtinių, tik plėšimui tinkančių peilio rūšių.

Kasacinėje praktikoje šiam požymiui aiškinti svarbi nutartis buvo priimta 2005-aisiais. Kaltininkas ginčijo veikos kvalifikavimą kaip peilio panaudojimo požymį dėl to, kad teismai esą neteisingai kanceliarinės paskirties rėžtuką prilygino peiliui. Prašymas panaikinti kvalifikuojamąjį požymį buvo grindžiamas vien lingvistiniu aiškinimu, kad popieriaus rėžtukas yra kanceliarinės paskirties daiktas ir atitinka „Lietuvių kalbos žodyne“ pateiktą rėztuko ar rėztuvo, bet ne peilio, sąvoką. Teismo nutartyje buvo įvardytos kvalifikuojamojo požymio savybės, atskyrimo kriterijai, atsakyta į klausimą, ar

⁶⁴⁸ ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A.; BIELIŪNAS, E. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 314–315.

⁶⁴⁹ Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas Nr. IX-705, 2002 m. sausio 15 d., 2014 06 26 įstatymo Nr. XII-978 redakcija. TAR, 2014, Nr. 9407.

⁶⁵⁰ KEINYS, S.; KLIMAVIČIUS, J.; PAULAUSKAS, J. ir kt. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (IV leidimas). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000, p. 535.

2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta peilio sąvoka atitinka „Lietuvių kalbos žodyne“ nurodytą peilio aprašymą. Be to, pateikiama itin trumpa peilio apibrėžtis, nurodant, kad peilis yra įrankis, skirtas kam nors pjauti⁶⁵¹. Teismo pateiktoji požymio samprata suponuoja, kad svarbiausia daikto savybė, dėl kurios jis pripažįstamas peiliu, pagal 2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalį yra to daikto paskirtis, o ne pavadinimas. Daiktas turi būti pjovimo priemonė, kad ir koks būtų objektas, kuriam pjauti tas daiktas skirtas, ar pjovimo būdas. Atsižvelgiant į tokį aiškinimą buvo nuspręsta, kad kanceliarinis peiliukas, nors ir vadinamas rėžtuku, atitinka visas peiliams būdingas būtinąsias savybes, tiksliau, tą vienintelę pagrindinę – kad juo galima pjauti⁶⁵². Toks išaiškinimas išplečia įstatymo taikymo ribas, nes pagal jį bet koks daiktas, turintis savybę pjauti, atitinka šį kvalifikuojamąjį požymį. Vėlesnė kasacinė praktika tikslinant peilio panaudojimo požymio sampratą nustatė specialiuosius reikalavimus.

Pagrindinis kriterijus, pagal kurį galima nustatyti, ar daiktas pripažintinas peiliu, yra daikto pagrindinė savybė – juo galima pjauti, ir to daikto panaudojimo realaus pavojingumo vertinimas. Antai „kaltininkas įrėmė D. V. į kairį šoną peilį-skustuvą, tokiu būdu grasindamas panaudoti fizinį smurtą, privertė jį atsisėsti ant lovos kambaryje, po to peilį-skustuvą įrėmė D. V. į kaklą ir atėmė nukentėjusiajam galimybę priešintis“⁶⁵³; kasacinis teismas šioje byloje patikslino ir konstatavo, kad turi būti nustatomas ne peilio panaudojimo, bet specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto panaudojimo požymis, dėl to, kad skustuvo pagrindinė paskirtis yra skutimo(si) veiksmas, todėl jis negali būti laikomas peiliu pagal BK 180 straipsnio 2 dalį. Taigi tam, kad atitiktų analizuojamąjį kvalifikuojamąjį plėšimo požymį, daiktas turi turėti įgyvendinamą savybę pjauti, kuri turi būti pagrindinė šio daikto paskirtis. Priešingai, jeigu daikto pagrindinė paskirtis yra kita, o pjovimo savybė yra tik netiesiogiai susijusi su to daikto paskirtimi, toks daiktas turėtų būti vertinamas pagal kitą kvalifikuojamąjį – kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto

⁶⁵¹ LAT 2005 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-355/2005.

⁶⁵² *Ibid.*

⁶⁵³ LAT 2007 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-559/2007.

panaudojimo – požymį. Iš tokio aiškinimo išplaukia ir išvada, kad tokie daiktai, kurie gali būti panaudojami kaip duriamieji ir pjaunamieji įrankiai, nors jų pagrindinė paskirtis yra kitokio pobūdžio, pavyzdžiui, nagų dildė, skutimosi peiliukas, vargu ar galėtų būti vertinami kaip daiktai, kurių pagrindinė paskirtis yra pjauti, todėl jie neatitiktų peilio savybių pagal 2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalį.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad veikai kvalifikuoti pagal minėtąjį požymį nebūtinai panaudotasis įrankis turi būti surastas ir pateiktas byloje. Peilio panaudojimas gali būti konstatuojamas ir pagal nustatytus padarinius, t. y. įvertinus nukentėjusiajam padarytų sužalojimų pobūdį. Praktikoje dažnai nusikaltimo įrankių nerandama, o kaltininkas neigia naudojęs peilį arba tvirtina užpuolimo metu jo neturėjęs ir nenaudojęs⁶⁵⁴. Kasacinės instancijos teismas tokiais atvejais nurodo, kad sprendžiant dėl kvalifikuojamojo požymio buvimo fakto reikia vertinti įrodymų visumą ir nukentėjusiojo parodymų patikimumą, bet kartais ir vien tik nukentėjusiojo parodymų gali pakakti sprendimui dėl kvalifikuojamojo požymio inkriminavimo⁶⁵⁵. Pabrėžtina, kad sunkiausia įvertinti tuos atvejus, kai naudotoju įrankiu buvo tik grasinama, nes kai peilis panaudojamas tiesiogiai pagal paskirtį ir juo asmuo sužalojamas, tai tokį požymį pagrindžia padariniai, t. y. sužalojimų faktas⁶⁵⁶. Įsitvirtinusi taisyklė, kad kvalifikuojamojo požymio konstatavimas galimas remiantis nusikaltimo padariniais (nukentėjusiojo sužalojimais), patvirtinama ir vėlesnėse nutartyse⁶⁵⁷. Pagal šią taisyklę, vien aplinkybė, kad daiktas, kuriuo asmuo plėšimo metu buvo sužalotas ar juo buvo grasinta, nerastas, nepaneigia kvalifikuojamojo požymio buvimo.

Apibendrinant galima teigti, kad kai kurie peiliai pagal įstatymą yra priskiriami nešaunamiesiems ginklams, nes jau juos sukuriant numatoma

⁶⁵⁴ LAT 2006 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-178/2006; LAT 2006 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2006.

⁶⁵⁵ LAT 2007 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-639/2007.

⁶⁵⁶ LAT 2004 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-278/2004; LAT 2006 m. rugsėjo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-473/2006.

⁶⁵⁷ LAT 2009 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-257/2009; LAT 2015 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-289-693/2015; LAT 2015 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-81-696/2016.

tiesioginė jų paskirtis – žalojamai paveikti taikinį, o visi kiti peiliai, pagal doktrinos ir jurisprudencijos pateiktus teisės aiškinimus, galėtų būti priskiriami prie kitų specialiai žmogui žaloti pritaikytų daiktų grupės. Iš to išplaukia išvada, kad atskiras peilio panaudojimo požymis 2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalyje yra perteklinis, nes visos peilių rūšys gali būti apimamos kitų dviejų bendresnio pobūdžio kvalifikuojamųjų požymių. Atsižvelgiant į tai, siūlytina šį požymį iš 2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalies pašalinti ir praktikoje peilio panaudojimą vertinti kaip veikos pavojingumą didinantį požymį, atitinkantį kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto arba nešaunamojo ginklo panaudojimo kvalifikuojamuosius požymius.

3.3.3. Kitas specialiai žmogui žaloti pritaikytas daiktas

2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalyje taip pat įtvirtintas kvalifikuojamasis plėšimo požymis – kito specialiai žmogui sužaloti pritaikyto daikto panaudojimas. Šio požymio samprata nepateikta nei BK, nei kitame teisės akte. Ankstesniajame BK jo taip pat nebuvo; kaip ir peilio ar nešaunamojo ginklo panaudojimo požymiai, jis atsirado priėmus 2000 m. BK ir buvo įtvirtintas, kaip ir peilio panaudojimo požymis, išskirtinai tik plėšimo sudėtyje.

Šį požymį praktikoje dažniausiai atitinka ūkinės paskirties daiktai, sporto įrankiai, gyvūnai, medicinos įrankiai, kaip antai įvairūs kirviai⁶⁵⁸, svarmuo⁶⁵⁹, metalinė lazda⁶⁶⁰, vamzdis ar strypas⁶⁶¹, kauptuko kotas⁶⁶², benzininis pjūklas⁶⁶³, keptuvė, šluota⁶⁶⁴, beisbolo lazda⁶⁶⁵, laužtuvėlis⁶⁶⁶; kita

⁶⁵⁸ LAT 2011 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-177/2011; LAT 2008 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-450/2008.

⁶⁵⁹ LAT 2010 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-333/2010.

⁶⁶⁰ LAT 2011 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-326/2011.

⁶⁶¹ LAT 2011 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-326/2011; LAT 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-66/2007; LAT 2007 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-661/2007; LAT 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-701/2007; LAT 2004 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-319/2004.

⁶⁶² LAT 2006 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-224/2006.

⁶⁶³ LAT 2004 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-356/2004.

vertus, plaktuko, atsuktuvo panaudojimas (sudavimas plaktuku per nugarą ar kitą kūno vietą, atsuktuvo įrėmimas į kaklą) kai kuriose bylose nevertintas kaip kvalifikuojamasis plėšimo požymis⁶⁶⁷. Naudojamų daiktų įvairovė ir skirtingas jų teisinis vertinimas praktikoje verčia kelti klausimą, ar įmanoma nustatyti tam tikrus kriterijus, pagal kuriuos galima būtų panaudotąjį daiktą priskirti šiam požymiui, ir kokia galėtų būti bendroji, visus šiuos daiktus vienijanti fizinė savybė. Iš įstatymo nuostatos (2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalis) išplaukia, kad pats naudojamas daiktas turi turėti tam tikrų savybių. Analizuojant plėšimo bylas matyti, kad pagal šį požymį daiktai, atitinkantys minėtąjį požymį, yra naudojami buityje, bet jų naudojimas ne pagal tiesioginę paskirtį gali būti pavojingas žmogaus sveikatai ar gyvybei. Pavyzdžiui, jau darant nusikaltimą tiesiog nukentėjusiojo namuose rastas kirvis gali būti panaudojamas kaip priemonė nukentėjusiajam palaužti⁶⁶⁸. Plėšimo metu panaudojant tokius daiktus nukentėjusysis gali būti sužalojamas ar kitaip palaužiamas jo pasipriešinimas.

Tiriant šiuo klausimu formuojamą kasacinę praktiką matyti, kad iki 2005 m. vyravo teismų nuostata kitokiais žmonėms žaloti pritaikytais daiktais plėšimo atveju laikyti daiktus, įvardytus 2000 m. BK 258 straipsnio 2 dalyje, nustatančioje baudžiamąją atsakomybę tam, kas neteisėtai gamino turėdamas tikslą realizuoti arba realizavo nešaunamąjį ginklą ar kitokį žmonėms žaloti pritaikytą įtaisą⁶⁶⁹. Šio nusikaltimo sudėtį atitinkantis požymis (kitoks žmonėms žaloti pritaikytas įtaisas) doktrinoje aiškinamas kaip bet koks daiktas, kurį kaltininkas šiam tikslui parengia iš anksto. Tai gali būti ūkio, buities, sporto paskirties daiktai, perdirbti taip, kad jų pagrindinė funkcija būtų daryti kūno sužalojimus, pavyzdžiui, sportinė špada arba rapyra nusmailintu

⁶⁶⁴ LAT 2006 m. gegužės 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-364/2006.

⁶⁶⁵ LAT 2007 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-186/2007.

⁶⁶⁶ LAT 2004 m. rugsėjo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-400/2004.

⁶⁶⁷ LAT 2007 m. sausio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57/2007; LAT 2007 m. rugsėjo 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-598/2007; LAT 2004 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-174/2004.

⁶⁶⁸ LAT 2009 spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-356/2009.

⁶⁶⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

galu, į stiletą perdaryta dildė arba kitokie specialiai kūnui žaloti pagaminti daiktai⁶⁷⁰. Taigi pagal 2000 m. BK 258 straipsnį žmonėms žaloti pritaikyti įtaisai yra tokie daiktai, kurie turi būti specialiai pritaikyti, pakeisti ar patobulinti tam, kad pasikeistų jų paskirtis. Laikantis įsitikinimo, kad plėšimo ir BK 258 straipsnyje įtvirtintos sąvokos turinys yra vienodas, prieinama prie išvados, kad plėšimui naudojami daiktai turi būti taip pakeisti ar pritaikyti taip, kad naudojimo metu būtų pasikeitusi jų paskirtis. Paskirties pakeitimas šiuo atveju siejamas su tam tikru naudojamo daikto perdarymu ir jo savybių fiziniu pakeitimu pritaikant žaloti. Remiantis tokiu aiškinimu daiktai, kurie nėra specialiai parengti perkeičiant jų savybes, nors ir panaudojami plėšimui daryti, negalėtų būti vertinami kaip atitinkantys kvalifikuojamąjį požymį, nes, pagal pateiktą aiškinimą, toks požymis apima specialią intervenciją – tam tikrą jo perdirbimą, modifikavimą. Vadinasi, pakeitimo terminas yra susijęs ne su to daikto naudojimo plėšiant ypatumais, bet su jo fizinės savybės pakeitimu ir paskirties žaloti suteikimu. Tokia praktika iš esmės pasikeitė priėmus LAT senato nutarimą Nr. 52. Jame pateikta nauja požymio samprata ir nurodoma, kad kitais specialiai žmogui žaloti pritaikytais daiktais laikomi nors iš anksto ir neparengti, bet iš anksto parinkti ir pasiimti daiktai⁶⁷¹. Tokia samprata išplėtė plėšimo kvalifikuojamojo požymio turinį ir atskyrė nuo 2000 m. BK 258 straipsnyje įtvirtinto požymio – kitokio žmonėms žaloti pritaikyto įtaiso.

Praktikoje šia samprata vadovautis taikant įstatymą pradėta tik po kelerių metų. Kasacinės praktikos tyrimas rodo, kad per 2004–2006 metus plėšimo bylų, kuriose keltas šio požymio aiškinimo klausimas, buvo tik keletas, o dažniausiai plėšimas, padarytas naudojant medinį pagali⁶⁷², beisbolo lazda⁶⁷³, švirškštą⁶⁷⁴, suduodant nukentėjusiajam smūgius buteliu per pakaušį,

⁶⁷⁰ ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213–330 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 289.

⁶⁷¹ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23, 18 punktas.

⁶⁷² LAT 2005 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-433/2005.

⁶⁷³ LAT 2005 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-624/2005.

⁶⁷⁴ LAT 2005 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-643/2005.

galvą, veidą (sužeidžiant akį)⁶⁷⁵ arba vaza⁶⁷⁶ ir pan., vertinamas pagal BK 180 straipsnio 1 dalį. Tik 2007 m. kasacinėse nutartyse pradama kitaip kvalifikuoti plėšimą, kai naudojami tokie daiktai, t. y. darant išvadas, kad tokiais atvejais yra panaudojamas kitas specialiai žmogui žaloti pritaikytas daiktas⁶⁷⁷. Taigi nuo 2007 m. pradėti nemaži šio kvalifikuojamojo požymio aiškinimo ir 2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalies taikymo praktikoje pokyčiai, be to, kaip tik tais metais kasacinis teismas pateikė pirmąjį išsamesnį požymio *kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto panaudojimas* interpretavimą.

Antai baudžiamojoje byloje, kurioje reikėjo aiškintis analizuojamojo požymio turinį, kaltininkas nesutiko su kvalifikuojamuoju požymiu ir siekė veikos perkvalifikavimo pagal 2000 m. BK 180 straipsnio 1 dalį, argumentuodamas, kad panaudotos beisbolo lazdos nebuvo specialiai pritaikytos, pakeista jų paskirtis ar patobulintos, todėl jos negali būti laikomos specialiai žmogui žaloti pritaikytu daiktu⁶⁷⁸. Teismas pabrėžė, kad kriterijus, kuriuo remiantis daiktas laikomas atitinkančiu šį požymį, yra ne daikto fizinės savybės pagal jo paskirtį, bet jo panaudojimo būdas ir tikslas plėšimo metu⁶⁷⁹. Kasacinis teismas tokia išvada paneigė klaidingą praktikoje įsitvirtinusią sąlygą, kad daiktai turi būti specialiai apdoroti ar perdirbti. Nutartimi galutinai paneigta vyravusi klaidinga praktika kvalifikuojamąjį požymį sutapatinti su 2000 m. BK 258 straipsnyje įtvirtinto nusikaltimo požymio turiniu. Tokia praktika vadovaujamosi ir vėlesnėse kasacinėse nutartyse: „<...> metaliniais strypais, kuriuos nusikaltėliai iš anksto pasiruošę ir atsinešę į nusikaltimo vietą, buvo padaryti sužalojimai nukentėjusiesiems, palaužtas jų pasipriešinimas, todėl jie pagrįstai pripažinti specialiai žmogui sužaloti pritaikytais daiktais“⁶⁸⁰; „<...> specialiai žmogui žaloti pritaikytu daiktu laikomas toks daiktas, kurio

⁶⁷⁵ LAT 2004 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-524/2004; LAT 2005 m. rugsėjo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-556/2005; LAT 2006 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-206/2006; LAT 2008 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196/2008.

⁶⁷⁶ LAT 2004 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-178/2004.

⁶⁷⁷ LAT 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-66/2007; LAT 2007 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-459/2007.

⁶⁷⁸ LAT 2007 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-459/2007.

⁶⁷⁹ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23, 18 punktas.

⁶⁸⁰ LAT 2007 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-661/2007.

panaudojimas yra būdas neteisėtoms priemonėms užvaldyti svetimą turtą. <...> panaudojant metalinį vamzdį, nukentėjusiajam padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas. Tai patvirtina, kad metalinis vamzdis tuo konkrečiu atveju buvo panaudotas specialiai žmogui sužaloti, nors iš anksto jis ir nebuvo tam paruoštas.⁶⁸¹ Nepaisant tokių išaiškinimų, praktikoje pasitaiko nutarčių, kuriose tokių daiktų panaudojimas nevertinamas kaip kvalifikuojamasis veikos požymis⁶⁸². Tai gali būti paaiškinama tuo, kad vertinamas ne pats daiktas, bet privalomai pavojingas daikto panaudojimo plėšti būdas. Priešingu atveju, jeigu daikto panaudojimas nesukelia didesnio pavojaus nei jo nepanaudojimas, veikos kvalifikavimas pagal 2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalį nereikalingas. Formuojamos požymio sampratos esmė yra tai, kad vertinant daikto priskyrimą šiam požymiui svarbu ne to daikto pradinės savybės, bet jo panaudojimo plėšimui būdas ir kokių savybių jis įgyja darant nusikalstamą veiką. Įrankis savybę žaloti, paveikti nukentėjusįjį palaužiant jo valią ginti turtą nuo pagrobimo, kad ir kokia būtų jo tikslinė paskirtis, turi įgyti būtent plėšimo metu. Atsižvelgiant į tai, nepritartina praktikai, kai grasinimas švirškštu nepripažįstamas kvalifikuojamuoju požymiu (kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto panaudojimas)⁶⁸³, nes juk švirškšto panaudojimo būdas minėtuoju atveju kelia didesnę grėsmę nukentėjusiojo sveikatai, gyvybei ar laisvei ir prisideda prie jo valios palaužimo.

Pabrėžtina, kad pastaraisiais metais nebuvo kasacinių plėšimo bylų, kuriose būtų sprendžiamas klausimas, kaip vertinti gyvūnų panaudojimą nukentėjusiojo valiai palaužti. Išskirtinė šiam tyrimui reikšminga ankstesnė byla, kurioje buvo grasinama šunimi, bet joje kaltininkų, net ir panaudojusių šuns puolimą, veiksmai buvo vertinti kaip plėšimas pagal BK 180 straipsnio 1 dalį⁶⁸⁴. Pavojingų gyvūnų panaudojimas aptariamas LAT senato nutarime Nr. 52, kuriame teigiama, kad nukentėjusiajam paveikti panaudojamus kovinės

⁶⁸¹ LAT 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-701/2007.

⁶⁸² LAT 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367/2008.

⁶⁸³ LAT 2005 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-643/2005; LAT 2008 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-82/2008.

⁶⁸⁴ LAT 2005 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-409/2005.

veislės ar kitokius šunis ir kitokius pavojingus gyvūnus taip pat reiktų laikyti įrankiais, specialiai pritaikytais kūnui žaloti (Nutarimo 18 punktas). Plačiau paaiškinti reiktų terminą *pavojingas gyvūnas*. Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatyme pavojingo gyvūno sampratos nėra pateikta, bet yra nurodyta sąvoka *pavojingas šuo*. Pagal įstatymą, tai yra pavojingos veislės šuo, įrašytas į Pavojingų šunų veislių sąrašą, kurį patvirtina Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktorius (Įstatymo 2 straipsnio 23 punktas)⁶⁸⁵. Kovinių ir pavojingų šunų veislių sąrašas taip pat yra patvirtintas Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus įsakymu⁶⁸⁶. Visgi manytina, kad apsiriboti vien šiuo formaliu sąrašu sprendžiant dėl kvalifikuojamojo požymio sampratos nepakanka. LAT senato nutarimo Nr. 52 18 punkte įvardijami kovinės veislės šunys, kitokie šunys ir kitokie pavojingi gyvūnai, taigi visi pavojingi gyvūnai, ne tik atskiros šunų veislės. Teisiniam vertinimui reikšminga, kad tokie gyvūnai plėšimo metu kelia grėsmę nukentėjusiojo sveikatai⁶⁸⁷, taigi manytina, kad nutarime akcentuojama ne gyvūno rūšis, bet jo panaudojimo pavojingumas, nes gyvūnas pavojingu tampa tada, kai kaltininkas panaudoja jį plėšimui daryti.

Taigi kiekvienu atveju sprendžiant, ar laikyti daiktą pritaikytu žmogui žaloti, reikia vertinti tokias aplinkybes: 1) paties daikto panaudojimo plėšimo metu būdą, ir (ar) 2) išankstinį tikslą, dėl kurio tas daiktas kaltininko buvo paimtas. Atsižvelgiant į tai manytina, kad specialiai žmogui žaloti pritaikytais laikomi ne tik daiktai, kuriuos kaltininkas iš anksto parengia ar pritaiko plėšimui padaryti arba tai padaro plėšimo metu, bet ir daiktai, kurie, nors ir nebuvo iš anksto parengti, buvo iš anksto parinkti ir pasiimti tam pačiam tikslui. Naudojamo įrankio pirminės (originaliosios) savybės ir paskirtis ar funkcija yra reikšmingos atribojant jo panaudojimo požymį nuo nešaunamojo ginklo panaudojimo požymio. Pagal suformuotą analizuojamojo

⁶⁸⁵ Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 108-2728; 2012, Nr. 122-6126.

⁶⁸⁶ Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos 2013 m. sausio 9 d. įsakymas Nr. B1-5 „Dėl Kovinių ir pavojingų šunų veislių sąrašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 4-157.

⁶⁸⁷ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23, 18 punktas.

požymio sampratą, nebūtina sąlyga, kad daiktai, panaudojami žmogui žaloti, būtų kaip nors ypatingai apdoroti ar specialiai perdaryti, tokie daiktai turinio prasme atitinka nešaunamojo ginklo sampratą.

Daugumos tirtų užsienio valstybių įstatymuose matyti tendencija plėšimo sudėtyje įtvirtinti panašaus pobūdžio kvalifikuojamąjį požymį. Rusijos BK įtvirtintas kvalifikuojamasis požymis *daiktai, kurie naudojami kaip ginklai (vietoj ginklų) plėšiant*⁶⁸⁸. Doktrinoje tokie daiktai suprantami kaip tokie, kuriais nukentėjusiajam galėjo būti padaromi pavojingi gyvybei arba sveikatai kūno sužalojimai (virtuviniai peiliai, skutimosi peiliukas ir t. t.), taip pat skirti laikinam asmens nugalėjimui (tarkim, aerozolio purškalai). Tie daiktai gali būti kaltininko parengti iš anksto arba pritaikyti tam tikram tikslui juos specialiai apdirbant, taip pat kaltininkas daiktus gali pasiimti ir naudoti juos kaip ginklus tiesiogiai nusikaltimo vietoje. Tokie daiktai gali būti specifinės formos ar pavidalo (pavyzdžiui, tai gali būti šunys)⁶⁸⁹. Panašus požymis yra įtvirtintas ir Lenkijos BK kaip kitokio pavojingo daikto ar paralyžiuojamojo įrankio panaudojimas plėšimui⁶⁹⁰. Vokietijos BK skiriami kitokio pavojingo instrumento turėjimo su savimi, laikymo ir naudojimo požymiai⁶⁹¹, Italijos BK atskirai toks požymis neįvardijamas, apsiribojama bendruoju ginklų panaudojimo požymiu, aiškinamu itin plačiai ir apimančiu ne tik šaunamuosius, bet ir kitokius įrankius, kurie gali būti panaudojami žaloti ar grasinti⁶⁹².

⁶⁸⁸ Уголовный кодекс РФ от 13 июня 1996 г. N 63-ФЗ. Принят Государственной Думой 24 мая 1996 года. Одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 года [interaktyvus].

Prieiga per internetą: http://www.ug-kodeks.ru/ug/ug-kodeks.ru/ugolovnij_kodeks_-_glava_21.html [žiūrėta 2014 m. balandžio 26 d.].

⁶⁸⁹ КОМИССАРОВ, В. С. Российское уголовное право. Особенная часть. Москва: „Питер“, 2008, p. 220.

⁶⁹⁰ Criminal Code of the Republic Poland. *Journal of law of the Republic of Poland*, 1997, item. No. 553 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [žiūrėta 2015 m. vasario 3 d.].

⁶⁹¹ German Criminal Code in the version promulgated on 13 November 1998, *Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt]* I p. 3322, last amended by Article 1 of the Law of 24 September 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3671 and with the text of Article 6(18) of the Law of 10 October 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3799.

⁶⁹² BONILINI, G.; CONFORTINI, M. Codice penale commentato a cura di Mauro Ronco- Bartolomeo Romano, quarta edizione. Torino: UTET GIURIDICA, 2012, p. 3168.

Apibendrinant tyrimą dėl kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto panaudojimo požymio plėšimo sudėtyje sampratos darytina išvada, kad 2000 m. BK įtvirtinta požymio teisinė išraiška yra netinkama, nes pabrėžia daikto savybę – specialų jo pritaikymą žaloti, t. y. tam tikrą daikto savybių pakeitimą, specialų daikto perdarymą ar patobulinimą, suteikiant jam papildomų funkcinių ginklo savybių, kurios nebuvo jo pirminė sukūrimo paskirtis. Tuo tarpu doktrina ir kasacinė praktika formuoja kitokią požymio sampratą, kuri siejama su daikto panaudojimo plėšimui būdo pavojingumu. Atsižvelgiant į tai, įstatymų leidėjui siūlytina koreguoti požymio išraišką 2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalyje pašalinant žodžius, reiškiančius, kad daiktas turi būti specialiai pritaikytas žmogui žaloti, ir pakeičiant juos žodžiais *kitas daiktas, parinktas (pasiimtas) arba panaudotas žmogui žaloti*, kuriais nustatomas turinys pabrėžia daikto naudojimo būdą ir nėra susijęs su naudojamu daikto fizinių savybių perdarymu (intervencija).

3.3.4. Nešaunamasis ginklas

2000 m. BK 180 straipsnio 2 dalyje, be peilio ir kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto panaudojimo požymių, įtvirtintas ir nešaunamojo ginklo panaudojimo požymis. Nešaunamojo ginklo sąvoka įtvirtinta ir 2000 m. BK 258 straipsnyje, kuriame nustatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą disponavimą nešaunamaisiais ginklais. Ginklai yra ribotos civilinės apyvartos daiktai, todėl jų įsigijimas, laikymas, naudojimas yra griežtai reglamentuojami įstatymo leidėjo. Ginklų apyvartą reguliuoja specialusis įstatymas, kuriame apibrėžiama ir nešaunamųjų ginklų sąvoka, įsigijimo, laikymo sąlygos. Šiame įstatyme skiriamos dvi pagrindinės ginklų grupės: šaunamieji ir nešaunamieji ginklai. Šis skirstymas nustatytas ir plėšimo sudėtyje skirtingose BK 180 straipsnio dalyse, todėl atskleidžiant šių kvalifikuojamųjų požymių sampratą pagrindinis klausimas yra šis: ar 2000 m. BK ir specialiajame įstatyme įtvirtintų sąvokų turinys yra tapatus.

Ginklas kriminalistikos moksle apibrėžiamas kaip įrenginys ar daiktas, sukonstruotas ar pritaikytas gyviesiems ar kitiems objektams, taikiniams naikinti, žaloti ar kitaip jiems paveikti⁶⁹³, arba, dar bendriau, apibūdinamas kaip tiesioginės prievartos įrankis⁶⁹⁴.

Pirmasis nepriklausomos Lietuvos teisės aktas, reglamentavęs ginklų apyvartą, buvo priimtas 1996-aisiais; jame įtvirtinta ir nešaunamojo ginklo sąvoka: „Nešaunamieji ginklai – ginklai, skirti sunaikinti ar kitaip mechaniškai paveikti taikinį, naudojant žmogaus raumenų jėgą ir turint tiesioginį kontaktą su taikiniu (3 straipsnio 7 punktas).“⁶⁹⁵ 2002 m. buvo priimta nauja Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo (toliau – ir GŠKĮ) redakcija. Pagal šio įstatymo nuostatas, ginklas yra įrenginys ar daiktas, sukonstruotas ar pritaikytas gyviesiems ar kitiems objektams, taikiniams naikinti, žaloti ar kitaip jiems paveikti (Įstatymo 2 straipsnio 9 punktas)⁶⁹⁶. Palyginus su kriminalistikos mokslo teikiamu ginklo apibrėžimu matyti, kad šios sąvokos yra identiškos: ginklo sąvoka apibrėžiama vienodai, kaip esminį požymį nurodant tokio daikto gamybinę (pirminę) paskirtį.

Įstatyme buvo įtvirtinta, kad „nešaunamasis ginklas – ginklas, kuriuo, naudojant žmogaus raumenų jėgą, per nuotolį ar turint tiesioginį sąlytį galima sunaikinti ar kitaip mechaniškai paveikti (durti, kirsti, smogti, triušinti) taikinį. Nešaunamaisiais ginklais nelaikomi ūkinės ar buitinės paskirties įrankiai (Įstatymo 2 straipsnio 16 punktas)“⁶⁹⁷. Vėliau buvo padaryta įstatymo, taip pat ir nešaunamojo ginklo apibrėžimo, pakeitimų. Pagal naują redakciją, nešaunamasis ginklas – įrenginys arba daiktas, sukonstruotas ar pritaikytas naudoti kaip ginklas, kuriuo taikinsys paveikiamas nenaudojant

⁶⁹³ KURAPKA, V. E.; MATULIENĖ, S.; BILEVIČIŪTĖ, E. ir kt. Kriminalistika: teorija ir technika. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 449.

⁶⁹⁴ KURAPKA, E.; MALEVSKI, H.; PALSKYS, E.; KUKLIANSKIS, S. Kriminalistikos technikos pagrindai. Vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 1998, p. 138.

⁶⁹⁵ Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 69-1665, (negalioja 2003-07-01).

⁶⁹⁶ Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas Nr. IX-705. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. [13-467](#).

⁶⁹⁷ *Ibid.*

sprogstamųjų medžiagų degimo produktų slėgio jėgos⁶⁹⁸. Iš sąvokos pašalinta nuoroda, kad nešaunamaisiais ginklais nelaikomi ūkinės ar buitinės paskirties daiktai. Aktualioje (galiojančioje) įstatymo redakcijoje įtvirtinta, kad nešaunamasis ginklas – ginklas, kuriuo taikinys paveikiamas nenaudojant sprogstamųjų medžiagų degimo produktų slėgio jėgos. Nešaunamiesiems ginklams priskiriami ir visiškai netinkami naudoti ginklai bei svoriniai-gabaritiniai ginklų maketai (Įstatymo 2 straipsnio 35 punktą)⁶⁹⁹. Įstatyme numatytos šios nešaunamųjų ginklų rūšys: 1) šaltieji ginklai (nešaunamasis ginklas, kuriuo, naudojantis raumenų jėga, per atstumą arba esant tiesioginiam sąlyčiui galima sunaikinti ar kitaip mechaniškai paveikti taikinį (durti, pjauti, kirsti, smogti, triušinti). Šaltaisiais ginklais nelaikomi ūkinės ar buitinės paskirties įrankiai); 2) templiniai ginklai (nešaunamasis ginklas, kurio sviediniui, naudojantis raumenų jėga ar mechaniniais įrenginiais, energiją suteikia tamprus elementas); 3) elektros šoko įtaisai (nešaunamasis ginklas, sukonstruotas ar pritaikytas tiesiogiai prisilietus ar per atstumą paveikti taikinį elektros srove); 4) dujiniai ginklai (išskyrus dujinius pistoletus ir revolverius) (nešaunamasis ginklas, iš kurio gali būti paleistos kenksmingosios, dirginančiosios medžiagos ar jų užtaisai. Dujiniai pistoletai (revolveriai) priskiriami šaunamiesiems ginklams); 5) pneumatiniai ginklai (nešaunamasis ginklas, iš kurio paleidžiamos kulkos ar kitokio sviedinio kryptingas judėjimas atsiranda dėl suspausto oro ar kitų dujų jėgos) (Įstatymo 2 straipsnis)⁷⁰⁰. Plačiausia nešaunamųjų ginklų grupė yra šaltieji ginklai⁷⁰¹. „Kriminalisto žinyne“ prie nešaunamųjų ginklų priskiriami peilis, kastetas, antdelnis, kuoka,

⁶⁹⁸ Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 36, 37, 38, 40, 41 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo priedu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 135-5452.

⁶⁹⁹ Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas Nr. IX-705. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 13-467 (2010 m. lapkričio 18 d. Nr. XI-1146 redakcija).

⁷⁰⁰ *Ibid.*, 2 straipsnis.

⁷⁰¹ Tai kardai, kalavijai, durklai, stiletai, durtuvai, špagos, koviniai kirviai, alebardos, svaidomieji peiliai, mėtamosios žvaigždės, smogti pritaikyti daiktai (kuokos, vėzdai, kieto metalo teleskopinės lazdos, kastetai, blakštai, nunčiakai) ir kt.

vėzdas, kovinės lazdelės („nunčiakas“), blakštas, policininko lazda, antrankiai, elektros šoko prietaisas, dujų balionėlis, beisbolo lazda, golfo lazda⁷⁰².

Kriminalistikos mokslas kaip nešaunamojo ginklo bendrąjį požymį įvardija jo paskirtį pulti arba aktyviai gintis⁷⁰³. Tam, kad nešaunamąjį ginklą būtų galima atskirti nuo kitų daiktų, kurie taip pat gali būti panaudoti puolimui arba gynybai, išskirtini ir specialieji požymiai: specialioji paskirtis – gyvybei pavojingiems kūno sužalojimams padaryti, tiesioginės gamybinės ar ūkinės paskirties nebuvimas; konstrukcija, matmenys ir medžiaga užtikrina minėtuosius sužalojimus; sužalojimams padaryti naudojama raumenų jėga⁷⁰⁴.

Sportiniai ginklai (kardai, špagos, rapyros, beisbolo lazdos ir pan.) nepriskiriami nešaunamųjų ginklų kategorijai argumentuojant, kad jie neturi būtinų kūno sužalojimams padaryti savybių; taip pat prie nešaunamųjų ginklų nepriskirtini ir virtuviniai peiliai, chirurgo skalpeliai, kišeniniai peiliukai ir kiti įrankiai, kurių tiesioginė paskirtis yra kita⁷⁰⁵. Taip pat nešaunamiesiems ginklams nepriskiriami koviniai, vadinamieji „išgyvenimo“ (angl. *survivor*), medžiokliniai, turistiniai, žuvims doroti, ūkio ir buitinės paskirties peiliai, guminės lazdos, ūkio ar buitinės paskirties įrankiai ir daiktai, imituojantys nešaunamuosius ginklus⁷⁰⁶. Baigtinio nešaunamųjų ginklų sąrašo kriminalistikos mokslas nepateikia, nes kiekvienu atveju dėl daiktų priskyrimo nešaunamiesiems ginklams sprendžia balistikos ekspertas, vadovaudamasis atitinkamu įstatymu (GŠKI). Lietuvos teismo ekspertizės centras taiko tam tikros rūšies nešaunamojo ginklo ekspertizę nustatyti, ar konkretus objektas yra

⁷⁰² DAMBRAUSKAITĖ, O. D.; DANISEVIČIUS, P. Kriminalisto žinynas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, p. 333–336; AUGUSTINAS, B.; DANISEVIČIUS, P.; MIECEVIČIUS, K. Trumpas kriminalisto žinynas. Vilnius: Juridinės komisijos prie Lietuvos TSR ministrų tarybos teismo ekspertizės mokslinio tyrimo institutas, 1970, p. 79–81.

⁷⁰³ KURAPKA, E.; MALEVSKI, H.; PALSKYS, E.; KUKLIANSKIS, S. Kriminalistikos technikos pagrindai. Vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 1998, p. 160.

⁷⁰⁴ *Ibid.*

⁷⁰⁵ *Ibid.*, p. 162.

⁷⁰⁶ Nešaunamojo ginklo ekspertizė [interaktyvus]. Informacija paimta iš oficialios Lietuvos teismo ekspertizės centro internetinės svetainės. Prieiga per internetą: <http://www.ltec.lt/nesaunamojo-ginklo-metodines> [žiūrėta 2014 m. vasario 12 d.].

priskirtinas nešaunamiesiems ginklams, kokia to objekto paskirtis, būklė, tinkamumas naudoti, pagaminimo būdas⁷⁰⁷.

GŠKĮ nurodoma, kad nešaunamaisiais ginklais laikytini ir tokie daiktai, kaip visiškai netinkami naudoti ginklai bei svoriniai-gabaritiniai ginklų maketai, tačiau kriminalistai nešaunamųjų ginklų imitacijų nepriskiria nešaunamiesiems ginklams. Daiktai nėra priskiriami nešaunamiesiems ginklams ir laikomi jų imitacijomis, jei jie atitinka tokius kriterijus: 1) gamybai panaudotos medžiagos (metalai, plastmasės ir kt.), neužtikrinančios gaminio kaip ginklo kovinių savybių; 2) gaminių, imituojančių ginklus su ilga geležte (kardus, kalavijus ir kt.) ir pagamintų iš koviniams ginklams gaminti naudojamų medžiagų, geležtės koto tvirtinimas prie rankenos daug silpnesnis: 2.1) koto sandūros su geležte vietoje specialiai sumažintas koto skerspjūvis; 2.2) tvirtinant panaudotos trapios medžiagos, taigi gaminys suirs, jei bus bandoma jį panaudoti kaip ginklą; 3) dekoratyviniais ir suvenyriniais gaminiais laikomi perdirbti koviniai ginklai su ilga geležte, kurių kotas jo sandūros su geležte vietoje yra gana giliai įpjautas. Ši įpjova turi būti per koto ašinę liniją, o jos gylis turi užtikrinti, kad gaminys suirs, jeigu bus bandoma panaudoti jį kaip ginklą; 4) dekoratyvinio ar suvenyrinio gaminio geležtės kietumas turi būti mažesnis kaip 25 HRC (sąlyginiai vienetai kietumui žymėti); 5) mažesnio mastelio dekoratyviniai ir suvenyriniai gaminiai gali būti pagaminti iš tų pačių medžiagų, kaip ir imituojamieji ginklų pavyzdžiai, bet gaminio dydis turi būti toks, kad būtų visiškai pašalintos jo kovinės savybės; 6) didesnio mastelio dekoratyviniai ir suvenyriniai gaminiai gali būti pagaminti iš tų pačių medžiagų, kaip ir imituojamieji ginklų pavyzdžiai, bet gaminio dydis turi būti toks, kad būtų visiškai pašalinta galimybė panaudoti jį kaip ginklą (dėl hipertrofuotų matmenų jį nepatogu laikyti, jis per sunkus)⁷⁰⁸.

Nešaunamojo ginklo panaudojimas – praktikoje retai pasitaikantis kvalifikuojamasis plėšimo požymis, palyginti su peilio ar kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto naudojimu. Kasacinėje praktikoje 2004–2010

⁷⁰⁷ *Ibid.*

⁷⁰⁸ *Ibid.*

m. klausimų dėl nešaunamojo ginklo panaudojimo požymių aiškinimo nebuvo (tik vienoje nutartyje nurodomas plėšime naudotas šaunamasis ginklas ir nešaunamasis ginklas kastetas)⁷⁰⁹; 2010–2017 m. nešaunamojo ginklo požymis plėšimo atveju buvo nustatytas dviejose bylose, kuriose nešaunamuoju ginklu pripažintas dujų balionėlis, dėl kurio panaudojimo teisinio vertinimo kaip kvalifikuojamojo požymio sampratos ir kilo daugiausia diskusijų.

2013 m. byloje pirmosios instancijos teismas papurškimą dujų balionėliu plėšimo metu įvertino pagal kvalifikuojamąjį požymį *kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto panaudojimas*, bet apeliacinės instancijos teismas konstatavo *nešaunamojo ginklo panaudojimo* požymį, pagrįsdamas savo išvadą argumentu, kad dujų balionėlis pagal specialųjį įstatymą atitinka nešaunamojo ginklo požymius. Pasak teismo, nešaunamojo ginklo sąvokos turinys atskleidžiamas GŠKĮ 2 straipsnio 35 dalyje, kurioje nurodyta, kad nešaunamasis ginklas yra ginklas, kuriuo taikynys paveikiamas nenaudojant sprogstamųjų medžiagų degimo produktų slėgio jėgos; šio įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad dujinis ginklas – nešaunamasis ginklas, iš kurio gali būti paleistos kenksmingos, dirginančios medžiagos ar jų užtaisai; 6 straipsnio 3 punkte nurodyta, kad D kategorijos ginklams priskiriami dujiniai aerosoliniai įrenginiai, įtaisai. Remiantis GŠKĮ nuostatomis, dujų balionėlis, t. y. aerosolinis įrenginys, priskiriamas nešaunamiesiems ginklams⁷¹⁰. Kasacinėje nutartyje sprendimas liko nepakeistas⁷¹¹. Kita vertus, ištyrus kasacinę praktiką dėl plėšimo metu naudojamo dujų balionėlio vertinimo matyti, kad šiuo klausimu ji nėra nuosekli. Pasitaiko atvejų, kai toks daiktas (jo panaudojimas) vertinamas kaip kitas specialiai žmogui žaloti pritaikytas daiktas⁷¹². Kita vertus, kartais tokie išvadai prieštaraujama, antai baudžiamųjų bylų, kuriose buvo panaudotos ašarinės dujos (dujų balionėliu papurškiant į

⁷⁰⁹ LAT 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-572/2010.

⁷¹⁰ Kauno apygardos teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-888-290/2012.

⁷¹¹ LAT 2011 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-297/2013.

⁷¹² LAT 2006 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-856/2006.

veidą), bet veikos kvalifikavimas atliktas pagal BK 180 straipsnio 1 dalį⁷¹³, vėlesnėse nutartyse dujinio balionėlio panaudojimas vertintas taip pat nevienodai – jau kaip kvalifikuojamasis požymis⁷¹⁴ arba nelaikytas kvalifikuojamuoju požymiu⁷¹⁵. Pastarųjų metų praktika patvirtina, kad tokių daiktų naudojimas priskiriamas kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto požymiui⁷¹⁶.

Remiantis įstatymo nuostatomis ir nuomone balistikos specialistų, kurie dujų balionėlius priskiria prie nešaunamųjų ginklų, manytina, kad susiformavo neteisinga jurisprudencija (teismų praktika) plėšimui panaudotus dujų balionėlius pripažinti kitais specialiai žmogui žaloti pritaikytais daiktais, o ne nešaunamaisiais ginklais. Tas pat ir su kitais daiktais, kurie, pagal įstatymo nuostatas, atitinka nešaunamojo ginklo požymius, bet praktikoje vertinami kaip specialiai žmogui žaloti pritaikyti daiktai, pavyzdžiui, elektrošoko įrenginys⁷¹⁷. Elektrošoko įrenginiai, pagal GŠKĮ, priskiriami D kategorijos ginklams (6 straipsnio 5 punktas)⁷¹⁸ ir atitinka nešaunamojo ginklo požymius, todėl manytina, kad šio daikto panaudojimas plėšimui taip pat turėtų būti vertinamas kaip atitinkantis nešaunamojo ginklo panaudojimo požymį.

Išskirtinė nešaunamojo ginklo ypatybė, palyginti jį su kitu specialiai žmogui žaloti pritaikytu daiktu, yra ta, kad nešaunamasis ginklas gaminamas būtent tam, kad juo būtų galima paveikti, t. y. žaloti, taikinį. Paties tokio įrankio prigimtis, pirminė ir vienintelė paskirtis – žalojamas poveikis objektui, todėl jis atitinka nešaunamojo ginklo savybes. Kita vertus, yra daiktų, kuriuos sukuriant nebuvo numatoma paskirtis žaloti, bet vėliau buvo specialiai perdirbti ir parengti žalojimo funkcijai. Kasacinėje jurisprudencijoje tokių daiktų panaudojimas vertinamas kaip nešaunamojo ginklo požymis: įstatymas

⁷¹³ LAT 2006 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-248/2006; LAT 2004 m. spalio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-554/2004; LAT 2008 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-192/2008; LAT 2015 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-82-139/2015.

⁷¹⁴ LAT 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-488/2011.

⁷¹⁵ LAT 2012 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-585/2012.

⁷¹⁶ LAT 2016 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-215-696/2016.

⁷¹⁷ LAT 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204/2012.

⁷¹⁸ Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas Nr. IX-705, 2002 m. sausio 15 d., 2014 06 26 įstatymo Nr. XII-978 redakcija. TAR, 2014, Nr. 9407.

nenumato reikalavimo, kad daiktai, kurie buvo panaudoti žmogui sužaloti, būtų specialiai apdoroti ar paruošti, nes tokie daiktai jau atitiktų nešaunamojo ginklo sąvoką (kuokos, kastetai, nunčakai)⁷¹⁹. Tokiai praktikai pritartina, nes manytina, kad daiktai, kurie jų sukūrimo etape neturėjo paskirties žaloti, bet vėliau buvo specialiai perdirbti, parengti žalojimo funkcijai ir dėl to, pasikeitus jų tiesioginei paskirčiai, atitinkamai panaudoti, atitinka nešaunamojo ginklo savybes, todėl turi būti vertinami remiantis nešaunamojo ginklo panaudojimo požymiu.

Darytina išvada, kad sprendžiant dėl nešaunamojo ginklo požymio taikymo galima pagrįstai vadovautis GŠKĮ nuostatomis. Tai reiškia, kad plėšimo atvejais nėra pagrindo vertinti įrankių, tiesiogiai įstatyme priskiriamų nešaunamiesiems ginklams (išskyrus netinkamų naudoti ir ginklų maketų), panaudojimą kaip atitinkančių peilio ar kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto požymius. Be to, manytina, kad nešaunamojo ginklo požymio samprata yra gana plati, dėl to pagal šį požymį gali būti vertinami ir įrankiai, kurių pirminė paskirtis nors ir nėra žalojimas, bet pakeičiama šiam tikslui perdarant naudojamą daiktą.

3.3.5. Šaunamasis ginklas

Šaunamojo ginklo panaudojimas įtvirtintas 2000 m. BK 180 straipsnio 3 dalyje kaip itin kvalifikuojamasis plėšimo požymis. LTSR 1961 m. BK tokio požymio nebuvo, jis buvo įtvirtintas tik pareiginių įgaliojimų perviršijimo nusikaltimo sudėtyje⁷²⁰. Po 1994 m. pakeitimų 1961 m. BK 272 straipsnio 2 dalyje buvo įtvirtintas ir kvalifikuojamasis plėšimo požymis – šaunamojo ginklo panaudojimas, kartu su kitais požymiais, kaip antai veika iš

⁷¹⁹ LAT 2007 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-661/2007.

⁷²⁰ BIELIŪNAS, E.; ČEPAS, A.; IGNOTAS, M. ir kt. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Mintis, 1989, p. 301–303.

anksto susitarusių asmenų arba įsibraunant į gyvenamąją patalpą⁷²¹. 2000 m. BK šaunamojo ginklo panaudojimo požymis kaip kvalifikuojamasis įtvirtintas ne tik plėšimo sudėtyje. Nors toks kitų nusikaltimų nuosavybei, pavyzdžiui, turto prievartavimo, požymis nėra numatytas, bet jis įtvirtintas kitų nusikalstamų veikų sudėtyse (BK 249 straipsnio 2 dalis, BK 249¹ straipsnio 2 dalis, BK 251 straipsnio 3 dalis, BK 283 straipsnio 2 dalis). Be to, šis požymis yra nustatytas ir kaip viena iš atsakomybę sunkinančių aplinkybių (BK 60 straipsnio 1 dalies 10 punktas).

Atskleidžiant šio požymio sampratą svarbu išsiaiškinti šaunamojo ginklo sąvoką 2000 m. BK 180 straipsnio 3 dalies prasme ir jo panaudojimo sampratos aspektus, būdingus tik šio plėšimo požymio taikymui.

Šaunamieji ginklai yra ribotos civilinės apyvartos daiktai, kurių įsigijimas, laikymas ir naudojimas yra griežtai reguliuojamas teisės aktais dėl didelio šių daiktų pavojingumo atskiram asmeniui ir visuomenei. 2000 m. BK neįtvirtinama šaunamojo ginklo sąvoka, – ji nustatyta atskiru specialiuoju įstatymu. Šaunamojo ginklo traktavimas pagal įstatymą, pasak kai kurių autorių, yra iš dalies komplikotas, probleminio pobūdžio⁷²². LAT senato nutarime Nr. 52 nurodoma, kad įstatymo apibrėžtis yra tik rekomendacinė nuoroda, nes apibrėžta šaunamojo ginklo sąvoka negali būti tapatinama su to paties pavadinimo BK 180 straipsnio požymiu, o turi būti vertinama kaip metodinė medžiaga – kriterijai, techniniai duomenys, taikomi nustatant šaunamojo ginklo požymį pagal BK 180 straipsnį⁷²³. Kita vertus, vienoje savo teiktoje konsultacijoje teismas nurodo, kad kvalifikuojant plėšimą, padarytą panaudojant šaunamąjį ginklą, reikia vadovautis veikos padarymo metu

⁷²¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Žinios*, 1961, Nr. 18-147; *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60-1182.

⁷²² VAITKEVIČIUS, E.; GORBATKOV, A. Kai kurių teisinio ir kriminalistinio šaunamųjų ginklų vertinimo problemų sąsajos su Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo inspiracijomis. *Iš: Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika*, II dalis IX. Vilnius, Charkovas: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2013, p. 336–347.

⁷²³ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23, 18 punktas.

galiojančiu Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymu⁷²⁴. Taigi galima išvelgti tam tikrą prieštarą. Visgi kasacinėje praktikoje pabrėžiamos kvalifikuojamojo požymio turinio aiškinimo sąsajos su įstatyme pateiktomis ginklo apibrėžtimis, be to, nurodoma, kad formuojant teismų praktiką turi būti vertinami ir įstatymų ar kitų teisės aktų pakeitimai, visuomenės gyvenimo pokyčiai bei kitos naujos aplinkybės. Šaunamojo ginklo apibrėžčiai pasikeitus dėl norminių teisės aktų pakeitimo, šio požymio aiškinimas turi būti atitinkamai koreguojamas atsižvelgiant į įstatymo pakeitimus⁷²⁵. Tokia savo išvada kasacinis teismas tarsi pripažįsta, kad įstatyme teikiama šaunamojo ginklo apibrėžtis vis dėlto daro tiesioginę įtaką kvalifikuojamojo požymio aiškinimui, taigi sprendžiant dėl šio požymio reikia vadovautis specialiuoju įstatymu, apibrėžiančiu šaunamojo ginklo sąvoką.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tokia praktika priimtina ir užsienio šalių baudžiamojoje teisėje aiškinant šaunamojo ginklo kaip kvalifikuojamojo plėšimo požymio sampratą. Pavyzdžiui, Italijos doktrinoje kvalifikuojamojo požymio savybės atskleidžiamos remiantis specialiuoju įstatymu⁷²⁶; Rusijoje pripažįstama, kad tokį požymį reikia aiškinti vadovaujantis specialiuoju įstatymu ir eksperto išvada⁷²⁷, be to, ginklas ne tik turi atitikti įstatyme numatytus ginklo požymius, bet ir būti tinkamas naudoti, juo galima padaryti žalą žmogui ar kitam gyvajam taikiniui⁷²⁸.

Lietuvoje šaunamojo ginklo sąvoka buvo įtvirtinta 1996 m. liepos 2 d. priimtame Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatyme, įsigaliojusiam nuo 1997 m. kovo 31 dienos. Pastarajame įstatyme numatyta, kad šaunamieji ginklai – įrenginiai ar daiktai, sukonstruoti ar pritaikyti mechaniškai paveikti taikinį per nuotolį sviediniu, turinčiu pakankamą nukaunamąją galią pavojingiems gyvybei kūno sužalojimams padaryti; sviedinio kreipiantysis

⁷²⁴ Baudžiamųjų bylų skyriaus konsultacijos B3-355 „Dėl BK 180 straipsnio 3 dalies taikymo“. LAT biuletenis. *Teismų praktika*, Nr. 23. Vilnius: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2005, p. 386.

⁷²⁵ LAT 2007 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-164/2007.

⁷²⁶ VIGANO, F.; PIERGALLINI, C. Reati contro la persona e contro il patrimonio. Trattato teorico pratico di diritto penale. Torino: G. Giappichelli editore, 2011, p. 419.

⁷²⁷ ЛОПАШЕНКО, Н. А. Преступления в сфере экономики. Авторский комментарий к уголовному закону (раздел VIII УК РФ). Москва: Волтерс Клувер, 2006, p. 164.

⁷²⁸ *Ibid.*

judėjimas atsiranda naudojant parako ar kitos medžiagos užtaiso degimo energiją (3 straipsnio 2 punktas)⁷²⁹. Toks apibrėžimas, pasak ekspertų, iš esmės atitiko pastaraisiais dešimtmečiais Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje ir visuomenėje susiformavusią šaunamojo ginklo sampratą⁷³⁰. Pabrėžtina, kad pagal šią sampratą pneumatiniai šautuvai, signaliniai, startiniai, statybiniai, dujiniai pistoletai, raketsvaidžiai, sprogstamieji paketai ir kitos imitacinės-pirotechninės ir šveičiamosios priemonės nelaikomos ginklais, šaudmenimis ir sprogstamosiomis medžiagomis⁷³¹.

2002 m. buvo priimta nauja Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo redakcija⁷³², kuroje įtvirtinta, kad šaunamasis ginklas yra įrenginys ar daiktas, sukonstruotas ar pritaikytas kaip ginklas, iš kurio sprogo, dujų ar oro slėgio ar kokia nors kita varomąja jėga gali būti paleistas sviedinys (kulka, šratas, strėlė ar kt.) arba kenksmingos, dirginamosios medžiagos, skirti mechanškai, termiškai, chemiškai ar kitaip per nuotolį taikiniui paveikti. Šaunamuoju ginklu laikomos ir pagrindinės šaunamųjų ginklų dalys (GŠKĮ 2 straipsnio 2 punktas). Taigi buvo iš esmės pakoreguota ir išplėsta šaunamojo ginklo sąvoka, – pagal ją, šaunamaisiais ginklais laikytini dujiniai pistoletai ir revolveriai, templiniai, pneumatiniai bei signaliniai ginklai. Tokia nauja įstatyme įtvirtinta šaunamojo ginklo samprata atitinka tarptautinius teisės aktus, su kuriais turėjo būti suderinti Lietuvos Respublikos įstatymai. Kaip teigiama doktrinoje, tokia apibrėžtis buvo tiesiogiai nulemta 1978 m. birželio 18 d. Europos konvencijos dėl privačių asmenų šaunamųjų ginklų įsigijimo ir laikymo kontrolės, o įstatymo tikslas buvo suderinti nacionalinius teisės aktus su Europos Sąjungos teisės aktų nuostatomis⁷³³. Deja, tik paviršutiniškai

⁷²⁹ Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 69-1665 (neteko galios 2002 01 15 įstatymu Nr. IX-705 (nuo 2003 07 01)). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 13-467).

⁷³⁰ KURAPKA, E. V.; MALEVSKI, H.; PEČKAITIS, J. S.; VAITKEVIČIUS, E. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas baudžiamosios teisės ir kriminalistikos kontekste. *Jurisprudencija*, 2006, 7(85), p. 16.

⁷³¹ BIELIŪNAS, E.; ČEPAS, A.; PAVILONIS, V. ir kt. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Mintis, 1989, p. 384.

⁷³² Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 13-467; 2010, Nr. 142-7261.

⁷³³ VAITKEVIČIUS, E.; GORBATKOV, A. Kai kurių teisinio ir kriminalistinio šaunamųjų ginklų vertinimo problemų sąsajos su Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo

įgyvendinant šį siekį, pasak mokslininkų, kilo šaunamojo ginklo traktavimo baudžiamosios teisės mokslo kontekste problemų. 2007 m. buvo priimta įstatymo pakeitimų ir vėl pakoreguota šaunamojo ginklo sąvoka. Pagal pastarąją redakciją, šaunamuoju ginklu laikomas įrenginys ar daiktas, sukonstruotas ar pritaikytas kaip ginklas, iš kurio sprogstamųjų medžiagų degimo produktų slėgio jėga gali būti paleisti kulkos, sviediniai arba kenksmingos, dirginančiosios medžiagos mechaniškai, termiškai, chemiškai ar kitaip taikiniui per atstumą paveikti, arba duotas garso ar šviesos signalas. Šaunamaisiais ginklais šiame įstatyme laikomos ir pagrindinės šaunamųjų ginklų dalys (GŠKĮ 2 straipsnio 2 punktas)⁷³⁴. Ši įstatymo redakcija nulėmė, kad templiniai ir pneumatiniai ginklai, priešingai, nei pagal anksčiau galiojusią redakciją, nebuvo laikomi šaunamaisiais ginklais. 2011 m. įsigaliojo nauja, iki šiol galiojanti įstatymo redakcija, pagal kurią šaunamasis ginklas – tai ginklas, iš kurio sprogstamųjų medžiagų degimo produktų slėgio jėga per vamzdį gali būti paleisti kulkos, sviediniai arba kenksmingosios, dirginančiosios medžiagos mechaniškai, termiškai, chemiškai ar kitaip taikiniui per atstumą paveikti arba duotas garso ar šviesos signalas. Šaunamaisiais ginklais šiame įstatyme laikomos ir pagrindinės šaunamųjų ginklų dalys (GŠKĮ 2 straipsnio 49 punktas)⁷³⁵.

Atskleidžiant šaunamojo ginklo sampratą 2000 m. BK 180 straipsnio prasme, be įstatyme įtvirtintos ginklo sampratos, reikšmingi ir kriminalistikos mokslo įvardijami techniniai šaunamojo ginklo požymiai: parako ar kitos sprogstamosios medžiagos dujų panaudojimas sviediniui išmesti; vamzdis, suteikiantis sviediniui judėjimo kryptį; prietaisas (įtaisas) užtaisui uždegti; pakankamas sviedinio pažeidžiamasis poveikis; konstrukcija

inspiracijomis. *Iš: Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika. II dalis IX.* Vilnius, Charkovas: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2013, p. 336–347.

⁷³⁴ Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 36, 37, 38, 40, 41 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 135-5452.

⁷³⁵ Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 142-7261.

ir tvirtumas, dėl kurio galima iššauti daugiau kaip vieną šūvį⁷³⁶. Apibrėžiama, kad šaunamasis ginklas yra toks ginklas, kuriame varomoji sviedinio (kulkos) jėga yra parako dujų energija⁷³⁷. Šaunamieji ginklai yra gaminami gamykloje, turi savo pavadinimus, serijos numerius, bet kriminalistikos mokslas pripažįsta ir kitokius šaunamųjų ginklų gamybos būdus, t. y. amatininkų ir savadarbius ginklus. Pirmieji yra pagaminti nedidelėse dirbtuvėse, nesilaikant standartų, paprastai nedidelėmis partijomis, o savadarbiai šaunamieji ginklai gali būti arba pasigaminti iš parankinių medžiagų, arba padaryti pritaikius kai kurias fabriko gamybos ginklų dalis, taip pat perdirbus fabriko gamybos ginklus – nupjovus dalį vamzdžio, jį pragrežus, kad būtų galima šaudyti didesnio kalibro šoviniais, ir kt.⁷³⁸ Manytina, kad ir tokie šaunamieji ginklai atitinka kvalifikuojamąjį plėšimo požymį.

Viena iš šaunamojo ginklo sampratos formavimo praktikos problemų yra susijusi su teisiniu dujinių ginklų panaudojimo plėšimui vertinimu. 2004 m. kasacinė praktika rodo, kad dujinio ginklo panaudojimas buvo vertinamas kaip nešaunamojo ginklo⁷³⁹, bet nuo 2005 m. kasacinė praktika pateikė kitokią nuostatą, pagal kurią dujinių pistoletų, revolverių panaudojimas plėšimui turi būti vertinamas kaip šaunamojo ginklo panaudojimas⁷⁴⁰. Tokia išvada grindžiama pasikeitusia įstatymo šaunamojo ginklo apibrėžtimi: Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatyme dujiniai pistoletai (revolveriai) priskiriami šaunamiesiems ginklams, todėl plėšimas panaudojant

⁷³⁶ KURAPKA, E.; MALEVSKI, H.; PALSKYS, E.; KUKLIANSKIS, S. Kriminalistikos technikos pagrindai. Vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 1998, p. 139; KURAPKA, V. E.; MATULIENĖ, S.; BILEVIČIŪTĖ, E. ir kt. Kriminalistika: teorija ir technika. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 452.

⁷³⁷ БЕЛКИН, Р. С. Криминалистика. Краткая энциклопедия. Москва: Научное издательство, Большая Российская энциклопедия, 1993, p. 47.

⁷³⁸ KURAPKA, V. E.; MATULIENĖ, S.; BILEVIČIŪTĖ, E. ir kt. Kriminalistika: teorija ir technika. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 455.

⁷³⁹ LAT 2004 m. rugsėjo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-548/2004; LAT 2004 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-639/2004.

⁷⁴⁰ LAT 2005 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-660/2005; LAT 2006 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-172/2006; LAT 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-254/2008; LAT 2009 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-105/2009; LAT 2009 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-238/2009; LAT 2011 m. vasario 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-10/2011.

dujinį revolverį irgi kvalifikuojamas pagal BK 180 straipsnio 3 dalį⁷⁴¹. Teismų praktikoje dujinių ginklų panaudojimo vertinimo sprendimai buvo nulemti išimtinai įstatymo nuostatų pasikeitimo – šiuos ginklus priskyrus prie šaunamųjų ginklų ir plėšimo atveju jie pradėti vertinti kaip atitinkantys kvalifikuojamąjį šaunamojo ginklo panaudojimo požymį.

Kita vertus, reikėtų sutikti su jau minėtają nuomone, kad įstatymo nuostatos yra tik metodinės nuorodos, nes kai kuriais atvejais sprendžiant dėl šio kvalifikuojamojo plėšimo požymio nepakanka formaliai vadovautis tik įstatyme įtvirtintomis šaunamojo ginklo apibrėžtimis. GŠKĮ įtvirtinant šaunamojo ginklo sąvoką šiam buvo priskirtos ir pagrindinės sudedamosios ginklų dalys. Pagal šį įstatymą, šaunamojo ginklo dalis – tai bet kuri šaunamojo ginklo dalis, būtina tam, kad šaunamasis ginklas veiktų, įskaitant pistoleto (revolverio) rėmą, jo ir pagrindinių šaunamojo ginklo dalių pusgaminus. Vamzdis, būgnelis, spyna (užraktas), spynos (užrakto) rėmas, šovinio lizdas (kai jis yra atskira dalis) ir į šaunamojo ginklo vamzdį įdedamas įdėklas (mažesnio kalibro vamzdis) priskiriami pagrindinėms šaunamojo ginklo dalims (2 straipsnio 51 punktas)⁷⁴². Kriminalistikos mokslo specialistų nuomone, įstatymų leidėjas galbūt turėjo aiškiau ir tiksliau įvardyti, kas laikoma šaunamojo ginklo dalimis: „Manytina, kad būtų buvę daug tiksliau, jeigu įstatymų leidėjas būtų išreiškęs kiek kitokią poziciją, tai yra šaunamųjų ginklų pagrindinės dalys turi būti ne pačios savaime laikomos šaunamuoju ginklu, o tik priskiriamos tai ginklų kategorijai, kuriai yra priskirti šaunamieji ginklai, į kuriuos jos yra ar turi būti įmontuotos.“⁷⁴³ Taigi, nors pagal įstatymą šaunamuoju ginklu laikoma ir viena iš išvardytųjų dalių, negalima sutikti, kad plėšimui panaudojus vieną iš šaunamojo ginklo dalių tokią veiką būtų galima vertinti kaip šaunamojo ginklo panaudojimo plėšimui požymį. Manytina, kad

⁷⁴¹ LAT 2011 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-279/2011.

⁷⁴² Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 13-467; 2010, Nr. 142-7261.

⁷⁴³ VAITKEVIČIUS, E.; GORBATKOV, A. Kai kurių teisinio ir kriminalistinio šaunamųjų ginklų vertinimo problemų sąsajos su Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo inspiracijomis. *Iš: Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika. II dalis IX*. Vilnius, Charkovas: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2013, p. 336–347.

minėtoji įstatymo nuostatų dalis plėšimo nusikalstamai veikai netaikytina. Vadinasi, šiuo aspektu šaunamasis ginklas plėšimo atveju turėtų būti suprantamas siauriau, negu Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatyme pateikiama jo apibrėžtis, neapimant šaunamojo ginklo dalių.

Formuojant šaunamojo ginklo sampratą 2000 m. BK 180 straipsnio prasme, praktikoje kyla ir teisinio vertinimo problema, t. y. diskutuojama dėl daiktų, kurių priskyrimas šaunamiesiems ir nešaunamiesiems ginklams yra nulemtas vidinių konstrukcijos savybių (pavyzdžiui, pneumatinis ginklas). Pagal GŠKĮ, pneumatinis ginklas yra nešaunamasis ginklas, iš kurio paleidžiamos kulkos ar kitokio sviedinio kryptingas judėjimas atsiranda dėl suspausto oro ar kitų dujų jėgos⁷⁴⁴. Kita vertus, pneumatinio ginklo išvaizda, ne specialisto požiūriu, niekuo nesiskiria nuo šaunamojo ginklo. Net kriminalistai pripažįsta, kad tokių ginklų išorinė išvaizda, konstrukcija, veikimo principas, iššautų sviedinių (kulku) ypatybės, paliekami pėdsakai yra labai panašūs į šaunamųjų ginklų⁷⁴⁵. Dėl to kyla abejonių, ar reikia vadovautis vien GŠKĮ nuostatomis, pagal kurias tokie daiktai nepripažinti šaunamaisiais ginklais. Ginklo techninis vertinimas gali būti atliktas tik atidžiai jį apžiūrėjus ir turint tam tikrų specialiųjų žinių, bet akivaizdu, kad užpulto asmens, neturinčio atitinkamų žinių nei galimybių apžiūrėti užpuoliko ginklą, suvokimą apie daiktą, kuriuo jam grasinama, nulems ne specifinių ginklo požymių analizė, bet grasinimo pobūdis ir bendrųjų išorinių daikto, kuriuo jam grasinama, ypatybių vertinimas. Nukentėjusysis subjektyviai tokią situaciją vertina kaip grasinimą šaunamuoju ginklu, be to, manytina, kad ir pats kaltininkas pasirinkdamas ginklą siekia auką įbauginti, dėl to jo veika labiau atitinka grasinimo šaunamuoju ginklu požymį. Manytina, kad tokios veikos pavojingumas labiau atitinka plėšimo panaudojant šaunamąjį ginklą požymį. Toks traktavimas dar kartą patvirtina, kad šaunamojo ginklo sampratos šiuo požiūriu negalima vien formaliai sieti su GŠKĮ nuostatomis. Vadinasi, galima

⁷⁴⁴ Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas (nauja įstatymo redakcija nuo 2011 m. kovo 1 d. *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 142-7261) 2 str. 37 p.

⁷⁴⁵ KURAPKA, V. E.; MATULIENĖ, S.; BILEVIČIŪTĖ, E. ir kt. *Kriminalistika: teorija ir technika*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 457.

spręsti, kad ginklai, kurių techninė charakteristika ir išvaizda yra labai panaši į šaunamųjų, nepaisant to, kad GŠKĮ sąvokos gali ir vėl būti pakeistos, plėšimo atveju galėtų būti prilyginami šaunamiesiems ginklams, nes grasinimo jais pobūdis ir efektyvumas palaužiant nukentėjusiojo valią, atsižvelgiant į nukentėjusiojo suvokimą apie situacijos pavojingumą, yra toks pat kaip grasinant šaunamuoju ginklu.

Skirtingų šalių užsienio doktrinoje taip pat nepritariama nuomonei, kad kvalifikuojamojo plėšimo požymio nėra, jeigu kaltininkas grasina netinkamu ginklu arba jo imitacija. Tokį požiūrį galima pagrįsti argumentais, jog plėšimo sudėtyje neįtvirtintas reikalavimas, kad kaltininkas turi įgyvendinti grasinimą tuo atveju, kai nukentėjusysis atsisako paklusti jo reikalavimams; grasinant ginklo imitacija nukentėjusysis neįtaria apie ginklo fiktyvumą ir patiria bauginimą kaip tikru ginklu, o tai neabejotinai padidina grasinimo intensyvumą; kaltininkas tai supranta ir to nori, o tai parodo jo tiesioginę tyčią; be to, ginklų imitacijomis galima suduoti smūgių, dėl to toks įrankis yra ne mažiau pavojingas. Be to, pats tokio daikto rodymas neabejotinai labiau palaužia nukentėjusiojo valią⁷⁴⁶. Cituotieji autoriai siūlo, kad netinkamų ginklų ar imitacijų naudojimas turėtų atitikti požymį *įrankiai, naudojami vietoj ginklo*. Italijos doktrinoje, kol nebuvo pakeistas specialusis ginklų apyvartą reguliuojantis įstatymas, kvalifikuojamuoju požymiu buvo pripažįstami tik tokie atvejai, kai plėšimas daromas naudojant tikrą ginklą, nes ginklo klastočių tų normų turinys neapėmė, taigi kvalifikuojamajam požymiui nustatyti buvo reikšmingas ne tiek gebėjimas įbauginti, kiek naudojamo įrankio objektyviai keliamas pavojus. Patikslinus specialiojo įstatymo nuostatas, įtvirtinta kita nuostata: kai ginklo naudojimas ar nešiojimas yra įtvirtintas kaip veikos sudėties ar kvalifikuojamasis požymis, nusikalstamas yra ir ginklo naudojimas scenoje, žaislinių perdirbtų ginklų naudojimas, kai ant naudojamo ginklo

⁷⁴⁶ ГАУХМАН, Д. Л.; МАКСИМОВ, С. В. Ответственность за преступления против собственности, 2-е издание. Москва: АО Центр ЮрИнфо, 2001, р. 105.

vamzdžio nesimato raudono kamščio⁷⁴⁷ (kuriuo žymimi visi žaisliniai ginklai – *aut. past.*).

Atskirai reikia išsiaiškinti šaunamojo ginklo panaudojimo sampratą pagal 2000 m. BK 180 straipsnį. Įrankio panaudojimas plėšimui gali būti tiesioginis ir netiesioginis (žr. *Įrankio panaudojimo samprata*). Atsižvelgiant į šio požymio kontekstą manytina, kad panaudojimu laikomas ne tik šaunamojo ginklo kovinių savybių tiesioginis panaudojimas, bet ir grasinimas turimu ginklu plėšimo metu žodžiu, užuominomis, gestais, akivaizdžiu jo demonstravimu. Antai kasacinėje nutartyje, kurioje pagrįsta šaunamojo ginklo panaudojimo samprata, taip pat nurodoma, kad šaunamojo ginklo panaudojimu laikomas ne tik tiesioginis jo panaudojimas, bet ir grasinimas turimu ginklu plėšimo metu žodžiu, gestais, akivaizdžiu demonstravimu panaudoti šaunamąjį ginklą⁷⁴⁸. Kasacinis teismas šioje nutartyje išaiškino, kad šaunamojo ginklo panaudojimas turi būti suprantamas plačiau, negu tik tiesioginis šio daikto panaudojimas pagal paskirtį, t. y. šūvis į nukentėjusį iš ginklo.

Atlikus kasacinės praktikos 2004–2017 m. tyrimą akivaizdu, kad nuosekliai buvo suformuluotos specialiosios taisyklės, kuriomis remiantis sprendžiama, ar daikto panaudojimas atitinka minėtąjį požymį. Pirmoji šiuo klausimu svarbi kasacinė nutartis priimta 2006 m. Joje nurodoma: „Pagal BK 180 straipsnio 3 dalį kaltininko veiksmai kvalifikuojami tada, kai šaunamasis ginklas yra tinkamas naudoti pagal paskirtį ir plėšimo metu panaudojamas kaip fizinio ar psichinio smurto priemonė.“⁷⁴⁹ Šios nutarties turinys tapatus LAT senato Nr. 52 nutarimui, kuriame nurodoma, kad pagal BK 180 straipsnio 2 ar 3 dalis kaltininko veiksmai kvalifikuojami tik tada, kai šaunamasis, nešaunamasis ginklas, sprogmuo, peilis ar kitas specialiai žmogui žaloti

⁷⁴⁷ VIGANO, F.; PIERGALLINI, C. Reati contro la persona e contro il patrimonio. Trattato teorico pratico di diritto penale. Torino: G. Giappichelli editore, 2011, p. 419; COCCO, G. I reati contro i beni economici, Patrimonio, economia e fede pubblica, seconda edizione. Padova/Milano: CEDAM, 2010, p. 96.

⁷⁴⁸ LAT 2005 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-660/2005.

⁷⁴⁹ LAT 2006 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-172/2006.

pritaikytas daiktas yra tinkamas naudoti pagal paskirtį ir plėšimo metu panaudojamas kaip fizinio ar psichinio smurto priemonė⁷⁵⁰. Vėlesnės kasacinės praktikos analizė leidžia apibendrinti, kad šaunamojo ginklo panaudojimas pagal BK 180 straipsnio 3 dalį galimas tik tada, kai: 1) plėšimo metu panaudotas ginklas yra priskirtas šaunamųjų ginklų kategorijai ir yra tinkamas naudoti pagal paskirtį (paprastai tai atskleidžiama remiantis specialisto išvada); 2) šaunamasis ginklas nusikaltimo metu panaudojamas kaip fizinio ar psichinio smurto priemonė⁷⁵¹. Taigi yra būtina tinkamumo naudoti pagal paskirtį ir panaudojimo plėšimui pobūdžio kriterijų atitikties.

Dėl ginklo tinkamumo naudoti sprendžia specialistas arba ekspertas, atlikdamas ginklo tyrimą ir pateikdamas išvadą. Vadinas, panaudotasis ginklas turi būti surastas, paimtas ir atiduotas ekspertui ar specialistui. Deja, dažnai nagrinėjant plėšimo bylas paaiškėja, kad šaunamasis ginklas tiesiog nerastas. Tokiu atveju eksperto išvada dėl ginklo naudojimo tinkamumo yra objektyviai neįmanoma. Ekspertai ginklo tinkamumą naudoti nustato vertindami tam tikrus techninius ginklo duomenis, remdamiesi specialiosiomis mokslinėmis žiniomis ir savo kompetencija⁷⁵². Specialiųjų žinių neturinčiam asmeniui atlikti tokį vertinimą beveik neįmanoma. Rimtų praktinių problemų kyla dėl to, kad tokiais atvejais, kai ginklo nerandama, būna neaišku, kaip pagrįsti jo tinkamumą naudoti. Kasacinėje jurisprudencijoje teigiama, kad kai ginklas nerandamas ir negalima nustatyti, ar jis tikrai yra šaunamasis, daikto, panašaus į ginklą, naudojimas nepripažintinas kvalifikuojamuoju požymiu⁷⁵³. Matyti, kad ginklo tinkamumo naudoti

⁷⁵⁰ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23, 18 punktas.

⁷⁵¹ LAT 2007 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-164/2007; LAT 2009 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-405/2009.

⁷⁵² Teismo ekspertizės centras pateikia apibrėžimą, kas sudaro šaunamojo ginklo kvalifikacinį tyrimą, nurodydamas, kad tai yra ginklo materialiosios dalies tyrimas, kuriuo nustatomas jo priskirtinumas šaunamiesiems ginklams, ginklo rūšis, kalibras, modelis, pagaminimo būdas. Diagnostiniu tyrimu nustatomos konkretaus ginklo konstrukcinės ir balistinės savybės bei ypatumai, ginklo tvarkingumas ir tinkamumas šaudyti, šaudymo būdas ir pan. Balistinė ir šūvio pėdsakų ekspertizė [interaktyvus]. Lietuvos teismo ekspertizės centras. Prieiga per internetą: <http://www.ltec.lt/balistine-metodines> [žiūrėta 2015 m. kovo 4 d.].

⁷⁵³ LAT 2009 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-288/2009; LAT 2013 m. gegužės 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274/2013.

nustatymo praktika nėra visiškai nuosekli ir vienoda, nes dažnai remiamasi vien objektyviomis aplinkybėmis, o ne nukentėjusiojo liudijimu apie jį plėšiant naudotą šaunamąjį ginklą⁷⁵⁴. Kita vertus, kai kuriose nutartyse šaunamojo ginklo panaudojimo požymis pripažįstamas remiantis nukentėjusiojo parodymais, nors pats ginklas ir nerandamas⁷⁵⁵. Taigi praktika griežtai neriboja tinkamumo naudoti nustatymo tik eksperto išvados pateikimu ir neatmeta kitų galimybių nustatyti šaunamojo ginklo tinkamumą naudoti.

LAT senato nutarime Nr. 52 aiškinama, kad jei plėšimo metu panaudojami daiktai, kurie nėra šaunamieji ar nešaunamieji ginklai, sprogmenys, peiliai ar kiti specialiai žmogui žaloti pritaikyti daiktai, o tik jų imitacija, tokia veika neturi ir BK 180 straipsnio 2, 3 dalyse numatytų kvalifikuojamųjų požymių, bet jei panaudojus minėtuosius daiktus buvo padarytas sveikatos sutrikdymas (pavyzdžiui, pagrasinus mokomąja granata ar pistoleto formos žiebtuvėliu, vėliau tuo daiktu smogiant žmogui padaromas kūno sužalojimas), tokie daiktai turi būti pripažįstami daiktais, specialiai pritaikytais žmogui žaloti (Nutarimo 19 punktą). Vadinasi, atvejai, kai pagrasinama šaunamuoju ginklu, o vėliau juo suduodama, taip sutrikdant asmens sveikatą, neturėtų būti vertinami priskiriant šaunamojo ginklo panaudojimo požymį. Pabrėžtina, kad teismų praktikoje šiuo klausimu linkstama situacijų pavojingumo nediferencijuoti ir vertinti vienodai, todėl, net jei ginklas panaudojamas ne tiesiogiai pagal jo paskirtį, veika kvalifikuojama pagal BK 180 straipsnio 3 dalį⁷⁵⁶. Antai kitoje byloje grasinimas revolveriu, vėliau sudavimas jo šonu į galvą buvo įvertintas kaip šaunamojo ginklo panaudojimas⁷⁵⁷. Tokį vertinimą lemia ir aplinkybė, kad šaunamuoju ginklu ir grasinama, taigi konstatuojamas netiesioginis šaunamojo ginklo panaudojimas. Vis dėlto jei grasinama ginklu nebuvo, o juo tik suduoti smūgiai, nepanaudojant jo pagal tiesioginę paskirtį, manytina, kad veiką reikėtų vertinti

⁷⁵⁴ LAT 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-282/2013.

⁷⁵⁵ LAT 2011 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-230/2011.

⁷⁵⁶ LAT 2010 m. balandžio 6 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194/2010.

⁷⁵⁷ LAT 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204/2012.

kaip kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto panaudojimą, nepriskiriant šaunamojo ginklo panaudojimo požymio.

Apibendrinant galima įvardyti šaunamojo ginklo panaudojimo plėšimui būdus ir pateikti veikų teisinio kvalifikavimo pasiūlymų:

1. Kai šaunamasis ginklas panaudojamas kaip psichinio smurto priemonė (juo grasinama), tai veika turi būti vertinama kaip atitinkanti kvalifikuojamąjį požymį pagal 2000 m. BK 180 straipsnio 3 dalį.

2. Kai šaunamasis ginklas panaudojamas kaip priemonė sužaloti žmogų, bet ne pagal savo paskirtį (pavyzdžiui, ginklo rankena suduodama į veidą), tai abejotina, ar veika turėtų būti kvalifikuojama pagal 2000 m. BK 180 straipsnio 3 dalį, o ne pagal 2 dalį.

3. Kai šaunamasis ginklas panaudojamas pagal paskirtį (iššaunama ir žmogus arba sužalojamas, arba ne), tai veika turėtų būti vertinama kaip atitinkanti kvalifikuojamąjį požymį pagal 2000 m. BK 180 straipsnio 3 dalį.

3.3.6. Sprogmenys

2000 m. BK 180 straipsnio 3 dalyje įtvirtinamas itin kvalifikuojamasis plėšimo požymis – sprogmens panaudojimas. Toks kvalifikuojamasis požymis taip pat yra įtvirtintas BK 251 straipsnyje „Orlaivio, laivo ar kitos viešojo ar krovininio transporto priemonės arba stacionarios platformos kontinentiniame šelfe užgrobimas“, BK 251¹ straipsnyje „Piratavimas“, BK 283 straipsnyje „Riaušės“. Be to, pabrėžtina BK 249 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nusikalstamo susivienijimo sudėtis, pagal kurią atsako tas, kas dalyvavo šaunamaisiais ginklais, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis ginkluoto nusikalstamo susivienijimo veikloje. Šiai sudėčiai būtina nustatyti aplinkybę, kad kaltininkai buvo šiais daiktais apsiginklavę (t. y. jų turėjo, gamino, nešiojo, taip pat ir naudojo). Taip pat sprogmens panaudojimas įtvirtintas BK 60 straipsnio 1 dalies 10 punkte kaip

atsakomybę sunkinanti aplinkybė. Doktrinoje teigiama, kad tokiu įtvirtinimu įstatymų leidėjas kriminalizuoja dažniausiai pasitaikančias, pavojingiausias nusikalstamos veikos padarymo priemones⁷⁵⁸.

1961 m. LTSR BK nebuvo nei tokios atsakomybę sunkinančios aplinkybės, nei tokio kvalifikuojamojo plėšimo požymio⁷⁵⁹. 1961 m. BK buvo įtvirtinta atsakomybę sunkinanti aplinkybė sprogstamųjų medžiagų panaudojimas (Kodekso 41 straipsnio 2 dalies 9 punktą)⁷⁶⁰, bet plėšimo sudėtyje tokio veikos kvalifikuojamojo požymio nebuvo. Pabrėžtina, kad kitų valstybių įstatymai atskirai tokio plėšimo sudėties požymio neįtvirtina.

Sprogmenų naudojimas būdingesnis organizuotam, t. y. organizuotųjų grupių ar nusikalstamų susivienijimų, nusikalstamumui, o ne pavienių asmenų daromoms nusikalstamoms veikoms. Didžiausios organizuoto nusikalstamumo grupuotės, kurios savo nusikalstamoms veikoms (turto prievartavimui, žudymui, turto naikinimui ir pan.) naudojo sprogmenis, juos gamino ir laikė, Lietuvoje aktyviai veikė laikotarpiu po nepriklausomybės atkūrimo. 1998 m. antrojoje pusėje – 1999 m. pradžioje šalyje buvo nuolat padeginėjami ir sprogdinami automobiliai konfliktuojant gaujų nariams arba šią priemonę taikant turto prievartavimui, kaip verslininkų bauginimo priemonę ar keršijant už nepaklusnumą⁷⁶¹. Kaip matyti iš prokuratūros pateikiamo organizuoto nusikalstamumo raidos vertinimo, sprogdinimai buvo ir priemonė organizuotosioms grupėms ir nusikalstamiems susivienijimams kerštauti teisėsaugos institucijoms arba šių institucijų veiklai nukreipti prieš kitas grupuotes. Pabrėžtina, kad plėšimo nusikalstamai veikai sprogimai nebuvo tokie būdingi kaip turto prievartavimui. Sprogdinimai buvo labiau „profilaktinio“ bauginimo priemonė, o ne būdas lengviau užvaldyti svetimą

⁷⁵⁸ ABRAMAVIČIUS, A.; BARANSKAITĖ, A.; ČEPAS, A.; ŠVEDAS, G. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamosio kodekso komentaras. Bendroji dalis (1–98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 341.

⁷⁵⁹ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Oficialus tekstas su pakeit. ir papild. 1978 m. balandžio 15 d. ir su pastraipsniui susistemintos medžiagos priedu. Vilnius: Teisingumo ministerija, „Mintis“, 1978.

⁷⁶⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60-1182.

⁷⁶¹ JUODYTĖ, A. ; ŽEMAITYTĖ, V. (sud.); tekstus rengė: KLIUNKA, A.; BIELSKYTĖ, V. ir kt. 15 metų kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija. Vilnius: VŠĮ Teisės namai, 2008, p. 45.

turtą palaužus nukentėjusiojo valią. Nors sprogmenų naudojimas buvo itin būdingas turto prievartavimo nusikalstamoms veikoms, 2000 m. priimtajame BK toks požymis turto prievartavimo sudėtyje nebuvo įtvirtintas. Kovoiant su organizuotuoju nusikalstamumu šių grupių veikla buvo sustabdyta, atitinkami asmenys nuteisti, stiprėjant valstybės ekonomikai pasikeitė organizuoto nusikalstamumo veiklos kryptis ir tokio pobūdžio nusikaltimai, kaip antai įvairių įstaigų, pastatų, asmenų automobilių sprogdinimai aiškinantis grupuočių santykius ir pan., sistemingi turto prievartavimai grasinant susprogdinti, teisėsaugos pareigūnų gąsdinimas sprogdinimais, buvo nuslopinti organizuotųjų nusikalstamų grupuočių dalyvius patraukus baudžiamojon atsakomybėn ir nuo 2000 m. BK įsigaliojimo tokio pobūdžio nusikalstamų veikų beveik nenustatyta. Kita vertus, pritartina, kad vien veikos paplitimo kriterijus⁷⁶² negali paneigti šio požymio įtvirtinimo reikalingumo. Baudžiamojoje teisėje pripažįstama ir tai, kad tam tikrų požymių kriminalizavimas gali atlikti prevencijos funkciją, nes atitinkama veika, nors ir nėra paplitusi, gali būti labai pavojinga.

Teismų praktikos tyrimas rodo, kad nuo tada, kai įsigaliojo 2000 m. BK (2003 m. gegužės 1 d.), baudžiamosios bylos, kurioje būtų aiškintas sprogmenų naudojimo požymis, ar plėšimo bylos, kurioje būtų nustatytas šis požymis, kasacinės instancijos teisme nagrinėta nebuvo. Taigi kasacinėje praktikoje 2004–2017 m. nebūta nė vieno išaiškinimo, kaip plėšimo atveju turėtų būti suprantamas sprogmenų panaudojimo požymis.

Sprogmenų sąvoką ir naudojimo tvarką nustato specialusis Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas (*Valstybės žinios*, 2003, Nr. 17-701; 2012, Nr. 81-4220). LAT senato nutarime Nr. 52 nurodoma, kad šis įstatymas yra tik metodinė medžiaga, jame pateikiami kriterijai, techniniai duomenys, taikomi nustatant sprogmenų požymį pagal BK 180 straipsnio 3 dalį⁷⁶³. Pirmojoje šio įstatymo redakcijoje buvo įtvirtinta, kad

⁷⁶² ŠVEDAS, G. Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. *Teisė*, 2012, Nr. 82, p. 19–20.

⁷⁶³ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 23, 18 punktas.

sprogmuo – tai įtaisas, specialiai pagamintas sprogimui tam tikromis sąlygomis sukelti (2 straipsnio 12 punktą)⁷⁶⁴. Nuo 2013 m. įsigaliojo kita šio straipsnio redakcija, kurioje pakeista sprogmenų sąvoka: sprogmuo – tai sprogstamosios medžiagos ir sprogdinimo priemonės, kurios sprogmenimis laikomos Jungtinių Tautų rekomendacijose dėl pavojingų prekių, priskiriamų tų rekomendacijų ST/SG/AC.10/1 pirmajai klasei, pervežimo, taip pat įtaisas su sprogstamąja medžiaga (ar iš sprogstamosios medžiagos), specialiai pagamintas sprogdinti ar tam tikromis sąlygomis sprogti (Sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymo 2 straipsnio 23 p.)⁷⁶⁵. Pagal Lietuvos Respublikos ginklų fondo prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus įsakymu „Dėl kai kurių gaminių priskyrimo šaudmenims, sprogmenims arba pirotechnikos gaminiams“ patvirtintą sąrašą, prie gaminių, kurie laikomi sprogmenimis, priskiriami uždegikliai (įtaimai, kuriuose yra viena ar kelios sprogstamosios medžiagos, skirti sprogdinimo grandinių deflagracijai sukelti. Jie gali būti aktyvuojami mechaniniu ar cheminiu būdu arba elektros srove), padegamieji sprogdikliai, degtuvai padegamajai virvutei (įvairios konstrukcijos įtaimai, aktyvuojami trintimi, smūgiu ar elektros srove, naudojami padegamajai virvutei uždegti)⁷⁶⁶.

Vadovaujantis įstatymų nuostatomis, doktrinoje pateikiamas sprogmenų apibrėžimas: tai įvairūs įrenginiai ar daiktai, turintys sprogstamosios medžiagos, skirti gyvosios jėgos ar technikos priemonių naikinimui, taip pat įtvirtinimui, statinių griovimui, komunikacijos priemonių išardymui, dūmų uždangos sudarymui ir kt.⁷⁶⁷ Kartu įvardijami pavyzdžiai – konkretūs daiktai, kaip antai granatos, įvairių rūšių minos, sprogstamieji užtaimai. Iš tokio apibrėžimo matyti, kad doktrinoje pagrindine sprogmenų savybe laikoma aplinkybė, jog naudojamas daiktas ar įrenginys turi

⁷⁶⁴ Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas Nr. IX-1315, priimtas 2003 m. sausio 28 d. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 17-701.

⁷⁶⁵ Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 81-4220.

⁷⁶⁶ Ginklų fondo prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 30 d. įsakymas Nr. 1A-78 „Dėl kai kurių gaminių priskyrimo šaudmenims, sprogmenims arba pirotechnikos gaminiams“. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 178-6618.

⁷⁶⁷ ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 317.

sprogstamosios medžiagos. Sprogstamoji medžiaga Sprogmenų apyvartos kontrolės įstatyme apibūdinama kaip sprogimui atlikti skirtas cheminis junginys ar jų mišiniai, kurie, paveikti išorinio poveikio (trinties, šilumos, smūgio, kibirkšties ir kt.), gali staiga išskirti didelį energijos kiekį (2 straipsnio 24 punktas). Sprogdinimo priemonės yra sprogdinimo darbams atlikti skirti įrenginiai, įtaisai ar medžiagos (2 straipsnio 9 punktas). Sprogstamąsias medžiagas kriminalistikos mokslas skirsto į tokias grupes: inicijuojančiosios, fugasinės, svaidomosios sprogstamosios ir pirotechninės medžiagos⁷⁶⁸. Taigi kriminalistikos mokslo pateikiama sprogstamosios medžiagos interpretacija yra platesnės apimties.

Sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje įtvirtinama, kad įstatymo nuostatos nereglamentuoja civilinių pirotechnikos priemonių apyvartos, kurią reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinių pirotechnikos priemonių apyvartos kontrolės įstatymas. Vadinasi, viskas, kas priskiriama pirotechnikos priemonėms, šio įstatymo prasme sprogmenimis nelaikoma. Vadovaujantis išimtinai tik įstatymų nuostatomis, apibrėžiančiomis sprogmenis, pirotechninės priemonės (įvairios petardos, fejerverkai, nelaimės signalai laivams, fotobombos ir pan.) negalėtų būti pripažįstamos sprogmenimis pagal 2000 m. BK 180 straipsnį.

Kita vertus, doktrinoje nurodoma, kad pirotechninės medžiagos yra naudojamos gaminti įvairiems signaliniams įrenginiams, kurių tikslas – sukelti tam tikrus (šviesos, garso ir kt.) efektus. Pirotechninių medžiagų savybė – greitas sprogstamasis degimas, o tam tikromis sąlygomis gali įvykti ir sprogimas⁷⁶⁹. Civilinių pirotechnikos priemonių apyvartos kontrolės įstatyme įtvirtinama pirotechnikos priemonės apibrėžtis, pagal kurią civilinės pirotechnikos priemonės – tai specialiai pramogai, žemės ūkyje, transporto srityje, buityje, pramonėje ar kuriant filmus, televizijos laidas, teatralizuotus vaidinimus ir kitose civilinėse srityse (išskyrus nurodytas šio įstatymo 1

⁷⁶⁸ KURAPKA, E.; MALEVSKI, H.; PALSKYS, E.; KUKLIANSKIS, S. Kriminalistikos technikos pagrindai. Vilnius: Eugrimas, 1998, p. 163–164.

⁷⁶⁹ *Ibid.*, p. 164.

straipsnio 4 dalyje) naudoti skirti gaminiai, kuriuose yra sprogstamųjų medžiagų ar sprogstamųjų medžiagų mišinio karščiui, šviesai, garsui, dujoms, dūmams ar tokių efektų deriniui gauti vykstant savaime besitęsiančiai egzoterminei reakcijai⁷⁷⁰ (2 straipsnio 2 punktą); 2 straipsnio 27 punkte nurodyta, kad pirotechninis mišinys – sprogstamoji medžiaga ar jų mišinys karščiui, šviesai, garsui, dujoms, dūmams ar tokių efektų deriniui gauti vykstant savaime besitęsiančiai egzoterminei reakcijai. Taigi ir pirotechnikos priemonėse yra sprogstamosios medžiagos, o jų naudojimas susijęs su karščio, šviesos, garso, dujų, dūmų efektų bei jų derinių išgavimu. Vis dėlto, priešingai, negu sprogmenų naudojimo atveju, pirotechnikos priemonių naudojimas negali sukelti tokių padarinių, kaip įvairių objektų sugriovimas, išjudinimas, apgadinimas. Kita vertus, jų naudojimas neabejotinai gali būti pavojingas asmens fizinei sveikatai. Veikos naudojant tokias priemones pavojingumas akivaizdžiai yra didesnis, todėl neabejotina, kad tokių priemonių naudojimas turėtų būti vertinamas kaip kvalifikuojamasis plėšimo požymis, tik abejotina, ar tokių daiktų naudojimas atitinka sprogmenų panaudojimo požymį.

Atsakant į šį klausimą, svarbu aptarti susijusius sprogmenų panaudojimo sampratos aspektus. Vadovaujantis sisteminio įstatymo aiškinimo principu, sprogmenų, kaip ir kitų įrankių, panaudojimas turi būti suprantamas kaip tiesioginis ir netiesioginis (žr. *Įrankio panaudojimo samprata*). Šiuo atveju tiesioginis sprogmenų panaudojimas reiškia sukėlimą sprogimo, kuris palaužia nukentėjusį ir palengvina turto užvaldymą. Doktrinoje toks veiksmas siejamas su tuo, kad sprogmenys panaudojami ir įvairioms materialinėms kliūtims pagrobti turtą pašalinti, pavyzdžiui, atidaryti seifo durims, sienai nugriauti⁷⁷¹. Vadinasi, šiuo atveju turimas omenyje būtent sukėlimas sprogimo, pašalinančio turtą saugančias kliūtis. Pabrėžtina, kad sprogmenų tiesioginio panaudojimo būdas, palyginti su kitų įrankių panaudojimu, yra itin specifinis,

⁷⁷⁰ Lietuvos Respublikos civilinių pirotechnikos priemonių apyvartos kontrolės įstatymas Nr. IX-931, priimtas 2002 m. birželio 4 d. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 62-2496, redakcija nuo 2015 12 31. TAR, 2015, Nr. 18574.

⁷⁷¹ MILINIS, A.; GRUODYTĖ, E.; GUTAUSKAS, A. ir kt. Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2013, p. 352.

nes sproginimas gali ne tik palaužti nukentėjusiojo galimybes priešintis, bet ir sukelti įvairių objektų apgadinimo, sugriovimo ar išjudinimo padarinių. Netiesioginis sprogmens panaudojimas šiuo atveju reikštų grasinimą panaudoti sprogmensį sukeliant sproginimą, kuris padarytų žalą būtent nukentėjusiojo fizinei sveikatai ar grėstų jo gyvybei. Šiaip ar taip, toks grasinimas turėtų būti nukreiptas į patį nukentėjusįjį, o ne į jo turtą ar kitus materialiuosius objektus. Grasinant panaudoti sprogmensį turi būti aišku, kad sproginimas padarys fizinę žalą tiesiogiai nukentėjusiajam, ne tik jo materialiajam turtui.

Apibendrinant galima teigti, kad sprogmens panaudojimo pavojingumas iš esmės yra siejamas su aplinkybe, kad tokiu atveju gali būti padaroma didelė žala ne tik pačiam nukentėjusiajam asmeniškai, bet ir kitiems asmenims, esantiems sproginimo zonoje (ar patenkantiems į ją), bei materialiesiems objektams. Iš to išplaukia išvada, kad nepaisant aplinkybės, jog pirotechnikos priemonėse yra sprogstamosios medžiagos, kurios naudojimas gali sukelti fizinės žalos nukentėjusiajam, jas panaudojus vargu ar galėtų kilti didesnės apimties pavojus, todėl pirotechnikos priemonių panaudojimą reiktų vertinti kaip kvalifikuojamąjį plėšimo požymį, atitinkantį ne sprogmens, o specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto panaudojimą.

3.4. Organizuota grupė

2000 m. BK 180 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas požymis – *apiplėšė dalyvaudamas organizuotoje grupėje*. Pagal BK 180 straipsnio struktūrą, organizuotos grupės požymis yra itin kvalifikuojamasis veikos požymis, tad plėšimo veikos pavojingumas esant šiam požymiai yra daug didesnis ir veika atitinka sunkų nusikaltimą. Praktikoje organizuotos grupės padarytos nusikalstamos veikos būna daug sudėtingesnės, dažniausiai joms būdingi ir kiti kvalifikuojamieji plėšimo požymiai, kartu daromos kitos nusikalstamos veikos, reikalingos gerai organizuotam plėšimui daryti.

Minėtasis kvalifikuojamasis plėšimo požymis buvo įtrauktas į veikos sudėtį ne iš karto priėmus 2000 m. BK. Iš pradžių organizuota grupė kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė buvo įtvirtinta Bendrojoje BK dalyje, bet netrukus kai kurie nusikaltimai, tarp jų – ir plėšimas, buvo papildyti ir analogišku kvalifikuojamuoju požymiu⁷⁷². Vėliau šiuo požymiu buvo papildyta ir vagystės sudėtis⁷⁷³. Toks požymio įtvirtinimas BK kritikuotinas. Organizuota grupė yra viena iš bendrininkavimo formų (BK 25 straipsnio 3 dalis). Pagal BK originalios redakcijos rengėjų sumanymą, organizuotos grupės aplinkybė iš tiesų turėtų sunkinti atsakomybę (BK 60 straipsnio 1 dalies 2 punktas) visų nusikaltimų atveju, bet ne veikos kvalifikavimo, o baudmės skyrimo stadijoje⁷⁷⁴. Įtvirtinus organizuotos grupės požymį plėšimo sudėtyje buvo sukurta teisės kolizija.

Toks požymio įtvirtinimas taip pat sukėlė praktikos problemų: kaip vertinti atvejus, kai nustatoma, kad asmuo padarė plėšimą veikdamas organizuotoje grupėje? Ar jo veika turi būti kvalifikuojama pagal BK 180 straipsnio 3 dalį, ar pagal BK 180 straipsnio 1, 2, 3 dalis kartu su BK 25 straipsnio 3 dalimi, nes teisiniai padariniai yra itin skirtingi⁷⁷⁵? Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad nuoroda į BK 25 straipsnio 3 dalį kvalifikuojant veikas dėl BK 180 straipsnio 3 dalies yra perteklinė ir nereikalinga⁷⁷⁶. Taigi plėšimo bylose nustatius organizuotos grupės požymį,

⁷⁷² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 139, 140, 176, 180, 181, 190, 201, 212, 249, 281 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 74-3423.

⁷⁷³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198-1, 198-2, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256-1, 257-1 straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 81-3309.

⁷⁷⁴ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės departamento išvada „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 220 ir 221 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“ Nr. XIIIIP-273, 2017 m. sausio 17 d.

⁷⁷⁵ Tai liudija praktikos pavyzdys: kaltininkas už parduotuvės plėšimą pirmosios instancijos teismo buvo nuteistas pagal BK 25 str. 3 d., 180 str. 1 d. ir jam taikytas laisvės atėmimo baudmės vykdymo atidėjimas (BK 75 str.), apeliacinės instancijos teismas, vadovaudamasis BK 60 str. 2 d., kad teismas skirdamas baudmę neatsižvelgia į tokią atsakomybę sunkinančią aplinkybę, kuri įstatyme numatyta kaip nusikaltimo sudėties požymis, pakeitė veikos kvalifikavimą pagal BK 180 str. 3 d., panaikindamas ir BK 75 str. taikymą. Kasacinės instancijos teismas patvirtino tokį sprendimą. LAT 2015 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-159-746/2015.

⁷⁷⁶ LAT 2013 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295/2013.

BK nuostatos dėl atsakomybę sunkinančių aplinkybių netaikomos, ši aplinkybė vertinama tik kaip kvalifikuojamasis veikos požymis.

Doktrinoje⁷⁷⁷ kvalifikuojamojo požymio *organizuota grupė* turinys aiškinamas remiantis BK 25 straipsnio 3 dalies nuostatomis, įtvirtinančiomis bendrininkavimo institutą ir organizuotos grupės sampratą. Pagal paskutinius šio straipsnio pakeitimus, *organizuota grupė* yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną apysunkį, sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį⁷⁷⁸. Ankstesnėje galiojusioje redakcijoje buvo įtvirtintas reikalavimas susitarti daryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, o įtraukus į šį sąrašą ir apysunkį nusikaltimą *organizuotos grupės* samprata buvo išplėsta. Dėl to keičiasi ir praktinis BK 180 straipsnio 3 dalies taikymas.

Tiesiogiai iš BK kylantis reikalavimas *organizuotos grupės* požymiui nustatyti yra atitinkamo sunkumo nusikaltimų darymas. Turi būti nustatyta, kad buvo susitarta daryti kelis nusikaltimus arba vieną apysunkį, sunkų ar labai sunkų nusikaltimą. Vadinasi, jeigu asmenys susitaria daryti nusikaltimą, atitinkantį vieną kvalifikuotąjį plėšimą (pagal BK 180 straipsnio 2 dalį – sunkus nusikaltimas, ar pagal 180 straipsnio 3 dalį – sunkus nusikaltimas), arba vieną plėšimą (pagal BK 180 straipsnio 1 dalį), jų veiksmams atitinka šią sąlygą.

2013 m. padarius BK 25 straipsnio 3 dalies pakeitimų⁷⁷⁹ buvo išspręstas klausimas, kaip reikia kvalifikuoti plėšimą tuo atveju, jeigu yra padaromas sunkus nusikaltimas, bet ne plėšimas, ir vienas plėšimas, bet ne kvalifikuotasis. Iki pakeitimų BK buvo nustatytas *organizuotos grupės*

⁷⁷⁷ ABRAMAVIČIUS, A.; VOSYLIŪTĖ, A. Vagystę kvalifikuojančio požymio „organizuota grupė“ samprata teisės moksle ir teismų praktikoje, bei kai kurie kvalifikavimo ypatumai. Iš: Baudžiamoji justicija ir verslas. Recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2016, p. 157–159.

⁷⁷⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 25, 250, 250-1, 251 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 249-1, 250-2, 250-3, 250-4, 250-5, 252-1 straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 75-3768.

⁷⁷⁹ *Ibid.*

požymio reikalavimas, kad būtų padaryti keli nusikaltimai, nenurodant, ar keli padaryti nusikaltimai turi būti tokio paties pobūdžio, ar gali būti skirtingi. LAT praktikoje aiškindamas reikalavimą *padaryti keli nusikaltimai* kaip vienintelį, pavyzdinį atvejį nurodė situaciją, kai padarytos dvi ir daugiau BK 180 straipsnio 1 dalies požymius atitinkančių veikų⁷⁸⁰. Pagal tokią praktiką, reikia nustatyti būtent kelias plėšimo veikas, todėl jeigu du ir daugiau asmenų susitaria padaryti vieną veiką, atitinkančią plėšimą nesant kvalifikuojamųjų požymių, tokiu atveju *organizuotos grupės* požymis negali būti pripažįstamas kvalifikuojamuoju plėšimo veikos požymiu. Po BK 25 straipsnio 3 dalies pakeitimų yra aišku, kad jeigu asmenų grupė susitaria daryti bent vieną plėšimą pagal BK 180 straipsnio 1 dalį ir jų organizuotumas atitinka kitas įstatymo keliamas organizuotos grupės sąlygas, tai pagal įstatymą yra galimybė pripažinti plėšimo organizuotos grupės požymį.

Kitas organizuotos grupės požymiui keliamas reikalavimas, tiesiogiai BK neįtvirtintas, bet pripažįstamas teismų praktikoje, – išankstinis bendrininkų susitarimas daryti nusikalstamą veiką. Šis reikalavimas teismų praktikoje aiškinamas kaip atvejai, kada nariai iš anksto aptaria nusikalstamos veikos planą, numato įvykdymo detales, pasiskirsto užduotis, susitaria dėl nusikaltimo padarymo būdo, vietos ir laiko. Toks susitarimas lemia glaudžius, besitęsiančius ryšius, susiformuojantį suvokimą apie priklausymą grupei. Kiekvienas bendrininkas turi savo vaidmenį⁷⁸¹. Atlikus kasacinės plėšimo bylų praktikos tyrimą matyti, kad reikalaujama nustatyti tokias plėšimo veiką apibūdinančias aplinkybes: kiek asmenų susitarė daryti nusikaltimą, dėl kokio sunkumo laipsnio nusikaltimo buvo susitarta, kada buvo susitarta ir koks buvo veikimo būdas. Taigi nustatant organizuotos grupės požymį teisiškai reikšminga ne tik rengto ar padaryto nusikaltimo (nusikaltimų) pobūdis ir sudėtingumas, bet ir tai, ar grupės nariai aptarė jo (jų) padarymo būdą, vietą, laiką ir kitas svarbias detales, susitarė dėl kiekvieno iš jų užduoties ar

⁷⁸⁰ LAT senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23, 20 punktas.

⁷⁸¹ LAT 2010 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-333/2010.

vaidmens, numatė priemones nusikaltimo pėdsakams paslėpti bei išvengti atsakomybės, ir pan.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog nustatant organizuotos grupės požymį nėra būtina konstatuoti, kad visi bendrininkai vieni kitus pažįsta, nes tai nėra būtinas šios bendrininkavimo formos požymis⁷⁸², bet jurisprudencijoje pabrėžiamas reikalavimas, kad kaltininkas suprastų priklausąs tokiai grupei⁷⁸³. Organizuotos grupės nariai neprivalo asmeniškai bendrauti vieni su kitais. Organizuotumą parodo grupės narių ryšiai, bendri tikslai, tarpusavio įsipareigojimai, paklusimas bendrajai grupės tvarkai. Kuo labiau grupės dalyviai susitelkę, kuo labiau apgalvotas ir kruopščiau parengtas nusikaltimo planas, tuo sėkmingiau nusikaltimas padaromas ir tuo didesnę pavojų kelia, kitoms sąlygoms esant vienodoms, kiekvieno bendrininko veikla⁷⁸⁴. Atribojant organizuotą grupę nuo bendrininkų grupės turi būti vertinamas jų organizuotumo lygis. Organizuotą grupę, be susitarimo ir tyčios požymių, skiria grupės narių vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Kasacinės praktikos tyrimas rodo, kad tam tikros aplinkybės, kaip antai kaltininkų spontaniškas veikimas, tvirtų nuolatinių jų ryšių ir apsisprendimo daryti nusikaltimus ilgą laiką ar versliškai nebuvimas, neleidžia konstatuoti esant organizuotos grupės požymį. Be to, itin svarbus kaltininko suvokimas, kad jis dalyvauja organizuotos grupės veikoje, yra jos narys ir savo veikimu įgyvendina bendrąją grupės nusikalstamą planą. Minėtųjų aplinkybių nebuvimas teikia pagrindą daryti išvadą apie paprastos bendrininkų grupės veikimą⁷⁸⁵. Priešingai – nusikalstamų veikų planavimas, veikos darymo detalių nustatymas, vaidmenų pasiskirstymas (kas kokiuose veiksmuose dalyvauja, kas stebi teritoriją nusikalstamų veikų darymo metu, kas ieško įrankių ir pan.), asmenų sąsajos, jų ryšių nustatymas, bendravimo būdas teikia pagrindą spręsti esant organizuotos

⁷⁸² LAT 2006 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-578/2006.

⁷⁸³ LAT 2009 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93/2009.

⁷⁸⁴ GUTAUSKAS, A. Organizuota grupė kaip organizuoto nusikalstamumo forma ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*, 2003, 40(33), p. 66.

⁷⁸⁵ LAT 2006 m. rugsėjo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-524/2006.

grupės požymi⁷⁸⁶. Plėšimo atveju tokius reikalavimus atitinka aplinkybės, kai atliekami parengiamieji darbai, renkama informacija apie vietas, kur yra turto ar pinigų, randamos ir apžiūrimos planuojamų nusikaltimų vietos, tik tada pradedami vykdyti nusikalstami sumanymai, dalinamasi pagrobtomis vertybėmis⁷⁸⁷. Aplinkybių visuma – aptartas nusikaltimo padarymo planas, susitarta dėl jo padarymo būdo (įsibrovimo, smurto), vietos ir laiko; grupės nariai pasiskirstę užduotimis (pavyzdžiui, kai kurie iš jų įsibrovė į nukentėjusiųjų namą, vartojo smurtą prieš nukentėjusiąją, paėmė iš seifo pinigus, kiti liko stebėti aplinką), darant nusikaltimą imtasi priemonių, užtikrinančių galimybę laiku pasitraukti, jei kiltų pavojus būti sulaikytiems; padarę plėšimą grupės nariai pasidalijo pagrobtus pinigus ir atsiskaitė su informaciją teikusiu asmeniu; kiekvienas plėšimo vykdytojas suprato, kad daro nusikaltimą kartu su kitais grupės nariais, ir siekė bendro tikslo – taip pat vertinta kaip atitinkanti organizuotos grupės požymi⁷⁸⁸.

⁷⁸⁶ LAT 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-284-696/2015.

⁷⁸⁷ LAT 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-473/2010.

⁷⁸⁸ LAT 2009 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93/2009.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Plėšimą apibūdina ta ypatybė, kad darant šią veiką smurtu kėsinausi į kito asmens turtą. Smurtas savaime nėra pagrindinis šios nusikalstamos veikos tikslas, o tik būdas pagrindiniam – neteisėto praturtėjimo – tikslui pasiekti, todėl netikslinga plėšimą laikyti vien smurtiniu nusikaltimu, kurio pagrindinis tikslas yra pats smurtas.

Taigi siūlytina plėšimo sudėtį, įtvirtintą BK 180 straipsnyje, vertinti kaip kvalifikuotąją vagystės (BK 178 straipsnis) sudėtį.

Tais atvejais, kai smurtas yra kaltininko veikos tikslas, ar kai kaltininkas savo smurtinių veiksmų nevertina kaip būdo pagrobti svetimą turtą, tokius smurtinius veiksmus, atsižvelgiant į kilusius padarinius, ir turto grobimą siūlytina kvalifikuoti ne kaip plėšimą, bet kaip kelių nusikalstamų veikų sutaptį.

2. Plėšimo sampratos raida po 1990 m. palaiptai formavo (patvirtinus 2000 m. BK, suformavo visiškai) nuostatą plėšimo sudėties objektyviusius požymius derinti su atitinkamais vagystės sudėties objektyviaisiais požymiais. Lietuvos baudžiamajame įstatyme užpuolimo požymio pašalinimas iš plėšimo sudėties buvo pažangus veiksmas – aiškiai nustatyti plėšimo sudėties požymiai, išsklaidytos abejonės dėl užpuolimo ir prievartos vartojimo santykio, išvengta požymių dubliavimo.

3. BK 180 straipsnyje įtvirtinti keli tiesioginiai plėšimo sudėties požymiai – kėsinosi objektai (pagrindinis ir papildomasis) nėra tarpusavyje lygiaverčiai teisinės apsaugos prioriteto požiūriu. Tiksliausia būtų pagrindiniu plėšimo objektu įvardyti nuosavybės teisę (civilinės teisės prasme). Kaip papildomuosius plėšimo objektus baigtiniame sąraše siūlytina įvardyti asmens sveikatą, kūno neliečiamumą ir asmens veiksmų laisvę (išskyrus seksualinio apsisprendimo laisvę).

Kadangi papildomasis plėšimo objektas sutampa su BK 138, 140, 146 straipsniuose įtvirtintų nusikalstamų veikų objektais, papildomai kaip sutaptys pagal šiuos straipsnius plėšimai neturėtų būti kvalifikuojami.

4. Plėšimo dalykas pagal BK 180 straipsnį konstatuojamas remiantis trimis kriterijais (reikalavimais), analogiškais vagystės dalykui: kilnojamumo, svetimumo ir ekonominės vertės. Plėšimo ir vagystės dalykus skiria tik tai, kad pagal įstatymą nenustatyta minimali plėšimo dalyko vertė.

5. Pagrobinimas (plėšimo objektyvusis požymis) – tai fizinis daikto atėmimas prieš nukentėjusiojo valią ir daikto valdymo įgijimas. Plėšimo atveju tiesioginis fizinis prisilietimas prie daikto pakeičiant jo buvimo vietą nelaikytinas pagrobimo požymiu, – būtina nustatyti ir pasipriešinimo to daikto grobimui numalšinimą.

6. Baudžiamajame įstatyme įtvirtinti plėšimo veikos padarymo būdo požymiai – fizinio smurto panaudojimas, grasinimas tuoj pat panaudoti fizinį smurtą ir kitoks galimybės priešintis atėmimas – yra atskiri ir negali būti tapatinami su (ar pakeičiami) užpuolimo požymiu.

Taigi veikos padarymo būdą žyminčius požymius reikėtų vertinti kaip atskirus ir vengti teismų sprendimuose tuos pačius kaltininko veiksmus kvalifikuoti pagal kelis veikos padarymo būdo požymius ar apibendrinant vertinti juos kaip užpuolimą.

7. Plėšimo sudėties fizinio smurto panaudojimo požymis apima tiesioginį ir tarpinį fizinį poveikį asmens kūnui, dėl to minėtasis požymis atribojamas nuo kitokių poveikių, kuriais atimama asmens laisvė, sukeliama bejėgiškumo ar kita nenatūrali būseną. Didelio fizinio skausmo požymis – riba, skirianti fizinio smurto panaudojimo požymį nuo kitokio pobūdžio poveikių, kurie darant plėšimą gali būti taikomi kaip priemonė nukentėjusiojo valiai palaužti.

Taigi rekomenduotina sprendžiant klausimus dėl plėšimo požymių – fizinio smurto panaudojimas ir kitaip atimamos galimybės nukentėjusiajam

priešintis – atribojimo kiekvienu atveju itin atidžiai vertinti kaltininko veiksmų intensyvumą ir fizinio poveikio nukentėjusiojo kūnui stiprumą.

8. Grasinimo tuoj pat panaudoti fizinį smurtą požymis apima ir bauginančios situacijos sukūrimą.

Taigi siūlytina kaltininko veiksmus, kuriais sukurta bauginanti situacija, kurioje nustatytos aplinkybės, nukentėjusiojo įvertintos kaip reali grėsmė jo fizinei sveikatai, ir dėl to palaužta jo valia laisvai veikti priešinant neteisėtam turto užvaldymui, vertinti kaip atitinkančius plėšimo sudėtį.

9. Plėšimo sudėties požymis *kitaip atimdamas galimybę priešintis* nesiejamas vien su slaptu veikimu prieš nukentėjusįjį. Šį požymį atitinka prievartinio pobūdžio arba apgaule sukeltas apsvaiginimas, kai kaltininkas turi išankstinę nustatytą tikslą pagrobti turtą; priešingai, vien pasinaudojimas apsvaigimo būseną šio požymio neatitinka.

10. Netiesioginio plėšimo samprata doktrinoje ir praktikoje pripažįstama atitinkančia BK 180 straipsnyje įtvirtintą sudėtį tik tokiais atvejais, jei prievarta pavartojama po turto grobimo, siekiant išlaikyti jo valdymą, priešingai, jei prievarta pavartojama siekiant išvengti baudžiamosios atsakomybės, tokia veika nekvalifikuojama kaip plėšimas pagal BK 180 straipsnį.

11. Plėšimo kvalifikuojamasis požymis – įsibrovimas į patalpą, pagal BK 180 straipsnio 2 dalį, neapima įsibrovimo į saugomą teritoriją ar saugyklą. Palyginti su vagystės kvalifikuojamuoju požymiu, patalpos sąvoka plėšimo atveju suvokiama analogiškai, bet praktikoje plėšimo veikai kvalifikuoti yra reikšmingos papildomos aplinkybės: kaltininko santykis su nukentėjusiuoju, kaltininko tyčios kryptingumas prieš įsibraunant, smurto, grasinimo ar atėmimo galimybės priešintis įgyvendinimas.

Taigi įstatymų leidėjui rekomenduotina vienodai BK vagystės ir plėšimo sudėtyse įtvirtinti kvalifikuojamuosius įsibrovimo į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją požymius. Jei įstatymų leidėjas plėšimo ir vagystės kvalifikuojamiesiems požymiams, susijusiems su įsibrovimu, teikia skirtingą

reikšmę, šie minėtųjų sudėčių požymiai turėtų būti apibūdinti skirtingomis sąvokomis.

12. BK 180 straipsnyje įtvirtintas kvalifikuojamųjų ir itin kvalifikuojamųjų požymių, apimančių įrankių panaudojimą, skirstymas rodo tikslumo ir aiškumo trūkumą: neaiškus įvardijamų daiktų atrankos kriterijus, požymiai nesuderinti, kaip atskiras kvalifikuojamasis požymis įtvirtinama ir plataus pobūdžio daiktų grupė, ir konkretus vienos rūšies daiktas. BK 180 straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodyti įrankiai suskirstyti remiantis pavojingumo kriterijumi, nustatomu tik pagal naudojamo daikto savybes, neatsižvelgiant į jo panaudojimo pobūdį.

Atsižvelgiant į išvadą, siūlytina įstatymų leidėjui svarstyti galimybę baudžiamajame įstatyme įtvirtinti kvalifikuojamųjų požymių diferencijavimą atsižvelgiant į įrankių panaudojimo pobūdį.

13. Kvalifikuojamąjį požymį įtvirtinanti sąvoka *kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto panaudojimas* yra klaidinanti ir netinkama, nes neatitinka kasacinės praktikos suformuotos šio požymio sampratos, pagal kurią šį požymį atitinka ne tik daiktai, kuriuos kaltininkas iš anksto parengia ar pritaiko žaloti arba tai padaro plėšimo metu, bet ir daiktai, kurie, nors ir nebuvo iš anksto parengti žaloti, bet buvo iš anksto parinkti ir pasiimti tam tikslui.

Taigi įstatymų leidėjui siūlytina koreguoti kvalifikuojamojo požymio „kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto panaudojimas“ išraišką iš BK 180 straipsnio 2 dalies pašalinant žodžius, kad daiktas turi būti specialiai pritaikytas žmogui žaloti, ir pakeičiant juos žodžiais „kitas daiktas, pasirinktas (pasiimtas) arba panaudotas žmogui žaloti“.

14. Peilio panaudojimo pripažinimas atskiru kvalifikuojamuoju požymiu yra perteklinis, nes bet kokio peilio panaudojimo darant plėšimą aplinkybes galima apibūdinti kitais, platesnės apimties požymiais: nešaunamojo ginklo, kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto.

Taigi įstatymų leidėjui siūlytina peilio panaudojimo požymį iš BK 180 straipsnio 2 dalies pašalinti, o peilio panaudojimą vertinti kaip veikos pavojingumą didinantį požymį, atitinkantį kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto arba nešaunamojo ginklo panaudojimo kvalifikuojamuosius požymius.

15. Nešaunamojo ginklo panaudojimo požymio samprata, palyginti su Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo nuostatomis, yra platesnė tuo požiūriu, kad pagal šį požymį nešaunamuoju ginklu gali būti pripažinti ir įrankiai, kurių pirminė paskirtis, nesusijusi su žalojimu, yra pakeičiama šiam tikslui.

16. Kritiškai vertintina kasacinės praktikos suformuota šaunamojo ginklo panaudojimo samprata, pagal kurią pabrėžiamas ginklo tinkamumas naudoti pagal paskirtį. Ši sąlyga pašalina galimybę pagal BK 180 straipsnio 3 dalį kvalifikuoti panaudojimą daiktų, kuriais grasinimo pobūdis ir poveikis nukentėjusiojo valiai palaužti, įvertinant paties nukentėjusiojo situacijos pavojingumo suvokimą, yra toks pat kaip grasinant šaunamuoju ginklu.

Taigi rekomenduotina plėšimui naudojamus ginklus, pagal techninius duomenis ir išvaizdą labai panašius į šaunamuosius, prilyginti šaunamojo ginklo panaudojimo požymiui, nors specialiojo įstatymo sąvokos gali būti keičiamos.

Sprendžiant, ar būta šaunamojo ginklo panaudojimo požymio, siūlytinos tokios veikos teisinio kvalifikavimo taisyklės:

- *Jei šaunamasis ginklas panaudojamas kaip psichinio smurto priemonė (juo grasinama), tai tokia situacija vertintina pagal BK 180 straipsnio 3 dalį.*

- *Jei šaunamasis ginklas panaudojamas kaip priemonė sužaloti žmogų, bet ne pagal paskirtį (pavyzdžiui, ginklu nešaunama, bet jo rankena suduodamas smūgis į galvą), tai tokia situacija atitinka BK 180 straipsnio ne 3 dalį, o 2 dalį.*

- *Jei šaunamasis ginklas panaudojamas pagal paskirtį (iššaunama ir žmogus arba sužalojamas, arba ne), tai tokia situacija vertintina pagal BK 180 straipsnio 3 dalį.*

17. Sprogmenų panaudojimo pripažinimą itin kvalifikuojamuoju požymiu iš esmės lemia galimybė tokiu veiksmu sukelti sunkių padarinių ne tik nukentėjusiajam, bet ir kitiems sprogmimo zonoje esantiems asmenims ar turtui. Jei sprogmens nėra tokie galingi, jų panaudojimas savaime nenulemia veikos kvalifikavimo pagal BK 180 straipsnio 3 dalį.

Taigi rekomenduotina pirotechnikos priemonių panaudojimo plėšimui nevertinti kaip kvalifikuojamojo požymio „sprogmenų panaudojimas“ ir siūlytina tokį atvejį vertinti kaip atitinkantį kvalifikuojamąjį plėšimo požymį „kito specialiai žmogui žaloti pritaikyto daikto panaudojimas“.

NAUDOTŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. TAR, 2015, Nr. 11216.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Žinios*, 1961, Nr. 18-147; *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60-1182.
4. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60-1182.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, Baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785, ir Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX-994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 112-4970.
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 72-3, 189-1 straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 145-7439.
8. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 1961, Nr. 18-147.
9. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Oficialus tekstas su pakeit. ir papild. 1978 m. balandžio 15 d. ir su pastraipsniui susistemintos medžiagos priedu. Vilnius: Teisingumo ministerija, Mintis, 1978.
10. Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 72-3475.

11. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 139, 140, 176, 180, 181, 190, 201, 212, 249, 281 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 74-3423.
12. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 25, 250, 250-1, 251 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 249-1, 250-2, 250-3, 250-4, 250-5, 252-1 straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 75-3768.
13. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198-1, 198-2, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256-1, 257-1 straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 81-3309.
14. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
15. Lietuvos Respublikos civilinių pirotechnikos priemonių apyvartos kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 62-2496.
16. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 13-467; 2010, Nr. 142-7261.
17. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 69-1665. Neteko galios 2002 01 15 įstatymu Nr. IX-705 (nuo 2003 07 01). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 13-467.
18. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 69-1665.
19. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 36, 37, 38, 40, 41 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo priedu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 135-5452.

20. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas Nr. IX-705, nauja įstatymo redakcija 2002 m. sausio 15 d. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 13-467 (aktuali nuo 2003 m. balandžio 3 d. iki 2003 m. spalio 6 d.).
21. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas, nauja įstatymo redakcija nuo 2011 m. kovo 1 d. *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 142-7261.
22. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 142-7261.
23. Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 108-2728; 2012, Nr. 122-6126.
24. Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 55-1764; 2008, Nr. 65-2455; TAR, 2015, Nr. 11089.
25. Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 17-701.
26. Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 81-4220.
27. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 33-807; TAR, 2017, Nr. 16087.
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 121-4608.
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 707 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimo Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“ pakeitimo“. TAR, 2017, Nr. 14215.
30. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos 2013 m. sausio 9 d. įsakymas Nr. B1-5 „Dėl Kovinių ir pavojingų šunų veislių sąrašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 4-157.

31. Ginklų fondo prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 30 d. įsakymas Nr. 1A-78 „Dėl kai kurių gaminių priskyrimo šaudmenims, sprogmenims arba pirotechnikos gaminiams“. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 178-6618.
32. Lietuvos Respublikos Seimo 2005 m. birželio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros 2004 m. veiklos ataskaitos ir 2005–2006 m. prioritetų“. *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 80-2891.

Užsienio valstybių teisės aktai:

1. California Penal Code. Prieiga per internetą:
<http://codes.findlaw.com/ca/penal-code/pen-sect-211.html>
2. Criminal Code of the Republic Poland. *Journal of law of the Republic of Poland*, 1997, item. No. 553. Prieiga per internetą:
<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
3. Criminal code of Ukraina, Vidomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine (VRU), 2001, No 25-26. Prieiga per internetą:
<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/16257>
4. FRANCHI, L.; FEROCI, V.; FERRARI, S. Codici e leggi d'Italia. Codice penale. Milano: Ulrico Hoepli, 2015.
5. French penal code. Ordinance no. 2000-916 of 19 September 2000 Article 3 *Official Journal* of 22 September 2000 in force 1 January 2002. Prieiga per internetą:
<http://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations>
6. German Criminal Code in the version promulgated on 13 November 1998, *Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt]* I p. 3322, last amended by Article 1 of the Law of 24 September 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3671 and with the text of Article 6(18) of the Law of 10 October 2013, *Federal Law Gazette* I p. 3799.

7. Latvia Criminal Code 1998 (As Amended 2010) [interaktyvus, žiūrėta 2014-04-23]. Prieiga per internetą:
<http://www.track.unodc.org/LegalLibrary/pages/LegalResources.aspx?country=Latvia>
8. New York Penal Law.
Prieiga per internetą: <http://ypdcrime.com/penal.law/article160.htm>
9. Theft Act 1968, Chapter 60, 5. Prieiga per internetą:
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1968/60/section/5>
10. Уголовный кодекс Республики Беларусь, 9 июля 1999 г. № 275-3, Статья 207. Prieiga per internetą:
http://pravo.by/world_of_law/text.asp?RN=HK9900275#&Article=207
11. Уголовный кодекс РФ от 13 июня 1996 г. N 63-ФЗ. Принят Государственной Думой 24 мая 1996 года. Одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 года. Prieiga per internetą: <http://www.uk-rf.com/glava21.html>
12. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных. Санкт-Петербург: Тип. 2 отд-ния собств. е. и. в. канцелярии, 1845. [4], IV, 898, XVII с. Prieiga per internetą: <http://dlib.rsl.ru/viewer/01002889696#?page=853>

Specialioji literatūra:

1. ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS, E.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis, 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2000.
2. ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS, E.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001.
3. ABRAMAVIČIUS, A.; ČEPAS, A.; DRAKŠIENĖ, A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001.

4. ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213–330 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2010.
5. ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009.
6. ABRAMAVIČIUS, A.; BARANSKAITĖ, A.; ČEPAS, A.; ŠVEDAS, G. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1–98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
7. ABRAMAVIČIUS, A.; PRAPIESTIS, J. Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos Baudžiamosios teisės Specialiosios dalies institutams. *Iš: Straipsnių rinkinys. Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos teisei sistemai.* Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2014.
8. ABRAMAVIČIUS, A.; VOSYLIŪTĖ, A. Vagystę kvalifikuojančio požymio „organizuota grupė“ samprata teisės moksle ir teismų praktikoje, bei kai kurie kvalifikavimo ypatumai. *Iš: Baudžiamoji justicija ir verslas. Recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys.* Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2016.
9. ALIUKONIENĖ, R. Sunkus sveikatos sutrikdymas: teorinės ir praktinės kvalifikavimo problemos. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007.
10. ANDRIULIS, V. 1529 metų Pirmasis Lietuvos Statutas. Respublikinės mokslinės konferencijos, skirtos Pirmojo Statuto 450 metinėms pažymėti, medžiaga. Vilnius, 1982.
11. ANDRIULIS, V.; MAKSIMAITIS, M.; PAKALNIŠKIS, V.; PEČKAITIS, J. S.; ŠENAVIČIUS, A. Lietuvos teisės istorija. Vilnius: 2002.

12. ANDRIULIS, V.; RAUDELĪŪNAS, V.; VANSEVIČIUS, S. Teisės bruožai Lietuvoje XV–XIX a. (straipsnių rinkinys). Vilnius: Mintis, 1980.
13. ANDRIULIS V.; MOCKEVIČIUS, R.; VALECKAITĖ, V. Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16–1940.VI.15). Vilnius: Teisės institutas, 1996.
14. ANDRUŠKEVIČIUS, A.; ISOKAITĖ, I.; KRIAUCIŪNAS, D.; KŪRIS, E. ir kt. Krizė, teisės viešpatavimas ir žmogaus teisės. Mokslinis tyrimas. Vilnius: Vilniaus universitetas, Šiaulių „Titnagas“, 2015.
15. ANTOLISEI, F. Manuale di diritto penale, Parte speciale I, quindicesima edizione integrata e aggiornata a cura di C. F. Grosso. Milano: Dott. A. Giuffrè editore, 2008.
16. APANA VIČIUS, A.; KLIMKA, A.; MISIŪNAS, J. Tarybinė baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mintis, 1972.
17. APANA VIČIUS, M. Asmens piliečio turto pagrobimo kvalifikavimo teoriniai klausimai. Vilnius, 1976.
18. APANA VIČIUS, M. Nusikaltimai asmeninei piliečių nuosavybei. Vilnius, 1969.
19. APANA VIČIUS, M.; KLIMKA, A.; MISIŪNAS, J. Tarybinė baudžiamoji teisė. Ypatingoji dalis. Vilnius: Mintis, 1974.
20. AUGUSTINAS, B.; DANISEVIČIUS, P.; MIECEVIČIUS, K. Trumpas kriminalisto žinynas. Vilnius: Juridinės komisijos prie Lietuvos TSR ministrų tarybos teismo ekspertizės mokslinio tyrimo institutas, 1970p.
21. BABACHINAITĖ G. Šiuolaikinio registruoto nusikalstamumo Lietuvoje pagrindiniai bruožai. *Jurisprudencija*, 2012, 19(4).
22. BABACHINAITĖ, G. Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 1(103).

23. BABACHINAITĖ, G.; GALINAITYTĖ, J.; JURGELAITIENĖ, G.; KIŠKIS, A. ir kt. Kriminologija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
24. BABACHINAITĖ, G.; JURGELAITIENĖ, G., JUSTICKIS, V. ir kt., Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 m. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
25. BACCAREDDA Boy, C.; LALOMIA, S. I deliti contro il patrimonio mediante violenza. Padova: L.E.G.O. S.p.A. Lavis (TN), 2010.
26. Balistinė ir šūvio pėdsakų ekspertizė. Lietuvos teismo ekspertizės centras. Prieiga per internetą: <http://www.ltec.lt/balistine-metodines>.
27. BARANAUSKAS, E.; KARULAITYTĖ-KVAINAUSKIENĖ, I.; KIRŠIENĖ, J.; PAKALNIŠKIS, V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
28. BIELIACKINAS, S.; KAVOLIS, M. Baudžiamasis statusas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais sudarytais iš Rusijos senato ir Lietuvos Vyriausiojo tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934.
29. BIELIŪNAS, E.; ČEPAS, A.; IGNOTAS, M. ir kt. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Mintis, 1989.
30. BYLA, J. Vyriausiojo Tribunolo 1924–1927 metų Baudžiamųjų kasacinių bylų sprendimų rinkinys. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1932.
31. BONILINI, G.; CONFORTINI, M. Codice penale commentato a cura di Mauro Ronco- Bartolomeo Romano, quarta edizione. Torino: UTET GIURIDICA, 2012.
32. BROWN, S. E.; ESBENSEN, F.-A.; GEIS, G. Criminology. Explaining crime and its context. Anderson Publishing Co, 1991.
33. BUKELIENĖ, D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai). Vilnius: Eugrimas, 2008.

34. BURBA, D. Bajorijos kriminaliniai nusikaltimai ir bausmės Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XVIII a. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos istorijos institutas, 2010.
35. CANESTRARI, S.; CORNACCHIA, L.; GAMBERINI, A. etc. Diritto penale, Lineamenti di parte speciale, sesta edizione. Milano: Monduzzi editoriale, 2014.
36. CANESTRARI, S.; GAMBERINI, A. etc. Diritto penale. Lineamenti di parte speciale. Quarta edizione. Bologna:, 2006.
37. CARCANO, D. Manuale diritto penale. Parte speciale. Milano: Giuffrè Editore, 2010.
38. COCCO, G. I reati contro i beni economici, Patrimonio, economia e fede pubblica, seconda edizione. Padova/Milano: CEDAM, 2010.
39. CONKLIN, J. E. Robbery and the criminal justice system. Philadelphia, New York, Toronto: J. B. Lippincott Company, 1972.
40. D'AMELIO, M. Nuovo digesto Italiano. Torino: Unione tipografico-editrice Torinese, 1939.
41. DAMBRAUSKAITĖ, O. D.; DANISEVIČIUS, P. Kriminalisto žinynas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.
42. DE HAAN, W.; VOS, J. Theoretical Criminology. A crying shame: The over-rationalized conception of man in the rational choice perspective. London: SAGE, 2003.
43. DOLCINI, E.; MARINUCCI, G.; coordinatore GATTA, G. L. Codice penale commentato Artt. 575–724bis. III Edizione. Milano: IPSOA, 2011.
44. DRAKŠAS, R. Svarbesni nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės klausimai. Vilnius: Eugrimas, 2005.
45. DRAKŠIENĖ, A.; STAUSKIENĖ, E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.

46. DRAKŠIENĖ, A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę. *Teisė*, 2000, Nr. 37.
47. DRESSLER, J. Encyclopedia of Crime and Justice, second edition, Volume 3. New York: Thomson Learning, 2002.
48. FEDOSIUKAS, O. Nuosavybė ir turtas Civiliniame ir Baudžiamajame kodeksuose. *Jurisprudencija*, 28(20), 2002.
49. FEDOSIUKAS, O. Psichinės prievartos samprata baudžiamojoje teisėje. *Jurisprudencija*, 2001, 21(13).
50. FEDOSIUKAS, O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. *Jurisprudencija*, 60(52), 2004.
51. FEDOSIUKAS, O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.
52. GELUMBAUSKIENĖ, R.; ŠAPOKA, G. Lietuvos teisės istorijos chrestomatija. Vilnius: Justitia, 2012.
53. GIRDENIS, T.; GUTAUSKAS, A.; KUJALIS, P. Baudžiamoji teisė. Metodinė priemonė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
54. GRIEW, E. The Theft Act 1968 and 1978. London: Sweet and Maxwell, 1982.
55. GRINEVIČIŪTĖ, K. Žiauraus elgesio su vaiku samprata baudžiamojoje teisėje. *Jurisprudencija*, 11(113), 2008.
56. GROSSO, C. F.; PADOVANI, T.; PAGLIARO, A.; MEZZETTI, E. Trattato di diritto penale, parte speciale. Reati contro il patrimonio. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 2013.
57. GUTAUSKAS, A. Organizuota grupė kaip organizuoto nusikalstamumo forma ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*, 2003, Nr. 40(33).
58. HAN, Lu. Economic analyses of crime in England and Wales. Department of Economics Birmingham Business School College of Social Science, The University of Birmingham, 2009. Duomenų bazė

- DART Europe. Prieiga per internetą: <http://www.dart-europe.eu/basic-results.php?kw%5B%5D=robbery&f=n>
59. HEATON, R. Criminal Law textbook. Oxford University Press, 2004.
60. HOOPER, A. Blackstone's Criminal practice 2013. Supplement 2. Oxford: Oxford University Press, 2013.
61. YAPP, J. R. The profiling of robbery offenders. The University of Birmingham: The Centre for Forensic and Criminological Psychology, 2010. Duomenų bazė The DART Europe. Prieiga per internetą: <http://www.dart-europe.eu/basic-results.php?kw%5B%5D=robbery&f=n>
62. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus (Forma_PLĖŠ). Prieiga per internetą: <https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/nusikalstamos-veikos-lietuvoje-2006-2015-metais/oid.1023>
63. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus (Forma_PLĖŠ). Prieiga per internetą: https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=1561&datasource=4679&page=1
64. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje (Forma_1Ž). Prieiga per internetą: https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=6399&datasource=15487 [žiūrėta 2017 m. spalio 28 d.].

65. JUODYTĖ, A.; ŽEMAITYTĖ, V. (sud.); tekstus rengė: KLIUNKA, A.; BIELSKYTĖ, V. ir kt. 15 metų kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija. Vilnius: Všį Teisės namai, 2008.
66. JURGINIS, J. Kazimiero teisynas (1468 m.). Lietuvos TSR mokslų akademijos istorijos institutas. Vilnius: Mintis, 1967.
67. JUSTICKIS, V. Kriminologija. I dalis. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2001.
68. KEINYS, S.; KLIMAVIČIUS, J.; PAULAUSKAS, J. ir kt. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (IV leidimas). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
69. KIŠKIS, A.; JUSTICKAJA, S.; USCILA, R.; JUSTICKIS, V. Nusikalstamumas Lietuvoje ir prevencijos perspektyvos. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
70. KLIMKA, A. Nusikaltimo padarymo stadijos. Vilnius: LTSR Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, Vilniaus valstybinis V. Kapsuko universitetas, neakivaizdinis skyrius, 1968.
71. KURAPKA, E. V.; MALEVSKI, H.; PALSKYS, E.; KUKLIANSKIS, S. Kriminalistikos technikos pagrindai. Vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 1998.
72. KURAPKA, E. V.; MALEVSKI, H.; PEČKAITIS, J. S.; VAITKEVIČIUS, E. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas baudžiamosios teisės ir kriminalistikos kontekste. *Jurisprudencija*, 2006, 7(85).
73. KURAPKA, V. E.; MATULIENĖ, S.; BILEVIČIŪTĖ, E. ir kt. Kriminalistika: taktika ir metodika. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
74. LANZA, S. M. Italų ir lietuvių kalbų žodynas. Kaunas: Aesti, 2010.
75. LATTANZO, G.; LUPO, E. Codice Penale, Rassegna di giurisprudenza e di dottrina. Vol VI. Milano: Editore Giuffrè, 2005.

76. Lietuvos Respublikos Teisės departamento išvada „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 220 ir 221 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“ Nr. XIIP-273, 2017 m. sausio 17 d.
77. LEANNE, F. A.; VELMER, S. B. JR.; ANDY, L. Hochstetler Group and solo robberies: Do accomplices shape criminal form? *Journal of Criminal Justice*, 2009, Nr. 37, 1–9.
78. Leidinys. Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2014 m. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas. 2015 m. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=18098>.
79. Leidinys. Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2015 m. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas. 2016 m. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=22820>.
80. Leidinys. Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2016 m. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas. 2017 m. Prieiga per internetą:
file:///C:/Users/Inga/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/nusikalstamumas_ir_t_2016_00_00.pdf
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo metinis informacinis pranešimas 2012, Vilnius, 2013. Prieiga per internetą:
file:///C:/Users/Inga/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/metinis_2012.pdf
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo metinis informacinis pranešimas 2013, Vilnius, 2014. Prieiga per internetą:
file:///C:/Users/Inga/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/metinis_pr-2013.pdf
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo metinis informacinis pranešimas 2014, Vilnius, 2015. Prieiga per internetą:

- file:///C:/Users/Inga/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/metinis_2014_pranesimas.pdf
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo metinis informacinis pranešimas 2015, Vilnius, 2016. Prieiga per internetą: file:///C:/Users/Inga/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/lat_met_2015.pdf
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo metinis informacinis pranešimas 2016, Vilnius, 2017. Prieiga per internetą: file:///C:/Users/Inga/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/teismai_pranesimas%20(1).pdf
86. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas Nr. P-2143, 2144, 1999 m. lapkričio 15 d., Seimo archyvo byla, Fondo Nr. 2, Apyrašo Nr. 2, bylos Nr. 5395.
87. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2004 m. ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/ataskaita_2004.pdf
88. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2009 m. ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/ataskaita_2009.pdf.
89. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2010 m. ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/prokuraturos_veiklos_2010_m_atask.pdf
90. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2011 m. ataskaita. Prieiga per internetą:

- http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/ataskaita_2011.pdf
91. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2012 m. ataskaita. Prieiga per internetą:
<http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/ataskaita-2012.pdf>
92. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2013 m. ataskaita. Prieiga per internetą:
<http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/2013-ataskaita.pdf>
93. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2014 m. ataskaita]. Prieiga per internetą:
<http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/ataskaita-2014.pdf>
94. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2015 m. ataskaita. Prieiga per internetą:
<http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2016/03/prokuraturos-veiklos-2015-m-ataskaita-2016-03-30.pdf>
95. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2016 m. ataskaita. Prieiga per internetą:
<http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2017/03/2016-m.-ataskaita-galutinis-2017-03-21.pdf>
96. Lietuvos statistikos departamentas. Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veika 2013 m. Vilnius, 2014. Prieiga per internetą:
<http://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=3188>
97. Lietuvos statistikos departamentas. Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veika 2014 m. Vilnius, 2015. Prieiga per internetą:
<https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=18098>

98. Lietuvos statistikos departamentas. Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2015 m. Vilnius, 2016. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=22820>.
99. MACHOVENKO, J. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisės šaltiniai. Mokomoji priemonė. Vilnius: Justitia, 2000.
100. MAYS, G. L.; BALL, J.; FIDELIE, L. Criminal law: core concepts. New York: Wolters Kluwer Law and Business, 2014.
101. MAKSIMAITIS, M. Rusijos teisės šaltiniai Lietuvoje 1918–1940 m. *Jurisprudencija*, 19(2), 2012.
102. MAKSIMAITIS, M.; VANSEVIČIUS, S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. Vilnius: Justitia, 1997.
103. MANTOVANI, F. Diritto penale, Parte speciale II, Delitti contro il patrimonio, Quinta edizione. Milano: Casa editrice Dott. Antonio, 2014.
104. MAQUIRE, M.; MORGAN, R.; REINER, R. (sud.). The Oxford Handbook of Criminology (Levi, M. Violent Crime). Oxford: Clarendon Press, 1994.
105. MARCINAUSKAITĖ, R. Fizinės bei psichinės prievartos sąsajos probleminiai aspektai baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*, 11(113), 2008.
106. MATTHEWS, R. Armed Robbery. UK: Willan publishing, 2002. Prieiga per internetą: http://books.google.lt/books?id=QMX2z_pZGqUC&pg=PA20&dq=robbery+crime&hl=en&sa=X&ei=uTleU_OnKfDR4QTKuoHYAQ&ved=0CEgQ6AEwBQ#v=onepage&q=robbery%20crime&f=false.
107. MERKYS, A. V. Lietuvos įstatymai. Sistematuotas įstatymų, instrukcijų ir įsakymų rinkinys. Kaunas: A. Merkys ir V. Petrulis, 1922.
108. MEZZETTI, E. Trattato di diritto penale, parte speciale, Reati contro il patrimonio. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 2013.

109. MILINIS, A. Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių (BK 129 straipsnio 1 dalis). Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2009.
110. MILINIS, A.; GRUODYTĖ, E.; GUTAUSKAS, A. ir kt. Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2013.
111. Model Penal Code. Official draft and explanatory notes. Complete Text of Model Penal Code was adopted at the 1962 Annual Meeting of the American Law Institute at Washington, D. C. May 24, 1962, Philadelphia PA., The American Law Institute, 1985.
112. MOLAN, M. Sourcebook on criminal law. London: Cavendish Publishing, 2001.
113. Nacionalinė teismų administracija. 2012 m. ataskaita. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose). Ataskaita parengta pagal LITEKO duomenų bazėje sukauptus duomenis. Prieiga per internetą: <http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>
114. Nacionalinė teismų administracija. 2013 m. ataskaita. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose). Ataskaita parengta pagal LITEKO duomenų bazėje sukauptus duomenis. Prieiga per internetą: <http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>
115. Nacionalinė teismų administracija. 2014 m. ataskaita. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose). Ataskaita parengta pagal LITEKO duomenų bazėje sukauptus duomenis. Prieiga per internetą: <http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>.
116. Nacionalinė teismų administracija. 2015 m. ataskaita. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose). Ataskaita parengta pagal LITEKO duomenų bazėje

- sukauptus duomenis. Prieiga per internetą:
<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>.
117. Nacionalinė teismų administracija. 2016 m. ataskaita. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose). Ataskaita parengta pagal LITEKO duomenų bazėje sukauptus duomenis. Prieiga per internetą:
<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/4641>.
118. NAKTINIENĖ, G.; PAULAUSKAS, J.; PETROKIENĖ, R. ir kt. Lietuvių kalbos žodynas. Elektroninis variantas (2005). Prieiga internete: <http://www.lkz.lt/startas.htm>
119. NEKROŠIUS, I.; NEKROŠIUS, V.; VĖLYVIS, S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999.
120. Nešaunamojo ginklo ekspertizė. Informacija iš oficialios Lietuvos Teismo ekspertizės centro internetinės svetainės. Prieiga per internetą <http://www.ltec.lt/nesaunamojo-ginklo-metodines>. Prisijungta 2014 m. vasario 12 d.
121. NORMANDEAU, A. Violence and robbery: a case study. *Acta Criminologica*, Presses de l'Université de Montréal, Vol. 5, (Janvier/January 1972).
122. Nusikalstamumo statistika [interaktyvus. Žiūrėta 2016 m. vasario 23 d.]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Crime_statistics/lt#Pl.C4.97.C5.A1imai
123. ORMEROD, D. Smith & Hogan Criminal Law. Cases and Materials. Ninth Edition. Oxford: Oxford University Press, 2006.
124. PAKARKLIS, P. Kryžiuočių valstybės santvarkos bruožai. Kaunas, 1948.
125. PATERNITI, C. Manuale dei reati. Le regole generali. Milano: Giuffrè Editore, S.p.A., 2010.
126. PAVILONIS, V. Baudžiamųjų įstatymų reformos Lietuvos Respublikoje problemos. *Teisė*, 1992, Nr. 26.

127. PAVILONIS, V.; BIELIŪNAS, E. Nusikaltimų kvalifikavimas esant jų daugetui ir baudžiamosios teisės normų konkurencija. Vilnius: Lietuvos TSR aukštojo mokslo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, 1984.
128. PEČKAITIS, J. S. Teisiniai medicininiai smurto aspektai. Monografija. Vilnius, 2002.
129. PEZZANO, R.; PETRUCCI, R. Diritto penale. Parte generale. XVII edizione. Napoli: Edizioni giuridiche Simone, 2007.
130. PIESLIAKAS, V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Antroji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Justitia, 2009.
131. PIESLIAKAS, V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2006.
132. PIKELIS, A. Baudžiamosios teisėkūros labirintai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas ir teismų praktika taikant Baudžiamojo kodekso 178 ir 180 straipsnius. Vilnius: Petro ofsetas, 2011.
133. POTHIER, R. G. Le Pandette di Giustiniano. Volume IV. Venezia: Tipografia Giustiniana di Antonio Bazzarini, 1842.
134. PRANKA, D. Pasikėsimo padaryti nusikalstamą veiką problematika baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*, 11(113), 2008.
Prieiga per internetą: <http://www.ird.lt/crimes-lithuania/?id3=26>
135. PULITANO, D. Diritto penale parte speciale. Volume II. Tutela penale del patrimonio. Torino: G. Giappichelli editore, 2013.
136. REED, A.; FITZPATRICK, B. Criminal law. London: Sweet and Maxwell, 2006.
137. Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai. Teisės instituto mokslo tyrimai, 7 tomas. Vilnius: Teisės institutas, 2011.

138. SACCO, R. Sotto gli auspici dell'Academie Internationale de Droit Compare e dell'Associazione Italiana di diritto Comparato. *Iš: Digesto delle Discipline penalistiche XI*, quarta edizione. Torino: UTET, 1996.
139. SAKALAUSKAS, G.; DOBRYNINA, M.; JUSTICKAJA, S. ir kt. Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai. Teisės instituto mokslo tyrimai. 7 tomas. Vilnius: Teisės institutas, 2011.
140. SAMAHA, J. Criminal Law, second edition. St. Paul New York, Los Angeles, San Francisco: University of Minnesota, West Publishing, 1987.
141. SGUBBI, F. Delitti contro il patrimonio. Enciclopedia del diritto XXIII. Milano: Monduzzi Editoriale, 1982.
142. SIEGEL, L. J. Criminology, third edition. St. Paul, New York, Los Angeles, San Francisco: West publishing company, 1989.
143. SMITH, J. C. The Law of Theft, fourth edition. London: Butterworths, 1979.
144. STANKEVIČIUS, V. Baudžiamoji teisė. Paskaitos. Kaunas: Lietuvos universiteto Teisių fakulteto leidinys, 1925.
145. ŠAPOKA, A. Lietuvos istorija. Vilnius: Mokslas, 1990.
146. ŠVEDAS, G. Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. *Teisė*, 2012, Nr. 82.
147. ŠVEDAS, G. Kai kurios baudžiamųjų įstatymų dispozicijų konstravimo problemos. *Teisė*, 1991, Nr. 25.
148. TAMOŠAITIS, A.; KAIRYS, J. Hammurabio įstatymas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Teisių fakulteto leidinys, 1938.
149. TONRY, M. The Oxford Handbook of crime and public policy. Oxford university press, 2009.
150. VAITKEVIČIUS, E.; GORBATKOV, A. Kai kurių teisinio ir kriminalistinio šaunamųjų ginklų vertinimo problemų sąsajos su

- Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo inspiracijomis. *Iš: Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika. II dalis IX.* Vilnius, Charkovas: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2013.
151. VALIKONYTĖ, I.; LAZUTKA, S.; GUDAVIČIUS, E. Pirmasis Lietuvos Statutas (1529 m.). Vilnius: Vaga, 2001.
 152. VANSEVIČIUS, S. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai-teisiniai institutai pagal 1529, 1566 ir 1588 m. Lietuvos Statutus. Vilnius: Mintis, 1981.
 153. VANSEVIČIUS, S. Nusikaltimai ir bausmės antrajame Lietuvos Statute. 1566 metų Antrasis Lietuvos Statutas, Respublikinės mokslinės konferencijos, skirtos Antrojo Lietuvos Statuto 425-osioms metinėms pažymėti, medžiaga. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1993.
 154. VERŠEKYS, P. Nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata ir ją lemiantys veiksniai. *Teisė*, Nr. 82, 2012.
 155. VERŠEKYS, P. Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2013.
 156. VERŠEKYS, P. Nusikalstamų padarinių požymio raiškos ypatumai Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Iš: Šiuolaikinės baudžiamosios teisės tendencijos.* Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2015.
 157. VIGANO, F.; PIERGALLINI, C. Reati contro la persona e contro il patrimonio. Trattato teorico pratico di diritto penale. Torino: G. Giappichelli editore, 2011.
 158. VITO, G. F.; MAAHS, J. A.; HOLMES, R. M. Criminology Theory, Research and Policy. JAV: Jones and Bartlett Publishers, 2007.
 159. VOSYLIŪTĖ, A. Baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą vagystę. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2009.

160. VOSYLIŪTĖ, A. Įsibrovimo į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją kaip vagystę kvalifikuojančio požymio samprata teisės moksle ir teismų praktikoje. *Teisė*, 2008, Nr. 66(1).
161. VOSYLIŪTĖ, A. Vagystės baigtumo nustatymo problemos Lietuvos Respublikos teismų praktikoje. *Teisė*, Nr. 64, 2007.
162. WESSELS, J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. Vilnius: Eugrimas, 2003.
163. ZIMANAS, S. Nusikaltimai nuosavybei ir įstatymas. Vilnius: Mintis, 1980.
164. ŽUKOVAITĖ, I. Bendrininkavimo institutas plėšimo bylų jurisprudencijoje. *Teisė*, Nr. 86, 2013.
165. ŽUKOVAITĖ, I. Plėšimas nukentėjusiojo valią palaužus naudojamais įrankiais. *Teisė*, Nr. 98, 2016.
166. АЛАУХАНОВ, Е. О. Противодействие корыстно-насильственной преступности. Iš: КОМИССАРОВ, В. С. (отв. ред.) Противодействие преступности: уголовно-правовые, криминологические и уголовно-исполнительные аспекты. Материалы III Российского конгресса уголовного права (29-30 Мая 2008 года). Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова, Юридический факультет. Москва: Проспект, 2008.
167. АМИНОВ, Д. И. Полный курс уголовного права России в таблицах и схемах. Учебное пособие. Москва: Информационно-издательский дом Филинт, 1999.
168. АНИСТРАТЕНКО, А. В. Формы и виды хищений в системе преступлений против собственности. Вестник Волжского университета им. В. Н. Татищева, 2010.
169. АРУБЦОВА, А. С. Гипноз как вид психического принуждения. Современная уголовная политика: поиск оптимальной модели. Материалы VII Российского конгресса уголовного права (31 Мая – 1 Июня 2012 г.). Отв. ред. В. С.

- Комиссаров. Москва: Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова, Юридический факультет. Проспект, 2012.
170. БЕЛКИН, Р. С. Криминалистика. Краткая энциклопедия. Москва: Научное издательство Большая Российская энциклопедия, 1993.
171. БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002.
172. БУЗ, С. И. Ответственность за кражу по Уложению о наказаниях уголовных и исправительных 1845 года: концептуальные основы и историческое значение (к 170-летию со дня принятия). Материалы международной научно-практической конференции, г. Легенджик 2–3 октября 2015 г. Отв. ред. В. П. Коняхин, М. Л. Прохова. Краснодар, 2016.
173. БУРКИНА, О. Понятие у виды насилия в преступлениях против собственности в теории уголовного права. *Проблемы в российском законодательстве*, N. 1, 2014.
174. ВЛАДИМИРОВ, В. А. Квалификация похищений личного имущества. Москва, 1974.
175. ВОЛЖЕНКИН, Б. В. Вопросы квалификации краж, грабежей и разбоев, совершенных с целью завладения личным граждан. Л., 1981.
176. ВЬЮНОВ, В. М. Становление состава разбоя в российском уголовном праве. *Сибирский Юридический Вестник*, 2002, N. 3.
177. ГАУХМАН, Л. Д.; СТЕПИЧЕВ, С. С. Расследование грабежей и разбойных нападений. Москва: МВД СССР Всесоюзный научно-исследовательский институт, 1971.
178. ГАУХМАН, Д. Л.; МАКСИМОВ, С. В. Ответственность за преступления против собственности, 2-е издание. Москва: АО Центр ЮрИнфо, 2001.

179. ГАУХМАН, Д. Л.; МАКСИМОВ, С. В. Уголовная ответственность за преступления в сфере экономики. Москва: Учебно-консультационный центр «ЮрИнфоР», 1996.
180. ГАУХМАН, Л. Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика. Москва: АО Центр ЮрИнфоР, 2003.
181. ГАУХМАН, Л. Д. Насилие как средство совершения преступления. Москва: Юридическая литература, 1974.
182. ГАУХМАН, Л. Д.; СТЕПИЧЕВ, С. С. Расследование грабежей и разбойных нападений. Москва: МВД СССР, Всесоюзный научно-исследовательский институт, 1971.
183. ГРАВИНА, А.; ЯНИ, С. Правовая характеристика нападения как элемента объективной стороны расбоя. *Советская юстиция*, 1981, № 7.
184. ЕЛИСЕЕВ, С. А. Преступления против собственности по Уголовному Уложению 1903 г. *Сибирский Юридический Вестник*, № 4, 2001.
185. ЖАЛИНСКИЙ, А. Э. Современное немецкое уголовное право. Москва: изд-во Проспект, 2006.
186. ЗДРАВОМЫСЛОВ, Б. В.; КАРАУЛОВ, В. Ф.; КЛАДКОВ, А. В. Уголовное право России. Особенная часть. Москва: Юрист, 1996.
187. ИГНАТОВ, А. Н. Уголовная охрана личной собственности в СССР. Москва, 1954.
188. КАЗАНКОВ, В. Ю. Разбой как форма хищения чужого имущества: Уголовно-правовой аспект. Диссертация. Ростов-на-Дону, 2006. Prieiga per internetą: <http://lawtheses.com/razboy-kak-forma-hischeniya-chuzhogo-imuschestva>
189. КОБЕЦ, П. Н. Отграничение разбоя от других составов преступлений по действующему отечественному законодательству. *Символ науки*, 2015, 1-2.

190. КОЗАЧЕНКО, И. Я.; НОВОСЕЛОВ, Г. П. Уголовное право. Особенная часть. 4-е изд. Москва: Норма, 2008.
191. КОМИССАРОВ, В. С. Российское уголовное право. Особенная часть. Москва: „Питер“, 2008.
192. КОРОБОВ, П. Разбой как типичная форма хищения. *Научно-практический журнал Уголовное право*, 2006, No. 1 (январь-февраль).
193. КОЧОИ, С. М. Преступления против собственности (комментарий главы 21 УК РФ). Москва: Проспект, 2001.
194. КУДРЯВЦЕВ В. Н.; НАУМОВ, А. В. Насильственная преступность. Москва: Издательство Спарк, 1997.
195. ЛЕБЕДЕВ, В. М. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. 2-е изд. Москва: Юрайт-Издат, 2003.
196. ЛЕБЕДЕВА, В. М.; ИГНАТОВ, А. Н. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Издание 2-е. Москва: Издательская группа НОРМА-УНФРА, 2004.
197. ЛОПАШЕНКО, Н. А. Преступления в сфере экономики. Авторский комментарий к уголовному закону (раздел VIII УК РФ). Москва: Болтерс Клувер, 2006.
198. ЛОПАШЕНКО, Н. А. Преступления против собственности. Москва: Лекс-Эст, 2005.
199. МАЛИНИН, В. Б.; ПАРФЕНОВ, А. Ф. Объективная сторона преступления. Санкт-Петербург: Издательство Юридического института, 2004.
200. ПУДОВОЧКИН, Ю. Е. Уголовно-правовая борьба с вовлечением несовершеннолетних в совершение антиобщественных действий: проблемы квалификации и профилактики. Ставрополь, 2000.
201. РАБЧЕНКО, В. И. Сборник действующих постановлений Пленумов Верховных Судов ССРС, РСФСР и Российской

- Федерации по уголовным делам с комментариями и пояснениями.
Москва: Издательство БЕК, 1999.
202. РУБЦОВА, А. Гипноз как вид психического принуждения. Современная уголовная политика: поиск оптимальной модели. Материалы VII Российского конгресса уголовного права (31 Мая – 1 Июня 2012 года), отв. ред. В. С. Комиссаров. Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова, Юридический факультет. Москва: Проспект, 2012.
203. СИЗИНЦЕВА, И. Е. Грабеж и разбой как формы хищения чужого имущества. Научный журнал *Вестник магистратуры*, 23, 2014.
204. СИМОНОВ, В. И.; ШУМИХИН, В. Г. Преступное насилие: понятие, характеристика и квалификация насильственных посягательств на собственность, 1993.
205. СКУРАТОВ, Ю. И.; ЛЕБЕДЕВА, В. М.; ИГНАТОВ, А. Н. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Издание 2-е. Москва: Издательская группа НОРМА-УНФРА М, 1999.
206. ТАГАНЦЕВ, Н. С. Уголовное Уложение 22 Марта 1903 г. Рига: Книгоиздательство Лета, 1922.
207. ТАГАНЦЕВ, Н. С. Уложение о наказаниях уголовных и исполнительных. 1885 г. СПб, 1909.
208. ХИЛЮТА, В. В. Разбой: от усеченного - к материальному составу преступления. *Адвокат*, N 8, 2007. Prieiga per internetą: <http://ex-jure.ru/law/news.php?newsid=647>
209. ШАРАПОВ, Р. Д. Физическое насилие в уголовном праве. Санкт-Петербург: Юрид. центр Пресс, 2001.
210. ШАРАПОВ, Р. Д. Теоретические основы квалификации насильственных преступлений: монография. Тюмень, 2005.

211. ШУЛЬГА, А. В. Уголовно-правовая охрана имущества в уложении о наказаниях уголовных и исправительных 1845 года в контексте современной экономической ситуации в РФ: концептуальные основы и историческое значение (к 170-летию со дня принятия). Материалы международной научно-практической конференции, г. Легенджик, 2–3 октября 2015 г. Отв. ред. В. П. Коняхин, М. Л. Прохова. Краснодар, 2016.
212. ЩЕПЕЛЬКОВ, В. Хищение с применением насилия: всегда это разбой или грабеж? Научно-практический журнал *Уголовное право*, № 3, 2013 (май-июнь).
213. ЭНТЮ, В. А. Квалифицированные виды разбоя: уголовно-правовые и криминологические аспекты: по материалам Южного федерального округа. Москва, 2007. Prieiga per internetą: <http://www.dissercat.com/content/kvalifitsirovannye-vidy-razboya-ugolovno-pravovye-i-kriminologicheskie-aspekty-po-materialam#ixzz4mhE6a98y>
214. ЯДРОШНИКОВА, М. С. Развитие понятия разбоя в российском уголовном законодательстве. Редакционная коллегия, 2015.

Teismų praktika, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimai ir apžvalgos:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 7-254.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 18 „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 11, 1999.

3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 21, 2004.
4. Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 22, 2004.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 52 patvirtinta Teismų praktikos ir plėšimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus konsultacijos B3-355 „Dėl BK 180 straipsnio 3 dalies taikymo“. *Teismų praktika*, Nr. 23. Vilnius: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2005.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 28 d. konsultacija B3-309. *Teismų praktika*, Nr. 20, 2003.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. Teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259–261, 263–264, 266 straipsniai) apžvalga Nr. AB-40-1. *Teismų praktika*, Nr. 40, 2014.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-286/1999. *Teismų praktika*, Nr. 11, 1999, p. 163–165.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48/2003.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137/2004.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-174/2004.

14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-148/2004
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-125/2004.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198/2004.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-135/2004.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-188/2004.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-178/2004.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251/2004.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-319/2004.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-236/2004.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-278/2004;
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-356/2004.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-400/2004.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-548/2004.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-524/2004.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. spalio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-554/2004.

29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-639/2004.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-722/2004.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-193/2005.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-408/2005.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-409/2005.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-433/2005.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-355/2005.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. rugsėjo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-556/2005.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-499/2005.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-599/2005.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-554/2005.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-610/2005.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-706/2005.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-660/2005.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-643/2005.

44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-624/2005.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-29/2006.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93/2006.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-224/2006.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-153/2006.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24/2006.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-140/2006.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-176/2006.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-172/2006.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-178/2006.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-206/2006.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-234/2006.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-257/2006.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295/2006.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2006.

59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-248/2006.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-364/2006.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-472/2006.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-524/2006.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-473/2006.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. rugsėjo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-449/2006.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-526/2006.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-562/2006.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-600/2006.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-586/2006.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-578/2006.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-856/2006.
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57/2007.
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86/2007.
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-116/2007.

74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-148/2007.
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-66/2007.
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-249/2007.
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-153/2007.
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162/2007.
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-186/2007.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-165/2007.
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-164/2007.
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-355/2007.
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-73/2007.
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-232/2007.
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-459/2007.
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-598/2007.
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-530/2007.
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-559/2007.

89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-586/2007.
90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-605/2007.
91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-639/2007.
92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-761/2007.
93. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-520/2007.
94. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-661/2007.
95. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-701/2007.
96. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-741/2007.
97. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-767/2007.
98. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59/2008.
99. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-33/2008.
100. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-104/2008.
101. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-82/2008.
102. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-147/2008.
103. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196/2008.

104. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-211/2008.
105. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251/2008.
106. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-264/2008.
107. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-192/2008.
108. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-308/2008.
109. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-254/2008.
110. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367/2008.
111. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-343/2008.
112. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-450/2008.
113. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-381/2008.
114. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-500/2008.
115. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12/2009.
116. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-63/2009.
117. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189/2009.
118. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-105/2009.

119. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92/2009.
120. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86/2009.
121. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-165/2009.
122. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189/2009.
123. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93/2009.
124. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-174/2009.
125. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-197/2009.
126. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-238/2009.
127. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-257/2009.
128. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-473/2009.
129. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-405/2009.
130. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-497/2009.
131. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-520/2009.
132. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-449/2009.
133. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-288/2009.

134. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-335/2009.
135. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-346/2009.
136. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274/2009.
137. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-356/2009.
138. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-473/2009.
139. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-520/2009.
140. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-117/2010.
141. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194/2010.
142. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167/2010.
143. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-210/2010.
144. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-239/2010.
145. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-222/2010.
146. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-333/2010.
147. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-357/2010.
148. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-408/2010.

149. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-470/2010.
150. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-473/2010.
151. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-572/2010.
152. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-637/2010.
153. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-630/2010.
154. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-10/2011.
155. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-49/2011.
156. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-169/2011.
157. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-177/2011.
158. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-230/2011.
159. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-279/2011.
160. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-329/2011.
161. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-326/2011.
162. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-455/2011.
163. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-488/2011.

164. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-477/2011.
165. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-476/2011.
166. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-371/2011.
167. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-581/2011.
168. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-55/2012.
169. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-160/2012.
170. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195/2012.
171. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195/2012.
172. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204/2012.
173. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-78/2012.
174. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-225/2012.
175. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-293/2012.
176. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295/2012.
177. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-310/2012.
178. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-388/2012;

179. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-403/2012.
180. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-413/2012.
181. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-444/2012.
182. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-477/2012.
183. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-511/2012.
184. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-585/2012.
185. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30/2013.
186. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-5/2013.
187. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-80/2013.
188. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86/2013.
189. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152/2013.
190. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-181/2013.
191. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195/2013.
192. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274/2013.
193. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-282/2013.

194. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-297/2013.
195. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295/2013.
196. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-143/2014.
197. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-2-2014.
198. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-165/2014.
199. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-182/2014.
200. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-162/2014.
201. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-417/2014.
202. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-522/2014.
203. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-82-139/2015.
204. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-39-696/2015.
205. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-159-746/2015.
206. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245-696/2015.
207. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-272-648/2015.
208. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-284-696/2015.

209. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-289-693/2015.
210. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-588-976/2015.
211. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-580-895/2015.
212. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-81-696/2016.
213. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-69-942/2016.
214. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-67-511/2016.
215. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-215-696/2016.
216. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-231-648/2016.
217. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-271-303/2016.
218. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. vasario 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-156/2006.
219. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. vasario 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-134/2006.
220. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-41/2007.
221. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-169/2008.
222. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-88/2009.
223. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. kovo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-127/2011.

224. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-266/2011.
225. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. spalio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-438/2011.
226. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-537/2011.
227. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-397/2012.
228. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-260/2014.
229. Kauno apygardos teismo 2008 m. lapkričio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-213-290/08.
230. Kauno apygardos teismo 2012 m. kovo 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-36-81/2012.
231. Kauno apygardos teismo 2012 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. A-274-493/2012.
232. Kauno apygardos teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-888-290/2012.
233. Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1273-718/2012.
234. Panevėžio apygardos teismo 2012 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-260-72/2012.
235. Šiaulių apygardos teismo 2009 m. lapkričio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-350-64/2009.
236. Šiaulių apygardos teismo 2013 m. lapkričio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-57-332/2013.
237. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-97-468/2013.
238. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-121-312/2013.

239. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. gegužės 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-266-303/2013.
240. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo 2011 m. birželio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-732-873/2011.
241. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo 2012 m. spalio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1125-654/2012.
242. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. rugpjūčio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-1650-908/2017.

Užsienio šalių teismų praktika ir apibendrinimai:

1. Постановления Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 27 декабря 2002 г. N 29 „О СУДЕБНОЙ ПРАКТИКЕ ПО ДЕЛАМ О КРАЖЕ, ГРАБЕЖЕ И РАЗБОЕ“. Опубликовано в "Российской газете" от 18 января 2003 г., № 9 (3123).

AUTORĖS MOKSLINĖS PUBLIKACIJOS DISERTACIJOS TEMA

1. ŽUKOVAITĖ, Inga. Bendrininkavimo institutas plėšimo bylų jurisprudencijoje. *Mokslo darbai. Teisė*. 2013, Nr. 86, p. 160–173.
2. ŽUKOVAITĖ, Inga. Plėšimas nukentėjusiojo valių palaužus naudojamais įrankiais. *Mokslo darbai. Teisė*. 2016, Nr. 98, p. 168–180.